

DÓCZI LAJOS MUNKÁI
X. KÖTET.

GOETHE KÖLTEMÉNYEI

FORDÍTOTTA
DÓCZI LAJOS

TARTALOM

JEGYZET.

FELAJÁNLÁS.

DALOK.

BEKEZDŐ PANASZ.

A KEDVELŐKNEK.

AZ ÚJ ARGYRUS

VADRÓZSA.

GUSZTI.

A DURCZÁS.

A MEGTÉRT.

AZ ÉLETMENTŐ.

A MÚZSAFI.

TALÁLT VIRÁG.

PÁRJÁVAL.

VÁLTAKOZÓ ÉNEK A TÁNCZHOZ.

ÖNÁMÍTÁS.

SZERELMES SZÁZ ALAKBAN.

HALÁSZ KEDVE ÉS KESERVE.

MÁRCZIUS.

FELELETEK TÁRSAS KÉRDŐJÁTÉKBAN.

A MISANTHROP.

KELLETTLEN SZERELEM.

VALÓDI ÉLVEZET.

A JUHÁSZ.

A BUCSÚ.

BOLDOGSÁG ÉS ÁLOM.

ÉLŐ EMLÉK.

A TÁVOLLÉT ÖRÖME.

LUNÁHOZ.

NÁSZÉJ.

KÁRÖRÖM.

ÁRTATLANSÁG.

TETSZHALÁL.

KÖZELSÉG.

SZIVEM VÁLASZTOTTJÁNAK.

ELSŐ VESZTESEG.

A KEDVES KÖZELLÉTE.

A TÁVOL LEÁNYNAK.

FOLYÓ PARTJÁN.

FÁJÓ SZIVVEL.

BÚCSU.

VÁLTOZÁS.

BIZTATÁS.

HASONLÓ.

SZÉLCSEND.

JÓ SZÉL.

BÁTORSÁG!

INTÉS.

ÉJJELI LÁTOGATÁS.

ÚJ SZERELEM, ÚJ ÉLET.

BELINDÁHOZ.

MÁJUSI DAL.

FESTETT SZALAGGAL.

KIS ARANYLÁNCZCZAL.

NYÁRON.

MÁJUSI DAL.

KORA TAVASZ.

SZÜNTELEN SZERELEM.

A JUHÁSZ BÁNATA.

VIGASZ A KÖNYEKBEN.

ÉJI ZENE

SZIKLAVÁR.

SZELLEMSZÓZAT.

ARANY SZIV

BÁNAT KÉJE.

VÁNDOR ESTI DALA.

MÁS.

VADÁSZ ESTI DALA.

A HOLDHOZ.

SZÜK KÖRBEN.

REMÉNY.

A GONDHOZ.

SAJÁTUNK.

IRÉNHEZ.

TÁRSAS DALOK.

A SZÖVETSÉG DALA.

ÚJ ESZTENDŐ.

TAVASZI JÓSLAT.

A BOLDOG HÁZASPÁR.

MULANDÓ, ÁLLANDÓ.

ÁLDOMÁS.

NAGY GYÓNÁS.

KOPHTA-IGÉK.

MÁSIK.

VANITAS! VANITATUM VANITAS!

SZEMTELEN JÓKEDV.

HADI SZERENCSE.

MEGHIVÁS.

BESZÁMOLÓ.

ERGO BIBAMUS.

A WEIMARI MULATÓK.

A TÓT LÁNY NÓTÁJA.

«WILHELM MEISTER»-BŐL.

MIGNON.

A HÁRFÁS.

PHILINE.

BALLADÁK.

MIGNON.

A DALNOK.

BALLADA AZ ELŰZÖTT ÉS VISSZATÉRT GRÓFRÓL.

AZ IBOLYA.

A HŰTELEN FIÚ.

A CSERFA-KIRÁLY.

SZÉBUSZ JANKA.

A HALÁSZ.

A THULEI KIRÁLY.

A CSODASZÉP VIRÁG.

KURT LOVAG HÁZASODIK.

NÁSZDAL.

A KINCSKERESŐ.

A PATKÁNYFOGÓ.

A FONÓ LÁNY.

TÖRVÉNY ELŐTT.

HATÁS A TÁVOLBA.

HARANGJÁRÁS.

A HŰ EKKÁRT.

PÁL ÉS PÁLNÉ.

HALOTTAK TÁNCZA.

A BOSZORKÁNYMESTER INASA.

A KORINTHUSI ARA.

AZ ISTEN ÉS A BAJADÉR.

PÁRIA.

GYÁSZÉNEK

ELEGIÁK.

SONETTEK.

- I. HATALMAS MEGLEPETÉS.
- II. KEDVES TALÁLKOZÁS.
- III. MEGOLDÁS.
- IV. A LEÁNY SZÓL.
- V. SERDÜLÉS.
- VI. UTRAVALÓ.
- VII. BÚCSÚ.
- VIII. A LEÁNY LEVELE.
- IX. MÁSIK.
- X. MÉG SINCS VÉGE.
- XI. NEMEZIS.
- XII. INTÉS.
- XIII. A LEÁNY.
- A KÖLTŐ.
- XIV. A SONETT.
- XV. TERMÉSZET, MŰVÉSZET.

VEGYES KÖLTEMÉNYEK.

- ŐRSZEM A PARNASSUSON.
- SZELLEMEK ÉNEKE A VIZEK FELETT.
- AZ ÉN ISTENNŐM.
- PROMETHEUS.
- AZ EMBERISÉG HATÁRA
- AZ ISTENI.
- LILI PARKJA.
- REGGELI PANASZ.
- A LÁTOGATÁS.
- SCHILLER KOPONYÁJA.
- EPILOG SCHILLER HARANGJÁHOZ.
- BUSÁS TAVASZ.
- NYUGTALANSÁG.
- KIVÁNDORLÓK DALA.
- A REJTELMEK.

MŰVÉSZET.

- NEKTÁRCSÖPPEK.
- MŰVÉSZ REGGELI DALA.
- ÁMOR MINT TÁJFESTŐ.
- MŰVÉSZ ESTI DALA.
- MŰÉRTŐ ÉS MŰVÉSZ.
- MŰÉRTŐ ÉS MŰÉLVEZŐ.
- JÓ TANÁCS.
- MŰVÉSZ JUSSA.
- TANULMÁNYOK.
- MŰVÉSZ DALA.

PARABOLA-FORMÁK.

- SÉANCE.
- BÍRÁLÓ.
- NEOLOGUSOK.
- KAFFOGÁS.
- A HÍRES WERTHER.
- AZ ÖRÖM.
- KÖLTEMÉNYEK.
- A GÓLYA JUSSA.
- A BÉKÁK.
- HASONLAT.
- A PATKÓ LEGENDÁJA.

EPIGRAMMSZERÜEK.

- PROPOSITIO.
- VISSZAEMLEKEZÉS.
- VALLOMÁS.
- SZABÓ-BÁTORSÁG.
- TELJESSÉG.
- N. N. KISASSZONY.
- KÉTFÉLE FENYEGETÉS.
- INDÍTÓ OK.
- LEGYŐZHETETLEN.
- KATONADOLOG.
- GENIÁLIS ÉLET.
- ORIGINALITÁS.
- ESTÉLY.
- A LEGJOBB MÓD.
- MEMENTO.
- ÉLET-SZABÁLY.
- FRISS TOJÁS, JÓ TOJÁS.
- AZ AGGKOR.
- SÍRIRAT.
- VILÁG FOLYÁSA.
- PÉLDA.
- URALKODÁS.
- NÉPCSALÓK.
- ÉGALITÉ.
- KÖLCSÖNÖSSÉG.
- FÖLDSZINT GUSTUSA.
- VÁSÁRI MUNKA.
- KRONOS, MINT MŰBIRÓ.
- Ő.
- MINDIG A RÉGI.
- REJTVÉNY.
- BŐ TANÁCS.
- VILÁGIRODALOM.
- A BOLOND VÉGSZAVA.

ISTEN, KEDÉLY ÉS VILÁG.

- PROOEMION.
- A PLÁNTA ÁTVÁLTOZÁSA.
- EPIRRHEMA.
- AZ ÁLLATOK ÁTVÁLTOZÁSA.
- ANTEPIRRHÉMA.
- ALAPIGÉK

RÍMEK, PÉLDASZÓK, SZELID XÉNIÁK.

- AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKNAK.
- A PANTHEISTA.

NYUGAT-KELETI DIVÁN.

- A FORDÍTÓ NÉMELY ÉSZREVÉTELE
- A NYUGAT-KELETI DIVÁNHOZ.
- AZ ÉNEKES KÖNYVÉBŐL.
- HAFIZ KÖNYVÉBŐL S EGYEBEK.
- A SZULÉJKA KÖNYVE EGYESÍTVE
- A SZERELEM KÖNYVÉVEL.
- MÁS KÖNYVEKBŐL.

JEGYZETEK.

- BALLADA AZ ELÜZÖTT ÉS VISSZATÉRT GRÓFRÓL.
- A REJTELMEK.

*E munkát
a legnemesebb és legjóságosabb asszonynak,
Dr. Voinovich Gézáné
Szalay Gizella úrnőnek
benső hálám, mély tiszteletem és barátságom
jele gyanánt
hódolattal ajánlom.*

Budapest, 1905. nov. 29.

Dóczi Lajos.

Virágot szedtem csöndes sétán,
S hogy hazahoztam kis bokrétám'.
A meleg kéztől azalatt
A kehely búsan lelohadt.
Mindjárt pohár friss vízbe tettem,
És mily csuda tanúja lettem!
Mind fölocsúdt a kis kehely
És szárán uj életre kel -
S ott áll oly szépen, olyan épen
Mint anyaföldje ős ölében.

Ilyent éreztem, mialatt
Más nyelven zengték dalomat.

Goethe

JEGYZET.

Előszó nélkül kell e kötetet az olvasónak átadnom. A kiadóval szemben külön kikötöttem, hogy ne legyen bevezetés írására köteles.

Goethéről, mint versköltőről értekezést írni akkor sem éreztem magamban elég erőt, mikor e fordításra vállalkoztam. Most, hogy három évi megfeszített munka után e kötetet sajtó alá adom s egyszersmind «fordítói pályám» végén állok, annál kevésbé vállalkozhatnám ily föladatra. E sorokkal tehát csak a kiadás összeállításáról, a darabok és sorozatok kiválasztásáról adok számot az olvasó és az íróvilágnak. Ezzel annyival inkább tartozom a nyilvánosságnak, minthogy «Goethe lyrai költeményei»-nek már harmincz év óta teljes és irodalmi színvonalon álló fordítása forog közkézen. Az akadémia könyvkiadásában jelent meg, nem kisebb embertől, mint a nemrég elhunyt Szász Károlytól. A két munka kvalitását összemérni, mikor Szász K. gyermekei és hívei még az első virágot sem ültethették el sirhalma körül, nem tartom illőnek és helyénvalónak; ámbár fölösleges hypocrisis volna titkolnom, hogy a jelen munkára bizonyára nem vállalkozom, ha nem hiszem őszintén, hogy a meglevőn sok tekintetben túlteszek. Tehát csak a quantitásról mondok néhány szót. Azt hiszem, hogy több száz verssel (vers-sorokat értve) többet nyújtok itt, de vagy ezer oly sort fordítottam, amelyet Szász Károly mellőzött s viszont mellőztem olyanokat, melyek az akadémia kiadásában megvannak. De azért mindkét kiadás, ha a címlap nem kérkedik is e címmel, joggal mondható *teljesnek*. Egyik sem közli Goethe *összes* verseit (s nem sinylené talán a német *szépirodalom* sem, csak legfeljebb az *irodalomtörténet*, ha az olvasóközönség számára is válogatva közlenék az óriási lyrikus munkáit); de a mi a német és a világirodalomban egyáltalán mint ismert és élő szépség vagy a költő egyéniségét és fejleményeit jellemző adat hagyományossá lett, a mennyiben a magyar közönségnek élvezhetővé és érthetővé lehet tenni, az e kiadásban, valamint az akadémiaiéban bennfoglaltatik - s nem hiszem, hogy legyen nemzet, mely Goethe lyráját ily terjedelemben és a formahűség ily igyekezetével magáévá tette, mint a magyar.

De a válogatásban van különbség a két kiadás között, melyet igazolni kötelességem. Szász Károly a teljességet úgy vélte elérni vagy megközelíteni, hogy Goethe lyrájának minden csoportja képviselve legyen - egy, szerintem igazolhatatlan kivétellel -, midőn t. i. a *Sonettek* teljesen mellőzte. Én viszont az egyes darabok értékét és érthetőségét tekintettem döntőnek s egész csoportokat mellőztem, a nélkül, hogy aesthetikai lelkiismeretem bántott volna. Így pl. a 20 Római Elégiát teljesen adtam, melyekből az akadémiai kiadás ötöt (és milyent!) mellőzött, de viszont egész cyclusokat, melyekből emitt «mutatványok» találhatók, teljesen kihagytam. Ilyenek: «Antiker Form sich nähernd. - Der neue Pausias. - Euphrosyne. - Episteln. Epigramme von Venedig (Hundert und vier) - Weissagungen des Bakis (Vier und dreissig). - Vier Jahreszeiten (Hundert und sieben).» Igazolásom: hogy legtöbbjét magam sem értem, nagy részét csak commentárral tehettem volna érthetővé s az eredmény a fáradsághoz képest elenyésző csekély lett volna. Csak a kötet lett volna vaskosabb - s tán nem is telt volna annyi tér a dalokra, társas dalokra és balladákra, melyeket teljesebben fordítottam, mint elődöm.

Ezen párhuzam a Goethe három verskötetének csak elsejére vonatkozik.

A *második* kötet nálam is, valamint Szász Károlynál a hátralevő három eredeti Goethe-könyv összes kimagasló műveit foglalja össze. Lényeges különbség az, hogy itt Goethe tizenöt sonettjét leli a közönség, mely amott teljesen hiányzik. Igazolásomul addig, míg a régi fordításon tüzetes kritikát gyakorolhatok, csak Szász K. szavait idézem, hogy ő a sonettekben nem fordított, mert «hidegen hagyták». Engem bizony nem. - A rájuk következő «Vegyes költemények» című csoportból egyéni ízlése szerint válogatott a két fordító. De anyagilag - és úgy

hiszem, belértékre is - gazdagabb az én választékom a *Rejtelmek* című töredékkal (Die Geheimnisse), melyet a német közönség a mester legnevezetesebb és legtökéletesebb alkotásai közt magasztal és kedvel. A *Művészetről* szóló csoport is gazdagabban van képviselve, valamint a *Gott, Gemüth und Welt* című bölcselkedői cyklus és végül a Nyugat- Keleti-Diván.

Mindössze vagy 8000 vers-sort foglal magában a jelen kötet, - talán többet, mint a mi a német nagy közönségben is Goethe költeményeiből kelendő s úgy hiszem, busásan elég a magyar irodalom kedvelőinek, de még tanítóinak is arra, hogy a lantos Goethe teljes alakját minden árnyalatával fölismerhessék. A ki nagyobb teljességet kíván, kinek érdeklődése az élvezet és érzés vágyán túlterjed: az nem olvasó többé, hanem buvár és tudós. Ilyen pedig fordítással, ha sokkal jobb és tökéletesebb volna is enyémnél, be nem érheti, hanem az eredetire van utalva. Én ez amúgy is nagyon merész vállalkozással csak aesthetikai, nem tudományos czélt akarok szolgálni s boldog leszek, ha ezen utolsó műfordítási kiadványomban a művelt magyar elme és az érző magyar szív némi élvezetet talál.

Budapest 1905. nov. végén.

Dóczi Lajos.

KÖLTEMÉNYEK.

FELAJÁNLÁS.

Megjött a regg. Halk léptei elűzték
A szendert, mely csak könnyedén ölelt,
Az ébredt vándort hívta a derűs ég,
S kis kunyhajából hegyi utra kelt.
Lépten-nyomon mind nőtt a gyönyörűség,
Uj gyöngy borítván uj virágkehelyt.
A nap közelge, mint egy ifju isten,
S minden derült, hogy engem földerítsen.

S a mint haladtam, lenn a rét-vizekből
Gyér sávolokban szállt a lenge köd,
Majd szárnyra kelve, egyre közelebbről
Uszott körültem és fejem fölött.
El voltam zárva a szép környezettől,
A kedves táj szürkébe öltözött,
S felhő borongva fölöttem s alattam
A borulatban egyedül maradtam.

Egyszerre, mintha a nap áthatolna,
Ritkúlt a köd, világ derenge rám,
Egy sávol, mintha le a völgybe folyna,
Más felkuszik az erdős szirt falán.
Úgy vágytam a napot, oly áhitozva,
Kétszerte szépnek a ború után!
De mig a légi harcz eldöltét vártam,
Oly fény lövellt rám, hogy vakúltan álltam.

De nem soká szívem hő sugalatja
Pilláimat kinyitni bíztatott.
Csak lopva tehetém, egy pillanatra,
Mert minden égett, izzott, gyúladott.
S ím, mintha felhő vinné a magasba,
Egy isteni szép asszony tünt fel ott.
Nem láttam soha oly magasztos képet!
Reám tekintett és lebegve késett.

Nem ismersz? - szólt hangján oly szeretetnek,
Milyennel földi szózat sohse' bírt -
Ismersz, úgy-e, engem, ki életednek
Nem egy sebére adtam tiszta írt?
Ismerd fel őt, kihez az ifju gyermek
Forró könyűket vágyakozva sírt,
Kivel, ahítva az örökre szépet,
Törekvő lelked benső frígyre lépett!

Igen! Te vagy! ujjongtam s térdre estem:
Éreztelek rég s végre eljövél!
Te nyugtatál meg, ha az ifju testen
Átdúlt a sohsem nyugvó szenvedély.

A forró homlokot te fűszeresben
Legyezgetéd, mint hús estelli szél.
Tőled való minden jó adományom,
S mi boldogság, mind általad kívánom.

Meg nem nevezlek, bár sok mond övének,
S kérkednek véled aprók és nagyok.
Tekintetökkel mind elérni vélnek,
S mind jajdul, hogyha fényed felragyog.
Mig tévedék, barátok környezének,
Hogy ismerlek, majd társtalan vagyok:
Csak titkon bírhatom e boldogságot,
El kell takarnom édes napvilágod’.

Mosolyga s szólt: Lám, jó volt, csak kevés
Világot adnom. Alig, hogy a köd kél
S kezd foszlani az első tévedés.
Alig, hogy a fiús daczból kinőttél,
Emberfölötti akarsz lenni és
Mulasztod, mi a férfinak a főczél.
Oly nagy-e közted s mások közt a válfal?
Ismerj magadra, férj meg a világgal! -

Bocsáss meg! esdék, jó szándék hevit.
Ha megnyilott szemem, miért ne lásson?
Víg eltökéltség él keblemben itt.
Nagyot adál és nagy a hivatásom.
Másoknak szántad lelkem kincseit,
Már nem szabad, nem is lehet elásnom.
Oly vágyva mért kerestem útam,
Ha társimat vezetnem nem szabad?

S míg szólék, a fenséges asszonyképen
Oly nyájas szájalom mutatkozék,
Ott olvashattam magamat szemében,
Hogy jó mi bennem és mi fogyaték!
Reám mosolyga, s minden sebtől épen
Reményt nyertem nagyobb öröme még,
És immár lelkes bizalommal, bátran
Léptem feléje és fényét kiálltam.

S kezét kinyújtá a gomolygó pára,
A könnyen úszó fellegzet közé -
S már köd se volt, oda simúlt ujjára,
Összébb szövődött, föllebbentheté.
A tájt tekintém, tiszta volt határa,
Az égre néztem, felhő nem fedé,
S az istennő kezében tiszta fátyol
Ezer redőkbe dagadott magától.

Ismerlek, szólt, tudom, mi gyarló benned,
S mi szikra lappang szíved rejtekén,
(Így szólt - hallom ma is e zengedelmet)
Vedd, szólt, mit néked régen szántam én.
Boldog lesz az, szükségét sohse szenved,
Ki tiszta szívvel csügg ez örökén.
Vedd, hajnal-ködből szöve s tiszta fényből
A *Költés* fátylát a *Való* kezéből!

S ha társaiddal a tüzet lehellő
Nyomasztó dél hősege fojtogat,
Vesd légbe ezt s fűszeres esti szellő
Égi illattal hűti arczodat,
Krypták közül felvisz egy rózsza-felhő,
A földi gond mind messze elmarad,
Enyhülni érzed az élet hullámit,
A nap kies lesz, és az éj világít.

- Hát, jösztek, társak, ha a rögs pályán
Az élet terhe rátok nehezül,
Vagy ha munkátokat szerencse áldván,
Virág fakadt, gyümölcs halomra gyűl.
Együtt haladjunk át a Ma határán
A virradatra, mely holnap derül,
S a gyászoló unokát is kedvre költse
Szeretetünknek nem muló gyümölcse!

(1786.)

DALOK.

Ifjan, aggul sorsom ez:
Jó vagy balsors nóta lesz.

BEKEZDŐ PANASZ.

A szenvedélynek dadogása
Leírva, oh, mi különös!
Hát még, ha gyűjtöd házról házra
A levelet, hogy csokrot köss!

A mit egy élet nagy közökbe
Szétvetve szült, - komoly, bohó,
Azt itten két táblába kötve
Együtt veszi az olvasó.

De ne tűnődj' egy-egy hibán,
Hamar fejezd be könyvecskédet -
Ugy is ellenmondás az élet,
Különben szép sem volna tán.

(1814.)

A KEDVELŐKNEK.

Költő nem tud néma lenni,
Szeret nyilván megjelenni,
Gáncs is, taps is vonzza őt.
Gyónni bajos prosa-nyelven,
De sokat kivallunk csendben
Hallgatag Muzsák előtt.

Mi jót, gyarlót cselekedtem,
Mit élveztem, mit szenvedtem,
Egybeköti e füzér.

Mert öregség és ifjúság
És bölcsesség meg hiúság
Dalban szépen összefér.

(1799.)

AZ UJ ARGYRUS

Csöpp koromban rab valék
Négy falon belül,
S mint anyám méhébe' rég
Ültem egyedül
Eszkendők során.

De te voltál czimborám,
Arany képzelet!
Pipi herczeg volt nevem
S rém-nagy tetteket
Végzett fegyverem.

Raktam kristály várakat,
Szét is zúztam mind,
Öltem sárkányt, ha akadt,
Győztem rendszerint,
Mert hős voltam ám!

Fifit fölszabadítám,
A királyleányt.
Könnyen folyt a párbeszéd
S elmém szikrát hányt -
Oh, dicső ebéd;

Csókja isteni falat,
Ajkán majd agyon
Szerettettem magamat!
Fényes volt nagyon
Arcza, mint zománcz!

Ah, ketté szakadt a láncz!
Oda van, oda!
Merre tűnt el? Hova bútt?
Oh, hol van hona?
Nem visz oda út?

(1774.)

VADRÓZSA.

Kinyilott egy rózsaszál.
Pusztá vadvirága,
Czéda fiú rá talál,
Lélekezete majd eláll,
Oly édes, oly drága.
Rózsa, rózsa, csodaszép,
Pusztá vadvirága.

Fiú szól: Letörlek én,
Pusztá vadvirága.
Rózsá szól: Megböklek én,
Megemlegetsz örökkén,
Nem tűröm, garázda!
Rózsá, rózsá csodaszép,
Pusztá vadvirága.

S a szilaj fiú legott
Odakap az ágba...
Sírt a rózsá, jajgatott,
Hogy nem tűr erőszakot, -
Tűrni kell, hiába.
Rózsá, rózsá, csodaszép,
Pusztá vadvirága!

(1773.)

GUSZTI.¹

A szívem néha oly nehéz,
Morfondi, nyugtalan.
De mihelyt reám Gusztá néz,
A bajnak vége van.
Őt látom mindég, mindenhol
És meg nem érthetem,
Hogy mint s miért is tetszik oly
Bolondúl énnekem?

Az a hamiskás barna szem,
S a még barnább szemöld!
Ha rá nézek, elhagy eszem,
Forog velem a föld.
Hát duzzadt telt ajka még,
S a gömbölyű kis áll -
S van rajta még gömbölyűség,
Hogy majd megbomlanál!

S ha aztán jól megforgatom
A szilaj táncz alatt,
Mily boldogan, mily szabadon
Érezem magamat!
S ha, vére forrván, szédeleg,
S oly bizton ringatom,
És arcza keblemen piheg,
Az egy birodalom!

¹ Németül: Christel = Krisztina. A magyar szövegbe e név sehogy sem illeszkednék. *A ford.*

Ha meg reám néz kedvesen,
Hogy mást se hall, se lát
És elsimúlva keblemen
A csókból bőven ad -
Hátamon végig bizsereg
S lábujjamon kijő -
Oly gyöngye, oly erős leszek,
Oly gyáva, oly dicső!

Mind többet, többet esdenék,
Tartson napestig ám.
S az éj is, ha rámenne még
Azt sem sokallanám.
Félek, egy nap' nem állom én,
Eloltom szomjamat,
Vagy ha nem enged, ott szívén
szívem megszakad.
(1774.)

A DURCZÁS.

Tavaszi legszebb hajnalán
Sétál a pásztorleány
A szép, ifju, gondtalan
És énekli nagy vigan:
Lala, tiralla, lala...

Thyrzis két bárányt ígért
Egy kis czuppanásáért.
Nevetett ő s tova kelt
S még vigabban énekelt:
Lala, tiralla, lala.

Másik kínált pántlikát,
A harmadik önmagát,
De ő rá se hederint:
Bárány, szív, egy néki mind...
Lala, tiralla, lala.

(1791.)

A MEGTÉRT.

Hogy fakúlt az esti fény,
Erdő szélén jártam én.
Ott ült Dámon s furulyált,
Szép nótája messze szállt,
Így: Lala, tiralla, lala.

Maga mellé ültetett,
Adott csókot, édeset.
Fujd még egyszer, esdeklék.
S a jó fiu fujta még...

Így: Lala, tiralla, lala...

Szivemnek nincs nyugta már!
Gondolatom messze jár,
Fülemben mint estharang
Cseng és bong a régi hang:
Ah - lala, tiralla, lala...!

(1791.)

AZ ÉLETMENTŐ.

Elpártolt tőlem kedvesem,
Nem bírtam élni elhagyottan.
Egy folyóvíz mellé futottam,
Folyt, folyt a víz nagy sebesen.

Ott álltam mintegy részegen,
Kétségbeesve, hánykolódva.
Majd beleestem a folyóba,
Az egész föld forgott velem.

Egyszerre hang szólt, bájoló -
Háttal fordúltam arra épen;
Így szóla égi szózatképen:
Vigyázz, mert mély ám a folyó.

E hangra elfutott a hó,
Mert nézem s rám szép lány kacsinta.
Mi a neved? Nevem Katinka.
Katinka! Jó vagy, szép, dicső!

A sír szélétől visszaránts.
De ez az élet nekem semmi,
Ha nem akarsz te magad lenni
A léthez fűző rózsaláncz.

Meggyóntam néki s szép Kató
Pirúlt és részt vett keservemben.
Megcsókolám őt, ő is engem,
S halálról nincs azóta szó.

(1774.)

A MÚZSAFI.

Erdőt, mezőt bejárva,
Nótámat dudorászva
Élem világomat,
Mértékben és ütemben
Úgy mozdúl minden bennem,
Mint a parancsolat.

Tavaszzal alig várom,
Hogy az első virágon
Örvendjen új dalom.
S ha jön a zuzmarás tél,
A kikelet tovább él,
Álmimban folytatom.

A jégcsapos faágon,
Hólepte rónaságon
Virágos lesz a tél,
Ez is mulván idővel,
Új öröm napja jő fel,
S dalom uj szárnyra kél.

Mert mint alján a hársnak
Gyűlnek az ifju társak,
Szól furulyám megint.
Pór kamasz lágyan érez,
A bamba lány kaczer lesz
Az én nótám szerint.

Oh, szárnyat adó Múzsám,
Kinek szaván buzdulván
Útnak eredtem én -
Mondd, megjön-e az óra,
Hogy én is nyugovóra
Térek babám szivén?

(1799.)

TALÁLT VIRÁG.

Az erdön jártam
Magánosan,
Mit se keresve,
Szándéktalan.

Árnyékból pislant
Egy kis virág,
Mint csillag kedves,
Mint szemvilág.

Letéplek, mondom.
Ő így felel:
Ha leszakítasz,
Hervadnom kell.

Mind gyökerestül
Kiástam hát,
Lakomba vittem,
Kertembe át.

Ott elültettem
Biztos helyen,
S most is virágzik
Szépségesen.

(1813.)

PÁRJÁVAL.

Kis virág harangja
Harmat-gyöngyösen
Kinyilott hajnalra
Nyári reggelen.

Kis méh szállt le rája,
Édes, hosszú csók...
Ezek bizonyára
Egymásnak valók.

(1814.)

VÁLTAKOZÓ ÉNEK A TÁNCZHOZ.

A közönyösek.

Jöszte, oh szép lány, lejtsük a tánczot,
Ünnepi kedv koronája a táncz.
Nem vagy a párom ugyan, de lehetsz még,
S légyen akármint, édes a táncz.
Jöszte velem csak, lejtsük a tánczot:
Ünnepi kedv koronája a táncz.

A szerelmesek.

Nélküled aggság volna az ünnep,
Nélküled ólom volna a táncz.
Párom ha nem vagy, tánczra se kelnék,
Csak mivel az vagy, ünnep a táncz.
Nélküled aggság lenne az ünnep,
Nélküled ólom lenne a táncz.

A közönyösek.

Hagyjuk epedni az epekedőket,
Hő szerelemnek unalmas a táncz.
Míg mi forogva körbe repülünk,
Erdei árnyba osonnak el ők.
Hagyjuk, epedni az epekedőket,
Hő szerelemnek unalmas a táncz.

A szerelmesek.

Nékik a táncz jó, séta nekünk jobb. -
Séta magányban mennyei táncz.
Meglesi Ámor a gúnyolódókat,
Már köszörűli a bosszu nyilát,
Nékik a táncz jó, séta nekünk jobb,
Séta magányban mennyei táncz.

(1780.)

ÖNÁMÍTÁS.

Ni, szomszédnőmnél mint mozog
Az ablak függönye!
Elbujt és lesi, fogadok,
Hogy itthon vagyok-e?

S hogy az a féltő, zord harag
Mit tegnap mutaték,
(Oh, ne mutattam volna csak!)

Nem csillapúlt-e még?

Pedig dehogy! Mindegy neki!
Dehogy gondol reám!
Mi függönyét lebegteti,
Az esti szél csupán!

(1803.)

SZERELMES SZÁZ ALAKBAN.

Volnék csak fürge hal,
Üldöznél horgoddal,
A szigonyt nem bánnám.
Örömmel elkapnám
Volnék csak fürge hal
Keresnél horgoddal!

Volnék szép drága mén,
Büszkén hordnálak én -
Vagy hintó, féderes,
Kedvedre hogy mehess!
Bár volnék drága mén,
Büszkén hordnálak én.

Volnék arany forint,
Sok, sok, kedved szerint,
Dobnál ki ablakon,
Megtérnék gazdagon.
Volnék arany forint,
Sok, sok, kedved szerint.

Volnék hű, hogy ha bár
Kedvesem csapodár,
És tennék fogadást,
Sohse szeretni más...
Hű volnék én, habár
Kedvesem csapodár.

Volnék aszott, öreg,
Ránczos, rút, jéghideg,
Könnyebben érteném,
Hogy nem hajolsz felém.
Volnék aszott, öreg,
Ránczos, rút, jéghideg.

Volnék majom, hamis,
Nevetnél rajtam is,
Adnám a bolondot,
Felejténé a gondot.
Volnék majom, hamis,
Nevetnél rajtam is.

Volnék bárányka, jó,
Vagy tigris, borzasztó.
Kis evet, vad kuvasz,
Vagy róka, nagy-ravasz -
Volnék bárányka, jó,
Tigris, iszonytató.

Bármivé is válnék,
Csak neked szolgálnék,
Szegényen, gazdagon,
Vihetnél madzagon.
Bármivé is válnék,
Csak neked szolgálnék.

De már ilyen vagyok,
És ilyen maradok.
Ha más kell, eredj csak,
Faragtass magadnak.
Én már ilyen vagyok
És ilyen maradok.

(1810.)

HALÁSZ KEDVE ÉS KESERVE.

Én, halász-fiú, kedvemre
Ültem barna szirt fokán,
S lestem, csalfán énekelve
Szép halacska jönne tán.
Vízbe loccsant a csalétek,
Fürge hal utána kap -
Édes maszlag, csalfa ének,
És szegény halacska rab.

Ah a parton, a ligetben
Titkon, ernyedetlenül
Pásztornő nyomát követtem
S ott találtam egyedül.
Szem betapadt, szó elakadt,
S mint bicsak ha összezsap,
Fürtön olyan gyorsan ragadt
És szegény fiúcska rab.

Tudja ég, most kaczer csókja
Milyen pásztort boldogít,
Míg viharban hánykolódva
Vetem ki hálómat itt.
A halacskaát szánva szánom,
A hálóban reszketőt,
De «volnék csak rab,» kívánom,
«Karja közt, mint azelőtt!»

(1815.)

MÁRCZIUS.

A hó esett, a hó esett,
Örvendeni korán van...
Ne bízzál, szívem, szerfelett
Ne bízzál, szívem, szerfelett,
Korán nyíló virágban!

Maga a napsugár hamis,
És csalfa a madárdal,
Hazúdik még a fecske is,
Hazúdik még a fecske is,
Mert nem jön párosával.

Hogy gyönyörködném egymagam
A tavaszi sugárban?
De ha járhatnánk párosan,
Oh, csak járhatnánk párosan,
Akkor tudnám, hogy nyár van!

(1817.)

FELELETEK TÁRSAS KÉRDŐJÁTÉKBAN.

A hölgy: Hogy mi nekünk gyönyörűség,
Kedvesebb, mint bármi más?
Nem ám egyformán derűs ég,
Hanem ujság, változás.
De legértékesebb a hűség,
Mely virágzik még üdén,
Gyümölcs-érés idején.

Az úrfi: Páris a széles határon
Minden nymphát ismere,
Míg Zeûs néki egy nap három
Istennôt küld vesztire.
Nem is volt még e világon
- Elôre vagy hátra nézz -
Választás oly rémnehéz.

A tapasztalt: Tudj a nônek szépet tenni,
Bizony Isten, megnyered.
Ha mersz erôszakos lenni,
Még biztosabb sikered.
De ki föl se látszik venni,
Tetszik vagy nem: - oly hamis
Bosszant is, meg hódít is.

A meglegedett: Sok az ember gondja, vágya,
Nagy a hajsza, a hűhó.
Viszont, ha szerencse áldja,
Bôven jut a földi jó.
De a lét főboldogsága
S édesb mint nektári nedv:
Víg kedély és könnyü kedv.

A bölcs bolond: Ki az ember balgaságát
Látja mind és szidja mind,
S míg ők a bolondját járják,
Kit-kit bolondnak tekint,
Az, mint állat a malomba',
Nyög örök teher alatt.
S én, bevallom, ilyenforma
Tisztre adtam magamat.

(1795.)

A MISANTHROP.

Most nyugton ül. A homlokon
Nincs felhő, vést jelentő.
Egyszerre rá zord árny oson,
Arcza bagolyéhoz rokon,
Fanyar, komoly, rettentő.
Szerelem ez vagy únalom?
Vagy mi a mennykő?
Én nem tudom.
Lehet, hogy mind a kettő.

(1768.)

KELLETTLEN SZERELEM.

Gúny tárgya rég - isten neki,
Hogy a leányka csapodár,
S mint a kártyában szereti
A filkót is a király mellett,
Mert tromf csak mindkettőből telhet
S bármellyiket mellőzni kár.

De ah, bár misanthrop vagyok,
A szerelem rablánczra fűz,
Bús voltam és bús maradok.
Hisz elűzném e búbánatot,
De a seb nagyon mélyre hatott,
S a gúny szerelmet el nem űz.

(1768.)

VALÓDI ÉLVEZET.

Hiába szórsz egy lány ölébe,
Hogy hű szívet nyerj, kincseket.
Nem édes a szerelem élve,
Ha ajándékba nem nyered.
Aranyért polczra visz ezernyi
Vásárolt népi szavazat,
De hogyha leányt akarsz nyerni,
Menj s add cserébe tenmagad'.

Ha kerülsz szentelt köteléket,
Fékezd, oh ifjú, vágyadat,
Az ember szabad sorban élhet
S mégis magasb törvény alatt.
Csak egynek éleszd szíved mécsét,
S ha az az egy viszont szeret,
Hadd kössön hozzá a gyöngédség
A zord kötelesség helyett.

Érzéssel válassz eszményképet,
S hidd, ő viszont választni fog,
Lélekre, testre szépet, épet,
S boldog lehetsz, mint én vagyok.
Én így jutottam édes párhoz
(Nincs ebben nálam okosabb!)
Ugy hogy a legszebb házassághoz
Más nem hiányzik, mint a pap.

Csak az én örömömnek élve,
Boldog, ha csak szemembe' szép,
Csak keblemen szomjazva élvre,
És szende, ha más körbe lép -
Ő gyöngeségből mit sem enged,
S nehogy korán múlják a tűz,
Nem ad jogot, csupán kegyelmet
S a hála is hozzája fűz.

Szerény vagyok s már az is kéj, ha
Gyöngéd mosolylyal boldogít,
S asztal fölött zsámolynak néha
Teszi a kedves lábait;
Ha almát nyujt, melyet kikezde,
Vagy, melyből szürcsölt, poharat,
Vagy rablott csók közt fehér keble
Egy perczre födetlen marad.

S ha ad az ég egy édes órát,
S beszélhetünk szerelmesen,
Akkor se kérem ajka csókját,
Csak hangját, csak szavát lesem.
Mily elme, mely mind gazdagabban

Csillogtat rejtett érdemet!
Tökélyes ő - talán csak abban
Hibás, hogy engemet szeret.

Vágyam keblére dőlni késztet,
De hódolatom térdre vet.
Ifjú, ily üdvből vedd ki részed,
Ez a valódi élvezet.
Hogy átlépven a lét kapúját,
Az Édent ismerősnek lásd,
S hallván az égi Hallelúját
Ne érezz semmi változást.

(1768.)

A JUHÁSZ.

Volt egy juhász, nagy lusta,
A delet átaludta,
Nem volt szeme a nyájon.

Egy lányka tűnt szemébe
És nyugalmanak vége,
Nincs étvágy, itvágy, álom.

Barangol szerte-széjjel,
Csillagot számlál éjjel
És jajgat: Ez halálom.

Most a kis lány övé lett,
S egyszerre szép az élet:
Van étvágy, itvágy, álom!

(1799.)

A BUCSÚ.

Olvasd a bucsút szememben,
Mely elnémul ajkamon.
Férfinak ismertek engem,
S most lesujt a fájdalom.

Fájó ma a kéz varázsa,
Melylyel rég öleltelek -
Bágyadt kezéd szorítása,
Ajkadon a csók hideg.

Lopott csók hogy' boldogított
Ajkaidról valaha,
Mint a véletlen szakított
Márctiusi ibolya!

De nem szedek százszorszépet
Néked, százszor szép leány;
Tavas virít, de csak néked,
Nekem ősz van, Franczikám!

(1774.)

BOLDOGSÁG ÉS ÁLOM.

Álmodban minket gyakran láttál,
Hogy együtt álltunk az oltárnál,
Mint esküdt férj és feleség.
Ébren meg én sok boldog órán
Ajkadra csókok ezrit szórám,
S egyszer se mondtuk, hogy elég.

S ím éltünk tiszta boldogsága,
Áldott napok gyönyörvirága
Az idők sodrán hova lett?
Mi haszna élvezek immáron?
A legédesb csók, legszebb álom
Eltűnik mint a lehelet!

(1768.)

ÉLŐ EMLÉK.

Ellopni a kedves szalagját,
Kiállni jól játszott haragját,
Sok szeretőnek nagy mulatság,
De nékem hiú kedvtelés.
Harisnyakötő, gyűrű, kendő,
Magában egy sem megvetendő,
De énnekem ez mind kevés.

Nekem leánykám életéből
Élő rész jutott osztályrészül;
Szabódott, de megadta végül,
Mi mellett más megsemmisül.
Ki szól a sok egyéb dibdábról?
Én fűrtöt kaptam szép hajából,
Mely ott leng a szép arcz körül.

Most, járjak bármely földi részen,
Nem válok tőle el egészen.
A szép ereklyét tartom, nézem,
És szívem, ajkam rajta csüng.
A fűrt meg én egyformán járunk,
Egy azon arcz volt boldogságunk,
S e boldogságtól elesünk.

Hogy függtünk rajta mind a ketten,
Hogy simogattuk telhetetlen?
A kerek arczot s önfeledten
Keblére hogy csúszunk alá!
Oh te nem irigy versenytársam,
Kisérd tovább e bujdosásban
S mindég emlékeztess reá.

(1768.)

A TÁVOLLÉT ÖRÖME.

Szívd csak, míg az édest látod,
Szeméből a boldogságot,
S csókold szűzi álmiban.
Élvezd mind, mi tőle telhet, -
Mégis boldogabb szerelmed,
Ha a lányka messze van.

Örök erők, tér és távol
Itt kimentik mámorából
Lázban forró véredet.
Minden érzésed lágyabb,
Könnyűl szíved, enyhül vágyad,
S mind teljesb lesz örömed...

Nem felejtlek egy percze sem,
Mégis alszom, iszom, eszem,
S lelkem szabad, röpte vig.
Mily csuda ez, ki mondhatná?
De szerelmem áhítattá,
Vagy ábránddá változik.

Felhő, mely nap-fénybe lebben.
Nem fürdik ott kéjesebben,
Mint szívem e kép ölén.
Túl a féltés aggodalmán,
Büszkébb, sem hogy gyanakodnám.
Örökké szeretlek én.

(1767.)

LUNÁHOZ.

Napsugár testvére te,
Bús szerelem hasonmása,
Kinek képét köd varázsa
Ezüst fénnel vonja be!
Halk lépted a merre jár,
Nyílnak nap nem látta telkek,
Ébrednek az elhalt lelkek
S én - s az éjjeli madár.

S mint bűvös szemed kutat,
Messze távol lesz közellé.
Oh, emelj föl magad mellé,
Valósítsd meg álmomat!
S kéjlehellő kedvesét
Lássa a kóbor levente,
Mint felülről éjjelente
Te is gyakran megleséd.

Tiszta látás gyönyöre
Ír lesz a válás sebére.
Sugaraid' egybe téve,
Szemem már élesb leve.
S látom ah, a vánkoston
Leplezetlen' nyugvó szépet -
S mint Endymjon hajdan téged,
Hullámozó keblére von.

(1768.)

NÁSZÉJ.

Hálósobádban, nesztől távol
Űl Ámor s híven örködik,
Nehogy gonosz csel pajkosságból
Hasson e csöndes küszöbig,
Titokszerű, szent lánggal égve
Fáklyája bűvös, reszketeg
És tömjénillat száll a légbe,
Hogy teljes legyen kéjetek.

Hogy ver szived, míg üt az óra,
Mely szétüzi vendégidet!
Hogy vágysz az ajkra, a forróra,
Mely nyögve nem mondhat Nem-et.
Hogy rontsz prédáddal a szentélybe,
Nehogy tisztod' halasztva véts,
S Ámor fáklyája enyhén égve.
Apró lesz, mint az éji mécs.

Csózkodtól, mint ha zápor esnék,
Hogy reszket arcza, kebele!
Most vakmerésed kötelesség,
S a szemérem nem bír vele.
Ámor segítne, de félkézzel
Magad már levetkeztetéd,
Aztán pajkos szégyenkezéssel
Befogja mind a két szemét.
(1767.)

KÁRÖRÖM.

Pillangó formában én
Szállok, síromból kikelve,
A sok édes órát látott
Ismeretes játszó helyre,
Hol az ér fut s száz virágot
Rejt a csalit hűs ölen.

Boldog párt lesek meg itt.
A turbékoló szerelmet
A lány csokrából szemlélem
S mindazt, mit halálom elvett,
Viszont látom - újra élem
Boldog múltam napjait.

Míg a lány átkarolá,
És az ifjú vágygyal telve
Csapong, a jó perczczel élve,
Az ajakról a kebelre,
A kebelről le a kézre,
Én is szállok fel s alá.

S a hogy meglát a leány,
Kedvese tüzetől félve
Felszökik - én messzibb szállok:
«Édes, jer, fogjuk meg élve...
Fussunk, addig meg sem állok,
A szép pillangó után!»
(1768.)

ÁRTATLANSÁG.

Szívek legtisztább erénye,
Kényes, mint a szemvilág,
Szebb, mint költők képzeménye,
Te legritkább ritkaság!
A mely szív még másért is ver.
Nem bírhatja kincsedet -
Csak az érez, ki nem ismer,
Hol ismernek, nincs helyed.

Ott fenn az angyalsereggel
Éltél mivelünk együtt,
Most is leszállsz néha reggel,
Mielőtt a nap kisüt.
Csak a költő szeme láthat
Halvány ködlepel mögött.
Phöbus jó, a fátylon áthat
S te is eltűnsz mint a köd.

(1768.)

TETSZHALÁL.

Itt nyugszik Ámor. Nők, könnyeztetek,
Egy véletlen, egy semmi ölte meg.
Hát igazán halott? Nem tudja földi.
Egy véletlen, egy semmi tán felkölti.

(1768.)

KÖZELSÉG.

Oly furcsa az, szépséges gyermekem,
Sokszor mi távolnak látszol nekem.
Mihelyt az emberek közé kerültünk,
Kedvem szegi a zsibongó tömeg.
De ha sötétség s csend vagyon körülünk,
Csókjaidról mindjárt rád ismerek.

(1788.)

SZIVEM VÁLASZTOTTJÁNAK.

Kézbe kéz és ajk az ajkon,
Maradj hű, én kedvesem,
S én hajómat bízva hajtom
A háborgó tengeren.
De ha a szelek pihennek,
S jó sors biztos révbe vet,
Úgy büntessenek a mennyek,
Ha élvezek nélküled.

Nyer, ki mer! A felhők nyílnak
S már felém ragyog a cél.
Nékem napsugár a csillag,
Éj csak annak van, ki fél.
Itt renyhén öledben ülve
Sujtna a lelk'smeret,
De szabadon, érted küzdve,
Gyorsabb és erősb a tett.

Völgyet látok már, hol együtt
Lel az esti szürkület,
S a folyó mentét követjük.
Tengerölbe mint siet.
Nyárfa árnyat hágy a réten,
A berek szellője friss.
És ez éden közepében
Csak lesz egy kis kunyhó is?

(1799.)

ELSŐ VESZTESÉG.

Ah, ki hozza vissza őket,
Az elmúlt szép időket,
Első boldog szerelemnek
Édes napjait?

Csak egy órát is belülök!
Ah, hiú panaszszal ülök
Szítva gyötrelmét sebemnek
A magányban itt!

Ah, ki hozza vissza őket,
A boldogság napjait?

(1785.)

A KEDVES KÖZELLÉTE.

Eszembe' vagy, ha tenger tükrén látszik
A déli fény.

Eszembe' vagy, ha hold remegve játszik
Az ér vizén.

Veled vagyok, ha porfelhő borít el
S köd fojt sűrűn,
S ott reszketek veled és lépteiddel
Keskeny bürűn.

Hallak, midőn a zúgó hab megrekken
A szirt fokán,
És hallgatózom, mint sűg a berekben
A halk magány.

Bármerre szállj, mindég nyomodba' járok
Közel, közel...
A nap lenyugszik... csillagomra várok.
Jövel! jövel!

(1797.)

A TÁVOL LEÁNYNAK.

Való-e hát? Elhagysz te engem?
A sors örökre elragadt?
Úgy cseng még rászokott fülemben
Minden hangod, minden szavad!

Mint reggel bujdosó hiába
Tekint a magas égre fel,
S a kis pacsirtát meg nem látja,
Mely a kék űrben énekel,

Úgy én a rónán, erdő fáin
Nyomod' hiába keresem...
Csak téged hívnak mind danáim:
Oh jer, jer vissza, kedvesem!

(1788.)

FOLYÓ PARTJÁN.

Oh folyjatok, dalok, az éjbe
A feledés gyors folyamán,
Ne zengjen ifjú, vágytól égve,
Se kikeletkor szép leány!

Mind egy-é voltatok - de sírba
Fordult hűsége túlkorán.
A vízbe voltatok ti írva,
Hát nyeljen el az óceán!

(1798.)

FÁJÓ SZIVVEL.

Hervadtok, szép rózsakelyhek,
S ő viselni sohse fog.
Csak nekem, reménytelennek,
Árvának virúttatok.

Szép idő, hol minden estve
Láttam angyali szemed,
És az első bimbót lesve
Jártam reggel kertemet!

Mind rózsáját, mind gyümölcsét
Lábad elé önthetém,
És orczádról a reménység
Hajnala derült felém!

Hervadtok, szép rózsakelyhek,
Ő viselni sohse fog -
Csak szegény reménytelennek,
Árvának virúttatok!

(1774.)

BÚCSU.

Oly szép a szószegésnek csábja,
Míg a hűség zord harczra hív.
Csak gyöngé eskű az, hiába.
A melynek ellent mond a szív.

Tudod, szavad' fülem mily szomjan issza;
Csábítsz s újból szédítenél
A szép botorság sajkájába vissza,
Hol kettős lenne a veszély.

Légy nyílt! Ne biztass burkolózva
Olyannal, mit szived tagad.
Előbb-utóbb úgy is kitetszett volna -
Im visszaadom szavadat.

Bocsátalak. Kinyitom a korlátot,
Bárhova vágyol, ím szabad a tér.
De ne csudáld, ha elfordúl barátod,
És szótalan magába visszatér.

(1797.)

VÁLTOZÁS.

Kavicsos patak árján elringat a hullám,
S odatárt kebelemre hizelgve simúlván
Csókjával üdít az erőteli nedv;
Aztán lesietve elhagy csapodáran,
De íme nyomában már mást hoz az áram,
S szép váltakozásban megújul a kedv.

S te mégis e drága örömteli élet
Múló idejét henye búra fecsérled,
A mért egy igéző leányka hamis?
Idézd föl a múlt kéjt, hívd a jövőndőt!
Ha isteni kéj volt, ölelni az elsőt,
Hidd, isteni kéjt hoz a második is.

(1768.)

BIZTATÁS.

Mit kívánjon, ah, az ember?
Jobb ha sorsát veszteg várja,
Ragaszkodik, gyökeret ver?
Vagy ha kiront a világba?
Biztos fészket, tetőt rakjon,
Avagy sátor alatt lakjon?
Vagy sziklában bízzék szentül?
Hisz a szikla is megrendül!
Nincs mindenre illő törvény!
Tegyen kiki, a hogy tehet,
Lássa kiki, mire mehet
S hogy ne bukják, nagyra törvén.

(1788.)

HASONLÓ.

Gyáva vesződés,
Henyé tűnődés,
Asszonyi elme
Hiú ijedelme
Bajban erőssé
Sohse tehet.

Harczra kiállni,
Sujtson akármí.
Küzdve daczolni,
Sohse hajolni:
Földre idézi
Az Isteneiket.

(1776.)

SZÉLCSEND.

Néma csönd a tenger színén,
Békeség fönt és alant -
És a hajós szorúlt szívvel
Tükröt lát, határtalant.

Nem fű szellet, nincs lehellet,
Rémes, temetői csend,
Egy habocska sem zavarja
Az egyforma végtelent.

(1795.)

JÓ SZÉL.

A ködlepel oszlik,
Kitetszik a kék menny.
A szél fű! Előre!
Már semmi se tart.
Feszül a vitorla,
Sürg, forg a legénység,
Utat nyit a hullám,
Közelget a távol,
Im, ott van a part!

(1795.)

BÁTORSÁG!

Csak gondtalan át a sikon;
Hol bátor előd se húzott
Számodra nyomot,
Ott törj te magadnak utat.
Csitt, kényes szív, ne dobogj!
Még nem szakad, a mi ropog,
S ha szakad is, nem te alattad.
(1776.)

INTÉS.

Mért mind távolban keresnéd?
Im, oly közel van a jó!
Csak ragadd meg a szerencsét,
Mert mindég jelenvaló.
(1788.)

ÉJJELI LÁTOGATÁS.

Dobbant szívem, - hamar nyeregbe!
Szándék s tett egymást követé,
A földet már az est rengette
S az ormokon csüggött az éj.
Tölgy, bükk a ködös leplen által
Ágát mint órjas tárja szét,
S ezer láthatlan szemvilággal
Les a pagonyból a sötét.

A hold siralmas képpel nézett
Ki párás fellegek közül,
A szellő metszön füttyörészett,
Borzadt a szem, borzadt a fül.
Felém vigyorg száz éji árnyék,
De kedvem víg és vágyam úz,
Oh, kebelemben milyen láng ég
És ereimben mennyi tűz!

Mert téged láttalak s felém folyt
Messzünnen hő tekinteted,
Szívem oly teljesen tiéd volt,
Tied volt minden lehelet.
Az édes arcot láttam, melyre
Tavaszi-ídő rózsája hűll,
S hogy hajlasz még ma szerelmemre
Reméltem, bár méltatlanúl.

De - gyors az éj, a hajnal itt van,
S ismét a válás átka nyom...
Oh mennyi gyönyör csókjaidban,
Szemedben mennyi fájdalom!
Még láttalak utánam vetni
Könyes búcsú-tekinteted...
Oh ég, mily öröm szerettetni!
Hát még szeretni, Istenek!
(1771.)

ÚJ SZERELEM, ÚJ ÉLET.

Szívem, szívem, mi lesz véled?
Mért szorongsz, mint lázbeteg?
Milyen új, felfordult élet!
Immár rád sem ismerek.
A mi vonzott, nem vonz többet,
Mi gyötört, már nem gyötörhet,
Harczod, békéd min se csüng...
Szívem, mondd, mi lesz velünk?

A szép lány ifjú varázsa,
Szemében a méla tűz,
Hűséges jó pillantása
Az, mi így békóba fűz?
Hisz akarnám nem szeretni,
Szökni, a pórázt levetni:
De hiába, nem lehet,
Minden út hozzá vezet.

Így láthatlan, finom szálon,
Mit széttépni nem lehet,
A kis álnok mint egy álom
Tart lekötve engemet.
Maradnom kell bűv-körében
Kénye szerint, rabjaképen...
Oh csodás elválkozás!
Szerelem, bocsáss, bocsáss!

(1775.)

BELINDÁHOZ.

Mért vonsz így a fénybe? Mind e pompa
Nékem oly hiú!

Nem voltam-e boldog kis lakomba'
Én csendes fiú?

Ott magamra zárva elterültem
A hold fényiben
S rémletes sugárba merültem
Bézárult szemem.

Álmodám, mily kéjben vala részem
Egyedül - veled
S átfogám szívemmel oly egészen
Kedves képedet.

Én vagyok-e még, kit e teremben
Kártyára tanítsz,
Annyi tűrhetetlen arczczal szemben
Ülni kényszerítsz?

Nálad szebb virággal nem igézhet
Már a kikelet.
Csak a hol te vagy, ott van természet,
Jóság, szeretet.

(1775.)

MÁJUSI DAL.

Oh, mint ragyogsz rám,
Fényes világ,
Aranytüzes nap,
Zöld rónaság!

Minden kis ágból
Virág lövell,
Minden bokorból
Száz hang szökell,

És minden szívből
Hálás imák -
Oh föld, oh napfény,
Oh boldogság!

S te rózsás felhő
A kék egen:
Aranyban úszó
Szép szerelem!

Tőled virágzik
A zöld mező,
Tőled párázik
A levegő!

Oh hogy szeretlek,
Szép kedvesem!
S hogy ég szemedben
A szerelem.

Mint a pacsirta
Dalt és eget,
Mint nyíló rózsza
Hajnalt szeret,

Úgy szeret téged
E hő kebel,
Ki ifju kedvvel
Árasztod el,

És bele szikrát
Új dalra vetsz -
Légy áldva, áldva,
A mért szeretsz!

(1774.)

FESTETT SZALAGGAL.

Kis virágot levelestől
Könnyed kézzel hintenek
Szalagomra játszi kedvből
Tavaszi jó istenek.

Szellő, hordd a kedves felé,
Fond vállára könnyeden.
Így áll majd a tükör elé
Ragyogó jó kedviben.

Lássa magát rózsahímében,
Hol mint legszebb ő ragyog.
Egyszer nézz rám, édes szívem,
És én túlboldog vagyok!

Óh, hadd mondja e tekintet,
Hogy velem egyet kívánsz,
S a mi egybekapcsol minket,
Nem lesz könnyű rózsaláncz.

(1777.)

KIS ARANYLÁNCZCZAL.

Kis láncz megy hozzád e sorokkal,
Merev aranyból, mégis lágy,
Mely azaz apró, finom hurokkal
Nyakad köré simúlni vágy.

Szegényke kedvét tedd meg végül,
Szerény ő s nem kíván nagyot:
Viseld naponta ékességül,
Estére félredobhatod.

De ha ki oly lánczczal kínálna,
Mely komolyan köt s néha nyom,
Az ilyenek mond, szép Zsuzsánna:
«Ezt kétszer is meggondolom.»

(1774.)

NYÁRON.

Liget, mező
Mily gyöngyöző!
Virágok kelyhe
Harmattal telve!
Hogy súg a levél!
Mily üde a szél!
Mily édes az aranyos égi sugár,
Mily hangos az ágon a fürge madár!

De ott, a hol én
Őt átölelém,
A félhomályban,
Alacsony kamarában.
Hova soha se jár
Az égi sugár -
Oh, mi semmibe tűnt a kék meg a zöld,
Szépségivel együtt az ég meg a föld!
(1775.)

MÁJUSI DAL.

Szólj, buza, rozs,
Vetés, aranyos,
Szólj, bokor és
Árnyas kerítés,
Szólj, fű, fa, tövis -
Nem járt itt a kedves,
A szép hamis?

Kerestem honn már,
De otthon nincsen,
Hát ide künn jár
Aranyos kincsem.

Május virága
Ha kezd fakadni,
Nem bir a drága
Otthon maradni.

Ni a fűben amott,
Hol a csermely előtör,
Hol csókot adott
Az édes először,
Valaki jó!
Tán bizony ő?

(1810.)

KORA TAVASZ.

Oh gyönyör napjai,
Nincs-e korán,
Rügyet fakasztani
Bokron és fán?

Telnek a friss erek,
Duzzad a báj.
Reád sem ismerek,
Tegnap táj!

Kéklík a magasból
Ég, bájoló,
Aranyos halaktól
Hemzseg a tó.

Tarkáló szép sereg
Szárnya suhog -
Mennyei énekek,
Földi dalok!

Új termő kedv ered
Mind fölfelé,
S szíva dús nedveket
Zümmög a méh.

Halkan buzog, dagad
A levegő,
Enyhítő mozdulat,
Szenderítő.

Éles szellőcske sem
Késik soká,
De elbú hirtelen
Bokor alá.

Majd megtér, hűteni
Hő kebelem...
Tegnapról mára mi
Történt velem?

Rózsák, könny-nedvesen
Már sejtitek?
Megjött a kedvesem,
Testvéretek!

(1801.)

SZÜNTELEN SZERELEM.

Ki hóba, esőbe,
Viharba előre,
Az alpesi katlan
Örvényein át,
Örökön szakadatlan
Tovább, tovább!

Jobb lenne, gyötörne
Küzdéssel a végzet,
Mint ennyi gyönyörbe
Hogy kerget az élet.
Oh, szívnek a szívhez
Hő vágyakozása!
Sajátszerű kín lesz
Gyakorta varázsa!

De hogy' meneküljek?
Barlangba üljek?
Békémet, hiába,
Már ott se lelem.
Oh, lét koronája,
Oh, béke halála,
Neved: Szerelem!

(1776.)

A JUHÁSZ BÁNATA.

Naponta ama hegytetőn
Megállok csendesen,
Botomra támasztom fejem'
S a völgybe néz szemem.

Aztán követem nyájamat
A kanyargó uton,
A völgybe értem, de miként,
Azt magam sem tudom.

A réten tarka, szép virág,
Harmattól gyöngyösek.
Csokrot kötök s felejttem, hajh!
Hogy nincsen már kinek.

S ha vihar kél, a tölgy alól
Szemem oda tekint
Egy ajtóra, nem nyílik-e?
De álom, álom mind!

Szivárvány áll a ház fölött,
De a ki oda bent
Soká lakott, az édes lány
Az messze, messze ment.

Oly messze, tán vizen túl is...
Tovább, te árva nyáj!
Ne állj meg e kis ház előtt,
A juhász szíve fáj!

(1801.)

VIGASZ A KÖNYEKBEN.

Miért vagy olyan bánatos,
Hol minden szív örül?
Szemed mutatja, ne tagadd,
Itt sírtál egyedül.

- «S ha egymagamban sírok itt
Enyém a fájdalom.
Édes a köny, csak az könyít
A fojtó bánaton.»

Hívnak vidám barátaid,
Mindannyi úgy szeret.
Ha veszteséged még oly nagy,
Köztünk felejtheted.

- «Zajongtok, ám nem sejtitek,
Milyen e gyötrem, -
Nem vesztés, mit siratok,
Bár híját érzem.»

Ne csüggedj, hiszen ifju vagy,
Minden elérhető,
Van benned bátorság, remény
És szerzeni erő.

- «Oh megszerezni nem lehet,
Tőlem oly messze jár,
Oly magasán, mint fenn a szép
Fényes csillagsugár.»

Csillagra vágyni nem lehet,
De fényük elragad,
S gyönyörrel nézzük éjszaka
Szelid pompájukat.

- «S gyönyörrel nézem nappal én
Fényes csillagomat,
Hadd sírjam át az éjt, a míg
Könyem el nem apad.»

(1803.)

ÉJI ZENE

Félfüllel, puha párnán,²
Hallgass rám, óh Irén!
Álmodba zengjen hárfám,
Aludj! Nem keltelek én.

Álmodba zengjen hárfám,
Míg csillag int felém,
Fölötted örként járván -
Aludj! Nem keltelek én.

Fölötted örként járván
Túl visz az égi fény
Engem a föld határán -
Aludj! Nem keltelek én!

Túlvisz a föld határán,
Boldoggá nem tevén -
Te hidegebb, mint márvány,
Aludj! Nem keltelek én.

² A forma nehéz volta kimentti a licentiát, hogy a rím kedvéért *nevet* választott a fordító, a hol az eredetiben nincs név.

Te hidegebb mint márvány,
Csak alva hajolsz felém -
És árván zengi hárfám:
Aludj! Nem keltelek én.

(1804.)

SZIKLAVÁR.

Ott fenn, ama szirt tetejében
Magaslik egy ókori vár.
Lovagok lakták paripástól,
Nem lakja senki ma már.

Elégtek a kapuk, az ajtók,
Oly csöndes csarnoka mind,
Máskálók az ócska falak közt,
Kényem kedvem szerint.

Itt pincze nyilott; arany-érték
Volt benne a tüzes ital...
Már nem viszi oda a korsót
Pinczérnő, szép fiatal.

Nem rakja vendégsor elé már
A fényes ezüst kupa-sort,
Nem önti kristály-üvegébe
A papnak a szent mise-bort.

Nem nyújtja csatlósna a kancsót,
A sötét folyosóra ha ért,
Nem czuppan a könnyü fizetség
A könnyen adott italért.

Mert mind a gerenda, a palló
Elhamvada réges rég,
Folyosó, kápolna, garádics,
Ma már csupa omladék.

De minap, a midőn cziterával
(S csutorával egy füst alatt)
Föl láttam a hegyre szökellni
Az én kis angyalomat -,

Jó kedvre derült a romok közt
A lomha nyomoruság,
És mint ama régi napokban,
Oly ünnepi lett a világ,

Mint hogyha megint a leventék
Jöttére nyílna a vár
S a régi hősi világból
Vonúlna be egy dali pár.

És mintha a kápolnában
Ott állna az atya, a szent,
Kérdvén: Kedvellitek egymást?
S intünk mosolyogva Igent.

S szívünket orgona, ének
Mélyébe andalítá,
S násznép helyében az Ament
A viszhang mondta reá.

S hogy az este jött haloványan
És minden csöndbe borúlt,
Az izzó naptól a bérczfok
Még egyszer lángra gyúlt,

A pinczérnő meg a csatlós
Most gazda - egyik se siet:
Az sokszor nyújtja a kancsót, -
Ez minden kortyra - fizet.

(1802.)

SZELLEMSZÓZAT.

Tornyáról a hős szelleme
Naponta letekint,
A hány hajó száll arra le,
Üdvözli, áldja mind.

«Volt ez izomban is erő,
E szívben szerelem,
E csontban harczias velő,
És habzott serlegem.

Áttombolám az életet,
S pihentem öregen,
S te, embersajka, ég veled,
Csak menj, csak menj, csak menj!»

(1774.)

ARANY SZIV
(a nyakamon.)

Elhangzott boldogság emléke,
Mit féltve őriz keblem itt,
Tartósb vagy-e, mint lelkünk köteléke,
S nyujtod szerelmünk kurta napjait?
Futnék, Lili, tőled, de mind hiába!
Az idegen világba
Magammal viszem erős fonalad'.
Ah, Lili szive az enyémtől
Oly könnyedén el nem szakad!
Mint a madár erdőbe szökve
Viszi eltépett fonalát
Egy léten át,
Ég rajta a folt,
Hogy rab madár,
Nem a régi - már
Valakié volt.

(1775.)

BÁNAT KÉJE.

Óh, ki ne apadjatok,
Könyei ti az Örök szerelemnek!
Óh, ha csak félig szárad a szem,
Mily pusztá, kiholt, kietlen a lét!
Ah, ki ne apadjatok,
Könyei a boldogtalan,
Örök szerelemnek!

(1778.)

VÁNDOR ESTI DALA.

Óh te mennyekből való,
Szenvedőt vigasztaló,
Ki, hol szív kétszerte szenved,
Kétszeresen adhatsz enyhét -
Mikor lesz mind ennek vége?
Sok e kín és élvezet.
Édes béke,
Jer, jer - töltsd el keblemet!

(1776.)

MÁS.

Völgyön, hegytetőkön
Csend.
Fákon és mezőkön
Szellő se leng.
Hallgat a madárka,
Nincsen nesz sehol...
Ne félj, nem sokára
Te is nyughatol.

(1783.)

VADÁSZ ESTI DALA.

Puskámmal járom a rideg,
A csöndes parlagot,
S a merre járok, ott lebeg,
Szépséges alakod.

Te is most, távol sejtelek,
Ott jársz a parlagon,
Vajh néked nem jelent-e meg
Egy perczre alakom?

A hontalan bús képe, kit
A sors távol ragadt,
És jobbra-balra téved itt,
Mert tőled elszakadt?

Nevedre ollyat érzek én,
Mint csöndes hold ha kel,
Oly édes béke száll belém,
És nem tudom, mi lel!

(1775.)

A HOLDHOZ.

Újra leng ezüst ködöd
Völgy s bokor felett,
Új harmattal öntözöd
Szomjas lelkemet.

Enyhe szemed úgy tekint
Ligetimen át,
Sorsomon örködve, mint
Kedves jó barát.

Hallom az elköltözött
Szép napok dalát,
S járok öröm s bú között
A magányon át.

Folyj le, folyj, kedves folyó.
Meg nem térsz soha,
Tréfa, csók és eskü-szó
Így tűntek tova!

Csakhogy bírtam percze, mi
Édesb, mint a méz.
Ah, de hogy felejteni
Mindezt mily nehéz!

Zúgj, folyó, a völgyön át
A tenger felé,
Súgd hullámid dallamát
Húrjaim közé.

Vihart téli éjjelen,
Ha a gát szakad,
Vagy tavaszt, ha széleden
A bimbó fakad.

Boldog, ki magányban él
Gyűlölet nekül,
Hú baráttal szót cserél,
S mind annak örül,

Mit a tömeg sohse lát,
Mi hivatlanul
Kebünk utvesztőin át
Éjenként kigyúl.

(1779.)

SZÚK KÖRBEN.

Én nem tudom, mi köt le itt,
Hogy e kis kör úgy boldogít,
Holott érzem korlátait?
Felejttem - s örömet! - minő
Nagy sors jut nékem osztályrészü.
Pedig tudom, hogy az idő
ölen számomra hol mi készül.
Ah, *mérték*, légy te sorsom őre!
Legjobb, mint pille a gubóba,
Gyönyörbe, erőteljbe burkolózva,
Csöndes jelenben várni a *jövőre*.

(1776.)

REMÉNY.

Add, sors, kedvem ne apadjon,
Add, hogy kezem ne lankadjon,
S napszámom' végig betöltse.
Nem, az álmok nem hazudnak,³
Mind e fának, mely ma rúd csak,
Lesz árnyéka, lesz gyümölcse!

(1776.)

A GONDHOZ.

Oh, ne térj meg körbe futván
Új meg új álarcz alatt!
Hadd megyek a magam útján,
Hagyd meg boldogságomat...
Fogjam?... Hagyjam?... Szemvilágom
A kétség árnyába vész.
Gond, mért rontod boldogságom,
Ha okossá még se tész?

(1788.)

SAJÁTUNK.

Tudom, hogy nincs az ég alatt,
Mi enyém, mint a gondolat,
Mely lelkemből kipezsdül,
És egy-egy boldog pillanat,
Melyet a sors élveznem ad,
De testestül, lelkestül!

(1774.)

IRÉNHEZ.⁴

Majd ha talán viszontlátod
E dalokat, óh Irén,
Úlj mindjárt a zongorához,
Hol melletted álltam én.

³ Egészen Petőfi sora: Anyám, az álmok nem hazudnak. - De a fordító nem tehet róla, hogy az eredetivel teljesen megegyezik. *A ford.*

⁴ Eredetiben: Lina.

Ha a húrok zengenek, csak
Akkor nézz a könyvbe te:
Sohse olvass, énekelj csak,
S tied minden levele.

Ah, mily szomorúan mered
Rám a dal, nyomtatva itt,
Mely ha ajkaidról ered,
Szívet tép vagy boldogít!

(1799.)

TÁRSAS DALOK.

Dal, mely társas körbe kel,
Szívből jó és szívre lel.

A SZÖVETSÉG DALA.⁵

A hányszor sorsunk jót ád,
Szerelmet s telt pohárt,
Zengjük együtt e nótát:
A szövetség dalát.
Mert egygyé innen-onnan
Egy isten vezetett,
Éleszsűk mind ujonnan
E mennyei tüzet.

Lobogjon hát a jókedv,
Melytől szív szívhez forr,
És szítsa lángunk' ó nedv,
E nemes, ősi bor.
S kit csókunk mint vendéget
Körünkbe befogad,
Lásson ó szövetséget,
Mely mindig új marad.

E körbe vaj' ki léphet,
Kit öröm nem hevit?
Éljünk, mint hű testvérek,
Szabad világot itt.
Itt szív a szíven csünghet,
Hűség az egy szabály,
S nem bántja víg frigyünket
Kicsinykedő viszály.

Adott nekünk egy isten
Hályogtól ment szemet,
Mely bármily szél legyintsen,
Nyílt és vidám lehet.
Bogarat nem kergetve.
Kedvünk tisztán lobog.
Finnyás szokást megvetve
Keblünk fennen dobog.

⁵ Goethe német kiadásában a Társas Dalok elején nem ez a költemény áll, hanem az «Uj Esztendő» című. A fordító úgy vélte, hogy bevezetésnek inkább az a vers való, mely az egész cýklus bölcsőjét jelentő társas körre nézve jellemző.

Így a szűk élet-ösvény
Naponként tágasabb,
Kedvünket gát nem kötvén,
Mind magasabbra csap.
Mi semmitől sem félünk,
Bármint forg a világ,
Örökké együtt élünk.
Mint szíves czimborák!
(1777.)

ÚJ ESZTENDŐ.

Régi meg Új közt
Tárva az ajtó
És bu-szalajtó
Billikom int.
Év küszöbéről
Víg szem előre
Néz a jövőre
S hátra megint.

Van, kit a baj, gond
Sajna, kizár ma,⁶
Kikre hiába
Várt ma e kör.
Majd jön a jó nap,
Sarja rossz éj-nek,
És a víg ének
Újra kitör.

Múlt örömökre,
Búra is egykép'
Néz a szövetség
Vissza vigan.
Fittyet a sorsnak,
A nagy irigynek!
Régi hű frigynek
Új becse van.

Áldjuk a végzet
Habcsobogását
És a mi drágát
Partra vetett!
Áldjuk a sok vágy
Színkeverékét -
Áldja, ki czélt ért
És ki eped!

⁶ Schiller családjában kanyaró volt. *A ford.*

Bús szem a múltnak
Nézi redőit
És az idő itt
Csak temető.
Ettől e hű frigy
Véd íme minket,
Mely üde szint vet
Arra, mi jó.

Tánczó párt mint
Kétfele szét majd,
Majd együvé hajt
Szívbeli hév:
Minket is a szél
Szerte ha fujna,
Összehoz újra
Minden új év.

(1808.)

TAVASZI JÓSLAT.

Jós madár te, szép szavú,
Tavas dalnoka, Kuku.⁷
Halld szavát egy ifju párnak,
Kérdést tesznek, választ várnak:
Most, hogy tavasz szele fű,
Öröm várja-e vagy bú?
Mondd: Kuku! Mind: Kuku!
Százszor is: Kuku, kuku!

Hallod? Esküvőre vár
Szomjan ez az ifju pár.
Tűzzel tele szíve, vére,
De tart ám a tisztességre...
Csakhogy nyűg a tisztesség!
Meddig várjunk, meddig még?
Nos? - Kuku! Még -? Kuku!
Nincs több? Akkor félre, bú!

Bár két évi türelem
Elég baj, de hát legyen!
De azután lesz-e hát, mondd,
A ki «papát» meg «mamát» mond?
Jósolj! Annyit mondhatok:
Minket az se bánt, ha sok.

⁷ Goethe is a francia (Coucous) változatát használja a kakukszónak. A mint a német szövegben, megállhat a magyarban is. *A ford.*

Egy - kuku. Két kuku.
Bátran! Kuku, kuku, ku...
Ha jól értjük jós szavad',
Kicsi híja féltuczat.
Most már, hogy ha szépen kérünk.
Tán megjósolod, meddig élünk?
Bátran! Isten neki, ha
Még oly soká tartana!
Ku, kuku, ku, kuku,
Ku, ku, ku, ku, ku, ku, ku, ku...

Ez az élet dáridó,
Míg vége nem látható.
De lesz-e végig derűs ég,
Tart-e szerelem és hűség?
Mert mihelyt az véget ér.
Minden egyéb mitsem ér.
Meddig tart hát?... Ku, kuku,
Ku, ku, ku, ku -

(Cum gratia ad infinitum.)

(1802.)

A BOLDOG HÁZASPÁR.

Megadta ég immáron
A régen várt esőt.
Jer, nézzük, édes párom,
A megújult mezőt.
Határt csak a távolság
Kéklő homálya vet.
Itt lakik a boldogság,
Itt a hű szeretet.

E fehér galambpár itt
A lúgasig röpül,
Hol ibolyavirág nyit
Napfényes fű közül.
Egymásnak csokrot ottan
Először szakítánk,
Ott tört ki, mit titokban
Tápláltunk rég, a láng.

S hogy a kedvelt⁸ «Igenre»
Áldást mondott a pap,
Kéz kézbe hazamenve

⁸ Kedvelt és nem kedves: «das beliebte Ja». *A ford.*

Mily boldog volt e nap!
Új csillag járt az égen,
Új fénybe' kelt a hold,
Az egész föld egy éden,
Mely nekünk nyitva volt.

És hány ezer pecsétet
Nyomtunk a frigyre még!
Tanúja föld meg ég lett.
Erdő, hegyomladék,
A pagony és a hámor,
A rét virága is,
S tüzét elvitte Ámor
A lenge nádba is.

Igy éldegéltünk ketten...
Ketten? A szám hamis.
Alig hogy észrevettem,
Voltunk már hárman is.
S jött még két, három pajtás.
Az ibrik főve főtt -
S most mind e zsenge hajtás
Régen fejünkre nőtt.

Nézd csak, a bükkös árnyán,
Hol patak búj elé,
A zöld tisztás határán
A szép új ház kié?
Párjának vaj' ki rakta
E fészket? Senki más,
Mint az a serény gazda,
A mi fiunk, Tamás.

S ott, hol szirtből kiérve
A megszorúlt folyam
A malom kerekére
Zudúltan átrohan?...
Szép molnárnét hiába
Hogy annyi dal dicsér,
Mert lányunk árnyékába
Közülük egy se fér.

De hol a templom árnyán
Oly mély-setét a fű,
S az égre - külön állván -
Mutat a nagy fenyű:
Ott kis halottainknak
Korai végzete
Vonja pillantatinkat
A földről ég fele.

A dombon hullámozva
Villognak fegyverek -
Ott jön s a békét hozza
A honvédő sereg.
Mellén érdemkeresztet
Hordván, elől ki jó?
Fiúnkra emlékeztet -
Károly! Úgy-e hogy ő!

Ő boldog, hogy megtére,
Arája boldogabb,
S a béke ünnepére
Egy szép párt áld a pap.
S te lakodalmi tánczra
Fonsz három koszorút:
Viseli a két lányka
És kedvencz kis fiúd.

Síp, dob közt újra látjuk
Az aranyos időt,
Mikor kettesbe jártuk,
Mint boldog szeretők.
És aztán, esztendőre -
- Szemem mily messze lát!
Viszünk keresztelőre
Fiút meg unokát!

(1803.)

MULANDÓ, ÁLLANDÓ.

Állj meg, bárha egy órára,
Dús, korai kikelet!
Ah, virága már nem állja
A langy esti szelletet.
Gyönyörködjem üde zöldben,
Melynek ölen hűselek?
Innet-onnat az is fonnyad
S viszik őszi, hűs szelek.

Hogy gyümölcse kedved' töltse,
Hamar nyúlj az ág után.
Alig éred, a mi érett,
Már új rügy is kél a fán.
Minden zápor más alakban
Hagyja hátra völgyedet,
Ah! - és egyazon patakban
Kétszer fürdnöd nem lehet.

Magad is! Mi szirt-erőben
Kérkedik szemed előtt,
Másnak látod más időben
A palotát, hegytetőt.
Hol az ajk, mely csók ezrével
Rég meg nem elégedett?
Hol a láb, mely zerge-hévvvel
Ugrott át örvényeket?

Hol a kéz, mely kedvteléssel
Szórta a jótéteményt?
Minden részed és egészed
Nem az, a mi volt imént.
S mi a helyett most nevedet
Tovább hordja címerül,
Jött mint hullám s lesimulván
Elemében elmerül.

Ölekezzék ám kezdet s vég,
Virulás és hervadat,
S a dolgoknál sebesben még
Semmisülj meg tenmagad:
Te örülj, hogy Múzsák kedve
Halhatatlan jót adott:
A tartalmat kebeledbe
És elmédbe alakot.

(1801.)

ÁLDOMÁS.

Nem t'om, mi az? De ma oly
Isteni a kedvem,
Mintha mindjárt égre föl
Kéne kerekednem.
Mégis csak itt maradok,
Nem megyek föl, nem, nem!
Jobban esik innom itt
És az asztalt vernem.

Mit bámúltok, feleim?
Hát nincs igazságom?
Szép élet van igazán
E szép földvilágon.
Esküszöm is, és e szót
Illendően megrágom:
Hogy életem fonálát
Gyáván el nem vágom.

De hogy így együtt vagyunk,
Egy teljes diéta,
Illik, hogy dalt és italt
Rímeljén poéta.
Búcsút vesz pár jóbarát,
És az út nem séta:
Hadd kísérje köszöntő,
Mint szagos bokréta.

Éltessük az éltetőt,
Ország első hőjét.
A királyé e pohár,
Övé az elsőség!
Külső belső támadás
Ellen ő erős véd.
Bővítse, mit örökölt,
S tartsa meg az ő-sét.

Mostan őt köszöntsük: Őt,
Az egyet, egyetlent.
Kiki övét értse: a
Kegyest vagy kegyetlent.
S ha egy kis lány itt pirul:
Engem az se rettent.
Azt jelenti: Éljen - ám
Ne mondjon nevet kend!

Szól a harmadik pohár
Egy-két jóbarátnak,
Kik, ha széles kedvünk van,
Kész örömmel látnak,
Bánatunkban osztóznak,
Hibát megbocsátnak -
Éljenek az újak is,
Mint a rég beváltak!

Szélesedjék medre most
A víg áldomásnak:
Éljenek az igazi
Élet- s munka-társak,
Kik nagy célra támaszi
Mindenkor egymásnak:
Ilyen kört magam körül
Mindig forgni lássak.

Úgy mint most vigad e kör
Vigad távol még sok.
Légyen nekik, mint nekünk
Napjuk és árnyékjuk.
Egybe e föld vizein
Sok malomkerék fog,

Szóval: a világ java
Az, a mire czélzok.
(1802.)

NAGY GYÓNÁS.⁹

Komoly szóra hívlak ma,
Ti nemes barátok;
Ritka ez a hangulat,
Nosza, használjátok!
Jó szándékkal voltunk tele,
Csakhogy füstbe ment a fele.
Hadd pirítsak rátok!

Könnyít bűnös lelkeken
Az őszinte bánat.
Gyónjuk meg fővétkeink'
S lesz talán bocsánat.
Tévedésink tengeréből
Fölmerülve lelkünk épül
S tisztább létre támad.

Hát kivalljuk: Néha bíz'
Ébren álmadoztunk,
Sokszor habzott ott a bor,
S mi inni haboztunk.
Elszalajtvá pásztor-órát
Édes szép ajk röpke csókját,
Szóban áradoztunk.

Hallgattunk, ha czívisek
Hülyén kerepeltek,
Mennyei költészetten
Kritikát miveltek,
Perczyi boldog mámor ellen,
Melytől üdül szív és szellem,
Nagyképűn kikeltek.

Kérünk abszolutiót
S igérjük tehátlan,
Már csak arra törni, mi
Dús, erős, hibátlan.
Gyáva fél-erényt megvetni,
Épet, szépet, jót szeretni
S néki élni bátran.

⁹ Az eredeti címe: Generalbeichte. Itt «Nagy gyónás» ad normam: Nagy mosás. *A ford.*

Pugrist, ha még úgy papol,
Filiszternek hívni,
Bor-csatát nem gyűszűvel,
De kupával vívni,
Szerelmet nem esdni szemmel,
Hanem tüzes érzelemmel
Duzzadt ajkról szívni.

(1802.)

KOPHTA-IGÉK.

Bármit ajánljanak ősi tudósok,
Bármit az új, ki tanítani kezd:
Minden időben az igazi jósok
Gúnymosolyukkal erősítik ezt:
Dőre, ki várja, hogy bölcs lesz a dőre,
Ész fia, csúfot kell üzni belőle,
Mert a bolond csak is erre való.

Merlin, az ősz, hogy a csipkebokorban¹⁰
Őt megidéztem ifjúi koromban,
Erre taníta, a nagy danoló:
Dőre, ki várja, hogy bölcs lesz a dőre,
Ész fia, csúfot kell üzni belőle,
Mert a bolond csak is erre való.

Ind levegőben is, ősi berekben,
És az egyiptomi krypta-üregben
Szent tanuságkép hangzik e szó:
Dőre, ki várja, hogy bölcs lesz a dőre!
Ész fia, csúfot kell üzni belőle,
Mert a bolond csak is erre való.

(1789.)

MÁSIK.

Fogadd meg a bölcsök szavát:
Bölcsen éld le élted javát,
S meg ne ved, mi jó tanács.
A szerencse súlymérője
Ritkán áll be egyenlőre,
Nem elég, hogy szemet táts.

¹⁰ A hova kedvese, Broceliande (az Őrjöngő Roland-ban) bűvölte. Goethe a sírban (im leuchtenden Grabe) szólaltatja meg. A licentia megengedhető, mert ugyanazon mondából van véve. *A ford.*

Kell, hogy süllyedj vagy emelkedj,
Nyerj vagy veszíts, győzz vagy szenvedj,
Üllő légy vagy kalapács.

(1789.)

VANITAS! VANITATUM VANITAS!

Már én nem vágyom semmire,
Tyuhaj!

Azért vagyok víg ennyire,
Tyuhaj!

Ki vélem tart, az okos ám!
Csapjon föl, legyen czimborám,
Igyunk egymás után!

Kívántam egykor pénzt, vagyont -
Tyuhaj!

De ette májamat a gond -
Oh jaj!

Gurúl örökkön az arany,
Ha jön, az ember nyugtalan,
S busúl, ha oda van.

Kívántam szép asszonyt nagyon -
Tyuhaj!

De meggyúlt velük a bajom -
Oh jaj!

A csalfa más után szalad,
A hű, mint kullancs, úgy ragad
S a jót - azt nem szabad.

Vágyódtam a világba ki,
Tyuhaj!

Nem tetszett, a mi hazai,
Oh jaj!

De jobbat még sem leltem én,
Rossz volt a koszt, az ág kemény.
S a szót nem érthetém.

Kívántam hírt, nevet nagyot -
Tyuhaj!

De másnak mindig több jutott -
Oh jaj!

S a hol kitettem magamért,
Az irigyek fulánkja ért,
S csak görbe szem kísért.

Kivántam harczot, háborút -
Tyuhaj!
S nyertem győzelmi koszorút -
Tyuhaj!
De míg az ellenség szaladt,
Egyik - váratlan fordulat! -
Ellőtte lábamat.
Most semmire se vágyom én -
Tyuhaj!
Most az egész világ enyém -
Tyuhaj!
Igy végezzük a vacsorát.
Ki-ki ürítse poharát
Fenékig! - Jó'jszakát!
(1806.)

SZEMTELEN JÓKEDV.¹¹

Lányokkal jóban lenni,
A férfit föl se venni,
Kevés pénz, sok hitel:
Ezeknél több mi kell?
Ha sok van, szórd marékkal,
Ha kevés, választékkal;
Kevéssel sokra mégy,
Csak víg s jó kedvű légy.
Hol csókot kérsz, s nem adnak,
A lelkét! végy magadnak.
Ki terhedre vagyon,
Azt dobd ki ebrudon.
Ne bánd, ha írigy pukkan.
Ki röpül, az nem bukhat,
A jó kedv legyen hát
Alphád meg Omegád.
Igy élj s danolj mind újat,
Világgal ne húzz újjat.
Bajban jó herbaté
Ez arany Abc!
(1787.)

¹¹ «Frech und froh». Nem leltem jobb címet. *A ford.*

HADI SZERENCSE.

Legtöbbet vesz a háborún,
Kit nem ér soha seb.
A győzelembe beleún,
Kudarcz még terhesebb.
Majd kipakol, majd bepakol,
És mi a jutalom?
A masérozás kész pokol,
A tábor unalom.

Aztán a bekvártélyozás!
A paraszt folyton nyög,
Az úr mindent, mi kincs, elás,
A polgár könyörög.
Ha nyájas vagy, gazdád lenéz,
Ha nyers, a vége truccz,
S ha elégtételt karddal vész,
Profósz kosztjára jutsz.

Ha végre aztán ágyu dörg
És puskatűz ropog,
A kürt rivall, vért s lándzsa zörg,
Elég kedves dolog,
Mindent parancs szerint csinálsz,
A rend kívánja ezt,
Majd bátran állsz, majd retirálsz -
S van rend, de nincs kereszt.

De végre lábon ér golyó,
Csak katona-dolog,
És «minden jó, ha vége jó»,
Visznek, nem mégy gyalog.
Már nem tekint rád görbe szem,
Mindenki jön, segít.
A férfi nem néz mérgesen,
S a nő, mily jó, szelíd!

S nyílik a pincze és a szív,
A konyhán nagy a heccz,
A hófehér, lágy párna hív,
Fájást, sebet feledsz.
Fut a kis inas, meg sem áll,
Mint szárnyas Cupidó,
S a házinő tépést csinál
Ingéből - hej, be jó!

S ha lábra állott a vitéz
S örvend a házinő,
Szomszédasszony is be-benéz,
Hogy múlték az idő.

S jön uj meg uj, nincsen szünet,
Barátnő, ismerős,
S egy ápoló egyesület,¹²
Központja lesz a hős.

S most a király is kéz alatt
Felőled tudni kezd.
És nem soká kabátodat
Tarkítja szép kereszt.
Szólj, Mars fiának győzelem
Jut-e, mely annyit ér?
S ha búcsuzol, köny s szerelem
S köztisztelet kísér.

(1814.)

MEGHIVÁS.

Asztalomhoz én ma sok
Vendéget szeretnék.
Kész az étel - tálalunk,
De késik a vendég.
Mind meghíttam, s jönnek is,
Mondták, vacsorára.
Jankó, nézz ki, jönnek-e
Végre valahára?

Lesznek lányok, bájos
És tudatlan tacsók,
Kik nem sejtik, hogy mi jó
Az a tilalmas csók.
Mind meghíttam, s jönnek is,
Igérkeztek mára.
Jankó, nézz ki, jönnek-e
Végre valahára?

Hívtam asszonyt - sok lehet -
Kik növekvő hévvel
Szeretik a férjüket,
Akkor is, ha zsémbel.
Hívtam s megígérte mind,
Eljön vacsorára.
Jankó, nézz ki, jönnek-e
Végre valahára?

¹² Az egész költemény egy gúnyvers egy tényleg létezett weimari egyesületre. *A ford.*

Hívtam ifju urakat,
Kik cseppet se hiúk -
Még duzzadt erszénnyel is
Szerény, kedves fiúk,
Külön kértem ezeket
S ígérkeztek mára.
Jankó, nézz ki, jönnek-e
Végre valahára?

Híttam számos férjet is,
Ki mind erény tükre,
Szebb asszonyra egy se néz
Mind feleségükre.
Elfogadták szívesen
S jönnek vacsorára.
Jankó fiam, jönnek-e
Végre valahára?

Költő is lesz, ki a más
Hírét nem sokallja,
Magáénál más dalát
Szívesebben hallja.
Hívtam őket, jönnek is
Bizton vacsorára.
Jankó, nézz ki, jönnek-e
Végre valahára?

De nem látok senkit sem,
Nincsen nesz, tolongás -
Már megég a pecsenye
És a leves kozmás.
Félek, kár volt, mértékünk
Nyújtani akkorára.
Jankó, mit vélsz? Lesz-e még
Vendég vacsorára?

Jankó fuss, vendéget hozz,
Mondd, hogy várva várunk.
Ki a milyen, jőjjön csak,
Igy még jobban járunk.
Nézd, hogy hemzseg már a tér
A hír hallatára.
Jankó, siess, nyiss kaput,
Jönnek valahára!

(1813.)

BESZÁMOLÓ.

A mester.

Bort busásan! Bő jó kedvet!
Itt dohogni nem szabad.
Szólj, ha kívánsz szőlő-nedvet:
Megtetted napszámodat?

Egyik.

Fiu és lány - túlérzékeny -
Egymást nagyon kínozzák.
Ez durczás volt, az féltékeny,
Váltva köny és vígaság,
Minapában összevesztek,
Majd halál hogy nem esett.
Összehoztam őket: Nesztek!
És ma boldog jegyesek.

Kar.

Bort hiába ne sovárogi!
Pajtás! Itt a telt pohár.
Bút és bajt, mit holló károg,
Elintéztél mára már.

Egyik.

Mért zokogsz, szép ifju árva?
- Volnék bár a föld alatt!
Gyámapám, tilosba' járva
Mindenből kifosztogat.
Tudtam, ki a bárány-nyíró,
Törvény elé hurczolám.
Igazságos volt a bíró,
S nem lesz koldus már a lány.

Kar.

Bort hiába ne sovárogi,
Pajtás, itt a telt pohár!
Bút, bajt, mit a holló károg,
Elintéztél mára már.

Egyik.

Szegény lányképű majomba,
Egyetemre csak ma jött,
Kétőles kamasz otromba
Szóval ma belékötött.

Ezt nem állta férfilelkem,
Szántam azt a kis hülyét,
Kardot húztam és leszелtem
A tökfilkó bal fület.

Kar.

Bort hiába ne sovárogi,
Pajtás, itt a telt pohár!
Bút, bajt, mit a holló károg,
Elintéztél mára már.

Egyik.

Nem dicsekvésképen mondom:
Nagyra bennem nincs erő,
S nem levén bajom, se' gondom,
Lettem vendégszerető.
Értettem a dolog rendjét,
Ragyogott a teríték -
Hisz csak enni jött a vendég,
S enni úntig volt elég.

Kar.

Bort hiába ne sovárogi,
Pajtás, itt a telt pohár!
Bút, bajt, mit a holló károg,
Elintéztél mára már.

Egyik.

Jött egy Ipse - uram fia! -
Meg akart ujítani,
Uj hitet vall, s ezt ugy híja
Legyek főkép hazafi.¹³
Rárivalltam: Együgyűség,
Az én utam nem tied:
Hordj vizet, bolond, ha tűz ég,
S ha kiégett, hordj követ!

Kar.

Bort hiába ne sovárogi,
Pajtás, itt a telt pohár!
Bút, bajt, mit a holló károg,
Elintéztél mára már.

¹³ Nem a hazafiasságot gúnyolja itt a költő, hanem a francia háborúk alatt keletkezett pártot «Patrioten-Parthei», melynek ábrándozásával a gyakorlati hazafiságot állítja szembe.

Mester.

Kiki fenn így bizonyítsa,
Hogy mi jót tett máj nap',
Mert ez a valódi szikra,
Melyen a dal lángra kap.
Alamuszinak, herének
Poharat nem töltenék.
Csak a hitványok szerények,
Tettnek örvend a derék.

Kar.

Bort hiába ne sovárogi,
Pajtás, itt a telt pohár!
Bút, bajt, mit a holló károg,
Elintéztél mára már.

Három hang.

Minden vidám danolónak
Testünk, lelkünk megőrül,
Csak a szőrszál-hasgatónak
Jobb, ha közénk sohsem ül.
Nem szeretjük bő gyötrelmét,
A panaszt, a végtelent:
Attól félünk, üres elmét
Avvagy rossz szívet jelent.

Kar.

Bort neki, ki bort sovárogi:
Csak olyannak töltni kár,
Ki a bút, mit holló károg,
Házról házra vinni jár.

(1810.)

ERGO BIBAMUS.

Fiúk, hi a munka! Mulasztani kár...
A bor folyik: Ergo bibamus.
A szóból elég volt, cseng a pohár;
Barátaim, Ergo bibamus.
Ez régi, derék, csoda-zengzetü szó,
Minden dolog élire, végire jó,
Viszhangja is messzire bátorító,
E jósige: Ergo bibamus.

Meglátom imint a babám' odakint.
És gondolom: Ergo bibamus.
Feléje köszöntök, de rám se tekint,

Hát, gondolom: Ergo bibamus.
Akár ölelésre, epedve fogad,
Akár kikerülje hő csókjaidat,
Örömrre, keservre, csak tartsd te magad
E szóhoz: Ergo bibamus!

Baráti közül, ha kit elhiv a sors,
Szól: Elmegyek, Ergo bibamus!
Ha könnyü a batyu, a lépte beh gyors,
Ez kétszeres Ergo bibamus.
Míg félve kuporgat a zsúgori vén,
A könnyű szívű fiú sohse szegény!
Ő osztozik én velem; ő vele én -
Koczints, öreg! Ergo bibamus.

Hogy kell befejezni a máj napot?
Hát persze így: Ergo bibamus!
Mindenre ez illik, divatra kapott,
Hát zengjük is egyre: Bibamus!
Ragyogjon aranyban a kapu fölött,
Foszoljon a felleg, oszoljon a köd,
És isteni kép kel a pára között,
S szól nyájasan: Ergo bibamus!

(1810.)

A WEIMARI MÚLATÓK.¹⁴

Csütörtökön Belvedere-be,
Meg Jénába pénteken,
Mind a kettő, esküm' erre,
Nagyon tetszik énnekem.
Szombat a hetet kitölti,
Vasárnap falúzni jó,
Burgau, Tzwätzen és a többi
Nagyon szép kiránduló.

Hétfőn víg s bohó a szinpad,
Kedd hoz csöndesb mulatást,
Meggünhödni hibáinkat,
Ütünk tisztos jerolást.
Szerda - komoly színi estve.
Remek darab rendszerint,
Csütörtökön elől kezdve
Megyünk Belvedere-be mind.

És így szakadatlan pezsdül
Vidám életünk az év
Ötvenkét hetén keresztül

¹⁴ Voltakép jóakaró satyra a költő nevére. *A ford.*

S nem lohad a kedv, a hév.
Színház, kártya, táncz meg séta.
Melyet víg beszéd kísér...
Bécsi práter? Hiszen szép a' -
Weimar, Jéna többet ér!

(1813.)

A TÓT LÁNY NÓTÁJA.¹⁵

A hegyecskin
Minap estin
Néztem a kis
Madárka.
Ínekelte,
És szököltte,
Kicsi fészket
Csinálta.

Kertecskébe
Mentem délbe,
Kicsi méhe
Nagyot szól,
Ugy dünnyögte
Ugy zümmögte,
Rakta fészket
Viaszkból.

Rétecskére
Ültem félre,
Néztem tarka
Pillangó.
Ugy himbálták
És csinálták
Bolondságot,
Borzasztó.

S jött Miska,
S mondok: Nizz csak!
Milyen bolond!
Rémitők!
S mink neveltünk,
S mink is tettünk
Ipen aztat,
A mit ők.

(1811.)

¹⁵ A «Schweizer Lied»-nek, mely különben sem Goethe eredetije, főbáját a naiv tájszólás tévén, talán igazolva van a licentia, mely e címbe és a szövegben rejlik. *A ford.*

«WILHELM MEISTER»-BÓL.

A zajos tömegben járnak
Halk danával kedves árnyak.

MIGNON.

I.

Ne késsz beszélni, hagyj hallgatni,
Mert szólni tiltva van nekem.
Szeretném egész belsőm' megmutatni,
De nem engedi végzetem.

Kellő időn elúzi a bus éjt
A virradat világító sugára,
A szirt kitarja márvány kebelét
S forrásait a földtől nem sajnálja.

Mindenki sír, a hol viszhangra lel
Baráti szíven a bú és a kétség,
De ajkimat egy eskü zárja el,
És csak egy isten oldja föl pecsétjét.

(1785.)

II.

Nem érti bánatom',
Csak a ki vágyik.
El kell virágzanom
Árván halálig.
Reménysugár ha von,
Mind ködre válik.

Távol van gyámolom,
Forr vérem, fázik.
A perczet számolom,
Szemem káprázik,
Nem érti bánatom,
Csak a ki vágyik.

(1785.)

III.¹⁶

Hagyjátok meg, míg ujjá váltam,
A látszat földi hüvelyét.
Temessetek fehér ruhámban,
Hiszen a sír elég sötét.

Ott fáradt szemem nyugtot lelhet,
Míg megsokalva a borút
Levethetem a tiszta leplet;
Az övet és a koszorút.

Nem kérdi fönn a mennyek sarja,
Nő, férfi-e, ki ébred ott,
Se ráncz, se ruha nem zavarja
A megdicsőült alakot.

Baj nem gyötört, de lelkem fáradt,
Sok volt nekem a viadal.
Korán öreggé tett a bánat,
Csak ott túl leszek fiatal.

(1796.)

A HÁRFÁS.

I.

Ah, a ki csak magányt akar.
Magára marad csakhamar.
Mindenki szeret, él, örül
S hagyja a búsat egyedül.
Jó! Hagyjátok gyötrelmimet!
Ki bánatában félreül
S kedvére szomorú lehet,
Már nincsen egyedül.

Mint ifju csöndes északán
Benéz a kedves ablakin,
Hogy egyedül van-e?
Igy les éj-napon én reám
A gyötrelmem, a kin,
Az elhagyott szerelmese.
Ha meg lesz vetve oda kinn
Számomra síri ágy,
Ő is magamra hágy.

(1783.)

¹⁶ Mignont a ravatalon szólaltatja meg a költő. *A ford.*

II.

Járok küszöbről-küszöbre
S a mit adnak jó kezek,
Emberséggel megköszönve
Utamon tovább megyek.

Mind az, a ki látja képem',
Áldni fogja végzetét,
Könyet morzsol majd szemében,
S én nem láthatom könyét.

(1795.)

III.

Ki kenyerét nem szóta még könyekkel,
Ki éjeken át nem ült sírva még
Az ágya szélén, míg feljött a reggel,
Nem ismer téged, oh hatalmas ég.

Törvényeid a létbe hínak,
Nézed, a gyöngé mint botol,
Aztán átengeded a kinnak,
Mert minden bűn e földön meglakol.

(1795.)

PHILINE.

Ne sirassa méla ének
A szép éjjeli magányt,
Inkább örülj, lány, az éjnek,
Melyet az ég kedvre szánt.

Mint a nő a férfié lett
S nem egész, csak ő vele,
Ugy az éj a fele élet,
Még pedig a szebb fele.

A zajos nap bármit hozhat,
Csak gyönyör-megszakító.
Legfeljebb ha szórakoztat,
Másra ugyan nem való.

De ha éji órák csendjén
Édes mécsvilág dereng,
És ajk ajkhoz közeledvén
Szerelem és tréfa leng;

Ha, ki máskor csak úgy vágat,
Ámor, a szilaj hamis,
Örvend, hogy késkedve játszhat'
Csekély ajándékkal is;

Ha a boldog szeretőknek
Szépet szól a csalogány,
Mi raboknak, epedőknek
Jajként hat fülébe tán, -

Hogy csüggsz órád mutatóján,
Míg a kettő összeér,
S lassan tizenkettőt szólván
Biztos éjt s gyönyört ígér!

Hát ha hosszú nap leverne
Jó szivem, nyugodj bele:
Minden napnak megvan terhe,
S minden éjnek öröme.

(1795.)

BALLADÁK.

Mese, bármily hihetetlen,
Való lesz a költészetben.

MIGNON.

Tudod a hont, a citrom szép honát,
Hol sárga narancs gyúl a lombon át,
Hol kék egekről szellő lágyan ér,
Mirthus lehel s magaslik a babér?
Tudod e hont?

Azt keresem!

Oh oda vigy magaddal, kedvesem!

Tudod a házat? Oszlop tartja fenn,
Fény van tetőjén, fény van termiben,
És márvány képek néznek kérdve rám,
Mit tettek véled, te szegény leány?
Isméred azt?

Ha ház, ha rom,

Vigy oda engem, oh védangyalom!

Tudod a bérczet útvesztőivel?
Az őszvér is csak bajjal éri el.
Ős sárkányfajzat él odúiban,
A kő reped, a hegyi ár zuhan.
Tudod a szirtet?

Oldalán,

Visz a mi útunk! Oda vigy, atyám!

(1784.)

A DALNOK.

Mi hangzik a magasba fel
A várkapúval szembe’?
Szóljon az ének itt közel
Kedvünkre a terembe’!
Szólt a király, apródja fut,
Biztatja a megtért fiut:
Bocsásd be csak az aggot.

Köszöntlek, hősök és nagyok,
Köszöntöm a szép nőket!

Csillag mellett csillag ragyog,
Ki tudná néven őket?
Mily gazdag ég e szép terem!
Zárulj be, elvakult szemem,
Nem érsz rá gyönyörködni.

Szemét behúnyja s jár a kéz,
A hűrt erővel ütve.
Tüzes levente bátran néz,
A szép hölgy szemlesütve.
A király gyönyörködve ül
S a hárfás illő béreül
Hozat egy aranylánczot.

Nem hordok aranylánczot én,
Lovagjaid viseljék,
Kiknek daczos tekintetén
Megrémül az ellenség.
Korlátnokodnak add talán,
Hadd hordja más teher után
Még ezt az arany terhet.

Én dallok, mint a csalogány
A lombok árnyékában,
A dal a költő ajakán
Bő jutalom magában.
De hogy ha adsz, adj egy nagy árt:
Legjobb borodból egy pohárt
Szinarany billikomban!

Fölhajtja és üdülten szól -
(Szemében tiszta láng ég)
Oh százszor boldog ház, a hol
Ez is csekély ajándék!
Gondolj rám, ha szerencse ért,
S áldd Istent, mint ez italért
Én áldalak szivemből!

(1782.)

BALLADA AZ ELÜZÖTT ÉS VISSZATÉRT GRÓFRÓL.¹⁷

Oh, jöszte be, drága, jer édes öreg,
E terembe' nem leshet senki se meg,
Csak jöszte! Lakatban a závár.
Anyánk a misén van. Atyánk a berek
Sűrűjében a farkas után jár.
O danolj, de sok ízbe, szép tünde mesét,
Kis öcsémmel hadd jegyezem meg,

¹⁷ Lásd a kötet végén a Goethe által írt magyarázatot. *A ford.*

Rég várjuk a szép mese énekesét,
Örül a mesének a gyermek.

Zord éjjel az ellen elöntve falát
Ott hagyja az ős, a dicső palotát -
A kincse titokban elásva...
A gróf kimenekszik a kis kapun át,
Mit hordoz ölében az árva?
Mit rejt köpenyébe oly féltve szegény,
Hol szíve ütései vernek?
Lánykája, a kisdéd. Az alszik ölén...
Örül a mesének a gyermek.

Föltetszik a reggel - oly tág a világ,
Párnát ad az erdő, árnyékot az ág,
Dalért alamizsna a hála.
Ujulnak az évek, a hárfa-danák,
Övig ér a levente szakállá.
De a lányka is érik, a kedves, a friss,
Révében az ócska köpenynek,
Kedveznek a szépnek a csillagok is...
Örül a mesének a gyermek.

És évre az év csodasebten halad,
Fakúl a palástja, palástja szakad.
Nem fér bele többet a kedves.
Csak nézi az apja a rongyok alatt:
Örömében a két szeme nedves.
Oh mi szép, mi nemes! Kimutatja korán
Gyökerét, hol erős faja termett.
Mily dús a szülő, a kié ez a lány...!
Örül a mesének a gyermek.

S fejedelmi lovag jöve szép paripán
És kérve kinyújtja kezét a leány,
De nem ad adományt a levente.
Mégfogja kezét s szól: Nem hagyom ám,
Maradjon örökre kezembe'
S a dalnok: Uram, ha megismered őt,
Disze lesz fejedelmi teremnek...
Eljegyzem a zöldben az Isten előtt...
Örül a mesének a gyermek.

Megáldja pap őket... A férje karán
Örvendve, könnyezve indul a leány,
Csak fáj a szülétől a válás.
Az agg is elindul, élődve dalán,
De az égnek bújában is hálás...
Igy álmodom, ah, unokáimat én,
Igy lányomat, a hogy ölelnek,
És nappal is áldom, meg éj idején...
Örül a mesének a gyermek.

S a fiukat áldja. De dong a kapú...
Apánk!... S keresik, hogy az agg hova bú.
Késő! Haragudva berontott.
Mit csábitod a fiukat, nyomorú?
Bilincsre a gazt, a bolondot!
Börtönbe lakoljon az éjjelen át! -
Most asszonya félve jelen meg,
Békélteti, kérleli dölyfös urát...
Örül e szavának a gyermek.

Érintni se merte a hajdu az őszet,
Anyá, gyermek alázva csitítja a böszet,
Egy időre lenyelte haragját.
Elhallgat, de végre haragja erősb,
S szidalomra fakasztja vad ajkát:
Fattyak ti! Megérzik a gyermekeken
Nyoma most is a koldusi szennynek,
Elér a gyalázat. E' kelle nekem!...
Nem örül e szavának a gyermek.

Csak délczegen áll a tüzes szemü agg,
Hajdút elijeszt a királyi alak,
Dühében a vár ura tombol.
Szégyellik ez úrnőt az ősi falak,
Szép sarj fakad íme fajombol.
Hiába, a vér nemesít! Tagadám,
S az ég jogos ostora ver meg.
Koldus fiakat szüle koldus arám...
Nem örül e beszédnek a gyermek.

No ha ellők atyátok, ha megvet urad,
Feledve, feloldva, mit eskü fogadt,
Hát jertek az ős kebelére,
Van kincs, hatalom s jog e rongyok alatt,
Fészkébe a sas hazatére.
Enyém ez a vár. Bitorolta szüléd,
Szolgálva bitor fejedelmet.
Ragyogón igazolja királyi pecsét...
Örül a mesének a gyermek.

Igaz, ősi király ime viszakerül,
Sorsúzta hiveknek az ég kiderül,
A kincseket újra kiásom.
De te nézz a királyi kegy hírnökeül,
Bocsánat az én hivatásom.
Ne félj, fiam. Ime az ősi család
Hajtásai újra rügysznek,
Herczegfiakat szüle herczeg arád...
Örül e mesének a gyermek.

(1816.)

AZ IBOLYA.

A réten kis ibolyka állt,
Hol senki rája nem talált,
Szép, rejtett ibolyácska!
És arra ment egy kis leány
Mosolylyal piros ajakán,
Szép volt s danolt
Mint fönny a madarak.

S az ibolya sohajt, szegény:
Oh volnék bár egy perczre én
A föld legszebb virága,
Csak míg a kedves leszakít
És kebelén agyonszorít,
Rövid, rövid
Pár pillanatra csak!

De ah, a lány se hall, se lát,
Eltapossa az ibolyát,
Szegény kis ibolyácska!
Lelkét kiadva áldja még:
Meghalni is gyönyörűség
Te általad,
Kis lábaid alatt!

(1773.)

A HŰTELEN FIÚ.

Egy vakmerő galád fiú
Frankhonból hazatérve
Kis árvalánynyal összebú,
Oda is ül ölébe.
Szeretgeti, ölelgeti,
Tréfál, hogy így-úgy, elveszi,
S végül kereket oldott.

Megtudva ezt a barna lány
Átkozta a szerencsét,
Sírt, kaczagott egymás után
És így kiadta lelkét.
A hűtlen haja égnek áll,
E percztől nyugtot nem talál
Nyeregbe kap s csak vágat.

Lovát vaktában sarkalá,
Próbálja venni utját
Éjszakra, délre, föl, alá,
De el nem éri nyugtát.

Hét nap, hét éjjel kóborog -
Az ég dörög, villám lobog,
A víz nyeli a partot.

Egyszerre, mint villám cikáz,
Rálel egy csonka várra,
Lovát megköti és bemász',
Hogy az esőt kívárja,
S a mint motoszkál s tapogat,
Rendül a föld lába alatt
S zuhan száz ölnyi mélybe.

S hogy fölocsúdt, előtte ott
Három kis mécses lengett.
Utána tört, botlott, futott,
De az távolba engedte.
Így végig pinczén, gádon,
Lépcsőn, nyirkos sikátoron
Viszi a három mécses.

Egyszerre nagy terem ragyog,
Sorjában ezer vendég,
Ezer koponya vigyorog:
Kezdődik az ünnepség!
S ott áll fehérben a leány,
Megfordúl, arcza halovány
S reá néz - - -¹⁸

(1775.)

A CSERFA-KIRÁLY.¹⁹

Ki vágat az éjen, a viharon át?
Lován viszi atyja kicsinyke fiát.

¹⁸ A költő e balladát egésznek tervezte, de csonkán hagyta. A befejezés az lett volna, hogy összeketik a párt s a vőlegény is halál fia. *A ford.*

¹⁹ Az «Erlkönig» a német magyarázók szerint nem az «Erle» (égerfa) után kapta nevét, hanem annyit jelent, mint «Elfenkönig». Ezért Szász Károly «Willi királynak», Arany János pedig egy kéziratban fennmaradt töredékben «Tündérkirálynak» fordította. Kozma Andor «Rémkirályt» választott. A «Willi» nekünk idegen; csak irodalmi léte van. A «Tündérkirály» név nem indokolja a gyermek félelmét. A «Rémkirály» viszont ellentmond a ballada elején való csábító hangnak. Én két okból merészem a «Cserfa-király» nevezetet használni; első az, hogy a ballada naivitásához inkább a naiv, mint a szabatos elnevezés való, a mit Goethe is érezhetett, mert bátran írhatta volna ő is «Elfenkönig» vagy «Elfkönig», ha a «fára» való vonatkozást elkerülendőnek vélte volna. Második okom az, hogy a későbbi német commentatorok fölé helyezem Herdert, a ki a ballada dán mintáját Goethével közölte, Erlkönigs Tochter cím alatt. Grimm ezért hibáztatta, hogy az Ellekonge nevet, mely Elfenkonge helyett áll, tévesen fordította Erlkönigre. Ámde Elle dán nyelven csakugyan annyi, mint Erle. Az égerfa helyébe cserfát tenni nem tulságos merészség, különösen azon egyéb sok merészség mellett, melyet a fordító e páratlan tökélyű ballada átültetésénél el nem kerülhetett. *A ford.*

Karjába szorítja, ne törje nyereg,
Köpenyébe borítja, ne érje hideg.

Mért bújsz, fiam? Ijjeszt az éji homály? -
Nem látod, atyám? Az a cserfa-király!
Koronás feje, hosszú palástja van. -
Csak ködfoszlány az, én fiam! -

«Te édes gyermek, jöszte velem!
«Sok tarka virág van ligetimen.
«Tudok csudaszép játékokat ám!
«Aranyos köntösbe öltöztet anyám.» -

S nem hallod, atyám, nem hallod, atyám,
Mit súg a fülembe a cserfa-király? -
Ne félj, fiam! Fiam, ne félj!
A száraz avarban zizzen a szél. -

«Te drága fiúcska, hadd vigyelek el!
«Leányaim várnak estére, jövel!
«Leányim az éjeli táncvezetők,
«Dédelve, danolva ringatnak el ők.» -

Atyám, oh atyám - s nem látod emitt
A cserfa-király leányait? -
Látom, jól látom - fiam, csak aludj!
A ködben a fűzek szürkellenek úgy.

«Szeretlek, akarlak szép termetedér’
«S ha nem jössz akarva, erőszakom ér.» -
Atyám, hozzám ért! Atyám, megállj!
Rám tette kezét a cserfa-király! -

Megborzad az apa, sarkalja lovát,
Nyöszörögve karolja kis gyermeke át.
Hogy elérik az udvart, kitetszik a hold -
Ölében a gyermek halva volt.

(1781.)

SZÉBUSZ JANKA.

A tizenhét éves szépnek, jónak emlékezetére,
ki 1809. jan. 13-án a rajnai jégzajlás alatt,
a cleverhami nagy gátszakadáskor
mások életét mentve elmerült.

*Reped a gát, zudúl a sik,
A víz, az ár, emelkedik.*
«Kiviszlek én, anyám, ne félj,
Jól gázolok, a víz sekély.»
«Minket se felejts! Minket ki véd,
Zsellérnőt s három gyermekét?

Elmégy?» - «Ne félj! Egymás után!»
S anyját viszi már a hősi leány.
«Ti várjátok ott a domb tetején.
Mind megmenekszünk, ígérem én.
Csak pár lépés van oda fel.
Kecskémet is hozzátok el.»

*Olvad a gát, zudúl a sík
Az ár, az ár közeledik.
Anyját a partra tette le
És vissza fordul az ár fele.
«Hová? Hová? Megnőtt az ár,
Innen sincs, túl sincs partja már!
Maradj!» - «Maradásom nincs nekem!
Meg kell őket mentenem»*

*Merül a gát, elül a sík.
Tenger hullám reng széleig.
Szép Zsuzska a habnak ellenáll,
Ismeri az utat, odatalál,
Eléri az asszonyt, a gyermekeket,
De hajh, megmenteni még se lehet.*

*Eltűnt a gát - a domb körül
Tajtékszik az árvíz végtelenül.
A forgó örvény sodorja el
Az anyát egyszerre gyermekivel,
Csak a kecske szarvába fogózik egy,
Jaj, hát mindnyája tönkre megy!
Szép Zsuzska áll erőbe' még -
Mentsétek meg! Oly szép, derék!
Szép Zsuzska áll magánosan,
De minden kérő messze van.
Öleli az ár, a csapkodó,
De nem evez feléje hajó.
Az égre tekint még, nem mozog,
Aztán befogadják az enyhe habok.*

*Se gát, se föld nem tűnik elő.
Csak egy-egy facsúcs, toronytető.
Az árvíz csillapodva reng,
De Zsuzska képe fölötte leng,
A viz letűnt, a föld kigyűtt,
Zsuzskát siratják mindenütt.
S ki a szépet, a jót dicsérni rest,
Temesse feledség az énekest.*

(1809.)

A HALÁSZ.

A víz suhog, a víz csobog
Halász ül mentiben -
Horgát veti és követi
Hús szívvel, csendesen.
S míg a horog ireg-forog,
A habok oszlanak,
S víz mélyiből elémerül
Egy nedves nőalak.

És szólt neki, danolt neki:
Mért hívod földi csel
Ármányival szülöttimet
Gyilkos napfényre fel?
Ah, tudnád a halacska lenn
Mily édesen vigad,
Leszállnál készségesen
S így gyógyulnál magad.

Nem fürdik nap, hold kedvektől
Hús tenger mélyiben?
S nem szebb-e, hogyha föltekint
Reszketve nedvesen?
Nem néz itt a mennyboltozat
Mint kék zománcz feléd?
S képmásod itt nem hívogat,
Harmatban folyni szét?

A víz zuhog, a víz csobog,
Nyaldossa lábait,
Dagad szive, mint kit hive
Szerelmes hangja hítt.
Az szólt, danolt - ő lehajolt,
Nem tudta maga sem,
Az viszi őt, vagy ő a nőt -?
Többé nem látta szem.

(1779.)

A THULEI KIRÁLY.

Thule messze partinál
Élt egy király, hú király;
Mikor meghalt ágyas párja,
Arany pohárt hagyott rája.

Ezt szerette szerfelett,
Másba sohse töltetett,
Könybe borúlt szeme tőle,
A hányszor ivott belőle.

S hogy halála közelít,
Megolvassa várait;
Mind örökbe, másra hagyja,
De a poharát nem adja.

Királyi ebédhez ült,
Zászlós úr mind egybegyűlt
Apák magas tornáczába,
Tengerparti sziklavárba.

Ott a vén ivó kiállt,
Felköszönté a halált,
Végsőt ivott és ledobta
Szent poharát a habokba.

Nézte, a hogy leröpült,
Fordúlt, csordúlt, elmerült...
Beborúlt szeme világa -
Akkor ivott utoljára.

(1774.)

A CSODASZÉP VIRÁG.

A RAB GRÓF ÉNEKE.

Gróf.

Van egy virágszál, százszor szép,
Legszebb nekem e földön,
Én arra vágyom mindenkép,
De fogva tart a börtön.
Ezért a szívem fáj nagyon,
Mert a míg éltem szabadon,
Mindig közel találtam.

E sziklavárból mind lesem.
Hogy lássam, hol virágzik,
De ah, hiába keresem.
Nem ér szemem odáig.
Ki meghozná virágomat,
Ha csatlós, apród vagy lovag,
Örökre híve lennék.

Rózsa.

Itt nyíltam én a vár tövén
S hallgatlak reggelente.
A rózsát érted, tudom én,
Szegény fogoly levante.
Te nagyra látsz s szived szerint
Nem is kívánhatsz, mást te, mint
Virágok királynéját.

Gróf.

Bibor ruhád pompája nagy
Zöld bársony dolmányodban,
Leánynak drága dísze vagy,
S becsül rubintnál jobban.
De bár szeret egész világ,
Még sem te vagy az a virág,
Kit titkon én imádok.

Liliom.

A büszke rózsza fényt kíván
S mind fölfelé törekszik,
De igaz szívnek néha tán
A liljom jobban tetszik.
A kiben tiszta tűz lobog,
S oly szennytelen, mint én vagyok,
Lehet, hogy engem választ.

Gróf.

Én tiszta vagyok s büntelen,
Nincs gonosz hiba bennem,
Mégis gyötrődöm szüntelen
És rabbá kelle lennem.
Tisztellek, liljom, tiszta, szép,
Szűz lányok enyhe másakép',
De van, ki kedvesb nékem.

Szegfű.

Az én vagyok, a szegfű, tán,
Az őr kertjébe' kelve.
Öntözget is nap-nap után
Hűn gondomat viselve.
Levél-gallérom szép szoros,
Szinem oly tarka, százszoros,
És örökös az illat.

Gróf.

Vét, ki a szegfüt megveti,
A kertész szeme fényét.
Majd nap, majd árnyék kell neki,
Kár vón', ha nem becéznék.
De nem pompára vágyom itt.
Az, a ki engem boldogít,
Csöndes, szerény virágszál.

Ibolya.

Én hallgatag virág vagyok,
Fejemet lehorgasztom,
De némaságom', mert van ok,
Ez egyszer megszakasztom.
Ha engem áhítsz, fáj nagyon,
Derék lovag, hogy illatom'
Nem szállhat mind te hozzád.

Gróf.

A jó ibolykát kedvelem.
Oly illatos, szerényke,
De hajh! sokkal több kell nekem,
Hogy ne essem kétségbe.
Bevallom hát, e tájon itt,
E sziklák árnyán nem virít
Az én csodavirágom.

Az érnél lenn egy asszony jár,
A leghűbb e világon.
És halkán sóhajt, várva vár,
Míg megszűnik rabságom.
Megáll, hol kék virágom hajt,
Letépi s «Ne felejts» sohajt
S én távolból megérzem.

Igen, ha két szív hűn szeret,
Távolban egymást érzik.
Ez menti meg itt szívemet,
Hogy végkép el nem vérzik.
S ha azt hiszem, már meghalok,
A nefelejtsre gondolok
És lelke újra éled.

(1797.)

KURT LOVAG HÁZASODIK.

Völegényi széles kedvben
Kurt lovag lovára szállt,
Hogy a gazdag nászra menjen,
Mely számára készen állt.
De szírt-úton fenyegetve
Ellensége közeleg,
Szólni egyiknek sincs kedve,
Kard ki kard! - megküzdének.

Ing soká a harczy mérleg,
Mígnem győztes Kurt leszen,
És nyergébe visszatérhet,
Kékre verve, véresen.
De mi zörren a bokorba'?
Csalogatva int elő,
Keblén csecsemőjét hordva,
Cserbe hagyott szerető.

S hívja, hogy pihenni térne.
Vitéz, ne oly sebesen!
Nem kíváncsi gyermekére?
Babájának nem üzen?
Gondolja Kurt: Lelke rajta!
Ereiben gyúl a tűz,
S édes neki most a dajka,
A mint édes volt a szűz.

Csatlós kürtje szól ez alatt,
S inti, hogy arája él.
Ront tovább, de merre halad,
Búcsu, vásár zaja kél.
S vesz bő vásárfiát itt-ott,
Mely dús mátkának való.
Hej, de most rég hosszabbított
Váltóval jön a zsidó.

S most a bíróság idézi...
A menyegzőből mi lesz?
Az ördögbe! Egy vitézi
Dicső pálya vége ez?
Vár a násznép, sír a mátká;
Hallatlan sorsfordulás.
Ah, lovagok hármassá:
Párbaj, asszony s uzsorás!

(1803.)

NÁSZDAL.

A grófról, az ősről mi énekelünk,
Ki ma áldja velünk unokáját,
Őséről a grófnak, ki itt mi velünk
Most költi a nász lakomáját.
Szent földről amaz, mikoron hazatért,
Nem hozva magával csak hősi babért,
S paripával a vár kapujához elért,
A kastélyt megleli ottan,
De kifosztva, elhagyatottan.

Grófocska, no itt vagy, - elérve a cél,
De biz otthonosabb vala sátrad.
Az ablakon át szabadon fu a szél,
Szellőzni se kell a szobákat.
Mit tégyek az őszi hűs éj idején?
Eh mit, hidegebbet is ismerek én,
Mindent kideríthet a hajnali fény...
Csak bé - süt az égen a lámpa -
Szalmás, recsegő nyoszolyámba.

S hogy szívesen alszik, ni, ágya alatt,
Úgy érzi, valami poroszkál.
Patkány vagy egér, a mi ide szakadt?
Nincs morzsa, hiába motoszkál!
De lába felől - ni, egy pöttön Izé,
Helyes kicsi törpe bukácsol elé,
Kis mécs a kezében - s így üdvözölé
Nagy szónoki garra az alvót,
Álmában a szót alig hallót:

Torozni gyakorta gyűlénk idefent,
Mióta lakatlan e vára,
S mert visszajövésről nekünk nem üzent,
Ma gyűlelkszünk nász lakomára.
S ha nem únja a gróf s bocsánatot ad,
Ünneplik a törpék ez éjjelen át
A férjet, a csínos, a gazdag arát. -
S a gróf, kinek édes az álom:
,Válják örömükre, kívánom.'

E szóra kivágtata ágya alól
Három lovas, - helyre legények.
Utána a kar, cziripelve danól,
Eleven, takaros piczi lények.
Nagy sorban utána fogatra fogat,
Szem, fül belekábul, hogy el nem apad.
Ily fényt fejedelmi nász se mutat, -
S legutól aranyos fogatocskák,
Az arácska, a férj, a rokonság.

S most helyre! Üget, siet, oszlik a had,
 Hamar! Helyüket se találják.
 Zene zendül a tánczra - mindenki szalad
 Keresni, kilesni a párját.
 A síp sí, a kürt hí, a hegedü zeng,
 Mind sorba, forogva, kézfogva kereng.
 A sarkantyu zeng, a selyemruha leng.
 Grófunk hunyorítva csudálja,
 Azt képzei, lázbeteg álma.
 Kopogás, ropogás, jön a kukta, cseléd,
 Asztalt, padot ízibe készít,
 Párjával a tánczos kiküzdí helyét,
 Kivenni a torból a részt.
 S jön a hurka, kicsinyke, mint árpaczkor,
 Halacska, csibécske, zajos lesz a tor,
 Csak úgy gyűszűszámra foly, ömlik a bor
 Így járja a lárma, az ünnep, -
 Míg nótá között tova tűnnek.
 S ha többet akartok ti hallani még,
 Szűnjék meg a lárma, a tréfa.
 Mi kicsinyben a gróf ur szemébe tűnnek,
 Az nagyban igaz leve ép' ma.
 Im trombita harsog, a táncz hívogat,
 Van úri lovas, lakodalmi fogat,
 És éltetik ezren a boldogokat
 Az ősi lakó örökében,
 S mind úgy van, a hogy vala régen.
 (1802.)

A KINCSKERESŐ.

Beteg szívvel, üres zsebbel
 Húztam jármom', majd ledülve.
 Gazdagság az élet üdve,
 A szegénység rettenet.
 S végzeni e sajgó sebbel
 Kincset ásni mentem éjjel:
 A gonosznak, írva vérrel,
 Lekötöttem lelkeket.
 S gyűjtve mind, mi bűvös, ódon:
 Halott csontját, csodafüvet,
 Varázskörben raktam tüzet,
 S az ígézet kész vala.
 S azon helyen, azon módon,
 Megmutatva hol és mint lett,
 Keresém a régi kincset -
 Zordon volt az északa.

S ime, halvány fény derengett,
A legmesszibb árnyak nyílnak,
S valami jön, rezgő csillag,
S ép éjféltre odalép.
A varázskör bomlik, enged -
Világ fénylik elül hátul,
Teli csésze sugarátul,
Mit ifjú hoz, csodaszép.

Kedves szempár rámtekintett,
Koszorú volt halántékán,
S bájitala világítván,
Megállt köröm' közepett.
Mosolyogva innom intett,
S gondolám: E kedves gyermek.
Gazdája ily égi szernek,
Az ördög csak nem lehet!

«Igyál tiszta életkedvet!
Értsd a valót, serkenj tette
S nem csábít majd bűvöletre
Az éjfélt, a rémsötét.
Ne áss többé kincses vermet:
Napi munka, esti szünet,
Fanyar napszám, édes ünnep,
Ez legyen varázsigéd.»

(1797.)

A PATKÁNYFOGÓ.

Én vagyok a nagy dúdoló,
Hires neves patkányfogó.
Kire minden helyütt nagyon,
De főképp itt szükség nagyon.
Ha patkány százszor annyi volna,
Egér, menyét is egy halomba',
Mihelyt dudám szép hangja szól,
Mind, mind utánam vándorol.

Azonkép a víg dúdoló
Ott, a hol kell, gyermekfogó.
Aranyos szép meséitül
A vásott is megszeliidül.
A kis fiú ha még oly vad is,
Ha a leányka még oly hamis,
Mihelyt az énekes danol,
Mind, mind utánam vándorol.

Végül az ügyes dúdoló
Alkalmilag leányfogó.
Van minden városkában egy,
Vagy kettő, a ki lépre megy.
Legyen a lány bármily erényes,
Legyen az asszony bármily kényes,
Ha friss a dal, a zene lágy,
Mind csókra, szerelemre vágy.
(1803.)

A FONÓ LÁNY.

Rokka mellett ültem én,
Másra sem ügyelve;
Egyszer jött egy szép legény
Egész közelembe.
Dicsérte szép fonalam'
A fiatal ember,
S hogy aranyosabb hajam,
Mint a sárga kender.
S nem űlt veszteg az alatt,
Addig izgett nálam,
Míg egyszer csak elszakadt
Régen őrzött szálam.
Azontúl is fontam én,
Még serényebb lettem,
De fontommal én szegény
Nem dicsekedhettem.
Hogy elvitte a takács
Orczám pírja lobbant,
És éreztem mocczanást,
Melytől szívem dobbant.
Fejéríteni - itt a nyár -
Viszem a mezőre.
De nehezen bírok már
Hajolni előre.
Mit titokban fontam én,
Bár az éj befödte,
Azt a nyári verőfény
Immár kisütötte.
(1792.)

TÖRVÉNY ELŐTT.²⁰

Nem mondom meg, kitől való
Méhemben a gyerek.
Asszony vagyok én, nem rima,
Bárhogy nevezzenek.

Nem mondom meg, ki az uram,
Nincs nála derekabb,
Akár kócsag legyen fején
Akár juhászkalap.

Ha szégyent s gúnyt kell tűrni, hát
Viseljem én a gúnyt.
Én ismerem őt, engem ő,
S az Isten is tanúnk.

Bíró, plébános, téns urak.
Hagyjanak békivel.
Enyém a gyermek - kell-e több?
Nem kendtek tartja el!

(1774.)

HATÁS A TÁVOLBA.

A királyi teremben sok gyertya lobog,
S a királyné szól: Hamar, apród!
A kártya keverve, a koczka forog,
S nincs pénzem. Hozd el a zacskót;
Ott lesz valahon
Kis asztalomon!
Fut az ifjú, meg sem is állván,
Csak a palota távoli szárnyán.

Szép hölgy ugyanakkor sörbétet evett
A királynő oldala mellett.
S oh isten, a fíndsá két rétre repedt,
Oh, hogy ezt megérnie kellett!
Gyalázat! Oda
A drága ruha!
S fut a dáma, meg sem is állván,
Csak a palota távoli szárnyán.

S jövet íme az apród ott látja magát
A hölgygyel hirtelen szemben.
Még senki se' tudta, de éveken át
Voltak sóvár szerelemben.

²⁰ Egészen azonos tárgyú és méretű magyar népballada is van, úgy tudom, Arany László gyűjteményében. *A ford.*

S oh üdv! Oh rég'
Várt gyönyörűség!
Egymás kebelére borúltak,
A csókba majd belefúltak.

De végre eléglik. Szobái felé
Fut a hölgy. A tömegben által
Furódik az ifju úrnője elé
Sörbét festette kabáttal.
Az észrevevé,
Mily gyanus a lé,
Mindenről tudva, mi' fán nő,
Mint a sábai ősi királynő.

S hopmesternőjét hívja elő.
S szól: Kedves fejdelem-asszony,
Több ízbe' vitatta, nincs szellemerő,
Mely helyből messzire hasson?
S mi itt van, amott
Sose hagyna nyomot,
S hogy messzire hatni a csillag
Büvölő sугári se bírnak?

S im a mézes ital, melylyel mi imint
Itt megtöltöttük a tálkát,
E fiúnak, ki messze szaladt odakint
Pocsékká tette kabátját!
Végy új kaputot!
S mert módot adott,
Példát hogy idézzek ügyemnek,
Az árát én fizetem meg.

(1808.)

HARANGJÁRÁS.

Egy kis fiú nem szokta meg
Sehogy a templomjárást,
S vasárnap, illa nád berek!
Zöldbe szökött mindjára.

S mond anyja: Hí az égi hang
S szavát ha el nem érted,
Lásd, megharagszik a harang
És maga jó el érted.

S gondolja az: Jön ám, ha tud
A nehéz haranglábtól!
És ucczu, a mezőre fut,
Akár az iskolából.

Kiling, kalang! Elállt a hang,
Anyám azt füllentette!
De jaj! Mi az? Ott a harang
Czammog, kullong megette!

Úgy baktat, hogy szegény fiú
Eszét majd megzavarja!
Tán álom ez? Oh, iszonyú!
Most mindjárt eltakarja.

És vissza, vissza, merre lát,
Utárkon, kerítésen!
Így eljut tüskön-bokron át
Templomba szerencsésen.

Azontúl minden ünnepen
Bejött az első szóra,
És nem vár többé sohasem
Személyes meghívóra.

(1813.)

A HÚ EKKÁRT.

Jaj, csak hazaérnénk! Volnánk csak odébb!
Jön, jön a kegyetlen, az éjjeli nép,
A boszorkás erdei nénik.
Ha itt lel a rémhad, elállja a kört,
S mit messziről hoztunk, megissza a sört
S kezünkben üres lesz a korsó.

Így szól a fiúcska, a lányka szepeg,
De hirtelen ott jön egy nyájas öreg:
Csitt! Csöndesen, én kicsikéim!
A tünde vadászhad oly szomja-gyötört,
S ha inni hagyjátok kedvökre a sört,
A jót jóval fizetik meg.

S úgy tesznek. Az éji had arra repes.
Oly szürke, gomolygó, kísérteties.
Mind csamcsog, oly szörnyeket isznak.
Csepp sör se' maradt meg. Csak korsaja kong.
Tovaront a kísértet s a merre bolyong,
Sí, zúg, bug a völgy meg a hegység.

Szomorún haza ballag szegényke gyerek,
De oldalukon van a kedves öreg:
Ne busúljatok ám, ti babácskák!
Oh, hogy' szid anyám! Hogy ver meg atyám!
Csöppet se! Dicső lesz! De tudjatok ám
Hallgatni, akár az egérke!

S ki tanácsot ilyent ad és rendeletet,
Ugyanaz, ki gyerekkel úgy játszani szeret,
Pajtástok, a hű, öreg Ekkárt.
A dajka mesélt már felőle csodát,
De senki se látta. Ma íme tehát
Kezetekben a ritka bizonyság.

Hazaérve szüléinek mind a gyerek
Odanyújtja a korsót s előre remeg
A szidástól és a veréstől.
De zeng a dicséret: Pompás ez a sör!
S már tölti öt izbe kupáit a kör
És még se fogy - adja a korsó.

A nagy csoda eltart a virradatig,
És erre is, arra is kérdegetik:
Mi lelte, te gyermek, a kancsót?
Eleinte megállják a kis egerek -
Mosolyg, dadog egy, majd a többi fecseg -
S most rögtön kiszárad a kancsó.

Hát, lelkeim, azt mit egy jóakaró -
Apa vagy tanító mond vagy szolgabíró,
Jó lesz, megtartani pontig.
Ha nyűg is a kis lakat ajkatokon:
Fecsegni veszélyes, hallgatni haszon, -
S így sohsem ürül ki a kancsó.

(1813.)

PÁL ÉS PÁLNÉ.

Holnap hát Márton napja lesz,
Pálné szereti Pált,
Holnapra lesz rétes, kalács,
És libabecsinált.

Hogy ágyba bujtak, zúg a szél
S az ajtó sarka járt.
S szól Pál: Az ajtó nyikorog.
Menj, told elé a zárt.

Az ágy meleg, az ágy puha,
A palló meg kemény.
Tőlem nyikorghat pünkösdig,
Nem zárom be, nem én.

Szerződnek halkan - s fogadás
Köti a hites párt:
Hogy a melyik előbb beszél,
Az tolja rá a zárt.

Éjjel betoppant két utas.
Hol járnak, nem tudák.
A mécs kihalt, ki a parázs,
Sötétség, némaság.
Mily ördögverte ház ez itt?
Türelmünk fogyni kezd!
De semmi válasz, semmi nesz...
A zár okozta ezt.

Megették hát a jó libát,
A rétest s mind a jót.
Pálné nagyokat gondol, ám
Nem ejt egy árva szót.

S mond egy utas: Szomjas vagyok!
S amaz: Nem csuda ez!
A szekrény nyitva; érzem én,
Hogy lesz benn holmi szesz.

Ni szlivovicza! Ez derék!
Egészségedre ezt!
Meg a tiédre! És a pár
Vigan koczintni kezd.

De erre Pál az ágyból ki,
S rájuk ront dühösen:
Ki gugyimból iszik, azon
Az árát megveszem.

S most Pálné is az ágyból ki -
Hiszen csak erre várt!
Te mondtad, Pál, az első szót:
Most told elé a zárt!

(1827.)

HALOTTAK TÁNCZA.

Éjfélre le a temetőre tekint
Kiváncsian a torony őre,
Holdfénybe' világos a sir köve mind
S vet fekete árnyat előre.
S megnyílnak a sírok, és bújnak elő
Párjával a holtak, a férfi, a nő
Fehér, laza, hosszú ruhában.

S nyújtóznak erősen, szabadba jövén.
Bokáit illetgeti tánczra
A gazdag, a koldus, az ifju, a vén,
De nyűgzi a bő ruha ránkza.
S mert itt a szemérem értéke potom,
Mind rántanak egyet s a hant-sorokon
Halomra fehérlik a pendely.

S ráng, ugrik a czombcsont, az ikra, a láb
Vesztett, fura mozdulatokkal,
Csörögve, zörögve, idébb meg odább,
Ütemet kalapálva botokkal.
Az őrnek oly furcsa bolond e dolog,
S egy csalfa kísértés fülébe susog:
Menj, lopd el egyiknek az üngét!

Mondván cselekedte s a templomi bolt
Szentségibe menti a prédát.
Fönn egyre kíséri ragyogva a hold
A tánczot, a rémszerű czédát.
De végre egyik meg a másik elállt,
Magára borítja a hosszú uszályt,
És hess! elnyelte a pázsit.

Csetelve, botolva csak egy marad ott,
A gyepet tapogatja, surolja.
E csínyt vele, tudja, nem üzte halott,
Leplét odafenn szimatolja.
Az ajtót rázza, de ereje nincs,
Aczélfeszület rajt a kulcs, a kilincs,
Jaj lenne különben az őrnek!

De az ing! Hol az inge? Kapál, hadonász',
S esze nélkül ugrik a köre.
Az ó csucsos ívbe fogódzik a váz
S kapaszkodik - egyre előre,
Mint pók, ha kuszik, fut a préda nyomán,
Ugy mászik a csúcsok czirádasorán -
Most vége szegény toronyőrnek!

S az őr foga csattog, halott-halovány,
Igyekezne ledobni az üngöt.
De jaj neki! Széle egy vaskarikán
Megakadva az éjbe kicsüngött.
Elbúvik a hold, betakarja a köd...
De az óra hatalmasan *Egy-et* ütött
S len izekre zuzódik a csontváz.

(1813.)

A BOSZORKÁNYMESTER INASA.

Hej, a vén boszorkánymester
Elment végre valahára,
Mozdulj szellemhad, ez egyszer
Az inas parancsszavára.
A mit szól és művel,
Jól megfigyelém
És szellemerővel
Csodát teszek én.

Lábra, ábra!
Ott a meder,
Itt a veder!
Nyakra före
Hozd a vizet, töltsd a kádba
Szavam szerint feredőre.

Jer vén seprő, zúgban álló!
Öltsd fel ezt az ócska rongyot,
Régen vagy már hű szolgáló,
Végezd pontig, a mit mondok.
Alól nőjjön lábad,
Nőjjön fön fejed,
Hamar töltsd a kádat,
Eredj, merj vizet.

Lábra, ábra!
Ott a meder,
Itt a veder.
Nyakra före
Hozd a vizet, önts a kádba
Szavam szerint, feredőre.

Lám, alá a parthoz szalad,
Lám a vedret vízbe dönti.
Meri, hozza egy szusz alatt,
Ujra meri, újra önti.
Másodikat fordul,
Soha ily csudát!
A medence csordúl,
Színig van a kád.
Állj meg! Állj meg!
Elég ennyi!
Térj pihenni
Ős helyedben!
Jaj most érzem! Rémllet száll meg:
A varázsszót elfeledtem!

A szót, melyre visszaölti
Ős formáját, zúgba állva...
Megint hozza, folyton tölti!
Jaj, csak már seprővé válna!
Megint siet, fordul,
Itt van újra már!
Jaj, ezer folyóbúl
Zúg felém az ár.
Nem! Nem hagyom
E bolondot,
Neki rontok,
Ez gyalázat.
Jaj, hogy néz most, félek nagyon!
Milyen szemek! Mily ábrázat!

Óh, te pokol ádáz fattyja!
Nem fürdő ez, ez vízözön.
Már a vizek áradatja
Keresztülfut a küszöbön!
Bárgyu dorong, vessző,
Légy, a mi valál,
Átkozott vén seprő.
Szóra meg nem áll.
Hagyod abba
Seprő-ember?
Van ám fegyver
Markomban itt!
Állj meg, mondom, vén darab fa,
Vagy e fejsze ketté hasít!

Lám, megint jó, vizet ontva,
No most, rajta, lesz itt halál!
Nesze manó, dőlj a porba!
Fejsze csattan, fejsze talál.
Volt seprő, de nincsen,
Ketté vágtam, haj!
Hála, uram isten,
Nincs már semmi baj.
De, mit látok!
Mindkét darab
Im lábra kap,
Éled, mozdúl...
Ketten vannak! Oh mily átok!
Ki segél ki ily bajombúl?

És hogy futnak! Csurog minden,
Szoba, terem, küszöb, lépcső.
Uram, mester! Baj van itten!
Oh jövel már! - Itt jó, itt jó!
Jaj, segíts e vészben,
Oh, ez egyszer csak,
Lelkeket idéztem
S most ők az urak! -
- Zúgba, sarkba
Seprű! Ott állj!
Légy, mi voltál,
Add ki lelked.
Szellemcélra, szolgálatra
Csak a mester szava kelthet.

(1797.)

A KORINTHUSI ARA.

Útra kelt egy ifjú Athenébül
Korinthusba, hol nem ismerék,
Ott egy polgár várta őt vendégül,
Kihez apját füzte kötelék.

Lányát és fiát
A két jó barát
Eljegyezte a bölcsőbe' még.

De örülnek-e a jövevénynek
S nem kívánnak drága árt talán?
Mert azok már régen keresztények
S ő családotul ma is pogány.

Hol uj hit tenyész,
Vonzalom kivész
S fordul gyakor szív a hit után.

Csöndes a ház. Lányostul a gazda
Már aludt, csak anyjuk nem pihen.
A vendéget jó szívvel fogadja,
Mulatja legékesb termiben.

Kínál vacsorát,
Szép piros borát,
S így ellátva őt, bucsút veszen.

De nem vonzza étel, ital kedve,
A terített asztalhoz nem ül.
Teste fáradt s vacsorát feledve
Vetkezetlenül az ágyra dül.

Elszunyadna ép,
Mikor csodakép
Vendég jön a tárt ajtó felül.

Égő mécses, pallóig hullámozó
Fátyolt hordva a fehér ruhán,
Tisztes, halk lépéssel jön egy lányzó,
Arany s bársony párta homlokán.

Hogy őt ott leli,
Karját emeli,
Az is, mint az arcza, halovány.

S szól: Tehát itt oly idegen lettem.
Hogy a vendég hírét sem vevém?
Olyan szoros lett a zár felettem,
Hogy szégyenben lát a jövevény?

Maradj fekvé csak!
Ne zavarjalak.
Csöndesen, mint jöttem, megyek én.

Oh ne hagyj el, éjfél szép leánya!
Szól az ifjú és felé' halad.
Itt van Ceres s Bacchus adománya,
Ámoré is int pillád alatt.

Oh jer, halovány
Szépséges leány,
S vigadjunk, mint az Olymp vigad.

Állj meg, ifjú! Maradj távol tőlem,
Mert az öröm tőlem idegen.
Szent kötés rendelkezik felőlem,
Igy fogadta anyám - betegen.

S mint megesküvé,
Most a mennyeké
Ifjuságom, vérem, mindenem.

Régi isteneink eltünének,
Nevükre e bús ház nem felel.
Egyről, ki láthatlan, szól az ének,
S egyről, ki keresztfán vérze el.

Sem bikát, sem kost
Nem áldoznak most,
Hanem embert, embert - ezrivel!

Lesi a fiú kíváncsi kéjjel,
Egybeveti gondosan szavát.
Lehetséges-e hogy így, ez éjjel
Megnyeri a néki szánt arát!

Légy enyém! Ne késs!
Régi eskü és
Az egek áldása nékem ad.

Engem nem! Hugom van néked szánva,
Engem csöndes boltnak zára köt.
Oh, gondolj rám, őt szivedre zárva,
Gondolj arra karjai között,

Ki téged szeret,
Hasztalan eped,
S nem sokára földbe költözött.

Nem! E lángra esküszöm, a melyből
Hymen mosolyog reám s reád,
Fogsz te inni az örömkehelyből,
Jössz atyámhoz, a ki összeád.

S ez órán s helyen
Üljük hirtelen
A váratlan nász örömtorát.

S váltják már a hűség kezességit,
Arany lánczot nyujt neki a lány,
Nyujt az ifju ezüst csészét, régít,
Dísz lehetne király asztalán.

S szól az ara: Nem!
Ne ezt add nekem.
Csak egy fürt az, mit szívem kíván.

Tompán szólt a szellemek órája
S most dereng csak kedv a lány szemén,
Mohón csügg a kelyhen szomju szája,
Pirosúlva a bor vérlevén.

Ámde kenyeret
Morzsát sem evett,
Bárhogy nógatá a vőlegény.

Most ő tölti meg a vőlegénynek.
Issza ez mohón és szilajúl.
Szeme, szava ah! szerelmet kérnek,
Szegény szíve beteg lázra gyúl.

De nem enged ő,
Míg a szenvedő
Zokogva az ágy fölé borúl.

Mellé dül és ott sir oldalánál.
Oh, hogy fáj a kín, mely benned ég!
De borzadnál, ha karodba zárnál,
S fázva érzeled, mit titkolék:

Nincs arádban vér!
Mint a hó fehér,
De hideg is vagyok, mint a jég.

Átkarolja őt az ifju nyomban,
Duzzadó erővel bízva szól:
Fogsz hevülni, fogsz az én karomban.
Jöttél volna bár a föld alól.

Csók és lehelet;
Kéjes örület.
Lángolok! Nem égsz-e lángomtól?

S egybeforrva hanyatlanak vissza,
Az ara szeméből könny csorog,
A tűzajk melegét vágyva iszsza, -
Egymást tudva öntudatlanok.

Míg az kézbe fúl,
A lány vére gyúl,
Ámde szív keblében nem dobog.

Kívül ez alatt a folyosóban
Gondosan az anya tipeget.
Megáll; lesi mind gyanakodóbban,
Hogy e különös nesz mi lehet?

Váltva sóhaj és
Gyönyörtelt nyögés,
Dadogó szerelmi örület.

Mereven vár az ajtó mögött még...
Nem lehet, hogy e hangok valók!
Most - gyalázat! - hangos csók között még
Halk ígéret, eskük hallhatók.

Szól a kakas - csitt!

Holnap éjjel - itt!

Eljössz? Eljössz újra? S csókra csók.

Nem tűri a harag az ajtónál,
A rekeszt robajjal tolja szét.
Ki az itt, ki ily készséggel szolgál
A vendégnek, az a nőcseléd?

Beront szaporán

S mécse sugarán

Látja - egek! - önnön gyermekét!

És az ifju, hogy szégyentől védje,
Kap a kedves fátyola után.

Borítja a kárpitot föléje,

De kibontakozik a leány,

S mintha vinné szárny,

Hosszan mint egy árny

Emelkedik föl a nyoszolyán.

Anyám, anyám! kong szava sötétül -

Ezt az egy éjt is irigylitek?

Elüzesz e fészek melegétül?

Örökké gyötörjön a hideg?

Nem elég neked,

Hogy a hant befed,

Hogy ily ifjan eltemettetek?

De szükéből az örökös éjnek

Valamely balvégzet létre költ.

Papi áldás, zsongó templom-ének

Nem ad békét annak, kit megölt.

Ifju vágy ha sír,

Só, víz, gyöngye ír,

S a szerelmet ki nem hűti föld.

Ez az ifju nékem volt ígérve,

A míg Vénus víg oltára állt.

Anyám, az adott szót megszegéd te,

Mikor hamis esküd égre szállt.

Isten is süket

Hallva esküket,

Ha lányának anyja kér halált.

Sírom kénytelen engem kivetni,

Hogy itt küzdjek örökségemért,

Feljárok, a várt kedvest szeretni,

Szívni szomjan szívéből a vért.

Ha elpusztul egy,
Utam máshoz megy -
Sorra hullnak, kikhez ajkam ért.
Ah, szép ifju! nem méggy élve innen,
Elkorhadsz e háztető alatt.
Fürtödöt adád magammal vinnem,
Elfogadtad az én lánczomat.
Holnap ősz leszesz.
Legszebb fürtöd ez,
Barna csak ez egy fürtöd marad.
Halld, anyám, utolsó óhajtásom!
Bontsd le a gunyhót testem felett!
Máglyát emelj! Közös láng bocsásson
Ég felé szerelmes szíveket.
Ha a szikra hull,
Lelkünk szabadúl
S régi isteninkhez felsiet.
(1797.)

AZ ISTEN ÉS A BAJADÉR.

Ind legenda.

Mahadó, a föld királya,
Hatodszor a földre száll,
Kebelét hogy általjárja
Földi öröm s borzadály.
Hogy közöttünk lakjon, éljen,
Mindent átérezni kész,
Hogy büntessen vagy kíméljen,
Embert emberszemmel néz.
S ha vándor-alakban bejárta a várost,
Gazdagra ügyelt, a szegényre vigyázott,
Tovább megy a nappal, ha fénye kivész.
Város végén járva estve,
Magányos ház ablakán
Rátekint, pirosra festve
Egy elbukott szép leány.
Jó estét, szűz! - Hozott Isten!
Jövök mindjárt; várj kicsit! -
Ki vagy? - Bajadér a tisztem,
S a szerelem lakik itt.
S zudítja a cymbalt, lebbenti ruháját,
Láttatja forogva szép termete báját
S kínálja virágait, énekeit.

Édesgeti kapujába,
Beljebb vonja hevesen.
Mindjárt vígan ég a lámpa,
Jer, szépséges idegen!
Ha fáradt vagy, itt veszteglesz,
Lábadat meglocsolom,
A mit csak kívánhatsz, meglesz:
Tréfa, kéj, vagy nyugalom. -
S gyógyítja, mi nem fáj. Gyönyört lel az isten
Romlás közepette jó emberi szívben,
S hogy termi titokban virágít a gyom.

És csigázza mint cselédet,
De mind vígabb lesz a lány.
S fokról fokra érzés lett,
Mi fogás volt hajdanán.
Ég a gyümölcs arany színben,
Hol előbb virág fakadt:
Hol alázat van a szívben,
Szerelem el nem marad.
De most, hogy erősebb legyen a próba,
A földi s az égi való kutatója
Rá kéjeket halmoz és bűsz kinokat.

Megcsókolja festett arczát,
S a lány szíve lobbot vet,
Érzi a szerelem harczát,
Először sír könyeket.
S leborúl - nem bérét lesve,
Nem, mint sóvár vágy szokott,
S megtagadja fürge teste
A tanult szolgálatot.
S a nász örömeire készítve a párnát,
Csillagszövetét, szép ünnepi fátylát
Az éjjeli csönd leborítja legott.

Hosszu kéjre későn alva,
Korán látva hajnalfényt,
A lány ott találja halva
A szeretett jövevényt.
Rádől rémesen sikoltva,
Ah, de föl nem kelthető.
Élte mécse el van oltva,
Viszik a lángsír felé.
S már hallja, rivalva hogy indul a gyászdal,
Őrjöngve furódik a tömegén által. -
Ki vagy te? Mi kerget a máglya elé?

Öleli a hűlt tetemet,
Sír, zokog keservesen,
Őt akarom, hitvesemet,
Itt sírjánál keresem.
Lángok közt hamvadni lássam
Isteni szép alkatát?
Enyim volt ő, ágyas társam,
Ah, csak egy szép éjen át!
És búgja a papsereg: Ime temetni
Elviszszük a sorvadozó öreget mi,
S díszét a jelennek, a szép unokát.

Halld a törvényt, jól megértsed:
Bajadér vagy, semmi más.
Ez a halott nem volt férjed,
Nem köt téged fogadás.
Férfit, mint testét az árnyék,
Csak is hites nő követ,
Ő fölöttük közös láng ég,
Ez törvény és becsület.
Szent trombita, harsogj! Búgj te panaszdal!
Fogadd be, oh ég, a ki kora tavasszal
Elhervada, szép deli gyermekedet!

Igy a kar, kinját növelve.
Nézi a boldogtalan,
S égnek karjait emelve
A lángok közé rohan.
S ím az isten ifju-szépen
Lángok közül szárnyra kel,
S viszi kedvesét ölében
Mennyei honába fel.
Meghatja az Istent a bűnben a bánat,
Botlott sziveket örök égi bocsánat
Tűzből kikarolva az égbe emel.
(1797.)

PÁRIA.

A Pária imádsága.

Dicső Bráma, hatalmas, nagy!
Minden élő a te sarjad.
Azért mondják, hogy igaz vagy.
Jól van hát így, s így akartad,
Hogy braminok s gazdag rajá-k
Menjenek csak emberszámba?
Vagy a majmot is te, Bráma,
Alkotád s a magam fáját?

Nem vagyunk jók semmiképen,
Szemét táplál, pokrócz borít,
Nyavalya mások szemében
Az, mi bennünket szaporít.
Hagyján, hogy ezt ember mondja!
Vessenek meg! De tetűled
Jusson egy kevés becsület,
Mert előtted mind csak polyva.

Azért, Uram, azt esengem,
Én is legyek a szülötted,
Vagy támaszsz oly lényt, mely engem
Véled szintén összeköthet.
Te, ki bajadér-istennét
Emeltél az égbe hajdan -
Mink is hadd dicsérjünk majdan,
Ha értünk e csudát tennéd!

Legenda.

Vizet merni ment az úrnő,
Szent braminnak, makulátlan
Szigorúnak és igaznak
Szép, szeplőtlen hitvese.
Naponként a szent folyóból
Viszen haza hűvös enyhet.
Korsó hol van? Hol a veder?
Ő ezekre nem szorúlt.
Szűz szivétől, jó kezében
Mozgó hullám önmagától
Tiszta kristály gömb leve.
Ezt viszi vidám kebelével
Tiszta volta érzetében
Hajlékába férjinek.

Ma is imák közt a parthoz
Jött a hajnali merítő,
Hajol Ganges sík vizére -
Hirtelen a legmagasb ég
Távolából tükröződik
Feje fölött elrepülve
Egy magasztos ifjunak
Kedvesnél kedvesb alakja,
Kit első szép képzetében,
Örök mély szivéből véve
Teremtett az alkotó.
Láttán a nő elfogódva
Érzi lelkét zavarodni
Feneketlen fenekéig.
Majd a látományon csüggne,
Majd úzná, majd visszatér az.

S dúltan tántorog az árhoz
Merni téveteg tenyérrel -
Ah, de keze nem merít már,
Mert a szent hab elfoly, enged
S szeme előtt örvény-tölcsér
Kavarog borzalmasan.
Karja lankad, lépte botlik.
Ez-e az út hazafelé?
Fusson? Álljon? Gondolkodjék?
Mikor segílyt és tanácsot
Megtagad a gondolat!
S így lép férje színe elé.
Az reá néz s már ítél.
Büszke szívvel fogja kardját
S vesztőhelyre czepli,
Hol gonosztevők lakolnak.
Ellentálljon? Mentse magát?
Mivel mentse, ő, ki bűnös,
S mégsem tudja, mi a bűn?
Véres karddal, elmerengve
Tér lakába a bíró.
És elébe áll fia.
«Atyám, atyám! Kinek vére?» -
«Bűnös nőé!» - «Nem lehet! Mert
Nem fagyott a kardhoz, mint a
Bűnös vércsepp merevül,
Frissen foly, mint nyílt sebből.
Anyám, anyám! Jer ki! Sohse
Volt atyám igaztalan.
Jer s mondd, mily vért onta ma!» -
«Hallgass, hallgass! Az övé!»
«Kinek vére?» - «Hallgass, hallgass!»
«Anyám vére volna!!! Mit tett?
Mi történt? Mit véthetett?
Kardodat! Im, elragadtam!
Szabad volt megölni nődet,
De anyámat nem, atyám!
Lángba követi az asszony
Egyetlen, hites urát,
Egyetlen, hűséges anyját
Kardba követi fia.»
Állj meg, állj! kiált az atyja,
Van idő, siess anyádhoz.
Illeszsz vissza főt a törzshöz,
Kard hegyét tedd a nyakára,
S fölkel és követni fog.
Odaér lihegve s lát két
Nőtestet keresztbe fekve

S két nyak mellett két fejet.
Rémes itt választani!
Anyja fejét fogja kézbe,
Csókot sem nyom ajakára,
A legközelibb tetemre
Nyomja gyorsan s kard hegyével
Áldja a kegyes művet.

Kél egy óriási alkat.
Anyja drága ajakáról,
Változatlan égi szépről
Dörgnek borzasztó igék:
Oh, fiam! Átkos hamarság!
Ottan fekszik anyád teste
S ott a bűnös szemtelen fő -
Asszony feje, kit a törvény
Sujtott igazság szerint.
Most örökre bűnös testbe
Oltottál be engemet.
Jót akarva, vadat téve
Járok majd az istenek közt.
Sőt az égi ifjú képe,
Mely oly tiszta szemnek, észnek,
Mihelyt kebelembe száll,
Örült vágyakkal dühít.
Igy fog mindig visszatérni,
Föllebegni, lesülyedni,
Elborúlni, földerülni,
Igy akarta Bráma ezt.
Hisz ő küldött lepkeszárnyú
Termetet, szép, üde orcát,
Páratlan ég-alkatot,
Hogy kísértsen és megejtsen.
Mert a kísértés is égi,
Ha Istenek rendelik.
Igy, Bramin-létemre én majd,
Fejemmel az égnek élve,
Érzem Páriakép' a földnek
Súlyesztő ólom-nyugét.

Menj te! Vigasztald atyádat!
Menj! Ne kössön bús vezeklés,
Tompá váras, érdem gögje
Titeket a pusztasághoz.
Hirdessétek tenger földön,
Minden emberöltőn végig
Annak is, ki legsilányabb,
Hogy él Bráma s látja őt.
Néki nincsen legsilányabb!
A ki megbénult tagokkal,

Háborodott észvilággal,
Búban, melyből nincs menekvés,
Ráveti tekintetét:
Ha bramin, ha pária,
Hadd érezze, tapasztalja,
Hogy fönn ezer szem sugároz,
Ezer fül les nyitva, ébren,
Melytől rejtve semmi sincs.
Majd, ha trónja elé állok
S látja azt a szörnyű rémet,
Mit belőlem alkotott:
Örök száanalomra gerjed
S ez lesz a ti üdvetek.
S én megkérdem szelíden,
S én megvádolom dühöngve
Akként, a hogy súgja elmém,
Vagy habverve forr szivem.
De hogy mit gondolok, érzek,
Az örök titok marad.

A Pária hálája.

Dicső Bráma, most világos,
Hogy te vagy világteremtő.
Uram vagy és igazságos,
Mert előtted mind egyenlő.

Ezer füled' mind kinyitván
Örködöl a megvetetten;
Én is, a lenézett, hitvány
Általad ujjászülettem.

Pártunk fogja fönt e némben,
Kit istenné tesz gyötrelme;
S én imádlak, örök éber
Alkotó s intéző elme!

(1821.)

GYÁSZÉNEK²¹

HASSZÁN ÁGA NEMES ASSZONYÁRÓL.
(Morlak nyelvből.)

Mi fehérlik ott a zöld berekből?
Hó esett ott, avagy hattyu úszik?

²¹ Noha már Goethénél is fordítás, tartalmánál és (a legjobb székelly balladákra emlékeztető) formájánál fogva - Szász Károly véleménye ellenére is - nem véltem kihagyandónak. *A ford.*

Volna hó, elolvadt volna régen,
Volna hattyu, elszállt volna eddig.
Nem hattyú, se' hó, mi ott fehérlik,
Hanem Hasszán Ága ezer sátra.
Ő ott fekszik harczon nyert sebében,
Hozzá látogatott anyja, húga,
Nője szeméremből jönni késett.
Mikorára pedig sebe enyhült,
Ezt üzenete hű feleségének:
«Ne várj engem többé udvaromban,
Se házamban, se cselédeim közt.»

Hogy a nő e zokszót meghallotta,
Megmeredve állt ott bánatában.
Kapu alján lódobogást hallván,
Arra vélte, ura Hasszán jött meg.
A toronyba ront, hogy lerohanjon.
Fut utána két kedves kis lánya,
Félve hívják keserű könnyekkel;
«Nem atyánk, Hasszán, lovai jöttek,
Pintorovich, a testvéröcséd jött.»

És leszállt a Hasszán felesége
És öccsét ölelve jajveszékelt:
«Látod, öcsém, mily szégyenbe estem,
Én kivetve, ez öt gyermek anyja!»

Hallgat öccse, veszi tarsolyából
Karmazsin selyembe göngyölítve
A váló írást, hogy menjen vissza
Anyai házába - szabadjára,
Hogy akármely férfié lehessen.

Hogy a gyászos váló-írást látta,
Homlokon csókolta két fiát és
Arczon csókolgatta két kis lányát,
De bölcsőben fekvő gyermekétől
Keservében nem tud elszakadni.
De elrántja haragos testvére,
Rögtön emeli a fürge lóra,
Igy viszi a nehéz szívű asszonyt
Atyja ősi csarnokába vissza.

Rövid napra - még egy hét se telt el -
Rövid napra már sok úri kérő
Asszonyunkat özvegy fátyolában
Asszonyunkat feleségül kérte.

Java köztük az imoszki Kádi.
Sírva esdekelt a nő öccsének:
«Életedre kérlek és követlek,
«Ne adj engem máshoz életemben!
«Mert szegény árváimat ha látnám,
«Érzem, hogy a szívem megszakadna!»

Nem hajt az szavára, eltökélten,

Hogy Imoszki Kádijához adja.
Ám a jó nő kéri szakadatlan,
Küldj legalább levelet, oh testvér,
Az imoszki Kádinak e szóval:
«Szívesen köszönt az ifju özvegy
«S kér mindenre ezen levelével,
«Hogy ha idejössz suátjaiddal,
«Hozz nekem egy hosszú, sűrű fátyolt,
«Hogy elmenvén Hasszán háza mellett,
«Kedves árvaímat meg ne lássam!»

Olvasván e levelet a Kádi
Suátjait rögtön egybegyűjti
S útnak indul szép menyasszonyához,
Elvivén a kért fátyolt magával.

Szerencsésen az úrnőhöz értek,
Szerencsésen jöttek véle vissza.
De mikor Hasszán házához értek,
Az öt árva ráismert anyjára
S hívták: «Oh, jer vissza csarnokodba,
«Vacsorázz' meg édes gyermekiddel!»
Búsan hallja Hasszán felesége,
Fordul a suátok nagy urához:
«Oh hadd álljanak suát paripáid
«Perczre csak a kapuban! Hadd adjak
«Ajándékot még kis gyermekimnek!»

Megálltak a kapuban s az úrnő
Adott ajándékot a kicsiknek:
Aranyrojtos csizmát a fiúknak,
A lányoknak szép abaruhákat,
És a gyámoltalan csecsszopónak
Kis palástot - hadd hordozza egykor.

Ezt meglátva oldalt Hasszán Ága
Szól nagy búsan öt kis gyermekének;
«Mellém jösztek, óh szegény kis árvák,
«Kővé lett a ti anyátok keble,
«Megfagyott az, nem tud könnyörülni.»

Ilyet hallván Hasszán felesége,
Haloványan rogyott a pallóra;
Reng a palló s lelke elszállt, látva
Hogy szülötti tőle menekültek.

(1775.)

ELEGIÁK.

(1788.)

Ketten mily örömben éltek,
Ezt utólag hirdessétek.

I.

Szóljatok ősi kövek ti! Beszéljete, utczasorok, már!
Egy szót, nagy paloták! Néma vagy, óh Genius?
Lelke van itt mindennek, szent, örökéletű Róma!
Csak nekem oly szótlan, tompa eleddig e föld.
Óh, ki vezet? Melyik ablakból néz majd ki az édes,
Lángra ki gyújt s mikoron perzsel, egyúttal üdít?
Nem sejdítem-e még az utat, hol szakadatlan
Hozzá menve ölöm s tőle jövőn a napot?
Még most templomokat nézek, romokat, palotákat,
Mint idejét becsülő férfiu tenni szokott,
Ám azután templom számomra csak egy leszen: Ámor
Temploma, hol fölKent papnak avat Szerelem.
Róma világ szíve. De szerelem nélkül a világ sem
Volna világ, valamint Róma se volna, a mi.

II.

Tisztesség, becsület, ti világfiak és uri hölgyek -
Töletek, én boldog! végre szabad vagyok itt.
Csak tudakozzatok otthon a bácsik, a nénik után mind,
S jöjjön az únt játék léha beszédek után!
Nem bánlak titeket sem, kik tág vagy kicsi körben
Annyiszor öltétek kedvemet és az időt,
Viszhangozva, mi a vándort végig Európán
Üldözi: politikát és hülye közhelyeket.
Mint ama britt utazót a híres nóta követte
Páristól Tiberig: Marlborough va à la guerre.
Nápoly is így fogadá s ment volna Persepolisba:
Marlborough! - ezt dalolák - Marlborough! itt meg amott.
Igy lépten nyomon én hallottam szidni örökön,
Szidni királyokat itt, szidni a népeket ott.
Itt ugyan én rám nem lel senki, e révben, a melyet
Fészkül adott Ámor nagy fejedelmi kegye.
Szárnyával takar ő, és római lelkű galambom
Mit se törődik a gall bőszi hadi terveivel.
Soha se kérdi, mi hír? Nem firtat mást, csak a férfi
Vágyait és kedvét, a kinek adta magát.

Benne gyönyörködik, a szabad, ép erejű jövevényben,
Ki neki Alpest fest, s a havason kalibát.
Osztozik a lángban, melyet ön lobogó szeme gyújtott,
S örvend, hogy pazarabb pénzzel a rómainál.
Asztala bővebb lett; telik a piperére, s a hintó
Várja, ha anyjával víg operába megyen.
Lány s anya lelkének már kedves az éjszaki vándor
S barbar uralkodik így római test kecssein.

III.

Soha se restelld azt, hogy könnyen arattam a csókod',
Hidd meg, rosszat azért nem hiszek ám felüled.
Más-más nyíllal lő Cupidó. Csak karczol az egyik,
S lassú méregtől sorvad örökkön a szív;
Más lobogó toluval suhog és élesre hegyezve
Nyomba' velőbe hatol s lángra zudítja a vért.
Rég, mikor isteni faj még Herost nemze a földön,
Látni, kívánni iker -, egy vala vágy s ölelés.
Azt hiszed, a szerelem főasszonya várta a kérést,
A mikor Anchisest látta az Ida hegyén?
Lúna, ha Endymiont csókjával kelteni késik,
Az irigy Auróráat sohsem előzheti meg.
Hérot az ünnepi zajban először látta Leander
S hő kebelével a hús árba vetette magát.
Rhea, királyi leány, vízéért mene a Tiberishez,
Látta az isteni Mars s látva meg is ragadá.
Igy nemzé fiait Mars, farkas tejjel itatta,
S így lett úr az egész földön a római faj.

IV.

Jámborok a szeretők, hívők és Daimon-imádók,
S mindenik Istentől kéri a pártfogolást.
Ebbe' hasonlítanak hozzátok, római győzők:
Templomot adtok a föld bármilyen isteninek.
Bár feketén s mereven képzette bazaltból Egyptom,
Vagy hó márványból véste vidám görög ész.
Ám a nagy Isteneket nem bántja, tudom, ha mi főkép
Egynek szánjuk a szép, fűszeres áldozatot.
Nem titkoljuk: az ég minden jó isteni közzül
Tömjént néki adunk s éj-napi tiszteletet.
Pajkosan, ájtatosan szolgáljuk titkon az oltárt,
S hallgatagon! Mert nem kedves előtte a szó.
Inkább Eumenidák kergessenek orv bűn okáért,
Inkább érjen Zeûs zordon ítélete, hogy
A robogó kereken vagy a szirten hulljon a vérünk,
Semhogy az Istennőt elhanyagolja imánk.

Alkalom! Így hívják. Ismértik édes alakját?²²
 Sokszor látni, de uj mindig a megjelenés.
 Proteûs lánya bizonynyal, s Thétiszé, a ki annyi
 Héroszon kifogott sokszerü cseleivel,
 Most így csalja leánya a járatlant, az együgyût,
 Alvót nyugtalanít, szökken az éber elöl.
 Kész hódolni csupán a hamarkezü férfinak. Ennek
 Mint báránka, kezes, játszi is és szerető.
 Így jöve egykor élém, mint barna leányka; a homlok
 Félig tűnt ki csupán a lobogó haj alól!
 Nyakcsigolyáján kis fürtöcskék zsenge gyűrűi,
 Búbján, mint diadém, fésű nem érte tekercs.
 Félre nem ismertem: megfogtam s ő tanulékony
 Kedvvel vett meg adott csókokat és ölelést.
 Gazdagító csere, ah! No de csitt, lesietnek a perczek,
 S hálójába sodort rabnak a római fürt.

V.

A remek talaján van vígság s lelkesedés is,
 Múlt s jelen édesen és hangosan éri fülem'.
 Ódon idők könyvét kutatom buzdúlva naponta,
 Egyre serényebben s egyre nagyobb az öröm.
 Ámde az éjeken át másképen foglal el Ámor,
 S kétszeres élvezetért fél-tanulás is elég.
 S nem tudomány-e az is, ha kutatva a bájteli formát
 A kebelekről a kéz száll a csipőig alá?
 Mérve az élőhöz, nem-e jobban is értem a szobrot,
 Érzeni kezd a szemem, látni tanul a kezem.
 Így, ha a kedves el is csen a napból néha egy órát,
 Éjeli órákat nyujt okulásra viszont.
 Van, hogy a csók szünetel, jön néha helyébe okos szó,
 S kél, míg alszik a lány, gondolatom szaporán.
 Karjai közt hányszor nem ütöttem nyélbe a verset
 S hátán verte kezem halkán a hexametert.
 Ő békével aludt s átjárta nyugodt pihegésén
 A költő kebelét mélyen az ifjui hév.
 Ámor tartja a mécses s álmodik ősi napokról,
 A mikor így őrzé rég a triumvireket.²³

²² A fordító itt 35 év multán - szégyenkezés nélkül - mint plagisator ismer magára. A «Csók»-ban Carlo beszédébe a Szükségről és az Alkalomról nyilván, bár tudtom nélkül, ezen hely reminiscenciái vegyültek.

²³ Catullust, Tibullust és Propertiust érti, e műfajban mintáit, kiket a szerelem triumvirátusának nevezett. *A ford.*

VI.

«Óh te kegyetlen, mért búsítsz ily szörnyű beszéddel?
Ily keserűket mond nálatok a szerelem?
Más ha leszól, viselem. Bűnös vagyok. Ezt ki tagadja?
Ám ha bűnös vagyok, ím, csak te veled vagyok az.
A szomszéd, az irigy, magyarázza az öltözetünkről,
Férje után hogy a gyászt özvegye nem viseli.
Nem jöttél magad is sokszorta a hold teli fényén
Nyírt hajjal, hordván hosszú ruhát, feketét?
Nem választottál tréfálva baráti csuhát? S ha
Püspököt említ a hír, püspököm íme te vagy.
E papi Rómában - vedd esküm, bár hihetetlen! -
Engem nem csókolt pap soha, sem nem ölelt.
Sajna, szegény vagyok és csábítók egyre követtek,
Falconiéri mohón leste tekintetemet
És albáni kerítő jól terhelt levelekkel
Ostia avvagy a négy kút fele hívogatott.
Máig is ott várnak. Mert gyűlölöm én a harisnyát,
Ugy a biborpirosat, mint a violaszínűt.
,Mert hisz a végén a lány veszt mindig rajta!’ Így intett
Régen atyám, noha mást gondol e részben anyám.
S így magam is rajt’ vesztek most, s csak színre haragszol,
És csak azért vádolsz, mert menekülni kívánsz.
Menj! Nem is érdemel ám asszonyt a férfi. Szívünkben
Hordjuk a hűséget, s hordjuk a gyermekeket
Míg ti erőtkkel s gyors vágyaitokkal együtt ki-
Öntitek a nyoszolyán egybe szerelmeiteket.»
Igy szólt kedvesem és a kisdedit ölbe ragadva
Csókjaival borítá és sűrű könnyeivel.
Szégyenkezve ülék, hogy ellenség szava foltot
Ejthete ily látvány szép gyönyörére nekem.
Ám csak perczre sötétedik és serczeg föl a tűz, ha
Az eleven parazsat hirtelen éri a víz.
Nyomba’ kitisztul azonban, a hév szétűzi a füstöt
És új erővel csap rajta keresztül a láng.

VII.

Oh, milyen édes a lét Rómában, eszembe ha jut, mily
Szürke napot borított rám a hűs éjszaki ég!
Mily ólomnehezen csüggött le fejemre! Szememnek
Mily formátlan volt s színtelen ott a világ!
Én-emen eltűnődve, a vágyó nyugtalan elme
Utvesztői között csöndesen elborulék.
Most, tisztább levegőn, új fényben fürdik a homlok.
Színt, alakot bőven kelt föl Apollo nekem.
Tiszta a csillagos ég, lágy dallam zöng a homályban,
S fényesb a hold, mint otthon az északi nap.
Óh, sok e boldogság a halandó szívnek! Ez álom!

Vagy igazán befogad, Zeûs atya, égi lakod?
Ah leborúlok emitt s kezemet térdedhez emelve
Esdekelek: Jupiter Xenius, áldj fiadúl!
Nem tudom én, mi hozott be? Talán, hogy Hébe ragadt meg
S vitte a vándort föl csarnokod árnyaihoz?
Félistent hivatál tán s tévedt isteni lányod?
Nézd el, óh, s legyen üdv nékem a ritka hiba.
Hisz Fortúna leányod is ép' legszebb adományid'
Lányosan adja, a mint szokta a női szeszély.
Hisz vendégszerető vagy, Zeûs! A szegény jövevényt hát
Hagyd meg Olympusodon, földre ne lökd le megint!
«Költő, messze csapongsz!» O bocsáss meg! Másod Olympus
Néked ez ős hely, a hol rég Capitólium állt.
Tűrj meg, Zeûs, a míg innen Cestius oszlopa mellett
Majd Hermes levezet halkán az árnyak elé!

VIII.

Édesem, azt mondod, nem láttak zsenge korodban
Szépnek az emberek és még az anyád se kegyelt,
Míg föl nem cseperedtél. - Elhiszem és örömet el-
Képzelem, hogy különös, furcsa leányka valál.
Tőke virágának sincs illata, színe. Megérve
Istent, embereket bódít a drága gyümölcs.

IX.

Ősz van. Tűzhelyemen pattog, szikrázik a víg láng,
Falja a rőzsét és szórja a jó meleget.
Nékem kétszeres enyh. Mert még mielőtt főlemészti
A venyigét s hamuvá porlik a szürke parázs,
Eljön a kedvesem. Akkor ujonnan lángol a tűz, és
A melegült nyoszolyán föllobog a szerelem.
Holnap virradaton kibuvik majd titkon az ágyból
S szítja a pernyéből újra a víg lobogást.
Mert e varázskéznek mint főkegyet adta meg Ámor
Hogy alig elhamvadt kéjt megújítani ügyes.

X.

Caesar, Alexandros, Nagy Károly és Frigyes: ők mind
Szívesen osztnák meg én velem hírnevüket,
Egy-egy éjjelemért, millyent itt töltök ez ágyon.
Jaj, de szegényeket ott fogja a Léthevilág.
Élvezd hát, a ki élsz, ez ágy gyönyörét, mielőtt még
Dermesztő Cocytus jégvize mossá bokád'.

XI.

Hármas grácia, vedd e kevés lapot! Íme a költő
Rózsák bimbaival rakja le bízva ide.
Mert úgy örül a művész műhelyének, hogy ha tanyáját
Pantheonúl nézik mind az Olympbeliek.
Zeus a földre tekint, Júnó, a büszke, magasba,
Phoebus előtörvén, rázza sugárhajait.
Néz mereven Pallas, míg Hermes, a könnyű szökellő
Oldalt szegzi szemét, vágyakozón s hamisan.
Ám Bacchusra, a lány epedőre, szegzi Cythére
Márványban se hülő, szép epedő szemeit.
Szívesen emlékszik nászukra, s mintha sohajtná:
Mért nincsen mivelünk gyorsnyilu, szöke fiúnk?

XII.

Hallod-e édesem, a lármát a flamíni kapuban?
Messzire hazamenő víg aratók dala ez.
Már hazagyűjtötték kévét a római népnek,
Mely maga Ceresnek soha se' fon koszorút.
Már nem is ünnepelik mint rég a királyi Demétért,
Ki aranyos búzát költe a makk helyibe.
Hallottál, ugy-e bár, ez ünnepi mysteriumról,
Mellyet Eleûsisből hoz vala római had?
Hellén volt a szokás, s Rómában is ép' csak a Hellén
Ismétlé a hívást: «Üljük a szent, a nagy éjt!»
Számüzetett az avatlan. Az ujjoncz tiszta fehérben.
Szűzként, reszketegen várta a béavatást.
Furcsa kanyargókon, különös látványokon által,
Vélné, álmodik - úgy vitte a néma kalaûz.
Itt kígyók tekeröztek, amarra kalász-koszorúza
Drága edényt hordott tünde leányka-csoport.
Halkan zümmög a pap, sejtelmes mozdulatokkal,
S a jövevény hosszan várja sötétben a fényt.
Sok nagy próba után láttatják véle a titkot,
Mellyet a jelképek bő sokasága takart.
S mily titok? Óh, nem egyéb, mint hogy maga isteni Céres
Szintén megszeretett egykoron emberi hőst.
Kréta királyának, Josionnak tárva ki teste
Halhatlan kecsseit, boldogítá szigetét.
Mert nászágya körül a kalász buja erdeje serkent
És az ugart nehezen nyomta a drága vetés.
Ám ez alatt sorvadt a többi világ. Szerelemtől
Elfeledé tisztét végzeni szép Demeter. -
Ámul a ritka regén a tanítvány; majd odainti
Párját - inti, mire? Érted-e, édesem, azt?
A Myrthusbokor ott egy szentelt menhelyet őriz.
Jer! Gyönyörünk kárát sohase vallja a föld.

XIII.

Ámor nagy lurkó s ki hisz neki, törbe kerül mind.
«Még csak ez egyszer higyj!» esde a képmutató.
«Jóakaród vagyok és hálásan elismerem azt, hogy
Nékem szánod egész éltedet, énekedet.
Lám Rómába is eljöttem veled. Az idegenben
Jó szolgálatomat élvezed, hogy ha követsz.
Hogy rossz az ellátás, panaszolja az útasok ezre,
De szívesen látják azt, a kit Ámor ajánl.
Romjai közt jársz most bámulva sok ó palotának
S gondolkozva merengsz nap-nap a szent helyeken.
Áhitattal csüggsz remekén sok régi művészek,
S lám én ott voltam mindenikük műhelyén.
Mind e képeket én alkottam! Semmi hazugság
Nincs e szóban. Igaz s rögtön elismered azt.
Ime, hogy elhanyagolsz, hova tűnt sok szép leleményed?
Megvan-e régi színük? Hol van a fény, az erő?
Ujra beléfognál? Tedd bátran! Nyitva van ám még
Százados évsor után a görög iskola, hidd!
Ámor örök fiatal tanító s kedvelli az ifjut,
Érts meg s vágj neki! Nem kell nekem a koravén.
Hisz mi ma ódon, az új volt, míg ama boldogok éltek;
Boldogan élj és él benned az antik idő.
Tárgyat a dalra ki adna, ha én nem? És a magasztosb
Stíltre ki oktat vajh, hogy ha nem a szerelem?»
Igy a sophista fiucska. Ki száll vele pörbe? Biz én már
Sajna, belészoktam tenni parancsa szerint. -
Állja szavát - hamisan. Nyújt tárgyat dalra busásan,
S elrabol egyszersmind tőlem időt meg erőt.
Kézszerítést, csókot, pillantást, drága jelentős
Szótagokat bőven váltanak a szeretők.
Búgásból csevegés, hymnus leszen a dadogásból,
Énekek éneke, de gyöngé prozódia ám.
Rózsás újju Eós! Hallom, kedvelled a Múzsát,
Néked is Ámor tán elcsavará fejedet?
Czinkosakép jössz csak s oltára előtt ha elalszom.
Reggel is a Cupidó tiszteletére szorítsz!
Vállaimon szép fürtöt, a szép főt lelve karom közt,
S érezvén a nyakán az ütemes pihegést -
Óh, mily virradat az! Vaj' a csöndes reggeli órán
Megörökíthetném dalban a tegnapi kéjt!
Késő! Már mozdúl s megfordulván, nyoszolyája
Szélire dől. De kezét hagyja kezemben így is.
Szívbeli hajlam, hű vágy köt vele össze örökkön
És miben ár meg apály van, csak a gerjedelem.
Ujját megszorítom s megnyílik a mennyei szempár.
Oh ne! Ne még! Hagyj még csüggnöm a szép alakon!
Húnyd be szemed'! Zavar- és mámorba veszít, mielőtt még
Bételt a látás szűz gyönyörével a szem.

Ez idomok mi' nagyok! Mily szép e test tagolása!
Sohse szököl Theseus, ha Ariadne ilyen.
Még egy csók ez ajakra!... Fölébred. Fuss, Theseus, most!
Nem! A szemébe tekint - rab vagy örökre, Theseûs!

XIV.

«Gyujts mécsest, fiu!» - «Már? Mért zárja be a zsalugátért?
Kárba vesz így az olaj; még nem is esteledik.
Még az eresz földi csak tölünk a napot, nem a hegység.
Jó félóra telik, míg besötétedik!» «Ej!
Tégy, boldogtalan, úgy, mint mondtam. Várom a kedvest.
Éjszaka hirnöke, légy vigaszom addig, o mécs!»

XV.²⁴

Sohse követném én Caesart Britthonba, de inkább
Flórust, nem bánván a laczikonyha szagát.²⁵
Mert a bus éjszaki köd lelkemnek gyűlöletesb még,
Mint ez a szökni ügyes délszaki balhasereg.
Ámde ma dupla öröm vagy nékem, korcsma, avagy - mint
Róma oly illendően elnevez: - Osteria!
Mert ma leánykám jó nagybácsija oldala mellett,
Kit a hamis gyakran rászéd a kedveseért.
Földieimmel együtt ültük körül egyszer ez asztalt,
Szemben az anyjával lelte helyét a leány.
Tolta idébb meg odább a kis padot, úgy igazítva,
Hogy képét oldalt, s láttam egészbe' nyakát.
Szóla nagyobb hangon, mint szokta a római nő - és
Töltögetés közt rám nézve, kicsorga a bor.

²⁴ Tán legjellemzőbb darab az egész cyklus keletkezésére nézve. A viszonyról, melyet itt Goethe leír, a színhely, az idő és a személyek szabad változtatása daczára mindenki tudja, hogy Christiane Vulpius viszonya volt Goethehez, ki őt utóbb minden társadalmi conventio ellenére házába fogadta s később feleségévé tette. Itt az elégia nagyobb fele, mely a jól őrzött, kaczer leány cselét pajkosan rajzolja, bizonyára a valóságból van merítve, mert valamint bizonyos arczképekről, az originale ismerete nélkül, érezzük, hogy jól vannak eltalálva, úgy vannak a fictio országában is dolgok, melyekről tudjuk, hogy nem lehetnek teljesen költöttek. Már most az ilyen apró kaland, milyen az asztalra rajzolt Légyott, magában bizonyára ép' oly kevésbé illik egy antik mértékű, hosszas elbeszélés tárgyának, mint a rajzolt «római viszony» hősnője egy Goethe házastársának, vagy a hogy Goethehez illetet volna, az elégiát munkái közt még akkor is kiadni, midőn Christiane már neje volt, ha ugyanis igazán csupán az érzéki élvezet dicsőítése lett volna e cyklus czélja és ambíciója. De tényleg az ellenkező áll; e halhatatlan énekek, melyekben Goethe sokkal jobban gyönyörködik a nyelv és a vers, mint az asszony formáiban, sokkal bujább gondolatokban, mint csókjaiban, a *költészet dicsőítésére* vannak írva. Ezt kiérzi a nem épen erotikára mohó olvasó az egész sorozatból. De illusztrálva legjobban látja a XV. darab komposíciójában, midőn a ledér és nem épen szellemdús Rendez-vous-adás után a várakozás óráit oly mély, oly fenkölt elmélkedésekkel tölti be a költő, melyekben a históriai látás, a képzelet ereje a legmagasb és legtisztább régiókba emeli az olvasót. *A ford.*

²⁵ Flórus, a költő, Spartianus szerint ezt írta Hadrianusnak: «Nem akarnék császár lenni, Brittországba gyalog menni. Túrni Scythia fagyát.» Mire Hadrián így felelt: «Nem kívánnék Flórus lenni. Minden kocsmát végig enni, Popinákba bújni s túrni Bolha rút csípéseit.» *A ford.*

Erre az asztalon ő ügyes újjal feste a borból
 Ákom-bákomot és egybefolyó karikát,
 Majd meg az én nevemet rajzolta le egyben övével -
 Ujján függse szemem, s láttam, hogy észre vevé.
 Ekkor nyílsebesen a római Öt-jegyet írta,
 Ennek elébe Egy-est. Látva, hogy értem a jelt,
 Gyorsan megzavará a betűt, számot karikákkal,
 Ám de eszembe' maradt mélyen a kéjteli Négy.²⁶
 Csöndesen ültem s majd véresre haraptam az ajkam',
 Rejtve nevetni való kedvemet és a reményt.
 Ah, mikor esteledik? S négy órát várjak azontúl?
 S közben Rómádat késve tekinted, o nap!
 Semmi dicsőbbet nem láttál s nem látsz a jövőben,
 Ezt igazán jóslá lelkesedéssel Horác.
 Csak ma ne késs nekem és a hét dombtól csak ez este
 Könnyebben s hamarébb végy bucsut, óh aranyos!
 Kurtítsd meg költő kértére a színteli órát,
 Mellyen a festőnek hő szeme csüggni szeret.
 Tűzd izzó szemedet még egyszer az utczasorokra,
 Csókold a kupolát, az obelisk tetejét,
 Aztán dőlj le hamar tenger nyoszolyádba, korábban
 Látni viszont reggel századok ős nyomait:
 Ott, hol a nád lengett s nedves szél járta a lápot,
 Itt hol a sűrű berek lepte a dombokat el,
 Ritka vityilló állt eleinte. De hemzsege aztán
 Büszke haramja faj ott, fényeden éledező.
 Mind ide gyűjtötték, mi drága, mi szép a világon
 És a többi alig éri meg, hogy letekints.
 Láttál kelni világot emitt és romba ledőlni,
 És e világ romján kelni nagyobbbat, o nap!
 Hogy e világra soká, de soká süss nékem, a Párka
 Fonja okos kézzel s lassan e lét fonalát. -
 Oh, de közelgene bár ama kedves ígéretű óra!
 Hála! Ütött! Igazán? Nem! Csak a háromig üt.
 Mégis így, enyhe Muzsák, segítettetek újra kijátszani
 Az üdv-távolító, lomha, közömbös időt.
 Most sietek - köszönet! S bízom, hogy nem haragusztok.
 Ámor főbb rangját hisz ti elismeritek!

XVI.

Szóla a lány: Mért nem jöttél el tegnap a kertbe?
 A szöllőbe' soká vártalak ott egyedül. -
 Oh, hiszen ott voltam. De, szerencse, hogy észrevehettem
 Jókor a bácsit, a mint a venyigékre hajolt
 Hát kiosontam előle. - O jaj, mily tévelyedés ez'

²⁶ Az éjszaka negyedik órája. Római számítás szerint Augusztus táján éjfél. *A ford.*

Varjú-ijesztő volt az, mi üzött! A mumust
Ugy toldtuk nádból együvé és ócska ruhából
Es káromra magam voltam a fősegítő.
Igy szolgálta a bácsit: elűzte a rossz madarat, ki
Egybe a szöllőjét lopja meg és a hugát!

XVII.

Sok neszt gyűlölök én, de kivált gyötör eb ugatása.
Vakkantás, vonítás mint gyilok éri fülem'.
Ám vagyon egy kutya, kit kaffogni ha hallok, örülök.
A szomszéd ebe az, őre a kis kapunak.
Mert egy időn, a mikor hozzám besuhant a leányka,
Árúlónk lett majd, annyira ráugatott.
Most, ha csahol, majd azt hiszem, ujfent jön ma a kedves,
Vagy földézem a múlt, boldog időt legalább.

XVIII.

Egy dolog az, a mi bánt főkép s egy másik iszonytat,
S már csak a gondolatán lázad eremben a vér.
Egy, (béismerem) az, hogy szörnyü, barátim, előttem,
Tölteni éjjelimet a nyoszolyán egyedül.
Még utálatosabb szerelem kebelében a kígyót
Sejteni s lappangó mérget a rózsza tövén,
Hogyha az önfeledő kéj legszebb pillanatában
Bágyadozó földhöz sűgva közelget a gond.
Főleg ezért áldom Faustínát: szívesen osztja
Ágyamat s a hűnek híve marad szigorún.
Ingerlő akadályt szeret a hamar ifju. De nekem
Biztos jól nyugton bírni valódi gyönyör.
Mily dús élvezet az, csókban, leheletben a lelket
Bízva cserélni, gyönyört szívni meg adni viszont!
Igy örülünk éjhosszat, s szíve szivemre simulván
Lessük a dörgést künn, a szelet és az esőt.
Majd jön a virradat és hoz nekünk újra virágot
Új ünnepre. Ne szánd, római, tőlem e jól.
Néked is óhajtom, hogy minden földi javaknak
Ezt a javát, gyöngyét adja busásan az ég!

XIX.

Ámort szolgálván, jó híredet óvni bajos lesz,
Mert őt, tudnivaló, gyűlöli Fáma nagyon.
És tudjátok-e vajh ezen ős harag ős eredetjét?
Régi dolog, de azért bízva mesélem el itt
Fáma nagy istennő, de a mennyei nép alig állta,
Mert hogy az első szót vinni nagyon szereté.
Gyűlöletes volt hát az Olympusi nagy lakomákon
Érczes hangja miatt, apraja, nagyja előtt.

Fönnen dicsekedett, hogy rabbá tette egészen
 Zeûs dali hős sarját, kit neki Alkmene szült.
 Meglásd, Istenek atyja, kiáltá nagy diadallal,
 Hercules úgy jön eléd, mint a ki újra fogant.
 Nem ugyanaz többé, a milyennek Alkmene szülte,
 Mert a mióta enyém, földön is isteni már.
 Hogyha az égre tekint, azt gondolod, a te hatalmas
 Térdeidet lesi? Nem! Fáma szavát lesi csak.
 Rám les a legderekabb küzdő az aetheri fényben.
 Értem jár útlan, soha se járt utakat.
 Ám utain vezetem s járok harsogva előre -
 Már a kezdet előtt - tetteit, hősi nevét.
 Kell, hogy férjemül add. Amazónokat a ki legyűrt, az
 Győzzön rajtam is és azt örömet uralom.
 Csöndben hallgatták, félvén a dicsekedőtől,
 Mert dühiben könnyen költi reád, a mi rossz.
 Ám Cupidó kiosont. Héráklest könnyü erővel
 Hajtá Omphalé édes uralma alá.
 Összecseréli a párt alakoskodván. Vet oroszlán-
 Bőrt a nőre; kezén reszket a szörnyü dorong.
 Hercules üstöke meg díszlik virágkoszorútól,
 S ökle esetlenül ott jár a fonó kereken.
 Állva a furcsa csoport, Cupidó végig fut az égen
 Fenn kiabálva: Csodák estenek, íme, dicsők!
 Ég, föld nem látott, sem a nap, mely mindenüvé hat
 Végtelen útján ily szívreható tüneményt!
 S mind a nyomába' hamar, mert hittek a czéda fiúnak,
 Oly komolyan szólt - s így Fáma is arra siet.
 S legjobban ki örült, megalázva hogy áll a Herákles?
 Júno! Csak ez egyszer látta Eros mosolyát.
 Ámde ki írja le Fáma zavarteli szégyenülését?
 Egy darabig neveté: Maskara, semmi egyéb.
 Ismerem hősömet. Ez csak tréfás színpadi játék.
 Hercules? Ez? - De hamar látnia kelle, hogy ő.
 (Semmi se volt ehhez képest Vulkan boszusága,
 Hogy a tagos Mars-szal lelte együtt hitesét,
 Ép' kellő perczben fogván körül őket a háló,
 Összeszorítva a párt, melly úgy is összeszorúlt.
 Milly öröm a fiatal Bacchusnak s Mercuriusnak!
 Nyíltan vallák, hogy csüggni e szép kebelen
 Fényes gondolat! És kérték: Egy perczre, Hephaistos!
 Még ne ereszd ki a párt! Nézni csupán is öröm
 És im a szarvas férj még összébb húzta a hálót) -
 Fáma azonba' szökött, úgy dühítette a kép.
 Ettől fogva örök gyűlölettel üldözik egymást.
 Fáma ha hőst választ, üldözi azt a fiú,
 Leghívebb híveit legjobban fogja hurokba,
 S legveszedelmesb nyíl éri a bűn-kerülőt,
 A ki előle szökik, roszból rosszabbra uszítja;

Lányt kellett, s ki a lányt megveti tán botorúl,
Azt nyomorítja meg aztán méregitatta nyilakkal,
Férfit férfira szít, üzi az állat után.
Főkép gyötri a szégyenlőst. A képmutatónak
Bűn és baj közepett készít ürmőpoharat.
Ámott szemfülesen veszi célba a Fama viszontag:
Lásson együtt vele, már forral erős haragot.
Néz szigorú szemmel. Lealázó, mérges ítélet
Sujtja a házat, a hol Ámor a látogató.
Engem is ez fenyeget. Megszólnak már s a titokra
A boszus istennő rég vicsorítja fogát.
Tűröm a tisztelem azt, a mi régtől isteni törvény,
Mindig a nép sinylé a fejedelmi viszályt.

XX.

Mondják, bátor erő, nyíltság dicséri a férfit,
De a titoktartás még becsesebb disze tán.
Zárt ajak! Országszerző, népek erős fejedelme,
Hogy' vittél eddig bizton az életen át!
S most elhagysz? Csudakép' enyelegve a Múza föloldja
S véle bohó Cupidó nyelvemet, ajkaimat.
Hisz a király is hiába takarta, a régi, a szégyent!
A phryg sipka alól, sőt koronája alól
Látszik a megnyúlt fül. A cseléd meglátja. Szorítja
Mellét, fojtja lehét folyton a szörnyű titok.
Földbe temetni siet, hogy terhétől szabadúljon,
Ámde a föld maga sem bírja megőrzeni ezt.
Serken a nád s a szélnek súgva meséli: Midásnak,
Midásnak, tudod-e? - hosszúra nyúlt a füle!
Még nehezebb ennél nekem őrzni gyönyörű titkom'.
Ah, mi a szívben forr, ajkra mi könnyen ömöl!
Nőre ha bíznám? Nem! Megszidna a szűzi barátnő.
Férfit? Megszegné érte hitét a barát.
Súgjam a berkeknek? Viszhangzó szirtbe kiáltsam?
Nem vagyok oly fiatal, sem nem oly elhagyatott.
Distychonok, ti tehát legyetek gyönyöröm tanusági,
Melylyel előnti e lány éjemet és napomat,
Ő, ki kísértés közt el tudja kerülni a tört, mit
Titkon vet, ki ügyes, szemtelenül, ki merész.
Csínján és okosan kibuvik, jól tudva a fészket,
Hol epedőn lesi őt s bizton a hű szerető.
Késsél, Lúna, míg eljő! Rajta ne érje a szomszéd,
Zörgesd, szél, az avar, nyomd el a lépte neszét.
Tik meg nőjjetek és sarjadzatok, enyhe danáim,
S himbálódzva az est lanyha lehellelein
Árúljátok el egy boldog pár édeni titkát
Végül Róma előtt, mint ama titkot a nád.

SONETTEK.

(1807-1808.)

Szerelem danolni szeret.
Minden forma égből ered.

Jegyzet.

E sorozatot egy oly nagynevű fordító, mint az elhunyt jeles Szász K., a Magyar Tud. Akadémia kiadóhivatala által nyomtatott és terjesztett gyűjteményből teljesen kihagyta. «Egy elég nagy csoport jó», úgymond bevezetésében, «mely mellett henyén suhantam el. E költemények... engem annyira hidegen hagytak, hogy mutatóvanyul sem volt kedvem, egyet is lefordítani.» Ily megnyilatkozással szemben külön igazolásra volna szüksége mind Goethének, mind szegény magamnak, - de mily argumentummal lehet arra felelni, hogy oly költői termék, mely az ötven milliónyi német nemzetnek nem ereklyéje, hanem élő, felbecsülhetetlen közkinccse, valakit, még pedig egy különösen formabeli ügyességéről híres költőt *hidegen* hagyott? Meleget senkire se lehet rábizonyítani. Tehát csak álljon itt helyt magáért Goethe maga, a mennyiben őt megérthetővé tenni és elméje játszását, valamint formájának bájos tökélyét nyelvünkön utánoznom sikerült. Annyival azonban tartozom az olvasónak, hogy a fázás suggestiója alól néhány megjegyzéssel fölszabadítsam. A sonett nem dal, s már formája is mutatja, hogy nem heves kitörések, nem szakgatott szenvedély-kiáltások versalakja. Nem félek attól, hogy e részt akár Petrarccal is rámczáfolhassanak. Petrarca szerelmétől meg vagyunk hatva, még *mielőtt* olvassuk sonettjeit; ezekben magukban inkább a gondolatok és fordulatok gazdagságát s a forma báját élvezzük, mint hogy az érzés hevétől felgyúlnánk. Goethe maga is mondja, hogy a szigorú forma követeléseit őt feszélyezik, természete ellen valók, de mégis örömet talál a küzdelemben, melylyel a nehézségeket legyőzi. S e küzdelem nem küszködés, nem kínos furás-faragás, nem lelkeszakadt birkózás, hanem *lovagi játék*, a mely egy oroszlánszívű Rikhárdhoz sem méltatlan, mikor a harcmezőről visszatérve az erőével együtt az ügyesség próbáját teszi le a hozzáértők és a tömeg előtt. Nem hiszem, hogy a boldogult író, akárcsak a Goethe fordítása közben is, ne érezte volna át, hogy a poézis művészetében nemcsak a gondolat és érzés hanem maga a mesterség is, Istentől való, különös adomány, csodaforma. A gyakorlat sokat tesz, de merőben lelketlent teremt, ha nem járul hozzá gazdagság, báj, találékonyság, - a mi mind Istenadta ős adomány. Különösen áll ez a nem antik, a rímes formában, a hol, mondhatni, a jó rím a hozzáértő szemében egyszersmind élczszámba megy. Ez volt az, a mi Goethét vonzotta, hogy imádottjainak (ha nem is épen a dicsekedő Arnim Bettinának) sonetteket is szenteljen, úgyszólván «olasznak öltözve» jelenjen meg. («Clärchen! Du versprachst mir einmal spanisch zu kommen») s mégis megtartsa és érvényesítse a costumeben természetes szépségét és tökélyeit. Hogy az ily játék iránt, hol a Muzsák a Gráckiakkal tánczot lejtenek, költő közömbös tudna lenni, azt Szász Károlynak magának sem birom elhinni. Euphemismus csábította arra a fordulatra, hogy a Goethe sonettjei «hidegen hagyták»; tegyük e germanismus helyébe azt, hogy - fázott tőlük. Ez magyarabb is, igazabb is, mert bevallom, hogy én is - fáztam a földadattól. Nem is az eredménynyel dicsekszem, hanem a kitaró fáradozással. S ha kevésbbé szerénynek látszom, mint elődöm, azzal vigasztalódom, hogy tán mégsem szabad szerénykednem a Goethe rovására, s hogy a közönség inkább megbocsátja az átültetés hibáit, mint a sonettek egyszerű elkobzását.

A ford.

I.

HATALMAS MEGLEPETÉS.²⁷

Folyót bocsát ki felhős szikla-katlan.

A sietős hab medrét fúrja, ássa.

Bármit tükrözzön változó folyása,

Tenger felé tör, föltartóztatlan.

De Oreas,²⁸ daemoni forгатagban

Mohón jön, hogy hevét a húsbe mártsa,

S erdőt, hegyet görgetvén szélcsapása.

Kerítve tartja meredő falakban.

Hökken a hab, magát ámulva issza -

Serczen, de enged - partot ver dagálya -

Az atya-tengerhez hiába törne.

Csapkod s megáll, tóvá szorúlva vissza.

S a csillaghad, egy új létet csodálva

Nézi magát az éjjeli tükörbe.

II.

KEDVES TALÁLKOZÁS.

A bő köpenyt állig húzván egészen,

A szürke rideg hegy-úton haladtam,

Zordan, miként a téli völgy alattam,

Fölzaklatottan, elbujdosni készen.

Egyszerre szemem előtt hajnal lészen

S egy lányka jő a rózsás virradatban,

Oly minta-szép, milyent csak halhatatlan

Költők formáltak; andalodva néztem.

De elfordúltam s hagytam jönni, menni

S még összébb húztam a redőket, mintha

Magamban tudnék melegedni ottan.

²⁷ «A vágy és szenvedély, az élet akadályaiba ütköztén, a szemlélet tükrévé simul» - így merném e mystikus, az eredetiben sem világos költemény értelmét összefoglalni. Düntzer, az adatok dolgában tekintély, de fölfogásában szegényes, e sonettől így szól: Eine glückliche Allegorie der Liebe, insofern diese in der rastlos fortstrebenden Seele des Mannes plötzlich ein neues wundervolles Leben schafft. Ungestüm stürzt sich der Mann ins Leben, die von innerm Drange ihm angewiesene Bahn zu verfolgen; da erfasst ihn plötzlich die Liebe, welche ihn in sich selbst zurückführt, die reinsten und innigsten Gefühle ihn genießen lässt.» Az olvasó választhat a két fölfogás közül - vagy helyébe teheti a magáét. *A ford.*

²⁸ Hegyi zivatar. *A ford.*

De követém. Megállt. Elég volt ennyi!
A burkot vállam immár el nem birta,
Lehúllt s a lányt keblemre szoritottam.

III. MEGOLDÁS.

Hát úgy megszokjam azt az együttlétet,
Hogy leigázzon, mint a gyáva szolgát?
Azért se! Még ma megteszem a próbát,
Kerülöm őt, küszöbjén át se lépek.

De szívem, mint békítselek ki téged,
Hogy kérdezetlen vetek ily adót rád?
Tudom már! Szerzünk bús szerelmi nótát,
Fájdalmunkból csinálva kedvességet.

Lám, megy! Nogatni nem is kell a táltost
Magad, szívem, lettél hangos kobozzá
S az ígék szállnak, édes tömjén-füstként.

Kész a szerelmi dal. Mi légyen hát most?
Első hevemben kedvem lenne, hozzá
Sietni s néki eldanolni tüstént.

IV. A LEÁNY SZÓL.

Komor vagy, édes! E fehér márványhoz,
Mely képed' ábrázolja, hasonlítlak.
Életjelet nem adsz. Mint néma, mint vak
Állsz szembe azzal, ki téged bálványoz.

Nyílt homlok illik igaz jó baráthoz,
Paizs mögé az ellenség buvik csak.
Keres szemem, s kitérsz pillantatimnak.
Állj helyt s hasonlíts így a faragványhoz.

Hogyan vetek e gyötremnek véget?
Egyszerre hogy puhítsak én két bálványt?
Holott te élsz, de fagyosabb vagy, mint az?

Jó, nem pazarlom többé a beszédet,
De addig csókolgatom itt a márványt,
Míg féltve tőle, kebledhez szorítasz.

V. SERDÜLÉS.

Erdőn, mezőn, mint kis szelid leányka
Játsztál körültem, sok tavaszi reggel'.
«Ily lányom lenne! Apai kezekkel
Hogy fáradnék, őt munka közben áldva!»

Majd, hogy ki kezdtél nézni a világba
S egész napod a házi gonddal telt el:
«Ily testvér volna minden, mi nekem kell -
Hogy biznám benne s bennem ő, a drága!»

Már most határa sincs a serdülésnek -
Tombolnak bennem hő szerelmi vágyak...
Karomba zárjam? Hogy végződjék mindez?

De ah! ma már oly fejedelmi szépnek,
Magam fölött rideg magasban látlak,
Hogy főt kell hajtanom, ha rám tekintesz.

VI. UTRAVALÓ.

A fényes szemtől elszokjam tehátlan,
Melyből szemeim boldogságot szívnak?
Hajthatlan az, mit földi sorsnak hívnak!
Tudtam és megdöbbenve félre álltam.

De már gyönyört most másban sem találtam,
S bucsút mondtam régi vágyaimnak;
Alig maradt szükségeimből írmag:
Szükségét csak az ő szemének láttam.

Hát félre bor, tivornya, ivás-evés,
Álom és kényelem! Magány se rettent -
Kerülöm mind, a miben kedvem tellett.

Így nyugton járhatok. Mi kell, a kevés,
Az mindütt van; s a nélkülözhetetlent
Mindig magammal hordom: a szerelmet.

VII. BÚCSÚ.

Ezer meg ezer csókkal jól nem laktam,
Végül pedig egygyel bucsúzni kellett.
Hogy vérzett e szegény szív! Mind a mellett
A partban, melytől kinnal elszakadtam -

Míg láthatám, a völgyben, a patakban
Mint múlhatatlan kincsben kedvem tellett...
Még akkor is, midőn csak mint lehellet
Uszott körültem kékes árnyalatban.

S hogy ez is foszlott s minden pusztá légt volt,
Szívembe vissza forrt a vágy s a kincsen,
Melytől elestem, búsan eltűnődtem:

Egyszerre fényre gyúlt a magas égbolt
S érzem, hogy veszve semmi, semmi sincsen,
S mind bennem van, mi kedves volt előttem.

VIII.

A LEÁNY LEVELE.

Szemed szememben szerelemtől égve,
Ajkaddal ajkam csókban összeforrva -
Ki ezt a nagy jót emlékében hordja,
Hogy vágyakoznék más gyönyörűségre?

Távol tetőled, mástól meg nem értve,
Egy pontra visz csak gondolatim sodra:
Egy szép órára, páratlan boldogra,
S ezt földidézve, sírni kezdek végre.

De lám, ha ide hat az ő szerelme,
(Mondom magamban s könyüim' letörlöm)
Az enyim is elér a távolságba.

Oh bár vágyamnak hozzád szárnya kelne!
Egyetlen boldogságom van e földön:
Hozzám jóvoltod! Add jelét, oh drága!

IX.

MÁSIK.

Hogy mért irok megint? Ha ilyent kérdesz,
Nem bírok tisztán válaszolni épen,
Mert mondani valóm sincs voltaképen:
Csak jusson el e lap a drága kézhez.

Magam ha nem mehetek, így megértesz:
Hogy osztatlan szívem szól e levélben,
Üdvöm, kinom, vágyam s minden reményem,
Melyet leírva sohsem érnék véghez.

Ujat, igaz, hogy nem mondhatnék máma.
Csak hogyha szívem a tiédbe folyna,
S vele sejtelmem, álmom, kínos vágyam...

Így álltam egykor s néztelek csodálva,
És néma voltam. Mért is szóltam volna?
Egész valóm oly teljes volt magában.

X. MÉG SINCS VÉGE.

Hát hogy ha fehér lapot küldenék ma?
A helyt, hogy én írnék betűket bele,
Időtöltésül magad írnád tele
És visszaküldnéd kedves ajándékba.

S ha ráismernék a kék borítékra,
Kíváncsin - mi a nőtermészet jele,
Föltépném, s óh, mi' boldog volnék vele!
Olvasnám, mit oly szépen mondtál néha:

«Szívem! Tubám! Kis aranyos halacskám!»
Mindazt, mi izgat s egybe' meg is nyugtat,
Mivel oly kedvesen becézteél engem.

Még suttogásodat is kiolvasnám,
Melylyel szerelmedet lelkembe sugtad
S örökre széppé tettél önszememben.

XI. NEMEZIS.

Ha széltiben dühöng a gyilkos járvány,
Bölcs ember nem megy háza udvarán túl.
Így ment maradtam sok influenzátúl,
Társalkodásból magamat kizárván.

Ámort magát, bár sohse hagyott árván,
Hálátlanul kerültem és galádúl -
S így óvakodtam sok kadenciátúl,
Mely nyög a négyes rímsor szörnyü jármán.

De már a bosszu reám feni kését.
S a nemesis földön, vizen keresztül
Követi a kicsinylőt, öklét rázva -

Hallom a fúriák gúnynevetését,
Hogy már egészen kivett az eszemből
A szerelem és a sonettek láza.

XII.

INTÉS.

Ha szól a kürt a végítélet napján
S a sírok nyílnak és e lét bezárul,
Az ember számot ad minden szavárúl,
A mely hiába jött ki egykor ajkán.

S hát vajmi lesz ama sok szóval aztán,
Mit én, remélve, hogy tán szíved lágyúl,
Előtted ejték - mi lesz, ha sivárúl
Elutasítasz, most is kő maradván?

Gondold meg hát, te kérlelhetlen szentem,
Hogy millióknak üdve forg veszélyben,
Ha jutalmát szerelmem meg nem kapja.

Mert ha beszámolok s illőn kimentem
Mindazt, mit néked hasztalan beszéltem:
Eszteideig tart az ítélet napja.

XIII.

A LEÁNY.

Esztergált rímedet bámúlva látom,
De szó fér ily dal igaz melegéhez.
Úgy vélem, azt, mit szív valóban érez,
Kár így csiszolni, szeretett barátom.

A költő, hogy megrázzon s mélyre szántson,
Még ön szívét is sebzi, a mig vérez -
De írt is ad a fájó szenvedélyhez
S varázsigével győz a bűsz tusákon.

A KÖLTŐ.

Ez olyan, kedves, mint a tűzi játék.
A tanult mester, hogy a népnek tessék,
Aknáit fürja vakandoknál jobban -

De az elem erősb, mint emberszándék -
Egy szikra téved - kárt vall az ügyesség -
S a mű s a művész - levegőbe robban.

XIV.²⁹

A SONETT.

Hogy a megújult vers-szokást szolgáljad,
Az kötelesség - nem szabad kitérned,
Te is a sort hát pontossággal mérjed,
Parancsra, millyent ősi szent szabály ad.

Hisz ép', hol a szellem csapongva árad,
Az önkorlátozás legtöbbet érhet -
Hát rántsa a szilaj erő a féket,
Ki jót akar, hiába mégse fárad.

Így én is, mit hő érzésim sugálnak,
Szeretném zengeni kimért sonettben,
Büszkén, hogy nincs nyelvében semmi csorba.

De nem merek örvendni még e dalnak,
Mert én faragni egészből szerettem,
S itt toldni-foldni kell tán hébekorba.

XV.

TERMÉSZET, MŰVÉSZET.

Szétválnak néha természet, művészet,
De, alig hinnéd, ismét összeérnek.
Idegenséget már magam sem érzek,
És mind a kettő egyaránt ígézhet.

Csak igaz akaratban legyen részed,
Ész, szorgalom s művészet egybe férnek,
S ha így beváltál forma mesterének,
Bátran loboghat aztán a természet.

Hisz így kelt minden alkotás előtted.
A féktelen erő, ha bár eget vert,
Tisztúlt tökély fokára sohse hágott.

Ha nagyra törsz, szedd össze mind erődet.
Az önkorlátozás teszi a mestert,
S csak törvény adja meg a szabadságot.

²⁹ A két utolsó darab nem e cyclushoz tartozik, hanem Goethe 4-ik verskötetének más helyéről van ide sorozva, formájánál s tartalmánál fogva. Az egyik némi töprengéssel, a másik elszántan igazolja a sonette-kisérletet. *A ford.*

VEGYES KÖLTEMÉNYEK.

Hogy mily tarka volt az élet,
E lajstromból megítéled.

ŐRSZEM A PARNASSUSON.³⁰

Babérliget
Árnyán hűlni,
Gyepes sziget
Partján ülni,
Életemnek
Szökő kutak közt örülni:
Ezt öröklém mint víg gyermek.
S így neveltek
Az ifjúság
Csöndes ölen égi Múzsák,
S hogy Apollo fényét zengjem,
A forrás-dús
Zöld Parnassus
Emlein itattak engem,
Adván jós költő-igéket,
Ajkaimra szűz pecsétet.

S szerény szárnynyal
Száll a csalogány körültem.
Bokor árnyán, lombon által
Száz rokon hang egyesülten
Játszik bele álmaimba
Szerellemmel andalítva.
S ím szivemben sűrűn kelnek
Nyájas társas gerjedelmek,
A barátság, a szeretet,
Hegyen, völgyön,
Vizen, földön
Szítja Phébus az életet.

³⁰ «Deutscher Parnass». A cím fordítása nem oly «szabad», mint a hogy látszik; mert eredetileg «Wächter am Parnass» volt a címe. Düntzer ezt az egész verset finom paródiának tartja, mely Herdert figurázza ki, mint a ki a Goethe realistikus irányától megijedt. Én azt hiszem, hogy Goethe itt egész meggyőződéssel s a nagy géniust néha kísérő naivitással ront a túlzó realistáknak még pedig úgy, hogy véletlenül ráillik a mi korunk irodalmának legtöbb kinövésére is és így az aktualitás ingerével is hat. Épen ezért vettem be e darabot a gyűjteménybe - lemondva a Szász K. által praeferált «Ilmenau»-ról, mely minden szépsége dacára a weimari udvarra és uralkodóra való vonatkozásaival a mai és különösen a magyar közönséget kevésbé érdekelhetné.

Édes, lanyha szellő ered,
S mind, kiket Apolló szeret,
Jön s telepszik Parnassusán,
Egy nemes a másik után.

Ez jön vidor, nyílt kedélylyel,
Derült kedvvel nézve szélylyel;
Komoly szemmel néz a másik;
Ez meg, fölocsúdva épen
Már új alkotásra vágyik.
Mert ott ég, forr velejében,
A vész-láng, az édes mámor,
És mit elvett tőle Ámor,
Phébus adja vissza csupán:
Öszhangzatot,
Akaratot,
Nyugton törni nagyok után.

Oh testvérek,
Kincs az ének!
Költő-igék tettet érnek.
Tévelygőnek vajh ki nyithat
Mentő utat, mint a költő?
A ki jól hat, akkor is hat,
Ha kidőlt sok emberöltő.

Úgy! Már hallom, hallom őket,
Messziről a lantverőket.
Földet rázó égzengéssel
Hívnak a jog s kötelesség
Lejtőjén fel,
Hogy dal mellett jobban essék
Teljesítnünk a legfőbbet:
Mind kifejteni az erőket.

Képzelet-világ is serken.
Kél a berken
Bájvirága,
S alig rügyedt a fa ága,
Csudaszóra minden fajta
Arany gyümölcs érik rajta.

S mit itt jónak érzünk, s szépnek -
A legfőbb gyönyör e honja,
E föld, e nap - asszonynépnek
Színét és javát is vonzza.
Kedves Múzsák rálehelvén,
Reszket a szűz tiszta keble,
Pirúl, mint ha húllna leple
S vágyik szólni költők nyelvén.
Szólal s már is testvérképen
Ül a Múzsák közt közében,

És e kedves lánczolatban
Zeng bájosnál bájosabban.

De van egy, ki
Maga megy ki,
A füzesbe,
Bükkös árnyba,
Hogy keresse,
Megtalálja,
A mit hajnalhasadáskor
Tőle elvett hamis Ámor:
Szíve szeretett nyugalmát,
Keble első dús tartalmát -
S viszi az erdős magányba,
Mire férfi
Nem érdemes, mert nem érti:
Szíve szelid
Érzelmét, -
Tikkadt nap hevét nem bánva,
Sem hűs estét,
Megy, míg végre
Nyoma vész a messzeségbe'.
Hadd megyen ki,
Ne zavarja útját senki,
Csak te, Múzsza, menj elébe!

De mi ez? Mily nyers robaj
Zavarja a hab zenéjét?
Mily kiáltás, mily z sivaj
Zúgja át a völgyek mélyét?
Nem csal-e szemem? Ám
Vakmerő, nyers hangu faj
Önti el a templomot?

Czéda had
Ront felém,
Gyúl a vad
Kéj szemén,
Meredő
Kusza haj -
És e raj,
Férfi, nő
(Tigrisbőr
Felsuhan)
Tánczra tör
Ittasan,
Ércz-lemez
Döngedez,
Hogy a fül
Siketül,
És az ész

Ködbe vész.
Zűrzavar,
Szörnyű kar!
Messze fut,
A ki tud.

Ah, letört a lombos ág,
Ah, megfúlt a szép virág,
Mindent földúlt az a faj!
Ki mer ellenállni vajh?

Bátran, társak! Ég orczátok
Látom, szent harag hevít.
Sujtsa őket nemes átok,
S majd Apollo megsegít.
Bátorít és vezet minket,
Fegyverinket
Szaporítva, hegyet renget,
S követ enged
Lezuhanni!
Föl, ki költő, mind megannyi!
Ejtsünk sebet e szennynépen,
Húlljon a kő záporképen,
Hogy égtisza völgyeinkről
Pusztúljanak és veszszenek
E vadak, ez idegenek!

De mit látok?
Mit jelent ez?
Tűrhetetlen
Kín nyilall át,
És a lankadt kéz erőtlen
Hagyja abba mozdulatját.
Lehető ez?
Hisz ezek *nem* idegenek?
Testünk teste, vérünk vére
Lett az ellenség vezére.
Óh gyalázat!
Réztányért testvérink ráznak,
Szilaj tánczban előljárnak! -
Fussunk, fussunk, kedves társak!

Ám egy szót e vakmerőknek,
Oly sujtót, hogy térdre dőlnek.
Mint mennydörgés hallatán.
Szó az, mivel költő küzdhet.
Zeûs, ha jogát védi, küldhet
Nyilat majd szavunk nyomán.

Hát szabad-e így túladni
A költőnek égi rangján,
Lant helyett a Thyrsus hangján
Örületet hangoztatni?

Ti, kik rezgő húrokon
Bájtatok egykoron,
Most a kristály zuhatagból,
Az enyhén folyó patakból
Itatjátok - szörnyű vád! -
Szilén³¹ ronda állatát,
Mely ha rút torkát kinyitja
Aganippét undokitja,
S a habtűkör, melyre lép,
Sáriszapnál feketébb?

Bár csalódnám!
De rettentő
Kín kopogtat fülem dobján!
A szent erdő
Magányából
Szerelem bűgása helyett
Vad hahota, kaczagás szól.
Nőlenézés, nőgyűlölet
Győz a nemes érzés felett.
Gerle, csalogány elhagyja
A szűz fészket széltibe,
És vad ösztönnel ragadja
A nymphát a Faun dühe,
Foszlik a mez, a hol éri,
Kéj nyomán a gúny fakad,
S Luna kelletlen kíséri
Az orczátlan csókokat.

De borúl az ég azúrja,
Szél szárnyán jössz, Nemezis!
Nem a lantnak van csak húrja,
Húrja van az íznak is.
Még a hívők is remegve
Érzik Apolló dühét,
Mint távolból közelegve
Nyilakat lő szerteszét.
Oh halljátok, mit intésűl
Testvérérzet kérve szól:
Fussatok az ég dühétől
E szent föld határiból.
El, vadúltak ti! E völgyön
Lengjen ismét tiszta lég.
Sok hely van a messze földön,
S van szentségtelen elég.
Nekünk szent csillag világol
S becsben csak a nemes áll.

³¹ Bacchus állata a sertés. *A ford.*

De ha majd a zord világbol
Vágyatok tán erre száll,
Ha gyönyört más nem szerezhetsz,
Mint mit szent lant húrja zöng,
S oly játék nem örvendeztet,
Mely a gáton túldühöng:
Akkor búcsút jární jertek
Bátran föl a hegydülön,
És a mit bűnbánva zengtek,
Vígán halljuk, szeretőn.
Nem lesz koszorúknak fogyta
Halántékokot körül,
Mert az ég is örül, hogy ha
A tévelygő megkerül.
S hamarébb, mint Léthe oltja
Mind, mi rég gyötörhetett,
Törli el, mi múltnak foltja,
A jóságos szeretet.
Üdvözölni mind sietnek,
Nyujtnak kezét s új babért,
Kétszeresen mienk lesztek,
S versengünk áldástokért!

(1798.)

SZELLEMEK ÉNEKE A VIZEK FELETT.

Az emberi lélek
A víznek mása.
Mennyekből jön le,
Mennyekre száll föl,
S a földre vissza
Kell jönnie ismét
Váltva örökkön.

A szikla falán ha
Leömlik a kristály
Sugár magasból,
Párázó habbal
Porzik alá
S a síma szirttől
Enyhén fogadva,
Felhőlepelben
Halkan zúgva
Omlik a mélybe.

Ha bércz-fokokba
Ütközik árja,
Haragos tajtékkal

Serczeg alá
Fokról-fokra.
A sík mederben,
A völgy mezőin
Lassan hömpölyg
S a síma tóban
Mind az éji csillag
Fürösztí arcát.³²

A szél a hullám
Hő szeretője.
Fenékig fölkarja
Tajtékra szítja.

Oh emberi lélek!
Hogy hasonlítsz a vízhez,
Oh emberi végzet!
Hogy hasonlítsz a szélhez!

(1773.)

AZ ÉN ISTENNŐM.

Az örök Istennők
Melyikének nyujtsam
A koszorút én?
Nem pörlok senkivel,
De nékem a legfőbb
Zeûs változékony
Örökkön új
Különös leánya,
Dédelt kedvencze:
A Képzelet.

Mert rá ruházta
Mind a szeszélyt Zeûs,
Melyet magának
Tartogatott csak,
S öröme telik
A bohó leányban.

Akár koszorúsan
Járja virányit
Liliomszált hordva,
Pillangót úzve,
Szürcsölve méhként
A kelyhek harmatát,
A lenge étket, -

³² Lásd az I-ső sonettet. *A fordító.*

Akár kusza fürttel,
Sötétlő szemmel
Zudítsa viharban
A sziklakatlant, -
Vagy reggtől estig
Száz tarka színben
Játszék váltakozva,
Mint hold bujkálva
A halandókkal.

Dicsérjük mind
Az atyát, a teremtőt,
Az öreg magasztost,
Hogy ilyen szép hitvest,
Hervadhatatlant,
Adott a halandó
Embernek társul.
Mert csak *mihozzánk*
Fűzte e tündért
Égi kötéssel,
Hogy velünk kitartson
Örömben, bánatban
Mint hű hites társ.

A sok magzatú
Eleven földnek
Minden egyéb
Szegény szülötte³³
Csak legelőn jár.
Tompá élvezetben,
Érthetetlen kínok közt,
A pillanatnyi
Korlátolt létnek,
Percnyi szükségnek
Jármát viselve.

De tőlünk Isten
- Dicsérjük váltig! -
Nem sajnálta
Legügyesebb és
Dédelt leányát.
Keressük kedvét
Mint szeretőnek,
Hadd vigye a ház
Asszonyi tisztét!

³³ Az állatoknak Goethe nem tulajdonít képzeleti erőt; Billroth tanár a fordítónak egyszer magyarázta, hogy az ellenkezőt bizonyosnak tartja.

S aztán ne merje
Bántni a bölcsesség,
E vén *anyós*, menyének
Érzékeny lelkét!

Ám *nénjét* ismerem,
Ki higgadt, csöndesebb,
Kedves barátnőm.
Oh, csak ő ne
Hagyjon el engem,
Csak éltem fogytával:
A nemes ösztönző,
Vigasztaló *Reménység*!³⁴

(1780.)

PROMETHEUS.

Csak borítsd egedet, Zeus,
Felhőpárával
S gyakorold erődet,
Mint a kórót nyakazó fiú,
Tölgyeken és hulló szirteken:
Azért meg nem ingatod
A földet, melyen állok -
Kunyhómat, a melyet
Nem te építettél.
Tűzhelyemet,
Melynek parázsát
Írigyled tőlem.

Van-e nyomorékabb
A nap alatt, mint
Ti istenek?
Áldozat adajával,
Imarebegéssel
Tengetitek alig
Fölségteket -
S éhen vesznétek,
Ha nem volna annyi
Balga reménykedő,
Gyermek és koldus.

Mikor még gyermek voltam,
Tudatlan, gyámolatlan,
Tévelyedett szemmel
A nap felé fordúltam,

³⁴ Lásd az «Orphikus igék» Elpis strópháját. *A ford.*

Mintha volna fül ottan,
Hallgatni keservemet,
S szív, lágy mint az enyém,
Mely könyörül a szegényen!

Ki segített meg
A Titánok dölyfe ellen?
Ki mentett meg a haláltól,
A rabszolgaságtól?
Ugy-e, *Te* tettél mindent,
Szent tűzben izzó *szívem*?
S te megcsalt, jó, fiatal szív
Még hála-tűzben égtél
A mentőnek, ki ott fönn
Csak alszik örökkön?

S én imádjalak, isten?
Ugyan miért?
Mikor enyhítetted
A roskadónak kínját?
Mikor szárítottad könnyét
A fuldoklónak?
Férfiuvá ki más kovácsolt,
Mint az Idő, a mindenható,
És az örök végzet:
Az én gazdám s a tied?

Azt vártad talán, hogy
Meggyűlöljem a létet,
Sivatagba fussak,
Mert nem érett gyümölcscsé
Minden álmaim virága?

Itt ülök íme,
S embereket formálok
Hasonmásomra:
Fajt, mely reám üt,
Mely szenved és jajgat,
Élvez és örvend,
S veled nem gondol -
Mint én.

(1775.)

AZ EMBERISÉG HATÁRA

Mikor az ős öreg
Atya-teremtő
Higgadt kezekkel
Szórja a dörgő

Felhők öléből
A föld színére
Áldott villámát,
Csókolom köntöse
Szélső szegélyét
S gyermeki borzalom
Tölti szívem.

Mert istenekkel
Az ember össze
Ne mérje magát.
Ha feltörekszik
S csillagot érne
Homloka már:
Ingatag lábát
Nincs hova vesse.
S játékot űznek
Véle a fellegek
És a szelek.

Viszont ha izmos,
Csontos erővel
Áll a szilárd föld
Biztos rögén:
Nem ér odáig,
Meddig a nyárfa,
Vagy venyigének
Indája nő.

Miben különböznek
Embertől az Istenek?
Végtelen hullámsor
Foly le ezek előtt,
Örökös áradat.
Minket egy hab emel,
Másik hab mélybe dönt
S elmerülünk.

Kicsi gyűrűben
Forog le életünk...
Az ő életükhöz
Sok nemzedék sora
Sorakozik végtelen
Örök lánczolatban.

(1779.)

AZ ISTENI.

Jó legyen az ember,
Irgalmas és nemes!
Mert csak is ebben
Tér el a többi
Élő lényektől,
Melyeket ismer.

Üdv az ismeretlen
Magasabb lényeknek,
Kiket csak sejtünk!
De csak ember példáján
Hihetünk bennök.

Mert nincsen érzés
A természetben.
Egyaránt süt a nap
Jókra, rosszakra,
S gonosztevőnek
Csak úgy világít
A hold meg a csillag,
Mint a legderekabbnak.

Szélvész és zuhatag,
Égzengés, jégverés
Robognak útjukon,
S futtában, vaktában
Érik váltva
Ezt is, amazt is.

Igy a szerencse is
Kap a tömeg közé,
Fogja majd egy fiú
Ártatlan üstökét,
Majd meg a bűnös
Tar koponyáját.

Ércskemény, ős törvény
Szabta mederben
Járják a lények
A földi élet
Körfutását.

Egyedül az ember
Bír lehetetlent;
Tud különbséget,
Választ és ítélt,
Maradandóvá
Teszi a perczet.

Néki jutott csak
Jót jutalmazni.
Rosszat büntetni,
Gyámolni, segíteni,
S azt mi bolygó, téveteg,
Hasznos lánczba fűzni.

Az örökkön élőket
Szintén úgy tiszteljük,
Mintha emberek
Volnának ők és
Nagyban mivelnék, mit
Kicsiben tesznek
Legjobbaink.

Az ember jó legyen,
Irgalmas, jóttevő,
Tegye fáradatlanul
Az üdvöst, hasznosat,
Mintát adván nekünk
Magasabb lényekről,
A kiket csak sejtünk.

(1782.)

LILI PARKJA.

Sok állatkert van és menazseria,
De ollyant még sem látott ember fia,
Mint a milyen a Lillimé.
Sok tarka csuda állat az övé,
S egyik se tudja, mint került belé.
Hogy tipegetnek, topogatnak,
Bontják megnyirbált szárnyukat,
Jaj a szegény királyfiaknak!
Szerelmük oltatlan marad.

Hogy Lilli ki? Ne kérdd, s áldd Istened,
Hogy a tündért nem ismered.

Mily zaj, robaj, mily kotkodácsolás
Ha az ajtóba megjelen.
Az etető kosárral keziben!
Mily zúgás, bűgás, hápogás,
Bokor, fa, gyepe megelevenül,
Minden mi él, körülte nyájba gyűl,
Még a kis hal is kapkod, paskol
S kidugja fejét a tavasbol.
S ő szórja morzsáit, oly szépen nézve,
Hogy Isteneket megigézne,

Hát még e bestiákat! Ucczu hát,
Mind lőt-fut! Löknek, böknek, esznek,
Csőrrel, körömmel neki esnek,
Egymás hátán ugorva át.
Van gágogás, van hápogás,
Marakodás, s mindez - csudás! -
Egy száraz kis kenyérmorzsáért,
Mely édes nékik és ambróziás,
Mert szép kezével ő hozzá ért.

S aztán a szem, a hang, az isteni!
Mikor így cseng: Pipi, pipi!
Zeûs trónja mellől az a sas leszállna,
Szintúgy a Venus gerlepárja,
Valamint az a dölyfös páva
A Junó szekere elől,
Ha hallanák e hangot messziről.

E hanggal csalt be egy esetlen medvét,
Egy lompos bocsot, hogy keresse kedvét,
Az erdőből a rácsfalak mögé,
A szelidített népesség közé,
Őt is olyan kezessé téve,
(Csak persze: egy pontot kivéve.)
Mily szépnek láttam én, mily jónak!
A véretem is odaadtam volna,
Hogy véle rózsáit locsolja.

«Én, mondod?» Nos, mi túrés, tagadás?
A medve én vagyok és senki más.
Egy kis csipkés köténybe fogva,
Egy szál selyembe, mintegy önként
Követtem őt. Mindez mi módon történt,
Azt hagyjuk csöndesebb napokra...
Ma nem bírom, mert esz a méreg.

Mert, hah! ha így távolból arra nézek,
És hallgatom a gágogást,
Mely tetszik néki látomást:
Dühömben csak úgy forgok
És egyre morgok.
El, el! Hisz ezek szörnyű dolgok!
Mi sok, a' sok.
Futok, de visszafordulok,
És morgok.
Ujfent futok - de, rajtam a hurok,
Megint csak visszafordulok.

Majd újra győz a düh és tombol.
Csak úgy sivít a szusz orrombol,
S az ős természet szól vadúl:
Te nyimnyám, te bolond, te nyúl!

Te kis pipi! Te mókus! Te dió-
És mogyoró-ropogtató!
S felborzolom vad nyakamat,
Mely sohse volt még nyűg alatt,
Futok a kaszált síma gyeprűl,
A nyírt fasor gúny-jelnek tetszik,
Nevet a puszpáng (ezt is metszik),
A bokrokon rontok keresztül,
A kerítésig - semmi gát -
Most mindjárt ugrom a palánkon át. -
Az ám! Hiába volt a vágatás.
Én ugrani? Leólmaz egy varázs,
Vergődöm - s enyhülést a harctól
A szökő kúthoz dűlve nem talállok.
Félholtra sírom magam, úgy hempergek,
S nem hallja senki, mint kesergek,
Csak a mosolygó porcellán-najádok.

De hirtelen - mily gyönyör oldja fel
Fogságom, gyötrelmem bilincset!
Ő az, ki a lugasban énekel...
Az édes, kedves hangot hallom ismét,
Az egész lég oly hő, oly páraterhes.
Óh - hátha énnekem dalol a kedves?
Át tüskön-bokron! Csak hozzá lihegve!
Enged az ág!
Törnek a fák!
S ott fekszik lábai előtt a medve.

Rám néz: «Te furcsa szörnyeteg!
Medvének erőtlen,
Kutyának idétlen,
Szőrös, bőrös pólyás gyerek.»
S végig simít kis lába hátamon.
Ugy érzem, nyílik a paradicsom,
S csiklandik mind az öt érzékem, -
Ő közönyösen ül a karos széken.
Czipőjét csókolom, a talpát rágom
Oly finoman, mint bocstól csak telik,
És föllopózom, át a kis bokákon
Suttyomban, lassan egész térdeig.
Ha jókedvű, eltűri és
Fülem tövét kotorja - közben
Hátamba paskol egy dévaj ütés,
Hogy korgok, morgok gyönyörömben.
De aztán csúfol, kinevet legott:
Allons tout doux! Eh la menotte!
Et faites Serviteur,
Comme un joli Seigneur.
Igy mókáz. A sokszor csalódott medve

Azt véli már, az üdv órája int.
De hámból ha kirúgni volna kedve,
Rövidre fogja a gyeplőt megint.

Aztán van egy üveg tűzbalzsama,
Melyből, ha lágyul nagy hűségemen,
A szegény szörny eltikkadt ajkára
Egy-egy kis csöppet irgalmazva ken.
Aztán szökik s magamra hágy megint.
És én, feloldva, mégis kötve állok,
Utána esem, keresem a kint,
S míg szökni vélek, csak nyomába' járok.
Ő meg közömbös, szót se mond,
S míg én megyek, jövök kétségbeesve,
Hah! - ajtót is nyit s hamisan áll lesbe:
Nos, bírsz-e szökni, te bolond?

Én meg - Oh ég nagy isteni!
Ha van erőtök megsegíteni,
Ragadjatok ki - s foglak áldni hőn!
De hogy ha sebem más írt nem találhat -
Hát nem hiába vagyok én vad állat.
Lili, vigyázz! Van még erőm!

(1775.)

REGGELI PANASZ.

Édes gyötrőm, óh te csalfa lányka,
Mondsza, mivel érdemeltem én meg,
Hogy ez éjjel úgy kínpadra vontál,
Adott szavad álnokul megszegve?

Pedig este kezemet szorítva
Olyan nyájas-kedvesen susogtad:
Várj el, bizton jövök hajnaltájban,
Várj szobádban, hagyd az ajtót nyitva.

Nyitva hagytam, csak betámasztottam,
Még előbb próbára téve sarkát,
Nem nyikorg-e? És nem is nyikorgott.

Oh mily várva, vágyva telt az éjjel!
Minden fertály a fülembé kongott.
Egy-egy perczre ha elszundikáltam,
Éber szívem hangos dobogása
Perczről-perczre ismét fölriasztott.

Mégis áldottam a sötétséget,
Hogy mindenre rátakarta leplét,
És örültem a mélységes csöndnek,
Hallgatózva folyton, hogy a békét
Léptek nesze végre megszakítsa.

«Gondolná csak, mit én gondolok most,
Érezné ott, a mit itten érzek,
Be se várná hajnal hasadását,
Még e perczen hozzám átosonna!»

Ha a folyosón a macska surrant,
Ha egérke rezzent a sarokban,
Ha a házban, tudom is, mi mozdult,
Mindig a te léptedet neszelttem,
Mindig vártam - hittem és reméltem.
Igy soká feküdtem, hanykolódtam,
S már a hajnal sápadozni kezdett,
Itt is, ott is valami megmoccan.

Az ő ajtaja? Vagy az enyém jár?
Ágyamban felkönyökölve lestem,
Néztem mind a félvilágos ajtót,
Nem akar-e nyílni valahára?
Dehogy nyílott! Sarkaiban bizton,
Mozdulatlan függött mindkét szárnya.

S mind világosb lőn a napderengés,
Már a szomszéd ajtaja csikordult,
Kit a napszám nyeresége üzött,
Már az utcán a kocsi dübörgött,
És a nyüzsgő sokadalmi láрма
Össze-vissza hangzott a piacról.

Lett jövés-menés az egész házban,
Föl a lépcsőn, meg alá a lépcsőn,
Ajtócsapás, léptek dobogása.
Én meg - akár életemtől - úgy nem
Bírtam válni szép reményeimtől.

Végre, a midőn a meggyülőlt nap
Ablakomat sőt a falat érte,
Felugortam és a kertbe szöktem,
Vágyó szívem forró leheletjét
A hús levegővel elegyíteni,
Azt remélve még, hogy ott talállak -
Oh, de sem az árnyas hársfasorban
Nem találtalak, sem a lugasban.

(1788.)

A LÁTOGATÁS.

Váratlan' meglesni szeretőmet
Elosontam máma ajtajához.
Zárva leltem. De hiszen zsebemben
Volt a kulcs. Lopózva bényitottam.

Nem találtam őt a nagy teremben,
Nem találtam a kisebb szobában.
Végre hogy az erkély-zúgba nézek.
Ottan látom, szépen szenderegve,
Felöltözve - az ülő díványon.

Munka közben fogta el az álom...
A gyöngén egymásba font kezekben
Ott volt a kötés még s a kötőtű.
És melléje ültem, fontolgatva,
Hogy felköltsem-e az édes alvót?

S megcsudáltam a szűz békeséget,
Mely ott nyugodott a szeme héján,
Ajkain a hűség néma zárát,
Arcza gödriben a kedvességet
És a könnyen pihegő kebelben
Ártatlan jó szíve dobbanását.
Minden tagja tetszetősen omlott
Ifju álma üde balzsamától...
Gyönyörködve néztem s a szemlélet
Mind erős, rejtélyes tilalommal
Állt közénk, hogy álmát ne zavarjam.

Oh te szép! Hát néked ő sem árthat,
Minden fogyaték elárulója -
Még a szender sem takar föl olyant,
Mi az áhítatot megzavarná?

Zárva ím a szem, az andalító,
A mely ébren egymaga igézet;
Édes ajkad nem nyilik beszédre,
És nem dudorodik édes csókra,
A puha erős láncz föl van oldva,
Melylyel karjaid ölelni szoktak;
Mozdulatlan csügg a kéz, - a kéjnek
Máskor ingerteljes játszótársa.
Ha csalódás lenne, hogy imádlak,
Önámitás volna, hogy szeretlek,
Most kisülne, míg mellettem Ámor
Bekötetlen szemmel áll előtted.

Igy ültem soká s örömmel érzém
Az ő nagy becsét s szívem szerelmét.
Annyira megtetszett álma közben,
Hogy felköltni nem volt bátorságom.

Halkan tettem a kis asztalára
Két szín rózsát és egy pár narancsot,
S lábujjhegyen, lassan odahagytam.

Ha az én Jóm majd szemét kinyitja,
S látja a virágot, a gyümölcsöt,
Elcsodálkozik, miként került e
Kis ajándék a bezárt szobába?

S éjjel, ha az angyalt újra látom,
Hogy örül s kétszerte viszonozza
Szerelmemnek gyöngéd áldozatját!

(1778.)

SCHILLER KOPONYÁJA.

A bús csontházban néztem elmerengve,
A koponyák egymáshoz mint szorútlak,
S a rég kihamvadt kor jutott eszembe.

Itt sorban állnak, kik egymásra fűtlak;
Keresztben nyugszanak a kemény csontok,
Mik régen egymást porrá zúzni dútlak.

Kifordult nyakcsigolya! Hogy mit hordott,
Ki kérdi ma? Elszórva látok ottan
Lábat, kezét, mely ügyes-gyorsan forgott.

Hiába dőltetek le, fáradottan!
Felvetnek a világos nap honába,
Nem hagyva békét hűvös álmotokban?

Pedig lett volna a mag bármi drága,
Fonnyadt hüvelyre nézni nem szeretnek;
Csak nékem, avatottnak, volt kitarva

Oly szent írás, melyet nem ért eretnek,
Midőn a merev csonthege közepette
Egy páratlan dicső alkat lepelt meg.

Hogy a porlás szűk börtönét feledve,
A szabadútl szív friss meleget érzett,
Miként ha itt új létforrás eredne.

Oh, mély titok! Rejtélyszerű ígézet!
Isten-alkotta nyom, mely nem vészett el!
E koponyából szemem tengert nézhet,

Mely népes ezer óriás-tünettél.

Bűvös edény, melyből sok jóslat áradt:
Érintselek e méltatlan kezekkel?

De kegyelettel fölnyitom ma zárad'
S szabadba viszlek, hova nap hatolhat,
S elmém nyomodba áhitattal járhat.
Mert ember itt lenn nyerhet-e nagyobbat,
Mint lesni, hogy' hat isteni természet,
Mikép' van, hogy mi rög, szellembe olvad,
S testet mikép nyer gondolat és érzet.
(1826.)

EPILOG SCHILLER HARANGJÁHOZ.

«Add ég, legyen üdv harangja,
Béke legyen első hangja.»

(Ének a harangról.)

S úgy lőn.³⁵ Beteljesült a békejóslat,
A sürgő népre új szerencse várt.
Fennen köszönté ünnepélyes szózat
A trónra lépett fejedelmi párt.
Körülte munkás, vígan alkotó had
Új létre költött várost és határt,
S a trón előtt zenéjét hangoztatja
Szép ünnepen a «Múzsák hódolatja».³⁶

Egyszerre rémes éjféli harangok
Kongó zajától szívünk fölriadt.
Oh ég! A Nagynak szólnak hát e hangok,
Kihez itt annyi vágy s remény tapadt?
Az élni méltót földjék el a hantok?
Oh, mit vesz a világ egy perc alatt!
Hogy fogják e csapást övéi bírni?
Sír a világ s csak mi ne tudnánk sírni?

Mert ő miénk volt! - Mily illeszkedőnek
Ismertük e magasztos szellemet,
Komoly honából nyájas szócsereinek
Völgyébe hozzánk mint ereszkedett,
Majd talpraesett észszel hogy lelé meg
A sorsintéző mély rejtelmeket,
Termékenyítve mindent szóval, tettel:
Mi tapasztaltuk hálás élvezettel.

³⁵ A ki itt szól, a harangöntő mestert ábrázoló színész, a weimari drámai művészet képviselője gyanánt. *A ford.*

³⁶ Célzás Goethe alkalmi költeményére, mely az ifjú weimari hercegi pár tiszteletére íródott. *A ford.*

Mert ő miénk volt! Ez a büszke szó
Harsogja túl a fájó jajkiáltást.
Mi köztünk lelte föl, mi maradó,
Viharra nyugtot, harczra béke-áldást -
Itt vette röptét, hogy a szép, a jó
Örök honában lelje a megváltást,
S mögötte elmaradt, mint lenge köd,
A köznapi, mely minket mind leköt.

Itt ápolá a csöndes kerti vártát,
Hol értheté a csillagok szavát,
Kik útjukat, mint ő, titokban járták,
Kiket úgy ismert, mint meghitt barát,
Itt látta korszakok egygyé-folyását,
S gyűjtven, mi fénylik századokon át,
Legyőzte, megrakodva szellemkincscsel,
Az éjhomályt, mely bennünket bilincsel.

Tenger volt néki a világtörténet,
Mely elmosott gáncsot, dicséretet;
Szeme a hódítók szívébe nézett,
Kikért az ezrek szíve vérezett;
A legalantibb, a legfőbb természet
Belső magjához egyként érkezett...
Lement a hold most és a bércz fokára
Új gyönyörünkre jött a nap sugára.

S arczán kigyúlt, hajnalnál pirosabban
Egy soha el nem múló ifjuság,
Egy bátor hév, a melynek akaratlan,
Meghódol végre a tompúlt világ;
Egy hit, mely váltakozó fokozatban
Majd tűr, majd vakmerőn a résre hág,
Hogy a nemes mag gyümölcscsé dagadjon,
S a jónak napja végre megviradjon.

De ily magasból gazdag lelke még
E deszkaházra is szeretve nézett.
Itt láttatá, a világ tengelyét
Mint hajtja éj-nap' a vasmarku végzet.
Sok mély művében tükrödzött a lét,
S gyarapodott a művész s a művészet.
Javát áldozta templomunk oltárán,
Az élet képét adva - élte árán.

Láttátok őt mint óriást, hogy' ért el
Az akarat s tudás határaig,
Sötét lapokból szeme hogy' fedé fel
Népek szokásit, sorsuk szálait.
De mint vivódott teste gyötrelmével
Ritkán ocsúdva, csak mi láttuk itt,

S szép, bús napokban, míg gyümölcsét szedtük:
- Mert ő mienk volt - véle átszenvedtük.

Mink, a midőn a sajgó gyötremnek
Bús éjjeléből föltekinthetett,
Korlátiból a sorvasztó jelennek
Kimenthetők a nemes szellemet.
Művészetünk java számára termett,
Hogy szép legyen a rövid enyhület.
S még az nap, hogy leáldozott sugára,
Kedves mosolyt csalhattunk ajakára.

A zord végszót ő tudta régtől fogva,
Ismerte a gyötrelmet, a halált;
Most elaludt, mint felocsúdt gyakorta,
S minket riaszt, mi mindig közel állt.
Most fönn lebeg és megdicsőült volta
Bennünk, mint benne, bizonyosra vált,
S azt is, miért kortársai feddhatték,
A kor s az évek megnemesítették.

S nem egy, ki lelkével birokra szállva
Nagysága kelletlen tanúja volt,
Hatalmas lénye büvkörében áll ma,
Nagy érdemének végre meghajolt.
A legmagasb csúcsokra vitte szárnya,
Mit ember tisztel, mindent felkarolt.
Hát ünnepeljük! Mit a nagynak jókor
Félig adánk, pótolja az utókor!

Igy él nekünk, ki minket most tiz éve
- Oh hosszú köz! - örökre elhagyott,
S már oktatásit birtokába véve
Az egész világ áldja a nagyot.
Rég áthatott az milliók szívébe,
Mi néki legsajátosb adatott.
Mint tűnő üstökös ragyog világa
És végtelen fény tündökölt utána.³⁷

(1805.)

³⁷ E versszak a gyászünnep megismétléséhez, tíz évvel később íratott. *A ford.*

BUSÁS TAVASZ.³⁸

A rög fölenged,
Szellő susog,
A hófehérke
Már imbolyog,
A tüzes sáfrány
Lángol megint,
Smaragd üdít már
És uj rubint.
Kérkednek fennen
A primulák,
Ibolyka bujkál
És gyöngyvirág.
De hisz leírni
Ugy sem lehet:
Elég, hogy megjött
A kikelet.

Ám a tavasznak
Remek mive
Mégis a párom
Nyájas szive.
A szép tekintet,
Hűn lángoló -
Gerjesztő ének,
Meg tréfaszó -
A hókebelben
A tiszta tűz,
Bánatban nyájas,
Örömben szűz.
A nyárnak milljó
Rózsája lesz:
Rózsámmal egyik
Se versenyez.

(1816.)

³⁸ «Frühling über's Jahr». Az utolsó két szó németben rendesen azt jelenti, hogy «mától fogva», azaz itt: A jövő tavasz, - a minek semmi értelme nem volna. A commentátoroknál, kik rendesen azt magyarázzák, a mit úgy is értünk, hiába keresvén fölvilágosítást, úgy fogtam föl a czimet, hogy váratlan, kivételes kikeletnek, mintegy «ráadás»-nak nevezi a (67 éves!) költő itt megénekelt szerelmét s ehhez képest választottam a fölírást. *A ford.*

NYUGTALANSÁG.

Ki, szabadba, szerte, messze,
Földek és vizek felett,
Szárnyait hogy kiterjeszse
Nem pihen a képzelet.
Mindig vonz a veszély csábja.
Nyűg a szívnek a közöny:
Fájdalom az ifjú tápja
És dicséneke a köny.

(1827.)

KIVÁNDORLÓK DALA.

Állni, járni, jönni, menni -
Nem tünődünk már azon,
Ott hol hasznos lehet tenni,
Ott van csak számunkra hon.
Bízvást bízhatunk magunkba',
Fegyverünk, erőnk a munka -
A hazát kivívjuk így -
Éljen a vezér s a frígy.

Oszz föl terhet és hatalmat!
Békét, rangot nyer a vén,
Műhely jut a fiatalnak
S nő örködjék tűzhelyén.
Bizalom és hit lerakják
Biztosan a ház alapját -
S a ház táját őrzi még
Hű szomszédi kötelék.

Hol az új országút mentén
Ujdonatúj kocsma áll,
S munkakedvét oda mentvén
Földet mindenki talál -
Oda siess más ezernyi
Zsellértárssal telepedni
És az új hazában higyj!
Éljen a vezér s a frígy!

(1829.)

A REJTELMEK.

Töredék.³⁹

Egy csuda ének készült számotokra,
Jőjjön kiki és hozzon társakat.
A völgybe visz az út s a bércei fokra,
Majd szűk lesz a kilátás, majd szabad,
S ha eltakarja néha erdő bokra,
Ne véld azért, hogy útunk megszakad.
Ha kapaszkodva eleget vesződtünk,
A cél még jókor fölmerül előttünk.

De viszont senki, bármiként figyelne,
Ne várja, hogy megértse az egészet.
Különfélét lel különféle elme,
Mint sok virágot támaszt a természet:
Egyik elfordul attól bánattal,
A mire más derült szemekkel nézhet -
Ám, mint élvezzen, kiki maga lássa:
Nem egynek forr csupán e dal forrása.

Szép alkonyat volt, hogy zarándok-útján,
Melyet nagy szózatot követve tett
Márkus barát, útlan sűrűn kijutván,
Vándorboton egy völgybe érkezett;
Csüggedten, arczán verejték lefutván
Remélt egy vendéglátó fedelet,
Hol egy kis ételt és italt találna
És hosszú útra békivel meghálna.

A hegyen, melyhez most ért, girbe-görbe
Ösvény kanyarg, fonálnál vékonyabb.
Követi ezt s mind új sziklákon körbe
Forogva, lassanként magasbra kap,
Míg nem soká magasról lát a völgyre,
Aranyos fénynyel süt felé' a nap
És, oh öröm' ottan magaslik épen
A hegy tetője, egész közelében.

Gomolygó felhők sötét pereméből
A napvilág már végsugárt lövel,
S a vándor új erőt merít e fényből
A bérceknél tetejére törni fel.
Most, szólt magában, el fog dőlni végül,
Lakik-e, vagy nem, ember itt közel.

³⁹ Lásd Goethe commentárját a kötet végén. - Töredék léte a nagy nehézségek ellenére is azért nem tartottam kihagyhatónak, mert hangra és az előadás módjára Goethe költeményei közt páratlan. Itt ugyanis a legmélyebb tartalmat a legnaivabb alakban akarta kifejezni a költő. Akarta is, birta is, még pedig a stanzában, a legművészebb versformában, mely erre sokkal kevésbé látszik alkalmasnak, mint a Herman és Dorothea számára választott hexameter. *A ford.*

Halad, de megáll mintegy megigézve,
Mert váratlan' harangszó hat fülébe.

S a mint tovább megy s feljut a tetőre,
Enyhén hullámzó völgyvidékbe lát -
S mily boldogság vár a már csüggedőre!
Erdős keretben fehér palotát
Lát kiragyogni pázsitos mezőre -
Most süt reá a nap, és Márk barát
Siet a harmatnedves fűvön végig
A kolostorhoz, mely feléje fénylik.

Már-már a szent lak küszöbére lépett,
S remény és béke ömlik át szívére,
Midőn jelentős és rejtelmes képet
Vesz észre a zárt ajtó csúcs-ívén.
Megáll, tűnődik, mormol halk igéket,
S az ájtatos imán is túl levén,
Még mind tűnődik, e jel mit jelenthet?
A nap lement, már a harang se csengett.

A képet, a jelt látja fölemelve,
Mely minden szívnek vigasz és malaszt,
A melyhez esküdt milliónyi elme,
Melyhez milliónyi szív imát szalaszt,
A melynek enged a halál keserve,
Mely elül járva ellent elriaszt...
Üdülés omlik tagjain keresztül,
S lesüti szemét a fényes keresztűl.

Átérzi újra, mily üdv rejlik ebben,
Miből hitet merít egy félvilág -
De másképp látja itt és nemesebben,
S új színben tűnnek föl az ó csudák -
Mert rózsza díszlik íme a kereszten...
Hogyan fért a kereszthez rózsaaág?
Mindenfelől ölelve a keresztfát
Puhítani látszik a rideg gerendát.

De koszorút s keresztet hordva, lengnek
Könnyű, ezüstös báránypellegek,
Középütt hármassugarak derengnek,
Egy pontból forrva, szerteömlenek.
De e rejtelmes formák mit jelentnek,
A vándornak írás nem fejt meg.
Csak áll, tűnődik, míg leszáll az este,
S a hitben üdül elcsigázott teste.

Végül kopogtat, a mikor felül rég
Megkezdte útját a csillagsereg.
Nyílik az ajtó, a lakók együtt még,
Feléje nyúlnak üdvözlő kezek.

Elmondja, hogy kik s mily messzünnen küldték,
S útját mily szent parancsra kezdte meg.
Ámúlnak 's a vendégjog szent adóját
Most a követnek szívesben leróják.

Körülveszik, hallgatni a beszédet,
S varázsul érzik az új hangokat,
Lehellet sem zavarja a vendéget,
Mert minden szava szív mélyébe hat,
Mint gyermekajk ha ejtne bölcseséget,
Mely máskor csak jós ajakán fakad:
Oly ártatlan a szem s a hang őszinte,
Hogy más csillagról jötnék véled szinte.

Légy üdvöz, szól egy ősz levente végre,
Üdvöz, ha reményt hoztál és vigaszt.
Tán meglep, hogy az üdv e követsége
Örömsugárt szemünkben nem fakaszt?
Mi létünk kapcsa, öröme és éke,
Ép most szorongva, aggva féltjük azt.
Nagy perczben hoz a gondviselés titka
Az idegenből gyászos falainkba.

Mert ah, a fő, ki összetarta minket,
Atyánk, barátunk, a hű vezető,
Ki életünkre fényt és kedvet hintett,
Rövid időn tőlünk búcsúzik ő.
Maga hirdette s késznek lenni intett,
De módja, ideje nem sejthető,
És így kimúltát bizonyosra várván,
Duplán kesergünk, már előre árván.

Itt csupa ősz látsz, kit e csöndes létre
Nem eskü csak, természet is ítél.
Kizártuk azt, ki korán eltökélte,
Hogy ifju szívvel a magánynak él.
S hogy bú s gyönyör fejünket váltva érte,
S a vitorlába nem fű már a szél,
Méltóknak láttatánk e révbe jöve
Megszállani ily biztos kikötőbe'.

A nagy szív, mely most itt hágy minket árván,
Mennyei békét lelt már idelenn.
Én oldalán valék az életpályán,
Rég mult napokra hűn emlékezem.
Hogy így kerül, folyton magába szállván,
Biztos jele, hogy végbúcsút veszén.
Mi a mi életünk, ha sír széléhez érve
Nemesb létért nem adhatjuk cserébe?

Csak ezzel áldott volna meg a végzet!
De ah, az isten meg nem hallgatott.

Hány kedves társam ért előttem véget,
De örök gyászom lesz ez egy halott.
Mily nyájasan köszöntött volna téged!
De már reánk bizá a klastromot,
S bár nem tett köztünk egyiket sem föbbé,
Látjuk, hogy szelleme nincs köztünk többé.

Naponként egyszer jön, nekünk beszélni
Érzékenyebb hangon, mint azelőtt.
Ajkárol halljuk, hogy a sors szeszélyi
Mily bölcsen vitték helyes útra őt:
Jól lessük, mit mond és hogy mire véli,
Hogy meg ne károsítsuk a jövőt, -
S hogy képét az utókor tisztán bírja,
Közülünk egy minden szavát leírja.

Sokat ugyan inkább magam mesélnék,
Sem hogy az ő szavából hallgatom,
Mert bennem mindez olyan frissen él még,
Mint a mikor megtörtént, az napon.
De mert a mestert megbántani félnék,
Ott ülök s ajkaimat harapom.
Csak az én számról hangzanék az ének,
Dicsőbb s valóbb is volna a történet.

Fényesben írnám és jobban kiszőném,
Anyjának ő miként jósoldatott,
Mint láttak este, a keresztelőjén
Szokatlan fényű égi csillagot,
S egy keselyű, kiterpedt szárnynyal jövén
Galambcsoportba hogyan szállt le ott,
Nem ártó kedvvel, hanem enyhén, mint ha
Békét s szives barátkozást tanítta.

Meg azt is elhallgatta nagy szerényen,
Mint gyermek, hogy' győzött egy viperán,
Kis húga szenderegven bölcsejében,
A kígyó átfonódott már nyakán -
A dajka menekült volt ijedtében:
Ő fogta s megfojtotta egymagán.
S jött a szülő s ott látta - mily boldogság! -
Leányát élve s fia hősi voltát.

Azt sem mesélte, hogy a kopasz sziklán
Kardjával ütve forrást hitt elé.
Mely habját az örvénybe lezudítván,
Patak-erővel dőlt a völgy felé;
Most is csörög még, ezüsthangon, tisztán,
Mint mikor a kard a sziklát veré,
S a társak, mintha szentelt forrás lenne,
Féltökben alig mertek inni benne.

Ha kit maga fölemel a természet
S nagy célra jut, csudát még nem jelent,
Mi nagyot tesz, az ég művének nézed,
Ki sáragyagból hősöket teremtet.
De ki magára vet szorító féket
S legyőzi ön vágyát, a féktelent,
Azt példaként kiki örvendő látja
S beismeri: Ez ő, ez a sajátja.

Előre ront az erő, nincs határa,
Hatásra tör s nem lát korlátokat.
Ellenben mindfelől az élet árja
Gátol, sodor, magával elragad.⁴⁰
E belső vészbe és külső viszályba
Rejtélyes értelmű nagy íge hat:
Közjármunkból hogy szabadon kiléphess,
Légy önmagadon uralkodni képes.

Korán szokott, követve szíve hangját,
Ahhoz, mi benne már nem is erény:
Tisztelni atyja szigorú parancsát
S engedni, ha az zordúl, hevenyén
Munkát kívánt, mely az ifjúnak rabság,
A legnehezebbet oly készen tevén,
Mint idegenben hajléktalan járva
Kis adományért végzené egy árva.

A zsoldosokkal kelle harczba menni,
Gyalog előbb, folyton, nap-éjen át,
Majd bajnok mellett szolgálatot tenni,
Asztalt teríteni, nyergelni lovát.
Mint hírvivőt sem fárasztotta semmi,
Se hegy, sem örvény, sem folyó, se gát.
S megszokva így, hogy másé minden tette,
A fáradság még kedvre derítette.

Mint a nyilat főlészni harci tűzben
Bátran futott a hadsorok közé,
Ugy maga szedett levelet a fűben,
Melylyel a sebeket bekötözté.
A kihez nyúlt, kigyógyult. Hitt az üdvben
A beteg, ha közelnek érezé.
Láttára a szem fel szokott derülni,
S csak atyja nem látszott őt megbecsülni.

Karcsú naszádként, mely terüht nem érez,
Míg révtől-révbe szél szárnyán siet,
Simúlt az apai parancsigéhez,

⁴⁰ Lásd a «Hatalmas meglepetés» című sonettet, s a fordító magyarázatát mely a rokon hely által, úgy látszik, újabb megerősítést nyer. *A ford.*

Mindenben szót fogadva engedett,
S mit gyermek kedvből, ifjú a hírért tesz,
Ő nála más akaratból eredt.
Az atya látta: új próbát nem lelhet,
S gáncsot keresve, dicsérnie kellett.

Igy legyőzve, tettel ismeré be
Fia nagy érdemét és igazát
S a zord bánásról hirtelen letéve,
Adott neki egy drága paripát.
Övéen most kardot hordott tör helyébe,
Parancsot néki más lovag nem ad,
S így kipróbáltan nemes rendbe állott,
Mi születéstől fogva rája szállott.

Még órahosszat tudnék így beszélni
Nagy dolgairól, miket végbe vitt,
Mert bizony unokák fogják mesélni
Mint hősi regét, kemény tetteit;
Mi, hogyha zengik kobzos költeményi,
Kétséget költ, de így is boldogít,
Azt minden kétszeres örömmel hallja,
Mert a csodát tanú igaznak vallja.

S ha kérdezed, mi neve a fölkenetnek,
Kit ily nagyokra választott az ég,
Kiről ily hihetetlen jót jelentek,
(Bár, ismernéd, kevésnek látszanék)
Humanus neve a bölcsnek, a szentnek;
A legjobb lény, kit szemmel láthaték.
Nevét is hallod, melylyel élt korábban,
Utóbb, fejedelmi ősei sorában. -

- Így szólt az agg s tovább folytatta volna,
Mert csordúltig tölték el e csodák,
S tán nem kell várni késő alkalomra:
Elmondom s nem lesz, a ki közbevág.
De itt az ősz, hogy legbuzgóbban folya
Márkhoz beszéde, félbeszakíták:
A testvérek közt nagy jövés-menés lett,
S megállították ajkán a beszédet.

S hogy közben jól lakatták Márkus testvért,
S hálát adott az úrnak és nekik,
Végül egy csésze tiszta kútvizet kért,
Megadták s nagy terembe vezetik.
Mit látott ott, hová avatlan nem fért,
Itt megtudjátok, apróra pedig.
Hogy ne legyen a képen semmi csorba,
Leírom egyenként és illő sorba'.

Nincs semmi dísz itt, melylyel szem betelhet,
Csak feltörekvő keresztboltozat,
És tizenhárom karszék egymás mellett
Mint templomkarban, mennyezet alatt,
Szépen faragva, mint művésztől tellett,
Még tizenhárom polcz áll sorfalat.
Érzé a néző, hogy e hely a béke,
Az áhitat s szeretet menedéke.

És tizenhárom pajzs van felfüggesztve,
Uralkodván a karos székeken,
Nem büszke ősök nagy sorát jelezve,
De mindeniken mély az értelem.
Kérdezni volna Márknak égő kedve,
De most e kedvét töltni képtelen,
Mert középütt másodszor tünt fel ottan
A feszület, rózsákkal átfonottan.

A képzelet itt tárgytól-tárgyra lebben,
És mind a tárgyak mélyek és nagyok:
Itt kard és lándsa függenek keresztben,
Egy-egy paizs fölött sisak ragyog,
S mit gyűjteni szoktak győztes ütközetben,
Van diadalmi jel és préda sok.
Csatán nyert lobogók és drága kincsek
És itt-ott békók és rozsdás bilincsek.

Most székeik előtt letérdepelnek
És halk imák közt verik mellöket.
Majd egy-két rövid hymnust énekelnek,
Hangjukban áhitat és szeretet.
Majd áldva egymást, válnak s nyugtot lelnek
Szenderben, melyet nem bánt képzelet.
Míg oszlanak, a vendég egy kevésig
Többet magával a teremben késik.

Akármily fáradt, nincs aludni kedve,
Ugy szítja a sok rejtelem s titok:
Egy vérten sárkány, tűzben hengeredve
A lángot iszsza, a melyben forog,
Ott emberkart harap meg szörnyű medve,
S torkából a párolgó vér csorog.
E két paizs oldalt volt felfüggesztve,
A rózsás keresztől egyformán messze.

Csodás ösvényeken jövé e helyre
- Szólt újra nyájasan a jó öreg -
Bár itt marasztna e képek rejtelve,
S a bennök rejló ős történetek.
De ezt magától meg nem fejti elme,
Kulcsát csak bizalom adhatja meg;

Tudd meg, mily tűrés s veszteségek árán
Mit nyertünk itt az élet véghatárán.

De sohse hidd, hogy csak rég múlt időket
Említ az agg! Még sok történik itt,
Mi megpróbálná képzelő erődet,
Mit kárpit vagy könnyed fátyol borít.
Csak külső kapu nyílt meg még előtted,
Csak a pitvarnak láttad titkait.
Készülj! Méltónak látszol, jámbor útas,
Hogy a szentély legbelsejébe juthass. -

Kis kamarában rövid pihenésre
Harangütéstől ébred Márk barát.
Fölserken rögtön és perczet se késve
Követni kész az áhitat szavát -
Míg gyorsan öltözik, már ihletése
Ajkára adja az első imát,
Igy buzgólkodva lép a küszöb felé,
Kilincsel, ám az ajtót zárva lelé.

Megáll s fülébe három ízbe hangzott
Egy-egy ütés, mint öblös réz szava...
Nem óra üt, nem huzzák a harangot,
De közbe méléz távol fúvola;
Öröm hallgatni, mint a húros lantot,
Noha a dallam ünnepi vala -
Titokszerűn szép, mintha erdős rejtek
Ölében boldog párok tánczot lejtnek.

Az ablakhoz siet, hogy lássa, hallja
E kedves rejtély magyarázatát.
A mint kinézett, szürkül az ég alja,
S rózsás köd foszlik a vidéken át.
Egyszerre - vajjon szeme meg nem csalja? -
A kerten tüzeket derengni lát,
S a fasorok közt - fáklya leng kezökben -
Kanyargó úton három ifjú szökken.

Ruhájuk leng, friss hónál fényesebben,
De szépen illik testükhöz felül.
A fürtös fők körül koszorú lebben,
És rózsaoív fut derekuk körül,
Fáradtan vígak, mint ki a berekben
Az égi táncz kékjétől kimerül.
Eltűnnek most, fáklyaikat kioltván,
Mint fönn a csillagok a mennyek boltján...

(1785.)

MŰVÉSZET.⁴¹

Alkoss, művész, ne beszélj.
Lehelet a költemény.

NEKTÁRCSÖPPEK.

Hogy Minerva kedvencének,
Promethéusnak öröme
Egy nektárral tele csészét
Hozott neki az egekből,
Embereit boldogítani
És a szépséges művészet
Ösztönét fölkelteni bennök:
Nagyon sietett az utján,
Nehogy Jupiter meglássa, -
S ingott az edény kezében
És a nektár néhány csöppje
A zöldellő földre hullott.

Nosza neki a kis méhe,
Jött és nagy serényen szürcsölt,
Jött a pillangó csapongva,
Hogy egy-egy csepp jusson néki,
Még a pók is, az esetlen
Oda mászott s szíva szívta.

Szerencsére torkoskodtak
Ők és más kis állatocskák,
Mert osztják velünk a legfőbb
Üdvöt: a Művészetet.

(1785.)

MŰVÉSZ REGGELI DALA.

Magasztos Múzsák, fennen áll
Dicső szentélyetek!
Én építettem és e szív
Legyen oltárotok.

⁴¹ A mint a tartalomból látja az olvasó, Goethe itt a «Kunst» alatt főképp - ha nem kizárólag - a Képző Művészetet értette. *A ford.*

Mikor hajnalban rám tekint
Hőn és vigan a regg,
Ott álltok, örök éltüek,
A hajnal fényiben.

Imámat küldöm ég felé
S dics-ének az imám,
S imámnak szép kísérete
Örömtelt hárfa-szó.

Úgy lépek az oltár elé,
Misémet olvasom,
Misemondó könyvem mi más,
Mint fenséges Homér?

S ha párduczok tusáiba
Ragadta lelkeket,
S bosszúvágyó félistenek
Szekérhada dörög,

S szekér előtt lerogy a ló,
S ellenség s jóbarát
Egymás vérében hempereg
Alatta, és a hős

Tűzkarddal letarolja mind,
Ezret egymás után,
Míg maga is egy égi kéz
Csapásától lehull

Máglyára, melyet ő maga
Testekből halmozott,
S az ellenség rondítva nyúl
A szép tetem felé:

Akkor felbuzdulok - s a szén
Kezembe' lándzsa lesz,
Tengerré nagy falam, melyen
Csaták hullámzanak.

Előre! Föl! Ordít, üvölt
Az ellenség dühe -
Vért vértre üt, sisakra kard -
Halálért tíz halál!

A hősig rontok, hol vitéz
Baráti küzdenek,
Kiket hősebbé tett a köny,
S a könyben úszó düh.

Mentsétek meg, vigyétek el
Sátrába - ontsatok
A nyitott sebre balzsamot
S holtnak való könnyűt...

- Elmúlt a harcz, itthon vagyok...
 S te fogadsz, kedvesem.
 Te is csak emlék, látomány,
 De így is - mily meleg!
 Mellettem ah, hogy pihenél.
 Szemedből az a vágy
 Hogy szállt szívembe s onnan is
 Az ecset élire!
 Hogy legeltettem szememet
 Orczádon, ajkadon,
 Mily fiatal volt keblem, óh!
 S mily Isten én magam!
 Óh térj meg, térj meg és maradj
 Hő karjaim között,
 S ne lássunk már csatát soha,
 Csak itt szorítsalak!
 Mintám légy, édes, - minden jót
 Jelentő eszmekép,
 Madonna, kinek emlein
 Csügg az első-született,
 Vagy üzlek, nymphea, faun gyanánt
 Ér-nádon, bokron át,
 És szöröm-böröm nem riaszt,
 Se szétterpedt fülem -
 Vagy véled hálok Márs gyanánt,
 Szerelmes Vénusom,
 Hálót vetek magunkra és
 Az Olympust hívom.
 Hadd vesse föl az irigység
 Az isteneket mind,
 S a kancsal féltés ágyunkhoz
 Szegezve álljon ott!
 (1774.)

ÁMOR MINT TÁJFESTŐ.⁴²

Sziklacsúcson ültem kora reggel,
 Merev szemmel néztem ki a ködbe,
 Mely mint szürkén aláfestett vászon
 Felül s körül mindent elborított.

⁴² Ebben is, mint a megelőzőben, a művészetnek és szerelemnek egybefolyása ismétlődik, mely az Elegiák tárgyát képezi. Itt is feltűnik, hogy Goethében a szerelem a művészetet szolgálja, nem megfordítva. S ugyanezt fogjuk találni a Nyugat-keleti Divánban. Goethe mint erotikus költő túlnyomóan *költő*, nem túlnyomóan erotikus. *A ford.*

Egy fiúcska mellém áll és kérdi:
Mondd, barátom, hogy' birsch ily sokáig
Nyugton e szürkés vászonra nézni?
Hát az alkotás, festés erője
S kedve téged elhagyott örökre?

Nézem a fiút s szólok magamba:
Eszem a kölykét! A mestert játsza?

Nem mégis semmire, szól a fiúcska.
Ha busúlsz és tétlen vagy örökkön.
Várj, azonnal festek egy kis képet
S megtanítlak, hogy' kell szépet festni.

S mutató ujját, mely rózsaszínben
Hajnalodott, könnyedén kinyujtá
A kiterjedt szürkellő szövetre,
S kezde írni képeket reája:
Legfelől egy szép napot, a melynek
Ragyogása majdnem megvakított,
A felhő-szegélyt bearanyozta,
Keből is sugarak löveltek;
Majd üdült fák ringó terebélyét
Festé leheletként, és a dombok
Egymás hátán átnéző gerinczét.
Víz sem feledt alant folytatni
Oly természetes kanyarulattal,
Hogy a naptól megvillanni látszott
És a parthoz hallhatón verődött.

Oh s e parton mily virágok álltak!
S hogy csillant a rét sok tarka színben,
Bíbor és zöld, aranyos zománczczal,
Csupa kláris és karbunkulus mind.
Az eget is síma szép lazurral
Vonta be s a kéklő hegytetőket,
Úgy hogy boldogan s ujjászülötten
Néztem majd a képet, majd a mestert.

Ugy-e, monda, bebizonyítottam,
Hogy a mesterséghez értek? Ámde
Még a java hátra van, barátom!

És most gondosan az ujj hegyével
Rajzoló az árnyas erdő szélét,
S ép oda, hol tiszta napsugárban
Harmatosan csillogott a pázsit,
Rajzoló a legédesb leányzót,
Szépen termett lányt, jól öltözöttet,
Szöghajút és hamvas üde arczút,
És az orczák színe ugyanaz volt,
Mint az ujjé, a mely oda füsté.

S fölkiálték: Oh te fiú, mondd meg,
Mely mesternek jártad iskoláját,
Hogy oly könnyen és mintegy magadtól
Kezdesz mindent s végzed is ily könnyen?

Alig mondtam, ím szellőcske lebben
És ringatja mind a lombtetőket,
A folyó hullámit fodorítja,
Belefű a szép lány fátyolába,
S mi csudát tetéz újabb csodával:
Mozdul a kis láb és járni indul,
Jön jövést a helyhez, a hol ülök
S oldalán jön a pajkos tanító.

Igy mozdulván minden körülöttem,
Fa, virág, víz és a szellős fátyol,
Valamint a kedves könnyű lába -
Csak nem vélitek, hogy én a sziklán
Sziklaként nyugodt és kő maradtam?

(1788.)

MŰVÉSZ ESTI DALA.

Oh szállj meg, teremő varázs,
Melyből az élet lendül,
Hogy dúzzadt teljes alkotás
Fakadjon most kezemből!

A kéz remeg, az ajk dadog,
De erős az ígézet!
Érzem, hogy nyomodon vagyok,
Ne illanj el, természet!

Elgondolván, e szent erőt
Mi rég fejleszt lelkem,
S hogy pusztá hol volt azelőtt,
Most csupa öröm serken, -

Természet, lelkem úgy ohajt
Kebledre dőlni híven,
És mint szökőkut fogsz te majd,
Üdíteni ezer ívben,

Hogy minden tehetségem gyors
Forgásban tarkán játszik
S e szűkes, véges földi sors
Határtalannak látszik!

(1774.)

MŰÉRTŐ ÉS MŰVÉSZ.

Műértő.

Szép, uram! Helyes!
Csak a jobbik oldal
Nem egyezik meg
A ballal egészen.
Ez a kar hosszú,
Ez meg rövid.
Itt egy kis ráncz van
S az ajk nem épen
Természetes.
Minden oly holt még...
Nincs élet, élet!

Művész.

Oh, tanítson! Segéljen,
Hogy tökélyre érjek!
Hol a természet
Ős kutforrása,
Melyből merítve
Mennyet érzek,
És élet forrjon
Ujjam hegyéig,
Hogy égi érzékkel
És emberkézzel
Megalakítsam,
Mit feleségemmel
Animalice
Megalakítani
Képes, sőt kénytelen vagyok?

Műértő.

Azt kell megfigyelni.

Művész.

Persze!

(1774.)

MŰÉRTŐ ÉS MŰÉLVEZŐ.

Egyszer egy ismerős urat
Szép kedvesemhez vittem,
Hadd lásson szépet, igazat
És szemre valót itten.

Ugy leltük, ágyból bujva ki,
Szép könyökére dülve.
Az úr egy bókot mond neki
Szemközt vele leülve;
Orrát vakarja, néz, kutat
Tág szemmel balra, jobbra:
Én szédülék pár perc alatt,
Mintha az ágy forogna.

Ő hitt s egy zúgba vonulánk,
És így szól hálaképen:
A kisasszony kissé nyulánk
S szeplő is van a képen. -
Nos, mentünk s az ajtóba' még
Az égre néztem: Kegyes ég,
Irgalmaz e bolondnak! -

Megnéztük a képtárt imént
Lángész művével telve.
Ilyenkor ég szívem, miként
Ha nyomban megrepedne.
Festő, kiálték, művedér'
Az isten jutalmazzon,
Csak egy van, mi vele fölér:
A legszebb menyasszony!
Az úr körülmegy ez alatt
S fogát piszkálja csendben,
S nézi az istenfiakat
Lajstromba, betürendben.
S a míg velőmet, szívemet
A szépnek titka furta,
Ő mindent gonddal méreget,
Hogy hosszú-e vagy kurta.

Egy székre dőltem egyedül,
Félvén, a düh megesz még.
Őt nagy urak vették körül
S műértőnek nevezték.

(1774.)

JÓ TANÁCS.

Ki nem volt úgy egy napon át,
Hol mást is únt, meg önmagát,
S nem lelte kedvét semmiben?
Hát művész ettől ment legyen?

Ne is erőltessd hát soha,
Ha egy-egy órád mostoha.
Ha ilykor a művész pihen,
A jó percz dupla jót terem.

(1774.)

MŰVÉSZ JUSSA.

Volt egy derék, szorgalmas piktor,
Díjat nyert, nem t'om hányadikszor,
De akkor sem volt szomorú,
Ha jobbnak jutott koszorú.
Vásznát befösté nap nap mellett,
A hogy fizették s a hogy tellett.
S egy-egy megérte, hogy legott
Emeltek néki templomot.

Egy napon kedvet kap a mester,
Hogy egy nagy falra füst ez egyszer,
S e falra iparkodva vet
Mindennapi történetet
Körrajzban, de hibától menten,
Hogy kiki tudta, mit jelentsen,
S bár a festék kissé kevés,
Szembe ötlött a színezés.
A helyre így tartotta jónak
És épen csak arravalónak,
Hogy arra menő nők s urak
Reá kedvvel pillantsanak;
Egyébként törekvése lenne,
Hogy gondolat is légyen benne.

Nos, mikor elkészült a kép,
Egy-egy jó ismerős belép,
Régibb művének hű barátja,
De annál szomorúbban látja,
Hogy a falon se fönt, se lent
Nem fénylik sem isten, se szent.
Kérdőre fogták hát a mestert,
Hogy ily portékát minek festett,
S hogy már a csarnok s a falak
Tréfára vannak szánva csak?
S mondák, nincs már az óra távol,
Hogy asztalt, széket, padot mázolt -
S megmondák néki egyenest,
Hogy jobb, ha csak vászonra fest.
Igy mind egy szuszszal magasztalá,
De borsot is tört orra alá.

S ő szóla, szerény hiteként:
Köszönöm a jó véleményt.
Nem örül semminek úgy szívem,
Mint hogyha tetszik egy-egy mívem.
De mert az Úr is alkotott
Sok furcsa, csuda állatot,
Ugy hogy kigyó, disznó meg béka
Szintén az isten származéka,
S ő is sokat csak elnagyolt,
S kivinni nem sok kedve volt -
(S az ember is, vessünk magunkra,
Csak *en gros* nézni való munka)
Hát én is, e bűnös szegény
Emberfaj gyermeke levén,
Már ifjú napjaimtól fogva
Ráadtam magam ily dologra,
Melyben az ég segélyivel
Egy-egy sikert is értem el.
Hát azt hinném, az ember végül
Egyet szuszoghat is, a' nélkül
Hogy kegyes pártfogó körök
Szemébe mondják: Lusta dög!

Azért ismétlem ezen pontban,
A mit már annyi ízben mondtam:
Semmi munkámmal nem kérkedtem,
S a mit festettem, megfestettem.

(1792.)

TANULMÁNYOK.

Csak a való nyomán
Törni a szép után -
Én is rátértem ám
Erre az útra...
S rászokva megbarátkozám
Uj gyönyörökkel; -
De teljes korra jutva
Hiába - csak a *görög* kell.

(1820.)

MŰVÉSZ DALA.

Kezdetet találni s véget,
Keresd, művész a magányt,
De hogy élvezd képességed',
Tudj társúlni egyaránt.
Szemed tisztúl, köröd tágúl,
Pályád tükrét látod itt,
És utóbb a más szavából
Érted saját tetteid'.

Terv, alak, s mi mindnek nyitja:
A belső vonatkozás,
Mind egymást világositja,
S most munkához bízva láss;
Hamar ötlet, lassu vázlat,
Mély tekintet, könnyű kéz:
Ezt csudálja minden század,
Igy lesz mester, óh művész!

Mint ezer csillag sorában
Az egy Istent érezem,
Van a művészet honában
Szintén *egy* nagy értelem:
S nem egyéb az, mint igazság,
Melyet szépség átölel,
Mely nem fél, hogy elnyomhassák,
S ha elnyomták, szárnyra kel.

Bátran mint a rím s a próza
Költő- s szónokból fakad.
Festő, úgy derítse rózsá
Életfénye vásznadat,
És körülte ősz gyümölcse,
Mint testvéri koszorú.
Titkos élet képét költse,
Melyet nem takar ború.

Keljen, mi szép színre, testre,
Kezed alatt végtelen,
S élvezd, emberarczot festve,
Hogy egy Isten van jelen.
Véső, ecset, bármi szerszám
Mind egy testvérfrigyre vall,
S szálljon füstölgő fűszerszám
Váltva égre, mint a dal.

(1816.)

PARABOLA-FORMÁK.

Mivel bosszant a való,
Széppé teszi példaszó.

SÉANCE.

Itt szokott gyűlni mind a betű,
A főrangú s nagytekintetű.
Selyemben és biborban ül
Az öt magánhangzó felül,
Ott látni Á-, E-, I-, O-, Ú-t,
Kik lármát csapnak, iszonyút.
A mássalhangzók is betértek,
De előbb engedelmet kértek.
A kegyes elnök, Doktor Á,
Helyöket megmutattatá;
De némelyiknek állni kellett:
C, H az Iksz s Ypszilon mellett.
Lett zaj, zshivaj. S kérded, mi a'?'
Hát Túdós Akadémia.

(1814.)

BÍRÁLÓ.

Minap vendégem jött hivatlan,
Nem is volt épen alkalmatlan.
Rendes ebédem volt. Alig,
Hogy beste kölyke jóllakik,
Hogy kicsattant az arcza szinte,
Szomszédba szalad át az Ipse
S leszólja az ebédemet:
Hogy a bor régibb lehetett,
Hogy nem tettünk tejfelt a tökbe,
S barnább is lehetett a hus.
A ménkő csapjon a kölyökbe!
Üssétek agyon! Kritikus!

(1774.)

NEOLOGUSOK.

Egy ifj'urral találkozám
S kérdeztem, mi a mestersége?
«Vesződöm», szólt, «nap nap után,
Hogy, mire pályám véget érne,
Majort vegyek, kicsit csupán.»
Azt mondom, hogy ez okos szándék,
S szívemből szerencsét kívánék.
Utóbb azt hallom, hogy papája
Nagy birtokot hagyott reája
S anyjúl még kettő jár neki.

*

Az ilyen úr *eredeti*.

(1813.)

KAFFOGÁS.

Ha ki lóháton elmegyén
Dologra vagy mulatni,
Hátul miért hall szüntelen
Kaffogni és ugatni?
Kis pincsink is, ha honn marad
Alig tágít mellőlünk,
De csaholása mit mutat?
Azt, hogy nyeregben ülünk.

(1813.)

A HÍRES WERTHER.

A hány hídat látsz vagy bürüt,
Lelsz Nepomukot, sokszerűt,
Faragva, föstve, érczből, fábúl,
Majd óriást, majd törpe bábút.
S keresztet ott mindenki vet,
Mert Nepomuk egyszer a vízbe veszett.

Ha megesik az emberen,
Hogy állig, fűlig szent legyen,
Vagy híre száll világba szét,
Hogy hóhér vette életét,
Akkor azt várni nem elhittség,
Hogy képben is megörökítsék.

Elviszik fába, rézbe vésve
Orczáját az öt világrészbe,
S bármilyen csúf a képmás, tetszik,
Mihelyt a nevivel dicsekszik.
A mint, hogy e tan nem hamis,
Látszik sok Jézusképen is.
Hasonló csuda most esett meg,
S félig bűnösnek, félig szentnek
Látjuk kitéve ott meg itt
Most *Werther* úr vonásait.
Valódi értékét mutatja,
Hogy ím fájdalmas arczatja
Ott függ minden csapszék falán,
És bottal mutat rá talán
A vendég, szólván: Jaj, be jó,
Mindjárt eléri a golyó!
És nagyot isznak a vendégek:
Ő halt meg, nem mi, hála égnek!

AZ ÖRÖM.

Elnézem a partról, hogy libben elő
Bokrokból a sokszinű szitakötő,
Gyönyörűség lesni a tarka színét,
Hogy váltva világos és váltva sötét.
Kékből pirosba játszik,
Pirosra zöldnek látszik,
Mint a Chaméleon.
Bár jönne közelebb,
Akkor látnám, mi szép.
De repked, csapkod, nem pihen...
No most! megszáll a fűzeken.
Megvan - meg! Kezemben itt.
Nézem közel... Oh ég!
Bús, szürke, tompa kék. -

*

Igy jár, a ki szétszedi örömeit!
(1767.)

KÖLTEMÉNYEK.

A költemény olyan, mint színes ablak
Ki a piacról néz be a templomba.
A filisternek minden szürke, tompa,
Vaknak születve, hagyjuk vaknak.
Nem is telik a szépben kedve -
Azért esetlen, mint a medve.

De tessék csak beljebb kerülni,
S így nézni a szép templomot!
Hogy fog a sok szín földerülni,
Jelentős dísz hogy fénylik ott,
Hogy Isten közelét jelentse:
Ki élvezi, az ég kegyencze,
Gyönyört lel és áhítatot.

(1827.)

A GÓLYA JUSSA.

A gólya, ki a tóra jön,
Ha éhes békahusra,
Mért fészkel a toronyba' fönn,
A mire nincsen jussa?

Ott fenn naphosszat kerepel
S nyugalmunkat zavarja,
S nem mászik senki fia fel,
Hogy fészket lekaparja.

Kérdem, mi jogosítja őt,
Hogy templomunk lakossa? -
Csak az, hogy a templomtetőt
Mindennap tele - -

(1813.)

A BÉKÁK.

Egy nagy tó befagyott a télen,
S a sok békát bántotta mélyen,
Hogy már nem kurutyolhat.
S mind esküvé - álmába' tán,
Hogy danol, mint a csalogány,

Mihelyt a jég megolvad.
S a jég olvad, tavasz legyint,
A béka partra tör megint
És - dehogy is danoltak!
Megint csak kurutyoltak.

(1820.)

HASONLAT.

Virágot szedtem csöndes sétán,
S hogy hazahoztam kis bokrétám',
A meleg kéztől azalatt
A kehely búsan lelohadt.
Mindjárt pohár friss vízbe tettem,
És mily csuda tanúja lettem!
Mind fölocsúdt a kis kehely
És szárán új életre kel -
S ott áll oly szépen, olyan épen
Mint anyaföldje ős ölében.

Ilyent éreztem, mi alatt
Más nyelven zengték dalomat.

(1828.)

A PATKÓ LEGENDÁJA.

Mikor Urunk még szegény sorban
Járt itt alatt a földi porban,
A hol sok tanulók kísérték,
Kik beszédeit ritkán érték,
Ő csak úgy úton, útfelen
Oktatta őket szüntelen.
Mivelhoggy szabad ég alatt
A szó is könnyű és szabad.
Mint rejtett forrás ha kitárul,
Folyt az igazság ajakáról,
Főképp a hasonlat és példa...
Ugy, hogy imádság lett a séta.

Igy mendegéltek egyszer békén
Egy mezőváros tar vidékén,
S szemébe tünt egy csillogás:
Patkó az úton, semmi más.
És Urunk Szent Péterhez fordul,
Venné föl a patkót a porbúl.

Szent Péter nem volt jó kedvében,
Talán nagyobbát álmodt épen,
Világuralmat s mást, miket
Sok ember annyira szeret:
Ő főképp kedvelt ilyenformát,
Mert hisz az agynak nincsen korlát.
Kevesli a vasat tehát,
Hogy meggörbítse derekát.
Igen, ha korona lett volna,
Akkor szívesen meghajolna.
Hát félre néz és úgy teszen,
Mint ki nem hallott semmit sem.

Az Úr, mennyei türelmével
A félpatkót maga szedé fel,
Szó nélkül zsebre rakta szépen,
S hogy a városba értek délben,
Kovács ott a kapúba állván,
Eladta három fillér árán.
S hogy a piacon végig sétált,
Egy kosár érett cseresznyét lát.
És vett belőle, nem alkúdvá,
A mennyi egy garasból futja,
És szót se váltva senkivel
Az ing ujjába teszi el.

Másik kapún immár kimenve
Sík földre érnek, végtelenre.
Se fa, se ház, csak föld, mező,
Sütött a nap, nagy volt a hő -
Ugy hogy korty vízért ottan nyomba'
Egy aranyat is adtak volna.
Az Úr elől ment s véletlenkép'
Elejt ujjából egy cseresznyét,
S Szent Péter kapja, úgy hajolva,
Mint hogy ha arany alma volna,
A friss édesség jól esett...
Perc múlva az Úr uj szemet
Ejtett a földre s mint a kánya
Kap Péter úr megint utána.
S így görnyesztette derekát
Szent Péter hosszú úton át,
Míg végre az Úr megelégli
És mosolyogva szóla néki:
Ha mozdulsz annak idején,
Elérted volna könnyedén.
Ki apró dolgot föl se vesz,
Apróbbért duplán görnyedez.

(1797.)

EPIGRAMMSZERÜEK.

Valamire ez is jó:
Eszmét rejt a tréfaszó

PROPOSITIÓ.

A férfi:

Úgy tetszel édes kicsikém,
S oly jól vagyunk itt kettecskén,
Hogy kezdem hinni, már mi
Nem is tudnánk elválni.

A leány:

Te is nekem tetszel nagyon,
Kimondom, mint te, szabadon.
Az ilyenhez kevés kell:
Ha szeretsz, akkor végy el.

A férfi:

Elvenni? Különös dolog!
Elfutnék, ha rá gondolok.

A leány:

Pedig nem nagy dolog minálunk,
Ha meg nem férünk, akkor válunk.

VISSZAEMLEKEZÉS.

Az úr:

Emlékszel még, hogy' égett
Szívünkben az a láng?

A hölgy:

Untam a mindenséget,
Ha nem találkozánk.

Az úr:

E multban mily varázs van!
Emléke is dicső!

A hölgy:

Csalatkoztunk egymásban -
Az volt a szép idő.

VALLOMÁS.

A. Te nagy bolond, ismerd be hát,
Hogy sok turpisság sült ki rád.

B. Lehet. De mindig jóvá tettem.

A. Mivel?

B. Hát a szokást követtem.

A. Szokást? Milyen szokást? Felelj!

B. Hát új hibát követtem el,
S úgy kaptak rajt' a szedte-vették,
Hogy mind a régít elfeledték.

SZABÓ-BÁTORSÁG.

Eldördült egy fegyver.
Ki lőtt? Nézz' az ember!
Kertben a vadász ott
Verébre vadászott.

Veréb, istenverte,
Sok kárt tett a kertbe'.
Két veréb felfordúl
S egy szabó azontúl.

Veréb a seréttől,
Szabó ijedségtől,
Veréb az ugarba,
Szabó meg a - -

TELJESSÉG.

Eszes gavallért, jószivűt,
Jó szívvel látnak mindenütt,
És tartja szörnyü becsbe'
Sok szép lány és menyecske.

De ökle ha nincs jó erős,
Nem védi elmés szája,
S ülő helyet hol lel a hős,
Ha nincsen tomporája?

N. N. KISASSZONY.

Olyan a szíve
Mint a mennyország.
A meghítt vendégek
Nem jöven, aszondják,
Hogy jöhetnek immár
A bénák és a csonkák.

KÉTFÉLE FENYEGETÉS.

Követtem egy szép gyermeket,
Erdőbe ment a lány.
Megölelem s ő fenyeget:
«Uram, kiáltok ám!»
S én fölkiáltok: «Leszurom.
Ki zavar! Jaj neki!»
«Csitt!» sugja, «kedves angyalom!
Meghallja valaki!»
(1767.)

INDÍTÓ OK.

Ha lányt, ki minket hön szeret,
Az anyja szigorúan fedd,
Erényre int, tanácsot ad
S a lányka szót még sem fogad.
S daczára minden intelemnek
A csók után mohón rohan,
Ebben talán több része van
A dacznak mint a szerelemnek.
De ha az anyai erény
Erőt vesz a leány szivén
S dicsekszik a szülő talán,
Hogy tőlünk elfordúlt a lány:
Nem tudja, mi a fiatalság.
Mert ily lány szíve fenekén

Tán kevesebb a szűz erény,
Mintsem a női ingatagság.
(1768.)

LEGYŐZHETETLEN.

Hányszor esküvém, hogy engem
Meg nem ejt a tüzes Lányka,⁴³
Mégis újra éled lelkem,
Hogyha töltik a pohárba.
Mind oly szép: a kristálykancsó
És az aranytiszta lé.
Kiiszom s nem köt parancsszó,
Nem vagyok a magamé.

Hányszor esküvém, hogy engem
Meg nem ejt a hamis lányka!
Mégis újra éled lelkem,
Ha reám süt szeme lángja.
Mi a nagy erőssel történt,
Az nekem se szégyen. - Lám,
Odaadom hajam' önként,
Fogd az ollót, Delilám!

KATONADOLOG.

Ez a hely! Itt élni jó!
Barna lány, fehér czipó.
Másutt másképp lesz talán:
Barna kenyér, fehér lány.

GENIÁLIS ÉLET.

Már így van, másként sohse lesz,
Élek, mint szent Diogenesz.
Ki szállást csak hordóba vesz,
Ki majd gurúl, majd meg evez,
Majd nagyra tör, majd mit se tesz,
Majd tékozol, majd pénzt szerez,

⁴³ A Leányka-bort értem, melyet persze hogy Goethe nem ismert. De az eredeti a *Flasche* és *Falsche* hasonló hangzására van alapítva. Szójátékért szójáték: ha gyenge is, még sem oly rossz, mintha a fordító (mint másutt történt) észre sem veszi. *A ford.*

Majd gyűlöl, majd meg epedez,
Kit máma az vonz, holnap ez:
Már így van, másként sohse lesz,
Úgy élek, mint Diogenesz!

ORIGINALITÁS.

Föllép egy Ipse és kiáltoz:
«Nem tartozom én iskolához
És nincsen élő, sem halott,
Ki bármire is oktatott!»
Más szóval mondva: Szegény pára
Bolond a maga szakállára.

ESTÉLY.

Estélyről jött a tudós. Faggaták,
Hogy mint tetszett neki a társaság.
«Ha könyvek lettek volna, engem úgy se -
Nem olvasnám el egyiket se.»

A LEGJOBB MÓD.

Hogy forr még szived és fejed?
Örülj, bohó!
Ki már nem téved s nem szeret,
Temetőbe való.

MEMENTO.

Lehet a sorssal szembe szállni,
De néha nyakon üt keze.
Ha ő nem akar félre állni,
No hát, állj félre te!

ÉLET-SZABÁLY.

Ha akarsz csinos életet,
Akkor a multat föl se vedd;
Kerüld, mi bosszant szertelen,
Élvezd, a mit hoz a jelen,
Embert ne gyűlölj, bárminőt,
És bízd Istenre a jövőt.

FRISS TOJÁS, JÓ TOJÁS.

Mint osztriga, olyan a lelkesedés.
Csak frissiben edd meg - de enni ne késs!
Nem héring az, melyet besózva
Évekre eltehetsz hordóba'.

AZ AGGKOR.

Jó nevelésü egy úr az öregség.
Az ajtón többször kopog nálad.
De hogyha senki se mondja: Tessék!
Az ajtó előtt meg nem állhat.
Hát nyomja a zárt, betoppan nyomba',
Aztán ráfogják, hogy goromba.

(1778.)

SÍRIRAT.⁴⁴

Mint fiú, zárkozott és daczos,
Mint ifjú, kényes, akaratos,
Mint férfi, dolgos és erélyes,
Mint ősz, könnyelmű és szeszélyes.
Itt igaz lesz a sírirat:
Ember pihen e hant alatt.

⁴⁴ Goethe magáról. *A ford.*

VILÁG FOLYÁSA.

Míg ifju voltam, víg és pezsgő,
Kiből a kedv csak úgy fakadt,
Nem tartá érdemesnek festő
Megörökíteni arczomat.
Viszont nem egy kedves leány
Jó szívvel gondolt én reám.

Ma meg, hogy öreg-mester lettem,
Pompázom utczán, piacon,
Csészén, pipán s aranykeretben,
Mint Frigyes vagy Napoleon.
De hol vannak a szép babák?
Óh, te aranyos ifjuság!

PÉLDA.

Ha néha türelmem kifogyna,
A Föld-mamára gondolok,
Ki annyi ezer évtől fogva
Naponta forog, mind forog.
Hát annyira panaszzanám,
Hogy úgy járok, mint az anyám?

URALKODÁS.

Hogy ne okoskodjék a nép,
Mulattasd mindenfélekép.
De boldogítani is bírod,
Ha jól megvéded s jól megnyírod.

NÉPCSALÓK.

Szabad csalni a világot?
Dehogy is szabad!
De ha mondasz hazugságot,
Vigyázz, ne mondj finomat.

ÉGALITÉ.

A legnagyobbra nézni ritka szem mer,
Csak magaformát irigyel az ember.
A legkutyább irigy az olyanféle,
Ki azt hiszi, hogy mind egyforma véle.

KÖLCSÖNÖSSÉG.

Gombolt zsebű takarékos,
Vigyázz, mert hoppon maradsz.
Kéz kezet mos, kezet kéz mos,
Jókor kapsz, ha jókor adsz.

FÖLDSZINT GUSTUSA.

Szigorú szűz asszonyképnek
Meghódolok készen,
De az édes, feslett szépet
Örömestebb nézem.

Nem kenyerem a czikornyás
Színpadi beszédek.
Unom magasztalni folyvást,
A mit meg nem értek.

Czéda mozgás, lendületek...
Ez bír tűzbe hozni.
Inkább zülleni szeretek,
Mintsem unatkozni.

VÁSÁRI MUNKA.

Hol van máma oly művész,
Mint mi - dolgos, bár eretnek?
Alakítani nehéz,
De ők csak keresztet vetnek.

Dallanak nők kedvire
Papos hőst, ki hitre intsen.
Felső bőr van bővibe',
Ámde talpuk való nincsen.

Versenyez mind, fut, szalad,
De köszönet nincsen benne,
Varga egyik sem marad,
Mindenki poéta lenne.

Mind hallatja nagy szavát,
Mind azt véli, hogy eget ver -
De ki nem tűr kaptafát,
Nem lesz abból soha mester.

Annak, ki olcsót akar,
Jó talp a vásári,
De, fogadom, csakhamar
Meztláb fog járni.

KRONOS, MINT MÚBIRÓ.

Szülötteit Saturnus
Fölfalja mind egy szálig,
A mint fordul a turnus,
S egészségére válik.

Shakespeare is várta régen,
Hogy sor kerül reája.
S szólt Polyphemos: Még nem!
Ezt hagyjuk utoljára!

Ő.

«Sok szép név cseng dalodban,
Nincs szeri-száma!»
- Sok szép alak van ottan,
De egy a ráma.

«De az, ki szeretett és
Tán most is szeret?»
- Mind ismeri a zengést,
Mely tőle eredt.

MINDIG A RÉGI.

Ha a város piacán
Végig járok.
Ott bujkál egy szép leány,
Arra várok.

Túlhan lépést tart velem,
Ám ezt rejti.
Hogy van köztünk szerelem,
Más nem sejti.

«Nem szégyelled már, öreg?
Milyen hóbot!
Mindíg lányok! Mint gyerek
Szép Kató volt.
Hát az újnak mi neve?»
- Hadd firtassák!
Látod, mint köszönt ide?
Az Igazság!

REJTVÉNY.

Legjobb barátaink ha jönnek,
Csak irgalmatlan kint okoznak,
Utóbb is majd annyit gyötörnek,
A mennyi jót és édest hoznak.
S mikor búcsúznak, szomorú,
S nagyon fájdalmas a búcsú.⁴⁵

BŐ TANÁCS.

Sok ember tanácsát
Kérni sohse kéne,
Minden ember mást lát
S más a véleménye.
Mely'k ad jó tanácsot?

Bizony, ha egyenkint
Ki nem ismered mind,
Végét sohse látod,
S nyele nélkül tartod végül
Kézben kalapácsod'.

⁴⁵ A fogak. *A ford.*

VILÁGIRODALOM.

Mint Dávid dallott, hárfán is király,
S vinczellérlány a trónra dallva száll,
Mint perzsa lant zeng bülbül-éneket,
Mint a kigyóbőr vadak éke lett,
Mint sarktól sarkig dalok ezre gyült
S mindez Sphaerák tánczában egyesült -
Úgy egy ég alatt élve mind e népek
Örüljenek a köz nagy szerzeménynek.

A BOLOND VÉGSZAVA.⁴⁶

Sokszor, hiszem, kitettem magamér',
S eb bánja, hogyha senki sem dicsér.
Mit elhibáz az élet, rend szerint
Idővel nyélbe szokta ütni mind.
Ha butaságért tapsokat kapok,
Úgy nevetek, hogy majd megpukkadok.
S ha szidnak olyanért, mit jól csinállok -
Csak hallom s ebben semmit sem találok.
Ha egy hatalmas kéz nyakamba csap,
Úgy teszek, mintha tréfa volna csak.⁴⁷
De merjen ilyent holmi magam-fajta,
Megemleget, úgy vágok végig rajta.
Ha visz a kerék, él'tem dáridó
És danolok in dulci jubilo.
Ha meg legázol, mindjárt, még a porbúl
Kiáltok: Várjatok, már vissza fordúl.
Ha élvezem a víg, napos tavaszt,
Nem tépelődöm, hogy majd tél fagyaszt,
S mikor pelyhedzve hull alá a hó,
Az jut eszembe, hogy szánkázni jó.
A sorsot szidd akár, akár dicsérd,
Azért a nap nem áll meg kedvedért
S megy, mendegél, akard vagy ne akard,
Mint régen, a míg életedbe' tart.
Az úr, a szolga sírja széleig
Kél, fekszik, öltözik meg vetkezik;
Mindenki, bármily kaptafára készül,
Eszik, iszik és temetkezik végül.
Azért ne férjen hozzád semmi gond,
S lehetsz olyan okos, mint én bolond.

⁴⁶ Az összes epigrammákhoz a II. kötet végén.

⁴⁷ Alig szükséges megjegyezni, hogy itt a *szerep* beszél, nem a ki írta s a kire e szavak csöppet sem illenek. *A ford.*

ISTEN, KEDÉLY ÉS VILÁG.⁴⁸

Csak derüljön ki az ég,
Ezret számolsz s többet még.

PROOEMION.

Annak nevében, a ki önmagát
Alkotta s alkot örök léten át,
Annak nevében, ki hitet teremt,
Szerelmet, erőt, munkát, végtelent,
Annak nevében, kit mindég idéznek,
De lényege nem tárul föl az észnek:

*

Ne véld, hogy fül őt hallja, szem meglássa,
Minden, mit ismersz, csupán hasonmása;
S eszed leglángolóbb szökellete,
Hasonlattel, képmással éri be.
Ő vonz, derít, maga felé ragad
S az út virágos lábaid alatt -
Nincs távolság, nincs többé múlt, jelen -
S a merre lépsz, környez a végtelen.

*

Mily Isten volna az, ki csak kívülről lökve
Így forgatná a teremtest örökre?
Nem! Ő belül mozgatja az egészet,
A természetben ő és benne a természet.
Úgy hogy mi él s mi kél, mind ő reá vall,
S nincs semmi az ő ereje híjával.

*

Bennünk is világegyetem kering,
Azért szokták meg bölcsen népeink,
Hogy ember, mi tökéletes neki,

⁴⁸ Van ilyen című csoportja a Goethe verseinek: a harmadik kötetben, hol a rímes mondások (Sprüche in Reimen) élén négy lapot foglal el. Van továbbá «Isten és Világ» cím alatt egy csoport, a második kötetben. A fordító jónak látta azt, mit mindezekből e gyűjteménybe fölvehetett, egy csoportba foglalni össze. *A ford.*

Istennek, istenének nevezi,
Reábiz mindent, földet és eget,
Fél tőle, sőt szereti, ha lehet.

—

Egy pár óra alatt
Meglelte az Isten az igazat.

—

Isteni hit
Már magába boldogít.

*

Sőt némely ember így is vallja:
Kit Isten megcsal, meg van csalva.

—

Az ős természet ligetén
Mint hímes réten járok én.
Szép forrás údit szüntelen:
A hagyomány, a kegyelem.

—

A hol a víz ketté szakad⁴⁹
Az első élet ott fakad.

*

S mihelyt a vizek árja terjed,
Eleven lények ezre gerjed.

*

Ott kúsznak a szörnyek, - gerinczük aszik,
Belőlük a plánta kiágazik.

*

⁴⁹ Az eredeti néhol oly kétsoros vagy hosszabb mondásokat is a rendes jellel (–) szakít el egymástól, melyek a tárgyuknál, menetöknél, sőt a mértéknél fogva is összefüggnek s néha kerek egészet képeznek. Ilyen helyeken «–» jel helyett csillagocskákat használok. Az olvasó látni fogja, hogy a fölírások híján e megkülönböztetés jó szolgálatot tesz és nem tekinthető önkényesnek. A jelen esetben például a látszólag elszórt mondások egész kosmológiát jelentenek. Határozott hibának és félreértésnek tartom, hogy Szász K. az ilyen kis csoportokból is egyes sorpárokat válogatva közöl, mintha az egyik a másik nélkül megállhatna. *A ford.*

Átlátszó, tiszta úr a levegő,
De kebliben ott az aczél meg a kő
Egymásra csapnak, lángra kapnak.
S lesz kőhullás meg ércz-eső.

*

Mert mit eleven tűz megragad,
Formátlan súly már nem marad -
Elillan és a lég fölissza.
A honnan jött, megy oda vissza.

*

Így száll viszont a földre le,
Minek itt volt eredete:
S így mérték azt a föld fiára,
Hogy egyszer anyag, máskor pára.

*

S ki végig futna az elemeken,
Földön, tűzön, vizen, legen,
Mégis azt látná csak, hogy ő
Tőlük merőbe' különböző.

—

Mért tör a tű éjszakra fel?
Magába nyugtot sohse lel.

*

Vég-megnyugvásra akkor tér,
Ha egyszer pólus pólust ér.

*

Idő fia, ember, áldd a teremtet,
Hogy össze nem engedi érni a kettőt.

*

A mágnes titka más mi lehet?
A szerelem és gyűlölet.

*

Ha magadforma jó elődbe,
Azonnal fogsz távozni tőle.

*

Mért kell a fiúnak a tánczra leány?
Mert páros páratlant kíván.

*

A parasztok, kik csapszékben ülnek,
Előbb-utóbb birokra kerülnek.

*

A szolgabíró majd elintézi,
Mert őt a paraszt másnak nézi.

*

De mágneskőtől maradj messze,
Nehogy a delejtűt megtévessze.

A PLÁNTA ÁTVÁLTOZÁSA.

Megzavar, édesem, e sok ezernyi virág sokadalma,
Melytől hemzseg e kert? Ennyi szín! Ennyi alak!
Vad hangzásu nevet hallasz sokat, ámde füledből
Tűnik nyomtalanúl, egyik a másik után.
Más más mind ez idom, mégis megegyez valamennyi
S így rejtett törvényt sejtet a tarka sereg.
Oh ha megadhatnám, kedves szeretőm, a megoldást,
Könnyedén és rögtön lelve a bűvös ígét!
Addig nézd eredőben, fokról-fokra a plántán
Mint alakúl a virág, mint jön elő a gyümölcs.
Magból kél a növény, mihelyest termékeny öléből
Mint életre valót napra bocsátja a föld,
És az ingerlő, örökös rezgésű sugárra
Bízza az ifju levél zsenge, finom szövetét.
Egyszerűképen aludt az erő a csirában. Egy élet
Tervszerű mintáját zárta magába a sejt.
Szárt, gyökeret, levelet, még szín és forma hibázván,
Nyugvó életet óv szárazon így meg a mag.
Ámde a nedvesség gyöngéd ölelésinek enged
És a sötét börtönt már odahagyni siet.
Egyszerű még a növény emez első megjelenése,
S tükrözi az ember gyermeki zsenge korát.
Most hajtást hajtás költ, bog bog után megújítja
Az első képzést; sorra tetézi újabb.
Mégsem egészen olyan, mert változatossá a levélke.
Fejlettebb mindég, mint az előbbeni volt.
Terjengőbb, rovatossá, részekre, izekre oszolva,
Mellyeket az ősz szerv egybe-növeszte alúl.

S így törekednek elő a teremtés adta tökélyhez,
 Mellyet egy-egy fajban bámul az emberi ész.
 Duzzadt, dús alapon csipkés, ezer águ szövettel,
 Mintha a végtelenig nőne a sarjadozás.
 Ámde a természet itt vaskézzel megakasztja
 A fejlődést s nemesebb célra terelni ügyes.
 Nedvet nem pazarol, s az edényeket összeszorítván,
 Rögtön gyöngédebb mérveket ölt a növés.
 Lassúbbá lesz a szélek túlbuja fejledezése,
 Míglen erősb bordát fejt ki magában a szár.
 Ám leveletlenül, sebesen kel a könnyű, nyulánk tő,
 Hogy csodaképződés lépje meg a figyelőt:
 Számos-számtalanul sorakoznak körbe a szirmok,
 Nő a levélre levél, apraja nagyja' tövén.
 Szára körül a virág magrejtő kelyhe kiválik,
 S ebből mint a tökély fő foka: dús korona.
 Így pompázik a természet teljes ragyogásban,
 Folyton eléd tárván a haladás fokait.
 Mindig is új csudaként látod himbálni a rózsát
 Egybesimúlt levelek dús szövedéke közül.
 Ámde csak új fejlődésnek hirnöke mind e virágzás,
 És a színes levelek érzik az égi kezet.
 Megzsugorodva maguk, párjával eresztik a szirmot
 Gyöngéd frígyre elő, váltva a nőt, a himet.
 Kedvesen állanak ott, sűrűn bekerítve az oltárt,
 A vágyó jegyesek. Áldva csapong le Hymen.
 Fűszert szór körül és hő, enyhe, erőszakos illat
 Mindent éltetvén, tölti el a levegőt.
 Rögtön kél s dagadoz, egyenként, majd myriádban
 A mag, rejtekiben, zsenge gyümölcsök ölén.
 Itt befejezte erője örök gyűrűjét a teremtés;
 Ám rögtön belenyúl ó karikába az új,
 Úgy hogy terjed a láncz szakadatlan minden időkig,
 S élő lesz az egész, mint az egyes tünemény.
 - Most nézz, kedvesem, újra a sokszínű, tarka virányra,
 Nem fog bántani mint zűrzavaros keverék.
 Minden egyes növény örökös törvényeket hirdet,
 Mind e virág lelkét hangosan érteti meg:
 S mint ezeken kibetűzted a természet jegyírását,
 Ráismersz egyebütt, bármilyen új is a jegy.
 Így, ha a féreg csúsz, vagy a pille lebegteti szárnyát
 Vagy alakot ha cserél néhol az emberi test,
 Jusson eszedbe az is, hogy' támadt ismeretesség
 Köztünk s mint fejlett abból az összeszokás,
 Mint ért majd meg a szív melegében az enyhe barátság
 S mint a virágra gyümölcs, hogy jöve a szerelem.
 Gondold, mint fejté ki a természet sziveinkből
 Ennyi alakban az egy, hű meleg érzületet!
 Áldd velem e napot is! Szerelem szent, hogy ha törekszik

A rokonérzület és ész egyezése felé,
S így öszhangzatosan nézvén a létet, a két szív
Összesimúl s magasabb fényre derül a világ.
(1797.)

EPIRRHEMA.⁵⁰

A természet - csak jól nézzed! -
Nem mutat részt, csak egészet,
Külső nincsen, belső nincsen:
Kívül, belül élet minden.
Ez igazság, nem hiányos:
A mily titok, oly nyilvános.

Játék s való, mind elegy
Mint ború s derű:
A mi élő, sohasem egy,
Mindig sokszerű.

AZ ÁLLATOK ÁTVÁLTOZÁSA.

Elkészülve emígy az utolsó fokra ha mertek
Szállani - itt a kezem. Fogjátok s most a tekintet
Hasson a természet tágas mezejére. Az élet
Dús adományait ontja az ős anya; ámde nem érez
Gondot, mint a szülő, hogy bizton élél-e a gyermek?
Két fő-törvényhez szoritotta a lényeket, adván
Mindnek megfelelő szükségeket - adva egyúttal
Végtelenül bő jót s módot, hogy könnyen elérjék.
Nyugton nézi azontúl és kedvezve a sürgő,
Sokszerű baj környezte szülöttek fáradozását,
Mint nevelés nélkül elrajzanak erre, amarra.

Végczél mindenik állat, a természetnek öléből
Száll ki tökéletesen s folytatja tökélyben a nemzést.
Minden tagja örök törvényből nyerte alakját
S ott van a legritkább formában is őstül a minta.
Mind alkalmas a száj a test alkalmas étkét
Hogy befogadja, legyen bár gyöngye, fogatlan az állnak
Kapcsa, avagy örlő fogsorral övezve. De mindig
Arra való szerv hozza a tápot a többi tagoknak.

⁵⁰ Szász K. magyarázata szerint annyi, mint «Igehatározó» vagy (?) Kiegészítés. *A ford.*

Lába is úgy mozdúl, ha rövid vagy hosszú, az állat
Főszüksége szerint, ős tervezetével egyezve.
Anyjúl jár ki tehát a teljes, tiszta egészség
Minden magzatnak. Mert sohasem mondanak ellent
Az eleven tagok egymásnak: hiszen élet a céljuk.
Így az idom szabván meg az állatok élete módját
Visszahat az életnek e módja viszont az idomra.
Így bizonyúl be szilárdnak a rendszerü alkat, a mellyet
Sok külső behatás sodrából tolni törekszik.
Ámde a főbb lények magukon befejezve találják
Az eleven fejlődés erejét. E határokat Isten
Meg nem szegheti. A természet tiszteli szentül,
Mert csak e korlát közt jön létre tökéletes alkat.

Lázad azonba' belül makranczos szellem erővel,
Hogy megszegve a kört, önkényt csempészszen a formák
S ösztönök útja elé. De hiába törekszik örökkön.
Mert ha előnyomul is, hogy egy-egy tag szertelenül nő,
Már senyved, nyomorog, tularányt érezve, a másik.
Hibban a súlyegyen és megsemmisül az idomoknak
Minden bája, kivész szépsége a mozdulatoknak.
Hogyha tehát valamely teremtmény túlos előnyt nyert,
Kérdjed azonnal, hol s mibe szenved másik irányban?
Így kutató észszel mindennemű átalakulás
Titkához bizton s mint játszva leled meg a kulcsot.
Így, melynek felső állkapcsán teljes a fogsor,
Oly állatnál sohse viselt még szarvat a homlok.
Így természet anyánk, ha akarna, se birna oroszlányt
Szarvhordót alakítani, bármint használja erőit.
Mert az anyagja kevés, hogy híja se légyen a fognak,
S mégis azontúl agancs vagy szarv teljék ki belőle.

Szép ez ikerfogalom: Hatalom s korlátok - az önkény
S a törvény - a szabadság és mérték - hiba és rend, -
Gazdagság s fogyatéék. Örvendj neki! Harmoniában
Zengi a Múza feléd, édes kényszer gyakorolva.
Az erkölcs-kutató nem jut magasabb fogalomra,
Sem tett embere, sem költő. A király, a ki méltó
Hogy koronát hordjon, csakis általa élvezi tisztjét.
Örvendj, természet legteljesb alkata, hogy te
Legfőbb gondolatát, a melyhez elért a teremtés
Elgondolni bírod. Itt állj meg, visszatekintve
Vizsga szemekkel s hogy mind látod, nem meseképen,
Adja meg íme a lant, kedves, biztos tanuságát.

(1819.)

ANTEPIRRHÉMA.

Lássátok, így tekintve szét
Az ős szövőné remekét,
Egy lépés - s annyi szál mozog.⁵¹
Forog az orsó véghetetlen,
Az ezer szál mind egybefog,
Egy-egy ütésre ki s be reppen...
Nem koldus kézzel gyűjti ő,
Már ős időktől egyre sző
És várja azt az örök-élőt,
Ki bizton veti a vetéllőt.

ALAPIGÉK

ORPHIKUS ÉRTELEMBEN.

ΔΑΙΜΩΝ, Jellem.

A mint a perczben, mikor létre jöttél
A bolygó-kör köszönté a napot,
Úgy s az irányban nőttél és fejlődél,
Mint lételed első lökést kapott.
Ez vagy, ez léssz! Magadtól hjába szöknél,
Jós ige ez, meg nem másíthatod,
S nincs kor s erő, a melyek szétszakítnák
Az élve fejlődő, ős veretű mintát.

ΤΥΧΗ, az Esetleg.

De majd kijátsza a szigoru gátat
Egy bennünk s velünk játszó változás.
Társúltan élsz, van példa, mely reád hat,
És úgy cselekszel, mint akárki más.
Az élet koczka, s ha forogni láttad
S játéknak üzöd, nem vagy tán hibás.
De közben érik az idők gyümölcse,
S a lámpa szikrát vár, mely lángra költse.

ΕΡΩΣ, Szerelem.

És jön a láng. Az égből jön, a melybe
Fölmenekült a sívárság elül.
Jön lenge szárnyon, üdítést lehelve,
S tavaszt teremt halántékid körül;

⁵¹ Majdnem szószerint az, a mit Mephisto mond a Faustban a tanulónak. *A ford.*

Jön, megy, száll föl s le mint a tavasz pelyhe,
S a szív majd elszorúl, majd üdvözülni.
Van olyan, mely határtalanba széled,
De a java mindig csak egynek élhet.

ΑΝΑΓΚΗ, Kényszerűség.

De mégis csak a csillag vezérelhet -
Hiába szándék, föltét, akarat.
Látjuk, csak azt akartuk, a mit kellett,
És kényszer vitt a kény színe alatt,
Tilos, mit a szív legjobban kedvellett,
A vágy s szeszély nem dönt meg érczfalat.
S míg azt hiszed, szabaddá lettél szinte,
Szűkebb rabságban élsz, mint eleinte.

ΕΛΠΙΣ, Remény.

De van, mitől, bár érczfalad nem mozdúl,
Lehúll a gyűlöletes börtön zára.
Egy tündér - őt nem ejti senki foglyúl -
Feléd lebeg: röptének nincs határa -
Ködfellegen, fagyasztó viharon túl
Vész szárnya - szenvedőt nem hágy magára.
Isméred! Ott van mindig körülöttes.
Egy szárnycsapás, s évezredek mögötted!

RÍMEK, PÉLDASZÓK, SZELID XÉNIÁK.⁵²

Az emberek közt élve, meglásd
Hogy sohasem kimélik egymást.

Ha komolyat tréfálva mondok,
Az igazságon mit se rontok -
S ha komoly szóval néha játszom,
Nem lettem más - csak annak látszom.

A szót ne erőltessd... Ha kedvez az óra,
Önként nyílik ajkad az igazi szóra.

Akarsz kényelmes életet?
Legyen mindenkor két zsebed.
Egyikből venni kell,
Másikba tenni kell;
Okos király országokat
Boldoggá tesz s kifosztogat.

Feledve a múlt csarnokában
Lappang a remek évekig.
Ne félj! Későbbben vagy korábban
Majd fölfedik és élvezik.

Koszorú-kötésnek
Nem nehéz a titka;
De a fej hozzá,
Az ritka.

Ahoz, hogy plánta nőjjön nagyra,
Az irányt a kertész megadja.
De ahogy ember nagyra mehet,
Ahoz legtöbbet maga tehet.

⁵² «Sprüche in Reimen» gyűjtő cím alatt Goethe verseinek harmadik kötete négy csoportot foglal magában: Isten, lélek és világ; Példabeszédformák; Mondások; Szelid Xéniák; a legutóbbiak hét alosztályba vannak fölosztva. Az első csoportot már feljebb különhelyezvén, a többiek minthogy a szertelen sok gyöngyből ugyis csak a szemrevalóbbaknak adhatok helyet, egy csoportba szorítottam össze. Az olvasó úgy fogja találni, hogy sem színre, sem korra, sem tartalomra, sem formára nézve nem olyan különbözők, hogy külön keretbe kellene foglalni. *A ford.*

*

De itt is legtöbb hasznót az hoz,
Ha nem tapadsz csak tenmagadhoz.
Vedd mintaképnek a legjobbat:
Ha téveszt néha, mindig oktat.

A ténta bölcs egy oktató,
De nem mindég helyén való.
Ha írsz vele, tán gyöngyöt adsz...
Ha ontod, azt mondják: Malacz!

Ki nem fér ágyába,
Meghül a lába.

Az arczán látható legott
Ha asszony jó urat kapott.

Ismertem furcsa férjet,
Nem példa nélküli.
Megveri feleségét,
Aztán megfésüli.

Nem gyötrene engem
Olyan szörnyen semmi,
Mint fönn az édenben
Egymagamra lenni.

Inkább farkasnak korbácsot,
Mint ősz hajnak ifju gáncsot.

Ezer legyet vertem este agyon.
És még is egy felköltött hajnalon.

Az volna dicső, ha kitalálnák végül,
Hogy égjen a gyertya koppantó nélkül.

Bolond az, ki esküt teszen:
Ebből az ételből sohasem eszem.

Öltöztess föl egy rudat,
Mindjárt kisasszonyt mutat.

Ha aluszom, magamnak pihenek.
Ha dolgozom, nem tudom, hogy kinek?

Nagy szivem keserve,
Meg vagyok én verve:
Álmaim nem teljesülnek,
Eszméim nem sikerülnek.

Helybehagytam, belényugodtam -
De szemeimben a könny ott van.

Ki abbahagyta, mihez értett
S olyant, mit nem bír, megkísérlett,
Azt nem csudálom én
Ha tönkre mén.

Csak egy van, el nem tűrhető:
A szakadatlan szép idő.

Holtnak mit ér a tömjénfűst?
Míg élt, azt mondtad mindég: Űsd!

Utókor, jól ismerlek téged.
Kinek is állítsz ércz-emléket?
Nem a nagynak!
Csak magadnak.

A sok szakács elsózza a levest,
A sok cseléd mind ácsorog csak.
És a világ, nem mondom örömet;
Kórháza - beteg orvosoknak.

Bármily nehéz a gondod,
A remény nincs kiirtva.
Ha már az ég beomlott,
Fölszáll még egy pacsirta.

Az teljes életére koldúl,
Ki kárt vallott s szégyent azontúl.

Akárki légy - egy elől nincsen mentség:
Egy végső napot érsz s egy utolsó szerencsét.

Mit a nemes vét ellened,
Ne vedd föl, hanem húnyj szemet.
Adóskönyvébe írja ő,
És nem lesz hanyag fizető.

Ki szerencsájének kovácsa,
Arannyal ér föl kalapácsa.

Ne haragudj' az ifju csemetékre -
Becsüld az ifjat és ne köss bele
Természet-nagymamának mért ne
Lehessen néha bolond ötlete?

Kifejletlen korunkban
Mi álltunk mindig utban.
Most meg mi mondjuk: Pfuj!
Mindenre, a mi új.

A szemtelenség is eltűrhető.
Hogy hogy? A gyermeknél, mert övék a jövő.

Szivárvány a szép költemény
Nem kél, csak felhők háttérén.
A költő víg vagy szomorú,
De eleme a mélabú.

Nem hatsz a népre? Mind oly tompa?
Fékezd e düht.
A kő, mocsárba dobva,
Nem vet gyűrűt.

Nem haragszom én a népre:
Csak dorongot adj kezébe.
Míg dorongol, nagyszerű.
Csak, ha ítél, együgyű.

Ki a legdühösebb bíró,
A ki nékem rontott?
Hát - a dilettáns író,
Ki az írásról lemondott.

Én? Önző? Még tán el is hinnék!
Egy önző van csak: az irigység.
Bár mily külön úton megyek,
Irigységen nem értetek.

Hogy mi jó van
Cseresznyében és bogyóban,
Csak kettő mondhatja meg:
A veréb és a kis gyerek.

A jót, mit néha tettem,
Azt régen elfeledtem.
De azt a pár hibát
Megérezem életemen át.

Divide et impera! - Jeles.
De jobb: Egyesíts és vezess.

Ha egyszer rászédteél, barátom,
És észreveszem, megbocsátom.
De ha megmondod, szemtől-szembe',
El nem felejttem életembe'.

Mi vitte előre azt a kontárt?
Kis ujjakon járt.

A példaszóbból a nép beszél,
De csak annak, a ki köztük él.

Mért bánt úgy némely írásfajta?
Egykor magam is kaptam rajta.
De ha gubóba fonódik a hernyó,
A zöld levél már neki nem jó.

Egy törvényt érts meg,
És ne sértsd meg;
Ez furcsa kor:
Nem szív kell néki, csak modor.

*

Illan a jó:
A modor kézzel fogható.

Hogy kedvez a szerencse,
Mi hasznát látja Pál?
Ha főtten esik a lencse,
Ő nála nincs kanál.

Ez a világ nem darakása,
Azért ne tátsd a szájadat.
Kemény falat nem egy akad
S kinek nincs foga, harapásra,
Az megfulad.

Mért szidod az üveget, hogy görbe?
Ne nézz olyan csúnyán a tükörbe!

A tenger szája habbal teli.
De azért a földet el nem nyeli.

Míg süt a nap, mozdúljatok,
Mert jön az éj, hol senki sem mozog.

Ne formáld a földet, meg van az formálva.
Mindent meggondolt a teremtés királya.
Koczkád el van vetve, kövesd, mire mutat,
Pályád meg van kezdve, csak te járd az utat.
Nem változtat azon sem aggság, se bánat,
Arra való csak: hogy sodrodból kirángat.

Ha panaszkodik a szegény:
Hogy hagyd, számára nincs remény -
Még mindig üdvhozó
Egy enyhe szó.

Panaszlod, hogy van ellenséged.
Hogy is legyen barátod néked,
Kinek, hogy ő ilyen s te más,
Örökös lelki furdalás?

Kél a nagy ember, mint a gomba, -
Jó, jó. - És hetykék! - Az se sért.
Tőlem ki-ki lehet goromba,
De csak is abban, mihez ért.

Oh ég, hogy érdemeltük ezt?
Az ökörszem is énekelni kezd!

Ellent ne mondj! Csak mind halálíg
Hallgass, ha bolond prédikál.
Tudós is tudatlanná válik,
Ha tudatlannal szóba áll.

Sohase űlj tanácsot,
A jótét hova foly.
Dobd vízbe a kalácsod',
Megeszik valahol.

Mért jut a tétlen kéznek épen
Mind az a drága jó? -
Ha a jobb nem diszítné szépen,
A bal mire való?

A kelést; ha megszúrod
Nyilik s gyógyúl a seb:
A sz..., ha túrod.
Csak b.....

*

De erőszakkal gyúrhatod,
Hogy testet nyer meg alakot.
S mi lesz akkor? Izé...
Európai nyelven: Pisé.

Mint tenger dül a szenvedély, de végül
A földön rést sohsem hasít,
Ám partra veti örök nyereségül
A költészet szép gyöngyeit.

«Külön jársz! Ez sokakat sért
S nem is épen bölcs dolog.» -
Nem írok én néktek tapsért,
Hanem hogy tanuljatok!

«Barátot bánts meg ellenséget
Egyszerre! Ez nem bölcs dolog!»
Mit bánom ezt a nemzedéket?
Az unokákra gondolok.

Minden öreg ember Lear király.
A ki fegyvertársa volt,
Azt elvitte a halál.
A ki él, az néki holt,
Más vonzalmat s kapcsokat talál.
Az ifjúság meg magának él,
S nincsen abban értelem,
Ha az aggkor így beszél:
Jer és öregedj velem.

Ne kérkedj' bölcseséggel,
Jobb volna néked a szerénység.
Ifjú hibáid' alig követéd el,
Már új hibákba ejt a vénség.

Túrd szívesen, ha az ifjú fecseg:
Mi új, az cseng. Mi régi, az recseg.

A vén bolonddal már ki gondol?
Mind olyan gomb, mely már nem gombol.

Beh furcsa különöz ez az emberiség!
Hiába vagy okos, hiába derék.
Puhúlj, légy nulla! - Ez nekik elég.

Nagy hírt hajhászva ne keress,
Kivált, ha alkonyúl már életed.
Csak légy egy századig híres,
S már alig lesz, ki emleget.

Nem kell nekem a nyavalyás portéka.
Gyógyúlj, aztán danolj, poéta!

Hogy mit beszél a szomszéd,
Eszemben nem forog.
Csak magammal *egy* volnék!
De hát ketten vagyok.
Minden cselekedetbe
Egy «itt» vagy «ott» vegyül,
Az egyik elsietne,
Míg a másik leül.

*

Ezen is egyre-másra
Segíteni lehet:
A tiszta fölfogásra
Jön bátor, fürge tett.
S ha el fogod szalasztni
A czélt véletlenül,
Fogadd hálával azt, mi
Váratlan sikerül.

A tömegben *egy* hibát leltem:
Hogy mihelyt kutya van a kertben,
Segédül hív legott
Csalót vagy zsarnokot.

Nem nagy baj, ha butát beszélnek,⁵³
S ha írnak is butát sokat.
Nem hal bele se test, se lélek,
Minden a régiben marad,
De hogy megtestesítve nézzék,
Mi félszeg, sokkal bajosabb,
Mert hol az észszel küzd az érzék,
Az ész a rab.

*

Kidobtam hát az országútra
A sokfejű bálványokat,
Pusztúljon Visnu, Bráma, Putra
Játszék, mint Klischnigg, majmokat.
Most rámijesztne Nilus felől
Még kutyafejű Isten is.
Eredjete már szemem elől,
Szent Osyris és szent Izis!

⁵³ Az öskeleti formátlan műemlékek ellen írta. *A ford.*

A kommentálás szép dolog,
Én attól sohse fádom:
Mit ki nem magyarázhatok,
Azt belemagyarázom.

«Eszedben halhatatlanság jár;
Ha hiszesz benne, add okát már.»
Főök, hogy senki se
Bír élni nélküle.

Ha napszerű nem volna már a szem,
Nem látná meg a napot sohasem.
S ha nem lappangna bennünk égi szikra
Az isteni szép sohsem boldogitna.

Jól jársz, ha idején kívánsz
Egy csöndes fészket menhelyül.
A zöldben addig jó a táncz,
A míg Fortúna hegedül.

«Sohse felelsz ellenidnek,
Kik úgy megmartak?»
- Hát te szeretsz oly útra lépni,
Mit tele.....?

A varjat; mely környez,
Ne szidd káromkodván.
Mért is lettél rézgomb
Fönn a falu tornyán?

A rosszat csak magasztald bátran,
A siker biztos, bére nagy.
Felül uszol a pocsolyádban
S a kontárok védszentje vagy.

*

De a jót szidni - csak kísértsd meg,
Egy darabig tűrik a csínyt.
De majd ha egyszer észre tértek,
Fölrúgnak érdemed szerint!

Mind e kutyát és bitangot
Elintézi más bitang.
Sohse bánd a kutyahangot,
Míg munkára hív harang.

A tiszta rím, barátaim,
Tetszést méltán arat,
De becsesebb, mint tiszta rím,
A tiszta gondolat.

Mért lettem royalista?
Az oka tiszta.
Mint költő úntam mind, mi korlát,
Szélnek eresztém a vitorlát.
Mit tettem, egymagam tevém meg,
Nem volt, kitől tanácsot kérjek,
Az öreg Fritzet követém:
Annak se kellett vélemény.

«Mesterhez soha sem fordultam,
Szégyennek tartanám.
Én mindent magamtól tanultam.» -
No, meg is látszik ám.

A hogy szeretnek
S gyűlölnék a nők,
Abban lehetnek
Mesterek ők.

De vélemény ha
Nöbe' vagyon,
Az bizony néha
Furcsa nagyon.

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKNAK.

Amérika, te boldogabb vagy,
Mint a mi ódon continensünk!
Ott várromot nem mutogatnak
S bazalton tudós szeme nem csüng.
Munkádból föl nem ver még,
Hogy múltba visszaszállj,
Haszontalan emlék
És hiú viszály.

«A Goethe-mlékre mit adjak?»
Kérdik sokan, «ha rám kerül a sor?»
Ha én nem rakok emléket magamnak,
Honnan kerülne a szobor?

A PANTHEISTA.

A Minden és Egy! Hagyjuk már!
Nem értek abból mitsem.
Tehát van személyes tanár,
S személyes Isten nincsen?

Jó az isteni félelem,
De egyszersmind nagy kényelem.
Hit nélkül, vallást nem ismerve
Sokkal nagyobb az élet terhe,
Maga eszén kell tenni, venni,
Mással s magával békén lenni
És persze bízni szív szerint,
Hogy Isten mégis ránk tekint.

*

Kiben tudás van és művészet,
Úgy is vallásos.
S a kiben nincs tudás, művészet,
Legyen vallásos.

Atyámtól van a termetem,
S a rendes, pontos élet.
Anyámtól víg természetem,
S hogy szívesen mesélek.
Az űk a nők után esett,
Ebből van némi részem,
Az űkné ékszert szeretett,
S ezt néha én is érzem.
Így forrván össze négy elem,
Hogy nincs, ki szétveheti,
Az egész lurkón, kérdezem,
Mi hát az eredeti?

Külső, belső életemet
Kettéosztani sohse bírtam.
Mint egészet, nem mint felet
Írtam mindent, a mit írtam.
Szívem és eszem szerint
Adtam híven, a mit adtam.
S így, barátim, váltva színt,
Mindíg ugyanaz maradtam.

NYUGAT-KELETI DIVÁN.
(1814-1820.)

A FORDÍTÓ NÉMELY ÉSZREVÉTELE A NYUGAT-KELETI DIVÁNHOZ.

E csoportot, fordítói ambícióm kedvencét, nem bocsáthatom világgá egynéhány megjegyzés nélkül. *Commentárt*, bár a «teljes» Divánra nagyon is ráférne, nem szándékozom adni. Van ebből elég azok számára, a kik *tanulmány* tárgyává teszik Goethét és irodalmát. Ámde ezek úgy sem érik be a fordított Goethével, s ha egyáltalán olvassák, nem annyira élvezni, mit bírálni készek, a mire joguk van s a mivel a fordítót megtisztelik. De mi a megértést illeti, bevallom, hogy előttem azt, a mit a költőből és néhány személyi adat lexiconszerű kiböngészéséből meg nem érttem, a keleti ősirodalomból vett tanulmányok, sőt maga Goethe félkötetes jegyzetei sem világossá, sem élvezhetővé nem tették. Egyáltalán e helyütt különösen ki kell emelnem, a mi ezen egész kiadás összeválogatásának - mind a mennyiségre, mind pedig a minőségre nézve - vezető elve volt, hogy *nem tudományt*, hanem *művészetet* kívántam nyújtani az olvasó közönségnek. A mit csak mások után bírok érteni és érezni, azt legfeljebb hogy prosában tudnám valahogy tovább adni, de a költői reproductióra szükséges lelkesedésnek híjával lenne; tehát nem is lelkesíthetne senkit. Ezen elvet követtem az egész munka tervében s mikor már a terjedelem szempontjából is válogatva kellett a rengeteg anyagot az általunk elbírható mértékre leszállítani, legalább nem csupán anyagi vagy önkényesen kritikai tekintetek, hanem eszmei tudatosság, mondhatnám: törvény jelölte ki az utat és a határokat.

Ha tehát *commentárt* nem, de szorosan vett magyarázatot sem nyújtanak e sorok, mi a hasznuk és rendeltetésük? Szabatosan magam sem bírnám előre megmondani. Azt hiszem, az egyes darabok nem szorulnak más magyarázatra, mint a melyet némely helyütt jegyzetképen interpoláltam. De az *egésznek* összefüggése van, melyet fordítás közben élveztem, de melyre a naiv olvasót (s főképp ilyent kívánok) külön figyelmeztetni érdemes. Ez összefüggés felismerése fokozza az élvezetet s kitölti a számos darab kihagyásából támadt hézagokat. - Továbbá: a Diván a bölcsesség, néhol a mysticizmus és a symbolismus túltengései mellett, főképp *erotikus* költemény. Sok helyütt az Elegiák merészségein is túltesz - s ez, ha már a *negyven* éves költőnek is védekeznie kellett elegiái miatt, a *hatvanöt* éves Goethét a profanum vulgus előtt épenséggel a perversitás, sőt a nevetségesség vádjának tenné ki, ha nem volna bebizonyítható, hogy ez az erotika a legnemesebb, a legédesb asszonyi szerelemnek szülte, mely valaha költőt önzetlenül, szenny nélkül, tisztán magasztos költői lényéért boldogított. Végül: a csoportozat címe, alaptárgya, nyelve, színhelye, környezete és hangulata *akarva idegen*, tehát félreértésnek van kitéve, még a költő hazájában is, hát még minálunk. A fejedelmek mellé, ha külföldön tesznek látogatást, benszülött hadseregüket szokás rendelni, pedig azok európai ruhában járnak. Ha meg véletlenül, valami szeszélynél vagy mélyebben rejlő tervnél fogva egy rendkívüli alak keleti ruhában, barnított arczczal, brocat palástban, gyöngytől és drágakövektől csillogó turbánnal száll meg nálunk, nem engedhetjük a királyi bölcset *egyedül* menni az utcára, hanem kíséret illik melléje adni, ha még oly alárendelt állásbelit is, a ki a bámész népet suttogva rendreutasítja, ha csak kíváncsiságból és fejcsóválással találnak körülötte tolongani, vagy éppenséggel megmosolyogni volnának hajlandók a fenséges aggastyánt. - -

Az irodalomismerők és -tanítók bőven és hitelesen magyarázzák, hogy Goethe már korán érdeklődött a keleti irodalom iránt, hogy az ó-szövetség könyveit már mint ifjú eredeti nyelven olvassatta, hogy később Hammer és más fordítók révén tanulmányozta a perzsa, az indus és arabs költészetet és mélyen belehatolt az idegen világnézetekbe, szokásokba és a kelet erkölcsi jelmezébe, - hogy e világba menekült a sivár jelenből, a Napoleon kalapácsa által majd ízekre zúzott hazából s végül, hogy formában teljesen keletivé lévén, mégis megmaradt nyugatinak s a modern világot világította meg a keleti verőfény sugaraival. (Ezt az utóbbi mondatot, nehogy falsummal vádoljon egy tanár, a magaménak vallom, de odaadom olcsón.) Mindezeket meg-

hagyom, a hogy írva vannak; tisztetem a fáradságot, melylyel írták s óvakodom azzal ingerelni a tanúltakat, (genus irritabile doctorum), hogy mesterségükbe ártsam magamat - apparatus nélkül. De azért őszintén vallom azt a hitemet, melyre olvasóimat is rátéríteni hő óhajtásom, hogy a Nyugat-keleti Diván-ban *épen a keletiesség az, a mi legkevesebbet ér és legkevésbé sikerült*. Formában, hangulatban - ha megköveznek is - a Bodenstedt Mirza Schaffy-ját keletiesebbnek s e részt tökéletesbnek tartom, mint a Dívánt. A mi pedig egyenesen a keleti költők és bölcssek szövege után van fordítva vagy átdolgozva, az a németben is jobbára zavaros, idegenszerű, úgy hogy Goethe maga is tán csak akkor értette teljesen, mikor leírta. Én tehát a Divánban nem a keleti világ hatását látom Goethére, hanem annak felhasználását a legnagyobb és leguniversalisabb költő részéről arra, hogy *agg korában is költő lehessen, az ifju poéta minden aspiratióival*; hogy ne kelljen sem az orakulum tömjénfellegébe bújni, sem a szemlélődés hideg, noha bölcs «mondásaira» szorítkoznia; hogy másrészt, ha egy még mindig gazdag képzelet és égő szenvedély áradozik dalaiban, ne találkozzék a kétséggel, mely öszinteségét, a gúnynyal, mely tehetségét, vagy a szenteskedéssel, mely erkölcsét vádolná. Ő ezért - tudva és akarva, ha az avatatlanoknak nem hirdeti is - *costume*-öt választott. Úgy tett, mint egy fejedelem az álarczos bálon. Méltóságán alól levőnek találta az *álarczot felkötni*; inkább csak kezében tartotta, egyaránt készen arra, hogy a hol illő, a hozzávalókkal szemben, levesse, kényesebb perczekben és helyzetekben pedig föntartsa az incognitót. Hafízt isteníti és elérhetetlen magasságba helyezi maga fölé; de akárhány helyen azonosítja magát vele. Viszont ott, a hol Hafiz teljesen eltakarná (s rá is férne a takargatás), egyszerre kibújtatja valódi arczát, a *Morgenröthe* szóra rímelve *Hatem*-et, úgy, hogy minden épfulú ember *Goethe*-t teszi a *Hatem* helyébe.

De azért ne higgye senki, hogy a keleti jelmezt csupán opportunitási maskarára akarnám magyarázni. Mélyebb, igazán pszichológiai és művészi okok voltak itt döntők, különösen olyan lyrai költőre nézve, mint Goethe, a ki sohasem *költötte* tárgyát és mégis *félszázadnál tovább* maradt *lyrai* költő, a kinek tehát minden verse vallomás és, a mennyiben másokat is ajakára vesz, félig meddig indiscretio. Az ily poéta csodát kíván magától. Két merőben ellenkező dolgot akar egyesíteni: *mindig új* akar lenni - mit a művésznak egyáltalán akarnia kell - *s mégis megmaradni a réginek*: megővni szellemi és érzelmi lényének egységét, folytonosságát. Goethehez nem illet vénségére új «genret» keresni magának, de nem is juthatott eszébe letenni a tollat vagy a lantot, mikor csak úgy hullámozott benne az érzés, égett a tűz, rajongott a képzelet, mint azelőtt s még az eszmék szövődése, valamint a legérettebb kor elvont bölcsesége is - aesthetikai, politikai és vallási felfogása - a legzengőbb és legjátszóbb nyelven, nem prózában, hanem mint *zene* tódult ajakára. Örökifjú lelkét kénytelen volt kitárni; örökifjú művészete a maga erejéből - nem senilis hiúságból - megnyilatkozást keresett. De restelte volna belső ifjúságát a fiatalság külső sallangjaival cziczomázni. Nem volt az az ember, a ki a «moderne»-hez száll alá, hogy divatban maradjon vagy a ki kényszeredett mosolylyal biztosítja az unokákat, hogy öreg ember nem vén ember. Tehát, hogy fiataloskodni ne látszassék, még öregebbé tette magát - *egy pár ezer évvel* s mint a görögöknél is avíttabb jós zengte a bölcseséget oly régiókból és epochákból, a mikor az öreg embernek sem vált szégyenére a szerelem, a bor, a dal, a rajongás, a mámor.

Igy nézem én Goethét az ő keleti álomhónában; nem dervis az, se nem koránmagyarázó, sem sultán, sem kalmár, sem Hafiz-fordító, sem csaposlegényt czirógató kéjencz, hanem ugyanaz a Goethe, a ki ifjonta kápráztatta az embereket: az örökifjú lángész, a kiben egyaránt nagy és kifogyhatatlan a genie és a szenvedély; a folyton élvező, de folyton is vágyakozó ös-egyen; az az ember, a kit bámulói is oly ritkán ismernek meg legjellemzőbb oldaláról, mert nem sejtik, mennyit és mily mélyen érzett; azt a költőt, akit Petőfi hidegnek ítélt! Olympikusnak nevezik, sőt félistennek, pedig isten már azért sem lehetett, mert ahhoz nagy volt a *temperamentuma*.

A szerelemről kellene még itt szólanom, mely az itt közlött versek javának tárgyát teszi. De egész regény lenne belőle, ha Marianne v. Willemer alakját - az utolsó asszonyét, ki Goethet szerette - csak a legfutólagosabb villámfénysugárral is meg próbálnám világítani. Olvasni kell az ő és férje hátrahagyott levelezését Goethével, mely a költő 64 évétől haláláig meg nem szakadt.⁵⁴ E levelek közt csak egy van, a melyben Goethe *tegezi* Mariannet. Ez a «te», valamint a levél közvetlen stílusa, mely Goethe prózájának akkor már feszes és ünnepélyes, tréfában is preciosus modorától elüt, külső bizonyítéka annak, a miről a Diván «Sulejka» könyvéből is meggyőződünk, hogy e nő egy pár napi vagy órai boldogságért odaadta egész lelki életét annak az embernek, a kiért mindent áldozni az ő szemében nem bukás volt, hanem szentté avatztatás. Nem is úgy adta neki szerelmét, mint halandónak szokás, a ki tovább is a földön marad. A vágy, hogy viszontlássza, a fájdalom, hogy nélküle már neki üres a világ, édes, szívhasító hangokon, de aranyos szerénységgel is nyilatkozik a szép fiatal asszony leveleiben, tetteiben, verseiben. Hanem azért szíve mélyén úgy érezte, hogy nincs ily percznek folytatása és hogy olyan ő, mint a hellén világ földi szépei, kiket Jupiter látogatott, - a kétszer nem jövő. - Ez a nő, a nép gyermeke, egy linczi színházi fodrásznő lánya, mint gyermek került a frankfurti színpadra s tánczával, énekével és szépségével feltűnően, a gazdag Willemer, frankfurti senator és színházprotector házába fogadta, hogy romlástól óvja. Később a felserdült hajadont, kit a világ megszólalni kezdett, az öreges úr saját, Mariannennal majdnem egy korban levő lányainak beleegyezésével hitvesévé tette. Kevéssel ez után ismerkedett meg Willemer Goethével, ki később Frankfurtba jövet, három hetig vendége lett a «Gerbermühle» nevű nyaralójában. Itt hozta össze a poezis - a Galeottók legnemesbike - a két szívet, hirtelen és hő együttdobbanásra. Egy évvel később Heidelbergában volt új találkozásuk s itt csaphatott ki a láng, melyben ég felé lobogott szerelmük - hogy neveiket dioskur-csillagzatként szegezze a költészet mennyboltozatára. Az asszony ártatlanul botlott lány volt, míg Willemer titkos tanácsos hitvesévé nem tette. Goethe csókja pedig, melyet szüzies odaadással, szenvedélytől menten, mintegy alázattal fogadott el a kedves asszony, nemhogy beszenyezte volna, inkább fölmagasztosította előbbi sorsa fölé. Nem hiába, hogy szerette Goethének elénekelni az «Isten és a bajadér» balladát: a költő volt szemében az a Mahadó, a kiért ő az égő máglyára rohant - s magára vette a zársorokat:

Meghatja az Istent a bűnben a bánat;
Botlott sziveket örök égi bocsánat
Tüzes öleléssel az égbe emel.

Goethét, ki e szerelemből táplálta a Sulejka-könyv oltárlángját, ezért is megszólhatja a banális rágalom, mely önzőnek és szívtelennek szereti feltüntetni a világ legszerelmesebb dalnokát. De azért az igazán fenkölt és érző szívek csak örülhetnek rajta, hogy a sors vagy az énekes korával járó tartózkodás nem engedte meg a csodálatos pár újabb találkozását vagy összeszokását. E szerelem csak versekben folytatódott, tehát nem is aljasodhatott le *viszonynyá*. De gyönyör és tisztelet tárgya lett milliók és nemzedékek számára az által, hogy *költészet* vetette ki a szikrát oly érzéshez, melyből ismét a költészet legcsodásabb lángja lobogott világgá.

Ennyit akartam e rendkívüli és sajátságos könyvhöz megjegyezni, nem hogy mélyeit megvilágítsam, hanem, hogy félreértések ellen megvédjem. Hasonlót kell vala tennem - s még jutalmazóbb lett volna tán az igyekvés - az *Elegiák*, talán a *Sonettek* dolgában is, de a tér, az idő és a hosszú, bizony nehéz fordítási munkától megcsappant erő nem engedték. Csak annyit hadd jegyezzek meg, hogy mind a két könyvet, az *Elegiákat* is, a Divánt is, főleg az *iffuságnak*

⁵⁴ Goethe und Marianne von Willemer - Cotta kiadásban - szerkesztette Creizenach.

és még inkább az *öregeknek* ajánlom olvasmányul. Amazoknak az idealismus, ezeknek az elmúlt tettekből és szenvedésekből eredt bölcsesség fogja megaranyozni. A delelő kor a drámát és az eposzt kedveli, azt, a mit valónak hirdetnek neki, az élet és viszonyok küzdelmét, a melyben a férfiak és az asszonyok maguk is benne vannak. Az ifjúkor az, mely a *vágyban* éli világát. Az aggkor viszont a *visszaemlékezésben* él. De az emlék is alapjában aligha más, mint vágy, mely a múltba visszafordul.

AZ ÉNEKES KÖNYVÉBŐL.

HEGIRA.

(Menekülés.)

Éjszak, Nyugat, Dél kigyúlott,
Nép kimúlott, trón lehullott,⁵⁵
Költő, a keletre szállj ma,
Patriarchák szép honába.
Iszogatván, csókolgatván
Üdülj Chizer ős patakján.

Ott a tiszta jót követve,
Nézzünk az ős eredetre,
Oda, hol a nemzetek még
Isten szavát megértették,
S fejtörést se követelvén,
Isten szólott ember nyelvén.

Más istent nem tisztelének,
Becsben álltak még a vének -
Gyermek-nép élt röghöz növe,
Elme szűke, hitnek bőve.
És a szó még sokat érő,
Mert nem írás, hanem élő.

Pásztorok közé vegyülök,
Oazison felüdülök,
Megülöm a teve-nyerget,
Viszek kávé, mósuszt, selymet;
Pusztán, városokon által
Vonulok a karavánnal.

Hol fáraszt a szikla fala,
Mevigasztal Háfiz dala;
Kalauz, az öszvér hátán
Csillagokhoz fölkiáltván,
Hívja az ott fenn alvókat,
S elriasztja a rablókat.

Iszom, fürdöm s újra iszom,
S dalod zengem, szent Háfizom,
A míg vetkezik a kedves.
Haja illat, szeme nedves.
Mert danáid kéjjel telik,
Húrik is megirigyelik.

⁵⁵ A Napoleoni hadjáratokat érti, a melyek elől a költő a keleten keres lelkének menekülést. *A ford.*

Ne mondjátok, hogy ez vétek,
Inkább szentnek tiszteljétek.
Szentek a költők s danáik
Paradicsom kapujáig,
Sőt az istenig elérnek
S halhatatlanságot kérnek.

TALIZMÁNOK.

Istené az Oriens,
Istené az Occidens,
Igy az Észak és a Dél
Keze alatt bizton él.

Ő, az egy igaz bíró,
Tudja, kinek mi való.
Száz nagy neven magasztalják,
Legszebb neve az Igazság.

Kétség hol hiába kutat,
Igaz ösvényt mindig mutat.
Tetteimben, énekimben
Nála jobb vezérem nincsen.

Földi dolgon járván eszem,
Erről mégis ő kezesem:
Szellem nem porlad a röggel, -
Ha szorítják, égre tör fel.

A lélekzéshez kettős csuda kellett;
Szívész levegőt és ismét kilehelled.
Egyik szorongat, másik szabadít,
Ily kettős életed e földön itt.
Dicsérd az Istent, mikor megszorúlsz,
S dicsérjed ujfent, mikor szabadúlsz.

VALLOMÁS.

Három dolog az, melyet
Ember bajjal rejteget,
Első a *tűz*, a falánk:
Nappal füst lesz árulója,
Éjjel meg a szörnyű láng.
Második a *szerелеm*.
Mert titkát a száj ha ójja,
Árulója lesz a szem.
Versemény a harmadik:

Véka alá nem teszik,
Költő verset ha bevégez,
Rögtön oda nőtt szívéhez -
S azt akarja énekesse,
Hogy egész világ szeresse,
Írja tisztán, írja szépen,
Olvassa, csak úgy szakad:
Perczre sincsen az eszében,
Gyötör-e vagy elragad?

ELEMEK.

Mily elemekből szűrődjék
Igaz költő igaz dalja,
Hogy szeresse a nagy község
S mester is örömmel hallja?

Szerelem az első téma,
Nincs e nélkül jó poéma
S mi áthatja az egészet,
Inkább bűbáj, mint művészet.

Aztán bor kell a kehelybe,
Hogy peregjen dallos nyelve.
Koszorút kap, a ki csókos,
De duplát kap, ki pityókos.

Aztán csatát ne sajnáljon,
Melytől dala csattog, bömböl,
És a hős, mint Phönix szálljon
Győztesen a lángözönből.

Okvetetlen' tudjon végül
Gyűlölni teljes szivébül.
Azt, mi félszeg, rút és hűlye
Javallani meg ne tűrje.

Költő, ki ez ősi négyet
Összeszűri, míg egygyé lett,
Áldását, mint Háfiz ontja,
Nemzetekre, századokra.

ALKOTÁS ÉS IHLETÉS.

Ádám göröngy volt, míg az Ég
Embert csinált belőle,
De anyaméhből kelve, még
Esetlen volt és dőre.

Orrába fűjt most Elohim,
Megérzi Ádám, reszket...
Ez haladás volt, mivel ím'
Már prüszszenteni kezdett.

De így is fél tuskó maradt,
Járó kelő fajankó,
Míg Noé nagyobbbat haladt
És létre jött a kancsó.

Mihelyt nyelvéhez ért a bor,
A tuskó szárnyra lendül.
Mint a kovásztól tészta, forr,
Fölgerjed s elevendül.

Igy visz, o Háfiz, ajakad,
Mely a bort bőven issza,
Dal közben, koczintás alatt
A teremtőhöz vissza.

TŰNEMÉNY.

Fekete fellegeten
- Zápor elállván -
Phoebus ha megjelen,
Kél a szivárvány.

S láttam hasonló kört
Míg ködös éj volt -
Az is az égre tört,
Noha fehér volt.

Víg öreg úr, ne félj
Megöregedni,
Noha hajad fehér,
Fogsz te szeretni!

BÁTRAN.

Mi az, a mi velem jót tesz
S gyógyít mind halálíg?
Az, hogy minden moccanó nesz
Bennem dallá válik.

Ne bánd, mi bánt! Költő vét, ha
Vesztegel útszélen.
Míg él, danol a poéta,
Hát míg danol, éljen!

Harsogjon a lét, mint érczkürt
Költő szivén által,
S ha vele a sors nem békült,
Békül ő magával.

NYERSEN ÉS DEREKASAN.

Fenn héjáz, ki verset ír!
Hát ne szidjatok!
Vérem teszi, nem a hír,
Hogy bátor vagyok.

Ha én is kesergenék
Minden percz baján,
Szerény volnék, mint ti - még
Szerényebb talán.

Szerénység kis lány előtt
Tetszetős nagyon,
Mert mi nyers, az bántja őt
S vonzza, mi finom.

Ott is légy szerény nagyon
S hallgasd estelig,
Hol egy bölcs nagy dolgokon
Elelmélkedik.

Költeni merész dolog,
Bizzátok reám:
Jó barátok, asszonyok,
Mind jöhettek ám!

Csak te, csuhátlan barát,
Ne papolj nekem:
Ásításra bírsz, de ládd,
Szerénységre nem.

Ne daráld szünetlenül,
Mi a költemény!
Gyermekplundra ez, miből
Rég kinőttem én.

Ma a költő malma jár
Nem kell oda gát.
Ki a költőt érti, már
Élvez s megbocsát.

BOLDOG KÉJVÁGY.

Ne hallják, csak bölcsek s vének,
Mert gúnyt űz a pár belőle:
Élő vágyról szól az ének,
Mely a lángba halni dőlne.

Hús közén szerelmi éjnek,
Mely nemzett, melyen nemzettél,
Egy új vágnak, egy új kéjnek
Hona lett a mécses szentély.

Lelked szárnya kifeszül, és
Elhagyod a sötét ágyat,
Magasztosabb közösülés
Kéjét sejtí tisztult vágyad.

Távolság már nem riaszthat,
Hol világ van, oda szállasz,
S míglen csak a fényt szomjazzad,
Mint a lepke, lángban állasz.

S míg e kettőn át nem haladsz:
Halálon s föltámadáson,
Csetlő, botló vendég maradsz
Ezen ködös földvilágon.⁵⁶

Ha áldott lőn egy lenge nád,
Hogy a világnak édességet ád,
Ugy áldd, ég, ezt az író szárat,
Hogy méz legyen, mi ebből árad.

⁵⁶ Magasztos pendant-ja az V. számú elégiának, hol az elaludt kedves vállain scandálja a verset a pásztoróra után a poéta. Az aggastyán élvező kevesebb naivitással és világossággal, nehezebben érthető, mysticus mélységgel itt ugyanazt fejezi ki: hogy a földi gyönyörök alatt vagy fölött a genius mindig az ideálhoz keresi és meg is találja az utat. *A ford.*

HAFIZ KÖNYVÉBŐL S EGYEBEK.

A szó a menyasszony,
A szellem a vőlegény,
Hogy ily párt jól egygyé forraszson,
Azt csak Hafiznál láttam én.

JELZŐ MINT NÉV.

Költő: Mondd, Semr-Eddin Mahomet,
A te dicső nemzeted
Hafiznak⁵⁷ mért nevezett el?

Hafiz: Szolgállok a felelettel:
Mert a Korán örökét
Szentül őrzém, s változatlan,
Tettben úgy, mint gondolatban
Hirdetem a szent ígét,
Úgy hogy köznapi sötét
Rosszaság nem fért szivembe,
Sem azokba, a kik hévvel
Állnak a hű jóssal szembe,
Azért dicsekszem e névvel.

Költő: Hafiz, így, bár távol tőled,
Nem maradok el mellőled,
Mert a kivel egyet érzünk,
Azzal tán egy sorba férünk.
Sőt képmásod vagyok ebben,
Őrzöm másoknál hívebben
Szent könyveink eredendő
Képeit és lenyomatját,
Mint ama szent, híres kendő
Isten urunk ábrázatját
S minden tagadással szemben
Nyájas hit derít föl engem.

⁵⁷ Semr-Eddin Mohamet könyv nélkül tudta az egész Koránt; «Hafiz» Hammer szerint annyit tesz, mint «Megőrző».

VÉGTELEN.

Hafizhoz.

Nagygyá tesz az, hogy nem érsz sohse véget,
S hogy sohse kezdéd, azzal áld a végzet.
Dalod forog, mint a csillagos ég,
Hol egybe forr a kezdet és a vég,
S a közepén is azt találni szintén,
Mi végén lesz, s mi vala eleintén.

Forrása vagy a kéjnek, az örömnnek,
Hullámid fogyhatatlanúl ömölnek,
Ajakad mindig csókra kész,
Van öblös hangod, édes mint a méz;
Borértő torkod, a mely sohse szárad,
És szíved, melyből jóság árad.

S ha az egész föld elsülyed,
Csak hadd versengjek én veled:
Csak ezt az egy szerencsét várom,
Hogy kéjben, búban ikrem légy és párom,
És legyen éltem büszke kincse
Szeretni, mint te, - inni, mint te.

Szállj, ének, eredeti, friss,
Mert új is vagy meg régi is!

UTÁNZOTT FORMÁK.

Reménylem, eltanúlom csuda-rímed,
Ismételése sem lesz ellenemre.
Egy ötletből másakra varrok hímet,
De nem is gyártok szókat csupán szemre,
Ha nem szolgáltat rá az eszme címet,
Mint nálad, költők ősi fejedelme.

Mert mint a szikra (mikor karmazsín lett
Az égő város s a láng gerjedelme
Ujabb vihart szít) még utolsó pírt vet
S kiveszni száll a csillag-végtelenbe,
Ugy szállt dalod, felgyújtani e szívet
Uj kedvre, én hozzám az idegenbe.

Vonz ugyan a ránkparancsolt mérték,
Mely a tehetségnek próbakő,
De hamar megúnod; nincsen érték
E lárvákban - sem vér, sem erő.
Sőt az ész is belefárad végkép,

Míg, új formát szülvén lelke lobja,
Mind a holt formákat tűzbe dobja.⁵⁸

HAFIZNAK.

Hafiz, én - versengni véled?
Örület!
Hajó is nagy czélt remélhet
És merész lehet,
Hogy ha vászna feszül, széled
S délczegen siet -
De vihar dúl, - semmivé lett,
Horgonyt sohse vet...
Igy dalod is hűt meg éget,
Könnyű teneked!
Mert a láng, mely szolgál téged,
Engem eltemet.
Ám bennem is büszkén éled
Nagy emlékezet:
Én is láttam nap-vidéket.
Örök kék eget!⁵⁹

HAFIZNAK.⁶⁰

Hogy mitől ég mindegyikünk,
Rég tudva van előtted,
Ha koldus vagy király nevünk,
A vágy az, mi erőltet.

⁵⁸ E végstrófát (mely mellesleg mondva, a jambusból a trochaeusba csap át) Goethe német commentatorai, Düntzer és Loeper a felötlő ellenmondás daczára, szintén a *keleti* versidomra magyarázzák. Én ellenkezőleg azt hiszem, hogy itt a megszokott és merev *európai* formák ellen kel ki Goethe, mint a melyek elől az Oriens költészetében keres szabadulást. E magyarázatomnak fő erősségét (belső sugallatomon kívül) abban találom, hogy másképen a vers nem is érthető s az utolsó strófának különben annyi értelme volna, mint egy „Utóirat”-nak, mely azt mondja: Tessék a leveletem meg nem irotnak tekinteni. *A ford.*

⁵⁹ Olasz útját érti. *A ford.*

⁶⁰ A Kelet-Nyugati Diván egyik legjellemzőbb darabja. Itt Goethe Hafiz mezében magát festi s szabadon zengi, a mit a 70 éves agg és államminiszter dallani nem merne, az örömet, melyre a *költőt* ilyenkor is képesnek és méltónak ítéli: a szerelmet, a bort, az ifjakat is édesgető bölcseséget, sőt a nagyok kegyét is. S e mellett, a mi a Divánban is ritka, a keleti hasonlatokból és milieuból egy perczre sem esik ki. *A ford.*

Ugy fáj, aztán oly jól esik
A megbolondulásig!
S nyakát ha törte az egyik,
Merész marad a másik.

S így, Háfiz, szíved megbocsát,
Hogy én is merész lettem.
Egy mozgó Cyprus mint a nád
Hajlongván itt mellettem.

Lábát a föld megszereti.
«Vess gyökeret!» kívánja.
Lehellete a keleti
Szellőknek fűszerszáma.

S mind ez vonz oly sejtelmesen,
Hol sűrű fűrtje omlik,
Aztán, ha jókor meglessem,
A szélben szerte bomlik.

S szép tiszta homlok néz feléd,
Mely szív-redőd' simítja,
S hallod szép tiszta énekét,⁶¹
Mely lelked' andalítja.

S az ajk oly édesen gagyog,
Hogy féket nem ismerve
Ugy érzem, most szabadulok,
Hogy - lánczra legyek verve.

Lehünk már vissza nem talál,
Lelkünk egymásba folya
És illat kél és pára száll
Felhőként gomolyogva.

S az édes láng ki sem aludt,
Kupát fogsz már kezédbe.
A csapos jó, a csapos fut
S az ifju tölti egyre.

Szeme szikrázik, szíve hő,
Ajkad szavára vágyik,
S mint mámorosan száll elő,
Igédet szívja váltig.

A csillagok körébe lát
S mélyébe a sziveknek,
Pelyhedzni érzed ajakát,
Ifjává lett a gyermek.

⁶¹ Itt kétségtelen, hogy Willemer Marianne a dal tárgya, a kinek szerelménél csak dala nemesebb. *A ford.*

Megfejtí, Háfiz, enyhe szód
A föld, a szív rejtelmét.
Fölkelted a gondolkozót,
És míveled az elmét.

S hogy forrást bő kegyekre nyiss,
A trónt is andalítod,
Jó szót adsz a Szultánnak is
S a nagyvezirnek itt-ott.

Mindenre jó a játszi vers,
A melyre lelked pezsdül,
S így kedvesen vezetsz e nyers,
Vad⁶² életen keresztül.

⁶² Így fordítom az eredeti szöveget, mely úgy szól: «Durchs rauhe milde Leben» határozottan sajtóhibának tartván a milde-t wilde helyett. Düntzerben, a ki tizenhat kötetben commentálja Goethe verseit, s e versnek három lapot szentel, hiába kerestem egy kis megjegyzést e minden esetre feltűnő sorról, a mint egyáltalán lélek és kritika nélküli hangyamunkájában épen az, a mi nehézség, soha nem talál magyarázatot. De ha észet nem is, legalább pontosságot várhatna az ember egy pedanstól. Düntzerben még ez sincs. E versben az a sor: «Der Schenke läuft, der Schenke kommt» méltán emlékezteti a «Sänger» című balladának egyik hasonlóan hangzó sorára, melyet így idéz (emlékezetből): «Der Page lief, der Page kam», holott valósággal így szól:

Der König winkt, der Page lief,
Der Knabe kam, der König rief, etc.

Furcsa illusztrációja a híres német alaposságnak. *A ford.*

**A SZULÉJKA KÖNYVE
EGYESÍTVE
A SZERELEM KÖNYVÉVEL.⁶³**

(Usk Nameh).

MINTA-SZERELMESEK.

Példa, napsugár
Hat szerelmi pár.
Hírre gyúlt ki, szóra pusztán
Rodawuért Rusztán.
Álomlátás martaléka
Jusszuf és Szuléjka.
Csupa szerelmi kín
Farhad-Szirín.
Hűségre példa
Medsnun és Lájla.
Késő szerelemre gyúl
Botejnára ősz Dsemül.
Ajak ajakon
Szulamith és Salamon.
Ezeket tartsd szem előtt
S szerelemre lesz erőd.⁶⁴

MÉG EGY PÁR.

Bizony a szerelem nagy érdem.
Nagyobbat mit nyerhetni, kérdem.
Rangot nem ad, nem gazdagít az,
De hírben hőshöz hasonlítász.
Wamikot s Azrát a poéták
Ugy ünneplik mint a profétát.
Nem kellenek ahoz mesék,
Ha nevük hangzik, már elég.

⁶³ Az első 9 darab az Usk-Naméhből való, mely Goethénél a Szuléjka-könyvtől el van választva. A tárgy azonos lévén, a szemelvényeket egy könyvbe foglaltam össze, mely az egész Nyugat-keleti Diván javát és derekát képezi. *A ford.*

⁶⁴ Nem áltatom az olvasót azzal, mintha ezt és a következő verset, (s a hozzá hasonlókat) akár érzés, akár értelem tekintetében magam is igen nagyra tartanám. A formával és a keleti hangulattal üzőtt játéknak kell ezeket nézni; az, hogy perzsa és arab poesisból vannak fordítva, nem ad nekik sem báj, sem értéket. A legtöbbet ebből az inkább tudós fajtából ki is hagytam. *A ford.*

Ki bánja, mást mit túrtak s tettek?
Mind tudjuk azt, hogy hön szerettek.
A többit nem is kérdezik,
Elég ez: Azra és Wamik.

OLVASÓ KÖNYV.

Legfurcsább sok furcsa könyv közt
A szerelem könyve.
Végigolvastam figyelve:
Pár lap öröm - mily kevés!
Füzetszámra szenvedés.
Nagy szakasz a válás.
Viszontlátás kis fejezet,⁶⁵
Töredék csak. Kötet a bú,
Hosszú magyarázatokkal
Végtelenbe nyújtva.
Igazad van, óh Nisámi!
Ki old meg megoldhatatlant?
Szeretők, ha végre
Ujra találkoznak!

*

Igen! Ez volt a szem, a mely rámtérintett,
Igen! Ez az ajk, mely csókkal telehintett.
Ez a vékony derék, ez az öblös lágyék,
Melyért édenből is az ember kivágynék!
Álom-e, hogy itt volt? Lehet-e, hogy eltűnt?
Igen, itt volt s egygyé forrott testünk, lelkünk.
Nekem adta magát, s leköté, még szökve
Egész életemet magának örökre.⁶⁶

*

Kedves, ah, most szoros féken,
Mint rab börtön falain,
Ugy tapadnak szabad légben
Néked dalolt dalaim.
De az idő-áradatban
El nem tűnnek én velem,
Minden soruk halhatatlan,
Örök, mint a szerelem.

⁶⁵ A Marianne-nal folytatott levél- és költeményváltás évekig a viszontlátáson fordul meg. *A ford.*

⁶⁶ Egyenesen Szulejka-Marianne-nak szól. «Ja, sie war's, sie hat's gegeben, Hat gegeben sich im Fliehn». E sorokból világos a Marianne leveleiben is homályban hagyott viszony bensősége, melyet a költő kora és - költészete mégis szűziessé tett. A vértelen Düntzer e helyet így commentálja: Die Geliebte, die er geküsst, die aber, als er sie umarmen und sich des Genusses freuen wollte, vor ihm floh.» Szegény commentátor! *A ford.*

*

Mi gond az, mi szivembe csap?
A lét rövid s hosszú a nap.
Vágyik a szív - ki mondaná,
Hogy égbe-e, vagy máshová?
Békét e szív sohase hágy,
Magától elszakadni vágy,
S ha eljut a lány kebleig,
Az égbe ért és aluszik.
De már viszi az élet-ár,
Onnan meg lelke hazajár,
Nyer, vesz, bont avagy összetűz,
Magával mind bolondot űz.

BEÉRI.

Tied az a szép leány,
De nem szerelemből ám!
Boldoggá ez hogy' tehet?
Hizeleg csak, nem szeret.

Költő.

Elég, hogy enyém a lány
S ezzel mentem magamat:
A szerelem adomány,
A hízelt hódolat.

MEGADÁS.

Danolsz, a míg magad' emészted?
Gyönyört okozva tönkre mész?

Költő.

A kedves rám rossz szemmel nézett
S megvallom, hogy szivem nehéz,
A míg ajkamról cseng az ének.
Lám, mint a viaszgyertya égek -
Az is világít s elenyész.

*

A bús szerelem zúgot keresett,
Hol bús rideg éjbe' magára lehet.
Üres szivembe nézett
És oda rakott fészket.

TITOK.

Kedvesem szemforgatásán
Csodálkoznak az emberek,
De csak én tudom valóban,
E szemek mit jelentenek.

Azt jelentik: *Ezt* szeretem.
Nem pedig mást vagy akárkit,
Rám ne vesztegesse senki
Tekintet, sóhajtásit.

Bizony szörnyű hatalommal
Néz e két szem köröskörül,
De csak egynek, ki az ígért
Szép órának titkon örül.

MEGHÍVÓ.

Kár a Ma elől szaladni,
Mert a nap, melyet elérsz,
Nem fog szebbet, jobbat adni.
De ha magányomba térsz,
Hol a világot kerülöm,
Hogy szeretnem sikerüljön:
Itt örvendhetsz tiszta jónak.
Ma legyen ma, holnap holnap.
A mi volt és a mi jön.
Meg nem állít, el se ragad.
Csak te maradj örömöm,
Boldogíts s légy boldog magad.

*

Hogy Jusszufot Szuléjka megszerette,⁶⁷
Nem volt mesterség.
Ő fiatal volt s mondják szép felette,
Természetes volt, hogy egymást keressék,
És boldogítsák és szeressék.
De hogy te, régen áhitott leány,
Ifjú tüzes pillantást vetsz reám,
Szeretsz ma s holnap boldogítsz talán: -
Azért hadd dicsőítsen énekem:
Szuléjka légy örökre énnékem.

⁶⁷ Álmában látta. *A ford.*

HATEM.⁶⁸

Tolvajt *csinál* az alkalom?
Dehogy! A tolvaj ő maga.
Ellopta, a mi nyugalom
S szerelem bennem még vala.
És néked, néked adta mind,
Mit őrzék éltem kincseként
S koldus szívem most rád tekint
S csak tőled várhat lét-reményt.
De már karbunkulus szemed
Fényéből int az irgalom
S biztat, hogy csókod' közepett'
A megújulást várhatom.

SZULÉJKA.⁶⁹

Szerelmed hangja boldogított
S a tolvajt én nem korholom.
Engem - ha téged károsított,
Gazdaggá tett az alkalom.
Aztán lopásnak mért is tessék?
Add önként magadat nekem!
Én loptalak meg! És dicsőség,
Hogy érted lesz tolvaj nevem.
Az ajándékért dús a kamat
És édes lesz a jutalom;
Vedd éltemet, nyugalمامat
Oly örömet, mint én adom.
Ne emlegess hát szegénységet,
Gazdaggá tesz a szerelem.
Ki nem irigyli szerencsémet,
Mikor Hatem-et ölelem?

⁶⁸ Goethe ezentúl így nevezi magát Szuléjkával (Marianne v Willemer) szemben. *A ford.*

⁶⁹ Marianne költeménye, melyet Goethe mint másokat, hogy e ritka szerelmi Duo teljes legyen, a gyűjteménybe fölvelt. Az öreg költő, mondják, Marianne versein sokat simított. De a csodaédes fiatal női lélek sokhelyütt túltesz az öreg lantoson, kinek egyszer élvezett szerelme dalra ihlette a csókja által felavatott ajkakat. *A ford.*

HATEM.

Az lehetetlen! Én - öledben?
Én - ittasúlva hangod hallatán? -
De hiszen minden rózsza lehetetlen,
S megfoghatatlan minden csalóány.

SZULÉJKA.

Csónakázván alkonyatnál,
Ujjamról, álomszerű
Könnyüséggel, melyet adtál,
Lecsúszott a kis gyűrű.

Fölébredtem, mikor ép a
Rózsás hajnal nyílt ki fent.
Mondd, poéta, mondd, próféta:
Ez az álom mit jelent?

HATEM.

Adok erre, édes szépem,
Jó megfektést, egyszerűt.
Tudod, mint vált Velenczében
Dóge s Ádria gyűrűt?

Szép ujjadról úgy esett le
Euphratesbe a gyűrű...
Szítson hálaénekekre,
Ez álom oly gyönyörű!

Azt, ki téged óhajtva,
Hindostánból jött ide,
S innen, új karavánt hajtva
Vörös-tenger szélire: -

Engem összeadsz folyóddal,
Erkélyed hűsével itt -
S néked adom ezer csókkal
Éltem többi napjait.

SZULÉJKA.

Mondd, te, ki költő-varázsszal
Száz dalt írtál gyöngyírással
S ide szórtad, majd oda,
Dús kötésben, arany széllel
Gondos, pontos, szép tökélylél,
Hogy kézműnek is csoda -
Mind ez, telve szenvedélylél:
Szerelemnek záloga?

HATEM.

Igen! Szemet, kéjben bolygót,
Ajkat zengett, víg mosolygót
S fehér fogsort énekem -
Fürtöt, kigyóhoz hasonlót
Vállra, nyakra bájjal omlót.
Ebből látod, édesem,
Hogy Szuléjka milyen rég volt
Megjósolva énekem.

*

Kevés az, a mit én kívánok,
Mert örömem sokban telik
S e kevesért nem kell, mint mások,
Sovárgnom hosszú évekig.

Csapszékben ülök deszkapadon,
S nem szűkelem a kis helyet,
De mihelyt rád tér gondolatom,
Timurra⁷⁰ tesz a képzelet.

Hódolt országit néked adnám,
Úr lennél számtalan hadán,
Rubinttal adóznék Badaksán,
Türkiszszel az ind' Oczeán.

Aszalt gyümölcsöt, édes nyerset
Fizetne napos Bokhara,
Selyempapíron ezer verset,
Samarkand, a papír hona.

Irnam, hogy jönnek, bárha késve
Ormus felől ajándokok,
S hinnéd, a föld kereskedése
Csupán a kedvedért forog;

⁷⁰ Napoleont érti több helyütt Timur alatt. *A ford.*

Hogy a bramínok ősi földjén
Sok ezer ujj számodra fon,
Lotus virágít tűre öltvén,
Hímezve selymen, gyapoton.

Hogy kedvesemnek ékességül
Ássák Szumelpuz mélyeit,
S földből, agyagból, törmelékből
Gyémántot mosnak néked itt.

S buvár merészen száll az árba,
Halászni gyöngyöt, drága jót,
S hozzáértők egész divánja
Rostálja a neked valót.

Még csak Balsórah adná hozzá
Töményét, ritka fűszerét:
Igy az egész föld kincsét hozná
A dús karaván elibéd.

E császár-javakat csudálnád,
De tudnád: csak bódítanak.
A szerető szív boldogságát
Szerető szívben érzi csak.

*

Úgy-e, tudod, nem haboznék
Néked adni Bokharát,
Samarkandot és ahoz még
Mit csak föld meg tenger ad?

Kérdd a császártól, hogy ad-e
Országot szerelmedért?
Dicsőbb, bölcsőbb nálam - ámde
Szerelemhez ő nem ért.

Felséged, hogy így tehessen,
Kéne ahoz két dolog:
Hogy egy ilyen lány szeressen,
S koldus légy, mint én vagyok!

*

Szivet szívért, napot napért,
Szóra szó és szembe szem,
Csüggni, ajkhoz ha ajak ért,
Kölcsönös lehelleten -
Így minden nap, minden estén!
Ah, de méla gondolat
Lappang dalaim alatt:
Jussuff *bájával* szeretném
Viszonozni bájadat!

Csak élvezni vagyok képes
Érdemelni - nem lehet.
Érd be dalaimmal, édes,
S vedd hozzá hű szívemet!

*

Mint a mósusz, oly dicső vagy,
Ha eltűntél is, érzek.

SZULÉJKA.

Nép és rab, s ki győzött küzdve
Mind csak ezt vallotta rég,
Hogy halandó legfőbb üdve
Jellem és személyiség.

Élni való minden élet,
Csak magadhoz hű maradj.
Veszteség nem érhet téged,
A míg az lész, a mi vagy.

HATEM.

Lehet. Ámde új világot
Gyújt nekem a szerelem:
Én a földi boldogságot
Szuléjkában ismerem.

Míg magát rám pazarolja
Megbecsülöm Én-emet.
Ha elhagyna, érzem nyomba':
Hogy mivoltom elveszett.

Hatem akkor véget ér. De -
Sorsot is vált csakhamar:
Beleszáll a boldog Én-be,
Kit ölel e puha kar.

Kedveért - ha nem is Rabbi
(E rang még sem ingerel)
De Firduzi, Mohanabbi,
Sőt császár leszek, ha kell.

HATEM.

Barna fürtök, mámorítók,
Takarjon be éjtek!
Ez ősz haj, ti lenge kígyók,
Nem versenyez véletek.

De e szív nem állhatatlan,
Örök tavasz az övé
S mint hó lepte Aetna-katlan
Veti lángját ég felé.

Pirt vet a kopár tetőkre,
A hajnalra rápirít
És még egyszer érzi Hatem⁷¹
Tavasz s nyár fuvalmait.

Fuss, csapos! Még egy üveggel
Hadd köszöntök ő reá!
S ha elégek, mondja reggel:
Érttem égett hamuvá!

SZULÉJKA.⁷²

Nem hagylak! Hidd, szerelemre
Ád erőt a szerelem,
Szíved erős gerjedelme
Dísz, dicsőség énnekem.

Kéjjel hallom énekesem
Világhírét zengeni:
Föld öröme a szerelem,
De a szellem mennyei.

Ne vond meg rubin ajakad
Korholva a tolakodótúl:
Szív betegének csak szabad
Oda fordulni, hol kigyógyúl?

Ha olyan távol van is kedvesed,
Mint a nyugattól a kelet,
Szíved a Saharán végig siet
A nélkül, hogy az utat eltéveszsze.
Szerető szívnek Bagdad sincsen messze.

⁷¹ A rím itt «Goethét» kívánja - az eredetiben is. *A ford.*

⁷² Szintén Marianne verse. *A ford.*

Minek öt érzék? Sok a boldogságnak!
Egy is elég, ha jó a pillanat.
Süket szeretnék lenni, hogyha látlak,
És vak, ha hallom hangodat.

Távol szívem szerelme,
Hogy' lenne víg napom?
Tollat fogok kezembe,
Nem kell a billikom.

Ha kebelén nyugodtam,
Nem szóltunk azalatt.
Mint akkor nyelvem, mostan
A toll is elakad.

Csak töltsd, csaposlegényem!
Ő szótlán int Igent.
Csak ennyit mondok: Éljen!
S ő tudja, kit jelent.

Csokros, bokros ágakon
Nézd csak, kedves, ottan
Mint függ gyümölcs gazdagon
Tüskés, zöld burokban.

Nem ösmerve még magát
Formálódik régen,
Ringatván türelmes ág
Várja, hogy megérjen.

S folyton hajt az erjedő
Barna mag varázsa,
Hogy a nap, a levegő
Birodalmát lássa.

S pattan kérge s húllnak ím
Édes ízzel telve:
Igy hullanak dalaim
Bokrosan öledbe.

DICSKÉP⁷³

A nap, a hellén Helioszsa,
Arany fogatján útra kel,
Tudván, a világ szélehozza
Hódolva néz hozzája fel.

⁷³ Rossz cím, de merem mondani, hogy nem rosszabb az eredetnél, mely így szól: *Hochbild*. Jelentése: «Magasztos tünemény». Goethe egy szót akart, nem precisen találót, hanem (mint öregebb korában egyáltalán) sejtelmest-rejtelmest. Azért nem maradtam meg eredeti szándékom mellett, hogy egyszerűen «Szivárvány»-t írjak. *A ford.*

S látván, a felhők égi lánya
Buvában könyre könnyet ejt,
Minden sugárát néki szánja
S víg tájra sütni elfelejt.

Belé merül e borzalomba,
A felleg-éjre fényt derít,
Gyötrelmeit megaranyozva
Csókolja minden gyöngyeit.

Fölnéz az, a fényt kéjjel iszsza,
Nem szűnik feltekinteni,
És Helioszt tükrözve vissza,
Alakot nyernek gyöngyei.

S így tarka ívben, nászi kedvre
Várja urát a szép ara:
A Nap feléje jön sietve,
De ah, nem éri el soha.

Így engem, ha feléd repülnék,
Eltilt a sors határzata,
S bár Heliosz-szekerén ülnék,
Nem érlek el soha, soha!

UTÓHANG.⁷⁴

Dicső a költő, ha magárúl,
Mint napról, császárról beszél:
De hogy soványúl, halaványúl,
Ha éjjel, loppal útra kél.

A felhő-foszlányt át nem hatja
A nappal oly azúros ég,
Sápadt és szürke arczatja.
Szíve könnyei feketék.

Ne hagyj ilyen sötétbe' - vess rám
Kedves fényedből gazdagon:
Te Phosphorusom, mécsem, gyertyám,
Te napom, holdam, csillagom!

⁷⁴ A megelőző vershez. *A ford.*

SZULÉJKA.⁷⁵

Hogy irigylem nedves szárnyad,
Óh harmatos esti szél!
Mért nem kelhetek utánad
Messze, hol a kedves él?

Vágyra keltesz minden szívet
Ha suhogva szárnyra kelsz,
Fű és virág, domb és liget
Könyez, a mint rá lehelsz.

De kisírt szememhez érvén,
Könnyítsz a sajgó seben:
Meghalnék, ha nem remélném
Viszontlátni kedvesem!

Szállj s köszöntsed lelkem hívét,
De csak vágyam' tudja meg:
Szólj szerényen! Ne bántsod szívét
Azzal, hogy mit szenvedek.

Két szót mondj, mindent jelentőt,
Hogy «Szerelme életem»,
Jöjjön, jöjjön: mind a kettőt
Csak láttán remélhetem!

VISZONTLÁTÁS.⁷⁶

Ujra sütsz hát, általtörvén
A felhőn, szép csillagom?
A távollét, ah, mily örvény,
A válás mily fájdalom!
Te, örömim felezője,
Itt vagy? Merjem hinni azt?
Oly nagy a múlt kín erője.
Hogy a jelen is riaszt!

Mikor Isten szíve mélyén
Szunnyadt még az Egyetem,
S alkotó nagy ösztön késztvén,
Dörgött a nagy szó: Legyen!

⁷⁵ E híres verset is Marianne írta. *A ford.*

⁷⁶ Csodálatos analogia (s egyúttal ellentét), hogy itt a hatvannégyéves Goethen esett meg ugyanaz, a mit a 25 éves Schillerben ifjonti áradozásnak, sőt bombasztaknak ítélték, hogy t.i. a kedveshez való vonzalmát azon erőkkkel azonosítja, melyek a világot szülték és összetartják. A Laurához való «Ábránd» semmivel sem fiatalosabb, mint az öreg Hatem ömlengése: legfeljebb hogy *bensőbb* az öreg úr szerelme. *A ford.*

És ütött az első óra
S rá fájdalmas Jaj! felelt,
Győztesen a keltő szóra
A mindenség létre kelt.

Megnyilalt a fény - s gomolyba
Folyt a megijedt sötét,
Az elemek szétomolva
Leltek utat szerteszét -
Kába álmoként kavargva
Oszlik minden és rohan
Mereven határtalanba,
Vágytalan és hangtalan.

Néma, siket lévén minden
És a magány szertelen,
A hajnalt teremte Isten,
S véget ért a gyötrelem.
A homályba zengve játszott
A sokszínű napkelet,
S mi már szerteválni látszott,
Ujra szeretkezhetett.

S egymást keresé sietve,
A mi egymáshoz való
S kelt a lét végetlen kedve
Szívből szívbe átfolyó.
Mi teszi, hogy szív szíven csügg?
Mindegy, ha erő, ha csáb:
Pihenj, Allah - mi teremtjük
Most világotat tovább.

Ily hajnali csudatétel
Vonz engem ajkad felé,
S a frigyed ezer pecséttel
Csillaghad pecsételé.
Örömünk, keservünk örök
Szerelemre példa-jel,
S ha egy új Legyen-szó dörög,
Az se választ minket el!

HOLDFÉNYES ÉJSZAKA.

Mit súg úrnőm? Szeme zárva,
De mint suttog, ige lebben
Félig nyitott ajakán,
Szürcsölt bornál édesebben.
Talán ajka ikerpárja
Vágyik másik pár után?
Csók kell nékem! Csók, ha mondom!

Lásd, az ezüsthomályban
Hajt, virágzik minden ág-bog,
Csillag mosolyogva int,
Bokorárnyból zöld smaragdok
Fénylenek mind szaporábban
S szemed rájuk sem tekint?...
Csók kell nékem! Csók, ha mondom!

Édes-keserűen innét
Szintúgy suttog hű barátod
Az ezüstös hold alatt;
A hold töltén, fogadtátok,
Találkozni fogtok ismét
S ím, megjött a pillanat...
Csók kell nékem! Csók, ha mondom!

TITKOS JELIRÁS.

Király szolgálatában
Bölcs diplomata-had,
Forgasd mind szaporábban
Rejtélyes tolladat.
A titkos jelirás oly
Nagy tiszteletre költ...
Pedig azért magától
Forog tovább a föld.

Szép úrnőmtől jött máma
Hozzám ily jelirás:
Szép lelke találmánya,
Szívéből kelt varázs;
Gazdag szerelmi csoda,
Szűzi lepel alatt,
A köztünk ide-oda
Áramló akarat.

Ezer s ezer virágból
Font fűszeres csokor,
Száz angyalröptü vágytól
Megnépesült fasor,
Az égbe tarkán lengő
Madárcák ezere,
S alant üdítve rengő
Daloknak tengere,

Föltétlen vonzás képe
Kétszínű jegy alatt,
Mely velőnk velejébe
Mint nyílak éle hat -

Mit kedvesem talált ki,
Tudom, hogy régi csel -
Nos vegye hasznát bárki,
De ne árulja el.

VISZFÉNY.⁷⁷

Egy tükröm van s oly kedvvel
Tekintgetek belé,
Mintha királyi rendjel
Díszét jelentené.
Nem mintha saját képem
Ugy tetszenék nekem,
De társaság kell nékem,
S azt itten föllelem.

Mert míg özvegy lakomban
Belé pillantgatok,
Rózsás keretből nyomban
A kedves mosolyog.
Fordúlok, csókra készen -
S eltűnt a drága fő;
De verseimet nézem,
És újra itt van ő.

Irom is egyre szebben,
A mint tollamba jó,
S meg nem zavarhat ebben
Gúnyos gáncskereső.
S lazúr zománcz-keretben
A rózsadísz közül
A kedves szebbnél szebben
Rám néz és földerül.

SZULÉJKA.⁷⁸

Dalnokom, mi mélyen érzem,
Mit jelent e költemény:
Látom minden betűjében
Hogy körültem vagyok én.

⁷⁷ Marianne egy zománcz-rózsakeretbe foglalt tükröt küldött neki ajándékol. *A ford.*

⁷⁸ E dal Goethe kezeírásában maradt meg; ha nem a Marianne kéziratáról vett másolat, akkor ezúttal maga Goethe írta meg az előző versre a feleletet is. *A ford.*

Hogy szerelmed távol földre
Száll a hű leány felé,
A ki életét örökre
Csak tenéked szentelé.

Ugy van, hívem - tükröd szívem,
Melyben magad' láthatod,
Melyre csóкод ezer ízben
Égő pecsétet nyomott.

Ábránd s való csudaképen
Foly végig e levelen:
A költészet díszmezében
Megtetesült szerelem!

SZULÉJKA.

Nagy Sándorra bízd a Világ tükrét!
Mit is látsz, mint jámbor népeket,
Melyeket hatalma, mint a csúrhét
Összeterel és rabságba vet?
Te ne danolj távol nemzeteknek,
De nekem, ki hangod rabja lett,
Gondolj rá, hogy élek, hogy szeretlek
S hogy meghódítottál engemet.

Ezer alakba bujhatsz incselkedve,⁷⁹
Legédesebb te, én rád ismerek.
Öltözz, átláthatatlan tündérlepelbe,
Mindég Jelenvaló, rád ismerek.

A Cyprus ifju, tiszta sudarában,
Te, legszebb termet, én rád ismerek,
Habzó patakban, síma csatornában,
Te leghizelkedőbb, rád ismerek.

A gyöngyös kút, hogy felszökelve játszik,
Oh játsz, szökellő, rád ismerek,
Felhő ha száz alakot ölti látszik,
Te sok-sokféle, én rád ismerek.

A réti szőnyeg csillagos szövetjén,
Te tarkán csillogó, rád ismerek,
S hol ezer ágat ölel a hű repkény,
Leghőbb ölelkező, rád ismerek!

⁷⁹ Itt újra Hatem beszél. *A ford.*

A hegytetőn ha a hajnal kigyúlad,
Te mindent felderítő, hívlak én,
S ha lebocsátkozik a hús borúlat,
Szívtágító te, szomjan szívlak én.

A mire oktat minden kül- s belérzék,
Minden tudást én általad nyerek,
És Allah száz nevéhez egy-egy név még
Hangzik nekem, melyben rád ismerek.

MÁS KÖNYVEKBŐL.⁸⁰

Boldog, ki csapszékben ül
Egyedül.
Magam iszom meg boromat,
Senki se zavar s ez alatt
Hemzseg bennem a gondolat
Végtelenül.

*

Muley, a lurkó, a bort úgy bírta,
Legszebb betűit részegen írta.

*

Hogy öröktől való-e a Kórán?
Nem kérdem én,
Hogy emberi mű-e? Igazat szólván,
Nem nézem én.
Hogy a Könyvek-Könyve, arra minden órán
Mint igazi Mozlem, esküszöm én.
De hogy a bor öröktől való, - mán
Előttem bizonyos számba mén.
Sőt hogy az angyaloktól való, - tán
Az sem merő költemény.
De szent, hogy az Isten, ha ittam jócskán,
Kettős szeretettel néz le felém.

*

A mámor a legjobb emberi sor,
Bor nélkül is ittas az ifjui kor.
S hogy újra megifjul a bortól a vén,
Nem büne a bornak, inkább nagy erény.
Gondoskodik egyre új gondrul az élet -
Hát gondod' elűzni a bort ne kíméljed!

*

Tudja öreg s fiatal,
Hogy tilos a borital,
Azért, ha iszol, komám,
A javából legyen ám,
Mert az kétszeres eretnek.
Kit karczosért tűzbe vetnek.

*

⁸⁰ Csapós könyve, Elmélkedés könyve stb. *A ford.*

Ki józan, a silányt
Is megbocsátja.
Ki boros, az a jót
Rögtön meglátja.
Csak hogy a túlontúl
Ebben is vétség,
Hafíz, oktass reá,
Mi itt a mérték?

Azt hiszem, nem hibás
Regula ez sem:
Ki nem tud inni, az
Ne is szeressen.
Ám az ivóra is
Illik e szép szó:
Ki nem tud szeretni,
Inni se' méltó.

ÖTFÉLE.

Ötféléből öt másik nem ered,
Ez oktatásnak nyisd meg füledet:
A gőgös szívből nem fakad barátság,
Goromba csak aljasban leli társát.
Nagyságra a gaz hasztalan törekszik,
Irgy szegénynyel jót sohsem cselekszik,
A hazug hitre mindhiába számít -
Ezt tartsd meg jól; ki másra oktat, ámít.

MÁSIK ÖT.

Unalom ellen mi a varázs?
Foglalkozás.
Ki az, kinek ólomsúly az idő?
A semmitevő.
Ki nyer?
A ki mer.
Becsülésben mi tart?
Kard ki kard!

NÉZÉS.

Szépen tekint a lányka, ha szeret,
Szépen az ivó, ha bor integet,
Szépen az úr, ha kérelemnek enged,
Szépen az őszi nap, ha fölmelenget.
De legszebb nézés, mikor összeér
Irgalmas kéz és reszketeg tenyér,
S a segítség, mit szív jósága nyújt,
Könyes szemet hálás öröme gyújt.
Mily nyelv az, melylyel ily szem megigéz!
Ki egyszer látta, mindig adni kész!

S mit *Pend-Namé* mond, oly malaszt,
Mely kebledből önként fakad:
A kinek adsz, ezentul azt
Ugy szereted mint tenmagad'.
Add vígan hát filléredet
S ne halmozz arany-hagyatékot -
Emlékedet nem élvezed,
Élvezd, hogy adhatsz ajándékot.

*

Kovács előtt ha elnyargalsz, lehet,
Hogy egykor megpatkolja lovadat.
Ha kerti kunyhót látsz, nem sejtethed,
Nem serdül-e babád a kert alatt.
Ha ifjút látsz, dalit és vakmerőt,
Leverhet egykor téged, vagy te őt.
Ha venyigét látsz, már valószínű,
Hogy terem rajt, mi néked gyönyörű.
Hát bátran! Példát mást is mondanék,
De útravalónak ez úntig elég!

*

Becsüld meg, ismeretlen ha köszönt,
Akár ha meghitt jó barát köszöntne.
Pár szó után búcsúztok - ő keletre,
Te meg nyugatra kelsz, mint végtelenbe;
S ha évek elmúltával utatok
Találkozik, mindketten megörültök.
«Igen! Ez ő!» mint hogyha közbe nem
Esett vón' annyi napi utazás
Vizen meg szárazon, és évek fordulása.
S cseréltek árut, nyervén mindegyik
S uj frigyét szűl a régi bizalom.
Az első üdvözlés sok ezret ér.
Azért köszöntsd, ki nyájasan köszönt.

A nőekkel nem jó szigorúnak lenni,
Az asszony görbe bordából ered!
Isten se bírta egyenessé tenni,
Ha sokat hajlítod, eltörheted.
Magára hagyva, igaz, jobban görbül,
Oh Ádám, hogy bujsz ki e körbül? - -
A nővel csínján bánjatok,
Mert bordát törni nem csekély dolog!

*

A bőkezűt megcsalják,
A fősvényt lopva falják,
Az igazmondót marják,
Eszes szavát csavarják,
A keményt megkerülik,
A lágynak baja gyűlik.
Csalástól csak *egy* óvhat,
Ha csalod a csalókat.

JEGYZETEK.

BALLADA AZ ELÜZÖTT ÉS VISSZATÉRT GRÓFRÓL.

E balladához maga Goethe a következő magyarázatot írta:

A balladában valami mysteriosus van, a nélkül, hogy mystikus lenne; valamely költeménynek mystikus volta az anyagában rejlik, mysteriozitása ellenben a tárgyalás módjában. A dalnok ugyanis praegnans tárgyával, alakjaival, ezeknek cselekvéseivel és indulataival annyira el van telve, hogy nem tudja, miképpen hozza napvilágra. Ezért a költészet mind három alapformájával él, hogy legközvetlenebbül fejezhesse ki azt, a mi a képzelő erőt izgatni, az elmét foglalkoztatni alkalmas; lyrai, epikai vagy drámai hangon indulhat s kedve szerint válogatva a formákban, folytathatja akár siettetve, akár messzire halogatva a befejezést. A refrain, ugyanazon véghangzás visszatérése az, a mi a költészet ezen nemének oly határozottan lyrai jelleget ad.

Ha e formával teljesen megbarátkozunk, (a mi nálunk németeknél körülbelül megtörtént), akkor minden nép balladáit megértjük, mert bizonyos korszakok szellemei, vagy egyidejűleg vagy egymásutánban, mindig megegyező módon szoktak eljárni. Különben ily költemények szemelvényein jóformán az egész proëtikát lehetne demonstrálni, mert ezekben az egyes elemek nincsenek szétszotva, hanem együtt élnek mint egy élő őstojásban, melyet csak ki kell költeni, hogy mint a látványok legdicsőbbike arany szárnyon a magasba szállhasson.

Ily elmélkedésre készítetett engem a fönt címzett ballada. Cseppet sem mysteriosus az, de mégis előadatása közben többször észrevehettem, hogy még szellemdús és jártas hallgatók sem bírtak első hallásra az elbeszélte cselekmény teljes fölfogásához eljutni. Ezen immár változtatni nem bírván, hogy a balladára több világot terjeszthessek, folyó beszédben írt előadással szándékozom a bajon segíteni.

1. Versszak. Régi erdei kastélyban két fiúgyermek, míg apjuk farkasvadászaton van, anyjuk pedig imádkozik, fölhasználja az alkalmat, hogy egy énekest bocsássonak a magános csarnokba.
2. Versszak. Az ősz bárd nyomban belekezd elbeszélő énekébe. Egy gróf, midőn az ellenség kastélyát megszállná, miután kincseit elásta, elmenekül s köpenyébe burkolt kis lányát magával viszi.
3. Versszak. Világgá megyen, segélyre szorúlt dalnok képében. A gyermek, drága terhe, serdül.
4. Versszak. Az évek röptét a köpeny fakulása és foszlása jelképezi. A lányka, szépre és nagyra fejlődve, az oltalomra már nem szorúl.
5. Versszak. Fejedelmi bajnok arra menet a helyett, hogy a nemes szépségű kézbe alamizsnát tenne, mint kérő ragadja meg azt; az apa oda engedi leányát.
6. Versszak. Az esküvő megesvén, nem szívesen válik meg atyjától. De itt az ősz bárd kiesik szerepéből. Ő maga az apa; első személyben szólva mondja el, hogy gondolatban áldja leányát és unokáit.
7. Versszak. Megáldja a gyermekeket és gyaníthatjuk, hogy nemcsak ő a dalában említett gróf, hanem egyszersmind a gyermekek az ő unokái, a hercegnő az ő leánya és a fejedelmi vadász az ő veje. A legjobb kimenetelt reméljük, de nemsokára megrémülünk. A büszke, döllyfős, heves atya hazajő; haragjában, a miért egy koldus a kastélyba lopózott, megparancsolja, hogy börtönbe vessék. A gyermekek megszeppennek, az odasiető anya engesztelően közbe lép.

8. Versszak. A pribékek nem mernek a méltóságos öreghez nyúlni; anya és fiúk kérlelő szót emelnek; a herceg csak egy pillanatra fojtja el haragját. A színpadon ez szerencsésen festene. De régebben táplált dühe végre kifakad, és bajnoki eredetének érzetében a kevély úr már rég titkon bánta, hogy egy koldus lányát választotta hitvesül.

9. Versszak. Gyalázó és megvető vádakra fakad hitvese és gyermekei ellen.

10. Versszak. Az aggastyán, ki méltóságában érintetlenül állva marad, megszegei hallgatását s a hercegnő atyjának, a gyermekek nagyatyjának, valamint a vár hajdani urának vallja magát a kit mostani birtokos családja elűzött.

11. Versszak. A részleges körülmények kiderítése. Egy erőszakos kormányváltozás a jog szerinti királyt, kinek a gróf híve volt, többi híveivel együtt kiszorította s most a dynasztia visszahelyezése folytán ők is visszatértek. Az öreg bebizonyítja tulajdonjogát, midőn az elásott kincsek helyét megmutatja s azonkívül általános amnestiát hirdet, úgy az országban, mint családjában s így minden szerencsés véget ér.

E magyarázathoz Goethe hozzáfűzi, hogy egy ó angol balladából vette tárgyát, melyet félig már operának dolgozott föl s melyről hiszi, hogy ügyes költő és zeneszerző keze alatt a színpadon is megállná helyét.

A REJTELMEK.

E töredéknek maradt, s ezáltal kétszerte rejtelmes eposzáról Goethe 1816-ban a következőket írta:

«A rejtelmek» című töredékről.

Éjszaki Németországnak egyik legelső városában egy tanulóifjabból álló társaság akként rendezte barátságos összejöveteleit, hogy valamely költői mű fölolvassága után erről eszméket cseréltek s így hasznosan töltenek el néhány szórakoztató órát. A nevezett egylet

A rejtelmek

felírású költeményemre is irányozta figyelmét, tartalmát megvitatta s nem tudván egyező véleményre jutni, elhatározta, hogy kérdést intéznek hozzám, vajjon lenne-e mód e rejtélyt fölvilágosítani; egyszersmind közöltek velem egy meglehetősen tartható véleményt, melyben legtöbben közülök találkoztak. Minthogy pedig a főszólítás tényében és modorában annyi jóakaratot, értelmességet és illendőséget találok, annál szívesebben vagyok kész a kért felvilágosítást megadni, mert ama titokszerű alkotás már nem egy olvasóm magyarázó képességét foglalkoztatta, én pedig írói vallomásaimban aligha egyhamar érkezhetném el azon korszakig, melyben e munka született s azonnal egy csapásra s oly rövid idő alatt azon pontig érlelődött, a hogy most ismerik; akkor azután megszakadt a többé föl nem vétetett. Ez a nyolczvanas évek közepe táján történt.

Noha föltehetem, hogy a költeményt magát az olvasó ismeri, tartalmából a következőket említem:

Egy fiatal szerzetes hegy-völgyes vidéken eltévedvén, végül nyájas völgyben nagyszerű épületre lel, melyben titokteljes, istenfélő férfiak lakhelye sejthető. Tizenkét lovagot talál ott, kik viharos élet küzdelmei után, sok fáradozást, szenvedést és veszedelmet kiállván, végül itten lakni és Istent csöndben szolgálni fogadkoztak. Tizenharmadik társuk, kit feljebbvalójukként tisztelnek, most készül tőlük megválni, - hogy mi módon, az rejtve marad, de a legközelebb

múlt napokban elkezdte nekik mondani élete folyását, a miről az ujonnan jött és vendégszeretõn fogadott szent testvért röviden tájékoztatják. Ünnepileg öltözött ifjak csoportjának titokszerû éjjeli megjelenése, kiknek égõ fáklyái gyors futás közben megvilágítják a kertet, fejezi be az éneket.

A további szándéknak, nevezetesen a mű tervezetének általában, tehát végcéljának meghatározása végett jelentem, hogy az olvasót valamely képzelt Montserraton⁸¹ akartam végig vezetni akképen, hogy a hegyeken, sziklákon és szirtfokokon átmenvén, alkalmas időben tág, kies síkságra jutott volna. A szerzetes leventék mindegyikét czellájában fölkerestük és égalji, valamint nemzeti különbségek megismerése mellett megtudtuk volna, hogy a föld minden széleiről a legderekabb férfiak gyülekezhetnek itt, hol mindenikük a maga legsajátabb módja szerint tisztelheti az Istent.

A Márk szerzetessel körüljáró olvasó vagy hallgató előtt kiviláglott volna, hogy a gondolkozás és érzés legkülönbözőbb módjai, melyeket a légkör, az éghajlat, a faj, a szükségek, a szokás az emberekben kifejleszt vagy rájuk nyomja bélyegét, e helyütt kiváló egyéniségekben nyert volna megtestesülést, olyformán, hogy a legfőbb kifejlődésre való vágy, - bár az egyesekben tökéletlenül, - de az együttélésnél fogva összhangzatban méltó kifejezést vala nyerendõ.

De hogy ez elérhető legyen, oly férfi köré gyülekeztek, ki a *Humanus* nevel viseli; a mire nem határozták volna magukat, ha nem éreznek magukban mindnyájan hozzá való hasonlatosságot, rokonságot. Ez a közvetítő immár váratlanul elválni készül tőlük s ámulva, de egyszersmind épülve hallgatják mult körülményeinek történetét. Ezeket azonban nem csak õ maga mondja el, hanem a tizenkét társ is, a kikkel idők folytán egyenként érintkezésbe jutott, híradással lehet e nagy életpálya egy-egy részéről.

Itt aztán kitetszett volna, hogy minden egyes vallás legfőbb virágzásának és gyümölcsözésének oly pillanatát éri el, a melyben ama felsőbb vezetőhöz és közvetítőhöz közel férkezett, sõt vele tökéletesen egyesült. E korszakokat kell vala ama tizenkét képviselőben olyképen megtestesíteni és megrögzíteni, hogy az Isten és az erény minden elismerése, bármily csodálatos alakban mutakozzék is, minden tiszteletre, minden szeretetre méltónak tünt volna fel. És ekkor hosszú együttélés után *Humanus* bátran válhatott meg tőlük, mert szelleme mindnyájukban megtestesülvén, mindegyikük sajátja lévén, tulajdon földi burokra már nem szorúl.

Ha már most a hallgató, a résztvevő, minden országokon és időkön végigvezettetvén, mindennütt a legörvendetesebbet, a mit az Isteni és emberi szeretet annyiféle formában előidéz, lélekben áttapasztalta, a lehető legkellemesebb érzésben részesül vala, a mennyiben sem az eltérés, sem a visszaélés és ferdítés, melyek által mindenik vallás bizonyos korszakokban gyülöltté válni szokott, nem jutott volna előtérbe.

Ha továbbá felteszszük, hogy az egész cselekvény a Nagy-Héten foly le; hogy a társaság legfőbb jelvénye a rózsákkal átfonott kereszt, akkor könnyen képzelhető, hogy a fölmagasztosított emberi létnek a husvétünnep által megpecsételt örökkévalósága itt is, *Humanus* eltünésekor vigasztalóképen nyilatkoztatott volna.

Nehogy azonban ama szép szövetezet fő és közvetítő nélkül maradjon, csodálatos fordulat és felsőbb megnyilatkozás folytán a szegény zarándok Márk testvér avattatik a föméltóságba, a ki terjedt körül látás nélkül, elérhetetlenekre nem törekedvén, mégis alázat, odaadás és a jámbor körben kifejtett hű munkálkodás által bizvást megérdemli, hogy egy jót akaró társulatnak, a míg tagjai a földön járnak, előljárója legyen.

⁸¹ A kataloniai hegység, melyen a Loyola által is lakott hires benczés apátság állott, körulte 13 remetelakkal. *A ford. jegyzete*

Ha ezen költemény harmincz évvel ezelőtt, a mikor kigondoltatott és megkezdett, teljességében talál megjelenni, a kornak némileg elébevágott volna. Most is, noha ama korszak óta az eszmék köre tágult, az érzelmek tisztultak, a nézetek fölvilágosodtak, a ma már általánosan elismerteket költői mezben talán még szívesebben látnák, megszilárdulást merítvén a műből azon érzésekben, melyek egyedül arra valók, hogy az ember, a maga saját Monserratján, boldogságát és nyugtát lelje.